

მე-3 საერთაშორისო მულტიდისციპლინური სტუდენტური კონფერენცია

კონფერენციის ნაშრომების კრებული

28 ივნისი, 2024 - თბილისი, საქართველო

**მე-3 საერთაშორისო მულტიდისციპლინური
სტუდენტური კონფერენცია**

კონფერენციის ნაშრომების კრებული

რედაქტორი

დოქტორი, ნიკოლოზ ფარსადანიშვილი

დიზაინერი

მარიამ ზირაქაშვილი

გამომცემელი

შპს შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტი

28 ივნისი, 2024 - თბილისი, საქართველო

ISBN 978-9941-8-4895-7

3rd International Multidisciplinary Student Conference

Proceedings Book

Editor

Ph.D. Nikoloz Parsadanishvili

Designer

Mariam Zirakashvili

Publisher

International Black Sea University, LLC

28 June, 2024 - Tbilisi, Georgia

CONTENTS

Renewable Energy Long-Term Impact on Sustainable Economic Development: The Case of SCC Ani Basharuli, Salome Gogaladze	7
The Impact Of U.S. Immigration Policies On Higher Education Opportunities: Trump Vs. Artiom Arakelian	16
Polarity of the Contemporary World Sopio Beridze	35
The Silent Struggles of PCOS: When Infertility and Stigma Collide in Indian women Brincelet Mavumnkal Biju	45
Evidence for Phillips Curve: Republic of Georgia James Andrew Strempler	59
Cross-linguistic Onomatopoeia in the English and Georgian Languages Ketevan Lomidze	68
Preventive Strategies for Preeclampsia in Indian Women Sivaprasad Maliyekkal Rajendran	78
Exploring Income Inequality in Georgia: The Effects of Economic Growth, FDI, and Education-Level Unemployment in Georgia Tamar Chikvaidze and Mariam Vibliani	92
The Impact of Career Plateau on Employee Job Satisfaction the Moderating Roale of Remote Work Vladimer Togonidze	105
სომხები - საქართველოში ეთნიკური უმცირესობები აისელ ზეინალოვა აზერ	113

პერსონალური მონაცემების დაცვა, მობილური აპლიკაციების მიერ პერსონალური მონაცემების გამოყენება („Facebook“-ისა და „Tik-Tok“-ის მაგალითზე)

ანასტასია გვაზავა 121

უღირს მემკვიდრესთან დაკავშირებული ბუნდოვანი საკანონმდებლო რეგულაციები ქართულ საოჯახო და მემკვიდრეობით სამართალში

ქეთევან გუგუშვილი, გვანცა კვაჭაძე 139

ტრადიციული მედიის ტრანსფორმაცია ციფრულ ეპოქაში (საქართველოს მაგალითი)

გურამ აბაშიძე 150

ხელოვნური ინტელექტის გავლენა შრომით უფლებებზე

თამარ აქუბარდია 179

მზითვის ინსტიტუტი საქართველოში

თეკლა მარჩილაშვილი 201

საქორწინო ხელშეკრულების რეგულირების თავისებურებები კერძო სამართალში

მაგდა იაშვილი, ანა ივანელაშვილი 214

უსაფრთხოებასა და კონფიდენციალურობას შორის თანაფარდობა ვიდეომონიტორინგი სამუშაო სივრცეში

მარიამ გორგასლიძე 229

ოპტიმალური ტერიტორიული მოწყობის ფორმა საქართველოსთვის

მარიამ ბერაძე, მარიამი დაუთაშვილი 242

ადგილობრივი კულტურის გავლენები და ეკოლოგიური ინოვაციები ნორმან ფოსტერის შემოქმედებაში

ნინო შველიძე, გიორგი ოთიაშვილი 258

Renewable Energy Long-Term Impact on Sustainable Economic Development: The Case of SCC

Ani Basharuli, Salome Gogaladze
International Black Sea University

Abstract

Recently, the renewable energy (RE) and sustainable development topics become one of the pivotal importance in literature. This study outlines key components how sustainable development is backed by renewable energy sources and how it contributes long-term goals like reducing emission, pollution, traditional energy, petroleum, and gas. The application of the renewable energy contributes in reduction of climate change by lowering CO₂ emission.

The paper highlights the importance of the renewable energy systems in implementation into different sectors such as homes, transportation, industries in the case of SCC. The study used Ordinary Least Square (OLS) method and found that 1% increase in renewable energy consumption causes the decrease of CO₂ emission by 39.4 and 1% increase in GDP causes the increase in CO₂ emission by 47%.

The outcome of this research suggests that switching to green energy is vital for not only environmental aspect but also promotes sustainable economic growth.

Keywords: Renewable energy, CO₂, OLS, Georgian Economy

Introduction

There has been an increased recognition that more attention needs to be paid to this area. Renewable Energy (RE) has become crucial part in an economic growth and sustainable development. Most of the sectors are energy based that is why demand for energy increases day-to-day and nowadays it reached maximum. In developing countries like Georgia energy sectors are relied on traditional method. Fossil-fuel based energy was used hundreds of years in different sectors which caused environmental damage, health hazards, economic vulnerability, global warming and climate change.

Resource depletion is one of the most important things which countries should take into consideration. Traditional energy is scarce. It cannot be regenerated and today it is time for renewable energy sources to replace costly, rare, hazardous and toxic traditional energy. Traditional energy sources accounted for 65 percent of energy production as of 2013 (World Energy Outlook, 2015). However, reliance on conventional energy sources has become a global concern, and nations have faced a variety of energy-related issues worldwide in the early 21st century (Sadorsky, 2009).

Developed countries have more advanced, strong economies and consumption of renewable energy is a characteristic factor for them. Green energy is strongly linked with sustainable development and it helps to accomplish long-term goals which involves cleaner environment, reduction of CO₂ and improved living conditions, makes an economy powerful and gives practice for developing countries. It contributes economic development and job creation in a developing country especially in rural areas, which is abundant with resources that is required to generate renewable energy. Also, it helps countries to have an access in each area of the territory and provides cheap, and reliable energy.

In case of SCC renewable energy plays a crucial role in an economic development. One prerequisite for Georgia's economic prosperity is a steady supply of energy. Business activity growth, industrial production, changes in agriculture, etc. requires a consistent supply of energy. Georgia's energy sector is still underdeveloped, and the country's per capita energy consumption is among the low in the world, even though the country's energy consumption - primarily electricity - is rapidly rising, primarily as a result of the country's trade and investment policies as well as the expansion of its economic activities. So, Georgia needs to study from other countries practices and attract investors in this sector because it has the highest potential. Based on the latest news, Board of Executive Directors of World Bank have approved 40 million dollars to contribute to the Energy Transition Project in Armenia. What is more, Baku will host the first Energy Transition Investment Forum to address energy transition development by investment offerings. Now, the time comes for Georgia. But question arises how it can be reached?! Georgia can offer investors specific condition - offer fixed tax, and fixed price for the next years, which guarantees stable income for them. According to latest updated data renewable energy consumption (% of total final energy consumption) 23.45% 2020 and in 2023 FDI in energy sector reached 108,366.7. (thousands of USD).

Literature Review

In the sustainable economic development framework, the integration of renewable energy has become crucial. Georgia is a country having a high potential for reaching a low-carbon economy by making use of various sources for its renewable energy. Additionally, there exists quite a lot of literature on this long-term impact of sustainable economic development through renewable energy. These studies prove that a shift to renewable sources of energy can have changes in behavior towards the economy, environment, and society. Indeed, the research highlights that in the long run, adopting renewable energy has benefits to the economy which includes job creation, increased GDP, and reduced energy cost.

Countries' need for energy rises in tandem with their development and prosperity. The International Energy Agency projects that between 2004 and 2030, the world's primary energy demand will increase by 50%. Shockingly, \$20 trillion in 2006 US dollars is estimated to be needed to meet this increase in demand. There is a chance to grow the renewable energy industry since energy infrastructure investment will require a significant amount of funds in the upcoming years (Sadorsky, 2009).

The use of renewable energy may lead to a greener economy. According to (Chen, 2020) the study found out that renewable energy consumption has no direct impact on the growth of developed countries; however, it has threshold effects on the developing countries. In turn, Sebri's study done in 2015 still found out that renewable energy consumption may lead to a low carbon economy. The relationship between economic growth and renewable energy, however, remains very subtle and influenced by many factors. In particular, (Ivanovski, 2021) found that renewable and non-renewable energy consumption has a differing impact on economic growth in countries. On their part, (Tutak & Brodny, 2022) ascertain that, in the EU-27 nations, the impact of renewable energy consumption on economic sectors occurs within a time of twenty years.

The other critical aspect is the impact of renewable energy on carbon emission. Literature indicates that increasing the share of renewable energy drastically lowers carbon emissions. For instance, using recent data, (Waheed, 2022) established a strong negative relationship between renewable energy and carbon emissions as well as that of forest production and carbon emissions. (Saidi & Omri, 2020) also found that renewable energy reduces carbon emissions while non-renewable energy sources have an increasing effect on them. Moreover, (Alvarado, Ponce, Criollo, & Cordova, 2018) used 151 developed and developing countries' data and indicated that there is a U-shaped relationship between economic growth and carbon emissions.

Furthermore, there are several studies that try to relate renewable energy to economic growth, among them relating it to be of a positive relationship from the variables. For instance, a study by (Zhang, 2022), among reviews, found that applying renewable energy led to increased jobs and prosperity in different economies. In the last year, (Keohg, Bayramov, & German, 2021) carried out a case study on the Caucasus region illustrating the potentials of the renewable energy development for sustainable economic development. This is also well documented to be relevant to the quest for energy security. In a study by (Aslanturk & Kiprizli, 2020), they identified how important renewable energy is in reducing dependence on imported fossil fuels, hence enhancing energy security toward sustainable economic growth. On their part, (Jaiswal, 2022) emphasized that adoption of renewable energy brings in long-term economic benefits like reduced energy costs and improved competitiveness.

Based on the literature suggested by (Dilanchiev, Nuta, Khan, & Khan, 2023) renewable energy sector has come a long way but is threatened by new challenges thrown up by price caps, taxation, increasing costs, logistical disruptions, and higher interest rates that cut into the attractiveness of renewable energy projects. The region of Black Sea Economic Cooperation has enormous renewable energy potential, which remains unexploited due to various constraints such as lack of finance or defective regulatory frameworks.

In the case of Georgia, there is the potential for renewable energy to heavily contribute to sustainable economic development. Georgia's goal to increase the use of clean energy by 30% in the energy mix by 2030, will aid in sustainable economic growth. Renewable energy has the potential to make a significant contribution to the nation's development. A study noted Georgia's focus on green energy for making

jobs, boosting the local economy, and slashing energy expenses.

Moreover, the literature emphasizes the support policies play in driving the diffusion process of renewable energy. In support, according to (Zhang, 2022), it was observed that government policies and incentives came up with very strong influence for the growth of renewable energy industries. (Aslanturk & Kiprizli, 2020) put forward that there should be a holistic policy framework that is conducive towards the growth of renewable energy through tax incentives, grid connection policies, and funding towards research and development.

According to this literature review, long-term economic benefits inextricably related to the use of renewable energy sources in Georgia are very significant. The transition to renewable energy will extend jobs, stimulate local economies, and cut energy costs within its framework, thus helping to encourage sustainable economic development. It would, therefore, be relevant that the Georgian government establish a policy support package that would support the development of renewables.

Hypothesis

The research hypotheses propose that the utilization of renewable energy in diverse regions of SCC will mitigate harmful gas emissions and stimulate economic prosperity. But Georgia has a high potential to transfer traditional one and increase the use of RE. It asserts that an increased use of renewable energy will lead to a reduction in CO₂ emissions and an augmentation of financial resources, ultimately fostering environmental and economic advancement.

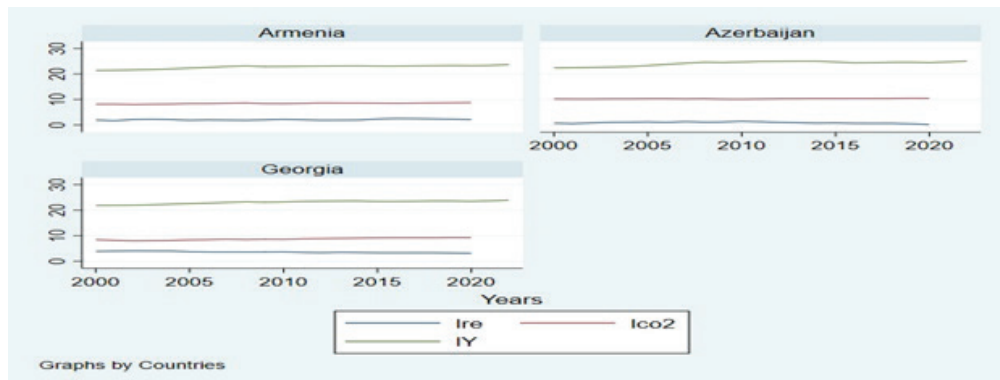

Figure 1. Dynamic change of RE, GDP and CO₂ by years in Georgia, Armenia, Azerbaijan.

Source: World Development Bank

Methodology

The study employs three regression models to analyze the impact of various economic factors on reduction a CO₂ emission. especially in SCC from 2000 to 2022. The models used are Ordinary Least Squares (OLS), Robust OLS, and Prais-Winsten AR(1) to address potential auto-correlation issues.

Model:

$$Lco2 = \beta_0 + \beta_1 Lre + \beta_2 LY + u_{it}$$

Where:

- Lco2 is the CO2 emission
- LY is the GDP
- Lre is the logarithm of renewable energy consumption.

u_{it} represents error term.

Findings

<i>Dependent variable:</i>	
lco2	
Lre	-0.394*** (0.053)
IY	0.469*** (0.064)
Constant	-0.884 (1.539)
Observations	63
R ²	0.767
Adjusted R ²	0.759
Residual Std. Error	0.423 (df = 60)
F Statistic	98.774*** (df = 2; 60)
<i>Note:</i>	* p < 0.05 ** p < 0.01 *** p < 0.001

We fitted a linear model (estimated using OLS) to predict lco2 with lre and IY (The model explains a statistically significant and substantial proportion of variance (R² = 0.77, F (2, 60) = 98.77, p < .001, adj. R² = 0.76). The model's intercept, corresponding to lre = 0 and IY = 0, is at -0.88 (95% CI [-3.96, 2.20], t (60) = -0.57, p = 0.568). Within this model:

- The effect of Ire is statistically significant and negative (beta = -0.39, 95% CI [-0.50, -0.29], t (60) = -7.40, p < .001; Std. beta = -0.52, 95% CI [-0.66, -0.38])- The effect of IY is statistically significant and positive (beta = 0.47, 95% CI [0.34, 0.60], t (60) = 7.36, p < .001; Std. beta = 0.51, 95% CI [0.37,0.65]). Standardized parameters were obtained by fitting the model on a standardized version of the dataset. 95% Confidence Intervals (CIs) and p-values were computed using a Wald t-distribution approximation.

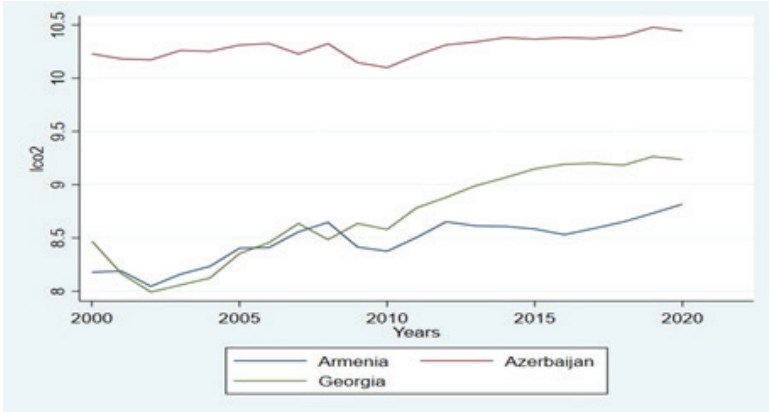
<i>Dependent variable:</i>	
lco2	
Ire	-0.394*** (0.053)
IY	0.469*** (0.064)
Constant	-0.884 (1.539)
Observations	63
R ²	0.767
Adjusted R ²	0.759
Residual Std. Error	0.423 (df = 60)
F Statistic	98.774*** (df = 2; 60)
<i>Note:</i>	*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

Discussion

The research confirms that the installation of RE systems in the SCC has a positive effect on both environmental and economic aspects. The results imply that:

The study illustrates that the 1% increase in renewable energy consumption causes the decrease of CO2 emission by 39.4, thus it strongly correlates the adopt of RE and the decrease in greenhouse gas emissions. This emission-cutoff is important because it adds to the countries that are tackling climate change and are preserving the environment. Moreover, the research suggests that converting to green energy sources is vital to curb the over-reliance on conventional fossil fuels and to curtail the adverse environmental effects associated with their extraction and use.

The study indicates that 1% increase in renewable energy consumption causes the decrease of CO2 emission by 39.4 and 1% increase in GDP causes the increase in CO2 emission by 47%.

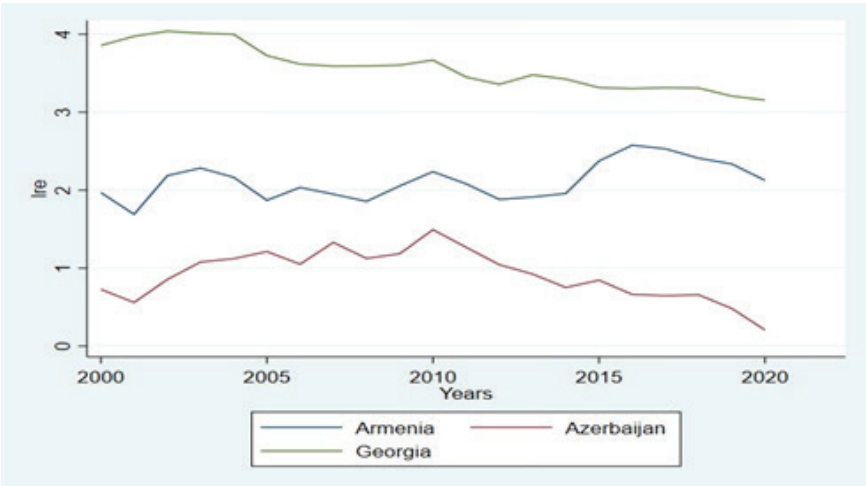

These findings in line with the works of (Mirziyoyeva & Salahodjaev, 2023). The empirical results from the study give detailed understanding of the drivers of CO2 emissions and the pathways toward environmental sustainability. Among the way, there are the promotion of renewable use of energy, empowering women for decision-making, and developing sustainable tourism practices. However, as underlined by the authors, when designing effective policies toward mitigating climate change, one considers complex interplay between economic, social, and environmental factors.

This augmented GDP has a great weight, since it demonstrates that the introduction of RE systems can not only bring the prosperity of the countries' economy but can also be a driving factor of the general financial health of the SCC. Moreover, the survey portrays the opportunities for RE to be a catalyst for employment while boosting the profits of the community, thus realizing the economy of the region.

The study looks at the impact of RE on the different parts of the SCC, which are houses, transportation, and industries. The study encourages the application of RE systems in these sectors, which in turn leads to the reduction of greenhouse gas emissions and the establishment of sustainable economic growth. Thus, the study found that the use of RE systems in households would consume less energy and also the emissions of greenhouse gases decreased. Furthermore, the study underlined the potential of RE to reshape the transportation sector that fosters the use of different green fuels to replace fossil fuels and the mitigation of the environmental problems associated with transportation.

The study indeed highlights the great role that policy plays in making a change in a Georgia's environmental system. The findings suggest that the government should rather concentrate their energy on implementing the use of renewable energy than promoting green energy. Furthermore, the results bring into focus, the point of policies that must be provided to favor the growth of renewable energy. Such policies include tax credits, subsidies, and other forms of financial support from the government. Besides, the research report stresses on the urgency of public education and national or local communication campaigns that will promote the use of RE and induce attitudinal and lifestyle changes supporting sustainability.

Conclusion

This study examines how renewable energy may be used to meet the objective of green climate and economic development by analyzing data from 2000 to 2022 to apply panel regression and the OLS model. According to the study, renewable energy is more likely to reach long-term economic goals and make a high contribution in a developing countries economic performance.

The key findings from the research includes that renewable energy is one of the logical and reasonable way to adapt, because it has a high potential in Georgia which is pivotal component of growing economy. Renewable energy is diverse and it involves different aspects such as: reducing pollution, emission, reduction of CO₂, reliance of traditional-scarce resources energy and also dependence of other countries. The research findings indicate that renewable energy especially in Georgia contributes economy as a whole by yielding GDP, improve health and living conditions. Methodology used and regression analysis proves that 1% increase in renewable energy consumption causes the decrease of CO₂ emission by 39.4 and 1% increase in GDP causes the increase in CO₂ emission by 47%.

This research suggests that switching to renewable energy is controversial for not only economic growth but also climate conditions and health issues also considered. Traditional energy sources are hazardous for health and it is as scarce as well as costly. Renewable energy is outstanding topic nowadays and it is still growing with a high potential to fully became a consumer of renewable energy.

Regarding the research agenda for the future, it is necessary to broaden the study's geographic scope of the study to include other nations and regions to validate the findings further and investigate the degree to which renewable energy can positively impact environmental sustainability in different contexts. It would also be beneficial to look into how renewable energy affects other variables of environmental sustainability.

References:

- Alvarado, R., Ponce, P., Criollo, A., & Cordova, K. (2018). Environmental degradation and real per capita output: New evidence at the global level grouping countries by income levels. *Journal of Cleaner Production*.
- Aslanturk, O., & Kiprizli, G. (2020). THE ROLE OF RENEWABLE ENERGY IN ENSURING ENERGY SECURITY OF SUPPLY AND REDUCING ENERGY-RELATED IMPORT. *International Journal of Energy Economics and Policy*.
- Chen, C. (2020). Renewable energy consumption and economic growth nexus: Evidence from a threshold model.
- Dilanchiev, A., Nuta, F., Khan, I., & Khan, H. (2023). Urbanization, renewable energy production, and carbon dioxide emission in BSEC member states: implications for climate change mitigation and energy markets.
- Ivanovski, K. (2021). The effect of renewable and non-renewable energy consumption on economic growth. *Journal of Cleaner Production*.
- Jaiswal, K. K. (2022). Renewable and sustainable clean energy development and impact on social, economic, and environmental health.
- Keohg, M., Bayramov, A., & German, T. (2021). Renewable Energy in the South. *Caucasus Analytical Digest (CAD) 120*.
- Mirziyoyeva, Z., & Salahodjaev, R. (2023). Renewable energy, GDP and CO2 emissions in high-globalized countries.
- Sadorsky, P. (2009). Renewable energy consumption, CO2 emissions and oil prices in the G7 countries. *Energy Economics*.
- Saidi, K., & Omri, A. (2020). The impact of renewable energy on carbon emissions and economic growth in 15 major renewable energy-consuming countries.
- Tutak, M., & Brodny, J. (2022). Renewable energy consumption in economic sectors in the EU-27. The impact on economics, environment and conventional energy sources. A 20-year perspective. *Journal of Cleaner Production*.
- Waheed. (2022). The impact of renewable energy and forest production on carbon emissions: A panel data analysis. *Journal of Cleaner Production*.
- World Energy Outlook*. (2015). International Energy Agency.
- Zhang, Q. (2022). Renewable Energy Consumption and Economic Growth Nexus. *Journal of Cleaner Production*.
- Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia. Integrated National Energy and Climate Plan of Georgia (DRAFT).
- <https://www.worldbank.org/en/home>
- <https://www.geostat.ge/en/modules/categories/191/foreign-direct-investments>
- <https://www.investopedia.com/>
- <https://forbes.ge/en/mechanisms-to-grow-investment-in-the-georgian-renewable-energy-sector/>

The Impact Of U.S. Immigration Policies On Higher Education Opportunities: Trump Vs. Biden Administrations

Artiom Arakelian

International Black Sea University

Abstract

The paper explores the impact of U.S. immigration policies on higher education opportunities for international students, focusing on a comparative analysis of the administrations of Republican President Donald Trump (2017-2020) and Democrat President Joe Biden (2021-2024). The goal of the study is to understand how various American immigration policies under these two administrations have influenced foreign students' access to educational institutions in the U.S. It is mixed-methods research that applies both quantitative and qualitative approaches. The methodology of the research includes the comparison of various immigration policy papers, surveys with international students, immigrants, policy experts, advocacy groups, NGOs, university administrators, and studying specific cases. This paper analyzes important policy changes over the last eight years, such as travel bans, visa rules, the public charge rule, and reforms in programs like DACA and OPT (Optional Practical Training). These issues are carefully analyzed to understand how they affect higher education directly and indirectly. Early research results verify that the Trump administration's immigration policies significantly restricted access to educational opportunities for international students in the U.S. These policies made tuition more expensive and limited access to scholarships and financial aid. Moreover, the strict visa rules and travel bans caused psychological stress, uncertainty, and insecurity among students, which very negatively impacted their academic performance and motivation to pursue higher education. On the other hand, the Biden administration has provided wider access to education, financial support, and other services for international students. Despite these positive changes, some challenges still remain, including the need for continued policy stability and more effective support systems. The study offers recommendations for policymakers and educational institutions to support international students through stable immigration policies, increased financial aid, and additional services.

Keywords: Immigration Policies, Higher Education, International Students, Trump Administration, Biden Administration, U.S. Visa Policies, Mental Health, Financial Aid, Educational Support, Cultural Exchange, Academic Diversity, Policy Analysis, Comparative Study, Immigration Law, Student Retention, Psychological Impact, Economic Impact, U.S. Education System, Visa Regulations, Support Services, Policy Recommendations.

Introduction

This paper examines how U.S. immigration policies have affected higher education opportunities for international students. It compares the policies and their results under the Trump and Biden administrations. This topic is important because international students play a key role in U.S. universities and bring diverse experiences and contribute to science and cultural exchange.

Importance of Immigration Policies in Higher Education

Immigration policies are crucial for international students. They directly influence students' ability to study and live in the U.S. These policies impact their academic progress, mental health, and financial stability. International students add great value to U.S. higher education and offer different perspectives and improve learning environments.

Research Problem

This paper focuses on the specific problems international students faced under different U.S. administrations. Under Trump, strict visa rules, travel bans, and reduced support created many challenges, including increased stress, anxiety, and financial issues. The Biden administration has tried to create a more welcoming environment for international students. Understanding how these different policies impacted students is important for making better future policies and support systems.

Statement of Purpose

The main goal of this research is to analyze and compare the impact of immigration policies under the Trump and Biden administrations on international students' higher education opportunities. The study aims to offer recommendations and suggestions for policymakers and educational institutions to better support international students and help them succeed academically and personally.

Research Questions

The specific questions this research aims to answer are:

1. How did the Trump administration's immigration policies affect international students?
2. How have the Biden administration's policies differed in their impact on international students?
3. What are the academic, psychological, and financial impacts of these policies on international students?

Methods of Investigation

This research uses both qualitative and quantitative methods to gather detailed data. Surveys were conducted with international students, university administrators, policy experts, and advocacy groups. However, there were challenges, such as a lack of survey responses from key groups and difficulties in

getting feedback and arranging interviews, especially with policy experts from top American universities.

Review of Related Studies

Existing research provides useful information but also shows significant gaps. Previous studies have looked at the impact of immigration policies on international students and immigrants, but few have compared the Trump and Biden administrations in detail. This paper aims to fill this gap and offers a comprehensive evaluation of how these policies affected international students' experiences and opportunities.

Significance of the Study

This study is important for policymakers, educational institutions, immigrants, international students and followers of the American Dream. Policymakers can use the findings to create more supportive immigration policies. Educational institutions can improve their support services for international students. The study helps international students understand how immigration policies impact their education and well-being.

Problems Faced During the Study

Several challenges were encountered during the research process. There was a notable lack of survey responses from immigrants, students, policy experts, and NGOs. Additionally, it was difficult to get feedback and arrange interviews, particularly with policy experts from top American universities. These challenges impacted the total amount of primary data collected. To address these issues, secondary data analysis and a smaller sample of qualitative responses were used to support the research findings.

Paper Structure

The paper is structured as follows:

- **Introduction:** Provides an overview of the research topic, objectives, and significance.
- **Chapter I:** Analyzes U.S. immigration policies under the Trump administration.
- **Chapter II:** Examines U.S. immigration policies under the Biden administration.
- **Chapter III:** Conducts a comparative policy analysis and its implications on higher education opportunities.
- **Conclusions:** Summarizes key findings, implications, and provides policy recommendations.

Chapter I: Analysis of U.S. Immigration Policies Under the Trump Administration:

From January 2017 to January 2021 the Republican Trump administration introduced strict immigration

policies that significantly affected international students and U.S. higher education institutions. This chapter examines the key immigration policies during this period and their impact on higher education opportunities for international students. The focus will be on travel bans, changes to visa policies, the changed public charge rule, and the overall effects on colleges and universities. By examining these areas, this chapter aims to reveal how the Trump administration's immigration policies influenced the experiences of international students in the U.S., and how higher education institutions adapted to these changes.

1.1 Travel Ban and Their Impact

The Trump administration implemented several travel bans that seriously impacted U.S. higher education institutions. These bans, especially those against predominantly Muslim countries, had disastrous consequences for international students from the targeted countries.

The first travel ban was issued through Executive Order 13769 in January 2017. This was followed by Executive Order 13780 in March 2017 and Presidential Proclamation 9645 in September 2017. These orders restricted entry into the United States for citizens from various countries, including Iran, Libya, Somalia, Syria, and Yemen (U.S. Supreme Court, 2018). The travel bans created the state of unpredictability, anxiety, and fear among international students. And that significantly changed their plans and decisions to apply to or continue their studies in U.S. colleges and universities.

According to the Institute of International Education (IIE), the travel bans caused a fall in applications and enrollments by international students in the affected regions. The fall Hot Topics Survey and the Open Doors 2018 report showed that the total number of international students in the U.S. stayed stable.

In summary, the Trump administration's travel bans significantly impacted international students and U.S. colleges which led to decreased enrollment from restricted countries, disrupted academic paths, and an environment of fear and uncertainty.

1.2 Changes to Visa Policies

The Trump administration made a number of important changes to visa policies which directly affected international students. For example, stricter criteria for issuing and renewing visas with increased verifications of applicants' backgrounds and intentions. This created uncertainty and anxiety among international students, when even small mistakes in their applications could result in denials or long waiting times.

One significant change was the new restrictions on the F-1 student visa duration. In June 2018, U.S. Citizenship and Immigration Services (USCIS) announced that it would no longer automatically extend the F-1 visa duration for students awaiting Optional Practical Training (OPT) approval. This policy required students to leave the U.S. if their visa expired before receiving OPT approval, disrupting their academic and career plans (U.S. Citizenship and Immigration Services, 2018). Which in turn, created new challenges and obstacles to F-1 visa holders.

Additionally, in August 2018, the introduction of the “unlawful presence” policy greatly affected international students. Under this policy, students who violated their visa rules would start accumulating “unlawful presence” days. This could eventually lead to a three- or ten-year ban from re-entering the U.S. The policy increased the risks for students, where slight mistakes or administrative errors could have severe long-term consequences. According to U.S. Citizenship and Immigration Services, the previous policy instructed officers to follow the results of an earlier approved petition if the main details were unchanged and there was no evidence of error or fraud.

Moreover, changes to the H-1B visa program created new complications for international students. The Trump administration increased the review of H-1B applications. This eventually led to more Requests for Evidence (RFEs) and higher denial rates. The National Foundation for American Policy noted that denial rates for H-1B petitions have increased significantly, rising from 6% in FY 2015 to 32% in the first quarter of FY 2019 for new H-1B petitions for initial employment.

In summary, the Trump administration’s changes to visa policies, stricter criteria for issuing and renewing visas, new restrictions on F-1 visa duration, and the ‘unlawful presence’ policy increased screening of H-1B applications.

1.3 Public Charge Rule

In 2019, the Trump administration changed the ‘public charge’ rule and created a dramatic shift in U.S. immigration policy. This rule determines whether an immigrant is likely to depend exclusively on government aid. As a rule, it was based on receiving cash benefits. However, the 2019 changes included non-cash benefits like Medicaid, SNAP, and housing assistance (U.S. Citizenship and Immigration Services, 2019).

The expansion created massive anxiety among international students, especially those from low-income backgrounds, who were concerned about their visa status. The new rule made students fear that using necessary public services could put at risk their ability to stay in the United States. Therefore, many students failed to access vital health and social services that could have supported their physical and mental health and academic performance.

In *Transitioning to Reduced Inequalities*, it was noted that the Trump administration introduced a new and challenging rule. This restriction restricted foreigners with visas or green cards who had previously received welfare benefits, or were likely to need them in the future, from being admitted to the United States. This rule was created to identify those at risk of becoming a ‘public charge’ (U.S. Department of Homeland Security, as cited in Bader & Bieri, 2023).

The public charge rule changes were part of a larger strategy to limit immigration by imposing strict conditions on those people who are trying to enter or stay in the US. This policy received strong criticism from different educators and policymakers, who argued it was inefficient and harmful. They believed it could deprive the U.S. of talented professionals who could contribute to the economy and society.

In summary, the expansion of the public charge rule under the Trump administration created barriers and uncertainty for international students, damaged the U.S.'s welcoming image and disrupted lives and the global status of the American education.

1.4 Impact on Higher Education Institutions

The Trump administration's immigration policies had significant impacts on U.S. higher education. The travel bans, visa changes, and public charge rule expansion created serious barriers. These policies created uncertainty for international students and disrupted their lives.

The travel bans negatively impacted international student enrollment. According to the Institute of International Education, in Fall 2017, more institutions saw enrollment drops compared to Fall 2016. They linked this to visa delays and denials, high education costs, and the U.S. social and political situation. Moreover, in Fall 2017, the number of new international students enrolling at American colleges dropped by over 6 percent. (U.S. News & World Report, 2018).

The decline in international student enrollment had dramatic financial effects on U.S. universities and colleges. It is a fact that international students often pay higher tuition fees. These fees are used to cover the costs of domestic students and support a variety of academic programs and services. A report by NAFSA: Association of International Educators highlighted that the decline in new international student enrollment cost the U.S. economy \$11.8 billion and more than 65,000 jobs during the 2018-2019 academic year.

The decline in international student enrollments also negatively affected the diversity and cultural uniqueness of U.S. campuses. The international students are making great contributions to a global learning environment and promoting cross-cultural understanding. According to the American Council on Education, international students help American students understand and accept different cultures.

Additionally, American higher education institutions faced more legal and administrative issues because of the changing immigration policies. They had to spend more on legal support and advising services to help affected students and scholars.

The strict immigration policies of the Republican administration also impacted the mental health and well-being of international students. Policies like the public charge rule and changes to visa regulations created uncertainty and fear and lead to a stressful situation. According to a study published by the University of Houston, most Latino students are experiencing anxiety, depression, stress, and other health issues because of the daily worries about deportation.

In summary, the Trump administration's immigration policies seriously affected U.S. colleges and universities, caused financial problems, enrollment declines, more administrative burdens, and negatively affected campus diversity and student mental health.

1.5 Case Studies

This section presents the specific examples of my own visa rejection experience and Arash's challenges

as an Iranian PhD student to illustrate the real effects of the Trump administration's immigration policies on international students. Both stories highlight how travel bans, changes to visa policies, and the public charge rule impacted our academic journeys and personal lives.

Case Study 1: My Visa Rejection Experience with the U.S. State Department under the Trump Administration in 2018

In 2018, as a Georgian-born resident of Russia, I faced significant challenges when applying for a U.S. visa to attend English language courses. Despite having an official invitation from a U.S. college, I went through a series of obstacles at the U.S. Consulate in Yekaterinburg, Russia. At that time, due to political crisis the consulates in St. Petersburg had already closed, and Vladivostok was too far for me to travel. Appointments in Moscow were extremely limited, making Yekaterinburg my only suitable option.

Upon my arrival at the consulate, the visa officer conducted a detailed interview, asking about my background, my current studies, and my employment. At the time, I was a full-time college student and worked as an administrative manager at a small company. The officer also questioned me about my goals in the US and my language skills.

Despite my legitimate purpose and clear intentions, the visa officer rejected my application. When I asked for the reason, she explained that she believed I would not return to my home country if granted a U.S. visa. This assumption was untrue, as I am a person with significant ambitions, who never focuses on one country for too long. My life and career plans involve moving across various countries and continents, from Europe to North America, and from Oceania to Asia.

This experience reflects the larger issues faced by many international students who deal with the U.S. visa application process. The closure of certain consulates, limited appointment availability, and the subjective judgment of visa officers create serious barriers and uncertainties for students. Such challenges discourage many potential international students from pursuing educational opportunities in the U.S.

My personal visa rejection experience highlights the need for more transparent and supportive visa policies that accurately assess applicants' intentions and potential actions. The restrictive and often unfair nature of the current system negatively affects the academic and professional aspirations of international students, and eventually impacts the global reputation of U.S. higher education institutions.

Case Study 2: Challenges Faced by an Iranian PhD Student Due to U.S. Immigration Policies.

Arash lived in Seattle, USA, for four years on a student visa while studying for his PhD, according to the Daily Hive Newspaper (2017). In December, he visited his family in Iran after four years, but President Trump's travel ban (Executive Order 13769) stopped him from returning to the US, even though his visa was valid. The ban was meant to improve national security, but caused confusion and long delays in processing visas. Arash tried to get a new visa in Vancouver, Canada, but the ban kept him from coming back, even after his visa was approved.

The case studies highlight the urgent need for fairer and more supportive U.S. visa policies to make sure that international students can pursue their educational goals without unnecessary barriers and emotional suffering.

Conclusion of Chapter I

Chapter I has demonstrated that, from January 2017 to January 2021, Trump's immigration policies affected international students and U.S. colleges. Travel bans, like Executive Orders 13769 and 13780, targeted mostly Muslim countries. This led to fewer applications and enrollments from these regions. The case studies of Arash, an Iranian PhD student, and my own visa rejection experience show the personal and academic challenges faced by international students because of these strict rules. This chapter highlights the critical need for clear, fair, and supportive immigration policies that help international students with their studies. These policies are crucial to keep U.S. higher education globally competitive and culturally diverse.

Chapter II: Analysis of U.S. Immigration Policies Under the Biden Administration

From January 2021, the Biden administration changed U.S. immigration policies. These changes were very different from the strict policies of the Trump era. This chapter analyzes Biden's main immigration policies and their impact on international students in higher education. Key issues include reversing travel bans, changing visa policies, supporting DACA recipients, and revising the public charge rule.

2.1 Reversal of Travel Bans

In January 2021, when President Joe Biden took office, he moved quickly to reverse several of the Trump administration's restrictive immigration policies, including the travel bans that had targeted predominantly Muslim countries. The Biden administration's efforts to overturn these bans were part of a larger strategy to create more inclusive and humane immigration policies.

One of President Biden's earliest actions was signing Executive Order 13985 on January 20, 2021, aimed at ending the discriminatory bans on entry to the United States implemented by the Trump administration. These bans, known as the "Muslim Ban" (Executive Orders 13769 and 13780) had restricted entry from several Muslim-majority countries and caused disruptions for students, professionals, and families from these regions. Such a reversal allowed previously banned individuals to reapply for visas and enter the United States and opened opportunities for many affected by the previous administration's policies (The White House, 2021).

The reversal of these travel bans greatly helped international students from the affected countries. Under the Trump administration, these bans caused a significant decline in applications and enrollments from these regions. Students experienced uncertainty, fear, and travel difficulties, which disrupted their academic plans and led to many people to reconsider studying in the United States. By lifting these restrictions, the Biden administration reopened opportunities for many students and created a more diverse and inclusive academic environment. For instance, this change has relieved international students, allowing them to travel more freely and reunite with their families (The GW Hatchet, 2021).

Reversing the travel bans was important, but the Biden administration also worked on rebuilding trust with affected communities. They focused on making the visa application process fair and transparent and ensuring that security measures did not discriminate target people based on nationality or religion.

This policy aimed to balance national security with fairness for all applicants. (U.S. Department of State, 2021).

The reversal of the travel bans was part of a larger change in U.S. immigration policy under the Biden administration. This included making the visa application process smoother, reducing wait times, and focusing on other restrictive regulations from the previous administration. Biden created a more welcoming environment and aimed to restore the America's reputation as a destination for talented individuals worldwide. The president also has worked to rebuild and strengthen the immigration system, focusing on a fair, orderly, and humane approach that supports immigrant families and allows all people to contribute fully to the country (The American Presidency Project).

The Democratic administration has taken several actions to reconfirm the US welcome policy and the American dream. According to the International Migration Outlook, President Biden signed Executive Orders and Proclamations to reaffirm the US commitment to welcoming refugees, address challenges at the US Southern border, simplify legal immigration processes, and support citizenship and integration efforts. (Organization for Economic Co-operation and Development, 2021).

The Biden administration's reversal of travel bans represented a significant change in U.S. immigration policy, providing relief to affected individuals, especially students and professionals from Muslim-majority countries, and focusing on inclusivity and support for immigrants and international students.

2.2 Changes to Visa Policies

From 2021 to 2024, the Biden administration made significant changes to U.S. visa policies to create a more inclusive and efficient immigration system. These changes were created to undo restrictions from the Trump era and make it easier for international students and skilled workers to obtain visas.

One of the early changes was reintroduction of automatic F-1 visa extensions for students waiting for OPT approval. Previously, under Trump, students with expired F-1 visas had to leave the U.S. during OPT processing, which disrupted their academic and career plans. Biden's administration reversed this and allowed students to stay in the U.S. while waiting for OPT approval (U.S. Citizenship and Immigration Services, 2021). This aimed to ease uncertainty for international students and help them transition smoothly from school to work.

The Biden administration worked on updating the H-1B visa program, which is important for bringing skilled workers to the US. This included making the F-1 program more flexible and fixing H-1B application issues like reducing the wait times and simplifying review processes. They also aimed to improve and make fairer the criteria for H-1B visas and make sure that the program meets the needs of U.S. employers and international professionals. (U.S. Citizenship and Immigration Services, DHS, 2023).

The Biden administration focused on simplifying the visa application process and to make it faster and easier. Efforts included reducing the wait times and delays, especially worsened by COVID-19. The State Department hired more staff at U.S. embassies and consulates and upgraded technology for quicker processing. This aimed to attract more international students and professionals by removing bureau-

cratic barriers. Important steps such as allocating \$50 million to the State Department for visa backlog reduction and quicker processing (Congress, 2024). Measures like exempting low-risk applicants from interviews and adding staff were used to streamline the process (U.S. Travel Association, 2024).

The Biden administration strongly supported the DACA program and took legal steps to defend and expand it. They ensured that DACA recipients could continue getting education and job opportunities. This action aimed to stabilize and support vulnerable immigrant populations and to integrate them into American society. Additionally, the administration allowed eligible DACA recipients to enroll in Affordable Care Act (ACA) coverage. It provides affordable health insurance to over 100,000 young people. Such action demonstrated their dedication to DACA recipients' well-being and integration. (The White House, 2024).

The Biden administration ended the expanded public charge rule from the Trump era, which had used non-cash benefits like Medicaid and SNAP to judge if immigrants might become a public charge. This change aimed to reduce immigrants' worries about using critical public services and ensured their visa status wasn't at risk for using healthcare and other benefits. The administration aimed to make the U.S. more welcoming for talented people worldwide. According to the U.S. Department of Homeland Security, this new rule ensures fair treatment for legal immigrants and their families (U.S. Citizenship and Immigration Services, 2022).

The Biden administration extended Temporary Protected Status (TPS) to more countries facing conflict and natural disasters, and granted temporary legal status and work permits to their nationals in the US. Additionally, President Biden raised the annual limit on refugee admissions and demonstrated America's dedication to humanitarian aid (The White House, 2021). These actions underline the administration's commitment to shielding and helping those in need and boosting America's leadership in resettling refugees. For instance, TPS was expanded to include more countries, like Venezuela, benefiting around 472,000 people by allowing them to live and work legally in the U.S. for up to 18 months (U.S. Citizenship and Immigration Services (USCIS), Department of Homeland Security (DHS)).

The Biden administration's visa policy changes from 2021 to 2024 aim to create a more welcoming immigration system by supporting international students, modernizing visa requirements for skilled workers, and expanding protections for vulnerable populations, aiming to restore the America's reputation as a top destination for global talent.

2.3 Public Charge Rule Reforms

The Public Charge Rule is a key part of U.S. immigration policy, which determines whether immigrants might rely on government support. The Trump Administration expanded this rule and caused fear and reduced use of public assistance among immigrants. In contrast, the Biden Administration aims to undo these changes and focuses on inclusivity. This section explores Biden's changes to the Public Charge Rule, how they affect immigrants and higher education, and their wider socio-economic impact.

After taking office, President Biden worked to reverse his Trump's strict immigration policies. In February 2021, Biden signed Executive Order 14012, ordering federal agencies to review and possibly change the Public Charge Rule (The White House). In March 2021, the Department of Homeland Security (DHS) announced it would stop enforcing the Trump-era Public Charge Rule and return to previous regulations that did not consider non-cash benefits like Medicaid, SNAP, and housing assistance in public charge determinations (Health Care for All).

The DHS issued new rules stating that receiving non-cash benefits would not affect an immigrant's public charge status. This change aimed to reduce fear and confusion in immigrant communities and encourage eligible individuals to use necessary benefits (Center for Children and Families) .

Several court rulings had blocked the 2019 Public Charge Rule, and the Biden Administration chose not to defend the rule. The Department of Justice dismissed appeals related to the public charge rule at the U.S. Supreme Court and the U.S. Court of Appeals for the Seventh Circuit. This allowed lower court decisions against the public charge rule to remain in place (SCOTUS blog). The decision was a step towards creating a fairer immigration system that supports immigrants' access to critical services without penalties (Health Care for all) .

The Trump Administration's changes to the Public Charge Rule had a strong impact on international students. Miriam Feldblum, from the Presidents' Alliance on Higher Education and Immigration, noted that targeting benefits like SNAP and housing aid affected resources that help students succeed. This policy caused confusion and fear among students and made them hesitant to apply for needed benefits, which could impact their academic and personal well-being (Diverse Education). However, the Biden Administration's reversal allows international students to use campus resources without worrying about immigration issues.

The Biden Administration's changes aim to rebuild trust in the American immigration system and to reduce the fear that stopped students from getting necessary help. These adjustments create a more supportive environment. It helps international students grow academically and personally and makes U.S. campuses more diverse and dynamic. Diverse college campuses offer experiences that improve critical thinking, civic engagement, leadership skills, and interaction among students of different races. They provide all students, regardless of background, opportunities to pursue and gain the benefits of higher education, including economic and social development (U.S. Department of Education).

Moreover, the Biden Administration's worked on restoring trust in public services among immigrant communities. The Trump Administration's changes criteria, which caused widespread fear and confusion and led to many immigrants to avoid essential services they were eligible to. The Democrat Administration excluded non-cash benefits from public charge considerations and reduced fear and encouraged eligible individuals to use necessary services without worrying about immigration issues.

The Biden Administration's changes to the Public Charge Rule have significant long-term consequences on immigrants and U.S. society. The administration removed the fear of using public benefits and created a more inclusive environment that encourages immigrants to fully integrate into their communities.

This change is expected to improve immigrants' economic contributions and allow them to focus on education, careers, and family health without worrying about being labeled a public charge. Access to essential services can lead to better quality of life, higher education achievements, and increased economic growth. Highlighting the negative effect of the public charge rule is crucial for improving healthcare and social services access as the country deals with post-COVID-19's health and economic impacts. While the Biden administration has made significant policy changes, more efforts are needed to ensure immigrants and their families are informed and comfortable using the resources they need (Brookings, 2022).

The Biden administration's rollback of the Trump's public charge rule has reduced anxiety for immigrants and international students, which allowed them to access critical services without risking their visa status, health and academic success.

2.4 Impact on Higher Education Institutions

The Biden administration's immigration policy changes from 2021 to 2024 have had significant effects on U.S. higher education institutions. This section examines how these changes have created a more inclusive and supportive environment for international students, and have influenced enrollment trends, financial stability and campus diversity.

During the Trump administration, strict immigration policies caused a significant drop in new international students coming to U.S. schools. According to the Institute of International Education (IIE), the number of new international students enrolling in U.S. institutions fell by 6.6% in the 2017/18 academic year compared to the previous year (IIE, 2018). The Biden administration's policy changes aimed to make the U.S. attractive again to international students.

International students significantly support U.S. higher education finances by paying higher tuition fees, which help cover costs for domestic students and support academic programs. According to NAFSA: Association of International Educators, international students contributed \$38.7 billion to the U.S. economy in the 2019/20 academic year (NAFSA, 2020). The Biden administration aimed to maintain and grow these contributions and encouraging more international students to study in the U.S. (American Council on Education, 2021). In the 2021/22 academic year, international students contributed \$33.8 billion to the U.S. economy, demonstrating their ongoing financial importance to higher education (NAFSA, 2022).

Furthermore, international students make U.S. campuses more diverse with cultural backgrounds and improve cross-cultural understanding. The Biden administration's efforts to create a more welcoming environment have positively impacted campus diversity. According to the U.S. Department of Education (2021), diverse campuses improve critical thinking, civic engagement, and leadership skills among students. These policies have helped attract and maintain a diverse student community. Statista (2023) reports that international students comprised 5.6 percent of the total U.S. student population in 2022/23, up from 4.6 percent the previous year, contributing approximately \$40 billion to the American economy.

The Biden administration's policy reforms have effectively reversed declining international student enrollments, increased campus diversity, and financial contributions to U.S. higher education, and reaf-

firmed America as a leading destination.

2.5 Case Studies

Case Study 1: My Internship Rejection Experience with the U.S. State Department under the Biden Administration in 2022-2023

In 2022, while I was an undergraduate student in Tbilisi, Georgia, I applied for an internship at the U.S. Embassy in Tbilisi. As a student from an Armenian ethnic and language minority, I hoped this opportunity would help me gain valuable experience and broaden my horizons. My skills matched the requirements for the internship, and I passed all the stages of the application process except for the final security check.

Despite the Biden administration's public policies on supporting diversity and inclusion, my experience indicated that certain systemic issues still existed. The administration, which known for its liberal approach and efforts to reverse many restrictive immigration policies from the previous administration, appeared to be supportive of diversity superficially.

After nearly a year of waiting, the U.S. State Department in Washington eventually rejected my application based on my nationality and residency background (with no official letter or explanation). This decision was particularly devastating given my status as a Georgian repatriate and a member of an ethnic and language minority. The rejection left me feeling stressed and disappointed, as I had expected a more supportive approach from the State Department, which had been open about its commitment to inclusivity and diversity.

In my efforts to understand the reasons behind the rejection, I sent several official letters to the U.S. Embassy, including to the ambassador. Unfortunately, I received no support or clear explanation for the decision. This lack of response further led to my frustration and disappointment.

This case illustrates that even administrations and organizations that publicly support diversity and inclusion can sometimes prioritize security precautions over these values. My experience highlights the potential biases and systemic barriers that individuals from different backgrounds might face, even within institutions that are supposed to support inclusivity. It underlines the need for continuous review and improvement of policies to ensure that they truly support and reflect the values they advocate for.

My internship rejection experience with the U.S. State Department under the Biden administration demonstrates the complexities and challenges of finding opportunities as a minority student. It emphasizes the importance of transparency, support, and genuine commitment to diversity and inclusion in all levels of American governmental services.

Conclusion of Chapter II

The Biden administration significantly changed U.S. immigration policy, focusing on reversing restrictions and promoting inclusivity. This included lifting travel bans for students from Muslim-majority countries and creating a more diverse academic environment. Automatic F-1 visa extensions reduced uncertainty

for students awaiting OPT approval and reduced disruptions from Trump's policies. Efforts to modernize the H-1B visa program aimed to attract skilled workers and students and improve the America's appeal to global talent. In conclusion, the Biden administration's immigration policies from 2021 to 2024 aimed to create a more inclusive and supportive system. They strengthened the America's role as a top destination for global talent, which benefits both institutions and the economy.

Chapter III: Comparative Policy Analysis and Its Implications on Higher Education Opportunities

This chapter compares U.S. immigration policies under Trump and Biden, especially their impact on higher education. It examines financial challenges, psychological and social impacts, mental health effects, and surveys of international students and university leaders to show these policies' diverse impacts. It also suggests ways to better support international students. The aim is to explain how these policies affect education opportunities, student welfare, and how universities respond. This helps shape future policies and educational strategies.

3.1 Financial Implications

The financial implications of U.S. immigration policies on international students are a critical aspect of higher education. This section explores the differences in financial burdens faced by international students under the Trump and Biden administrations. The analysis will cover tuition costs, availability of scholarships and financial aid.

Under the Trump administration, tuition costs for international students at U.S. universities saw moderate annual increases from 2017 to 2020. It was usually 2% to 4% because of inflation and rising operational costs. For instance, the University of California (UC) system and private institutions like Boston University increased it around 2-4% annually (University of California, 2024; Study International, 2022).

However, from 2021 to 2024, the COVID-19 pandemic and economic difficulties led to significant changes. Institutions such as California State University, Fullerton raised non-resident tuition from \$396 to \$420 per unit by Fall 2024 due to inflation and budget deficits (Student Business Services, 2024). Boston University also faced rising costs and increased undergraduate tuition by 4.25% in 2022, the highest in 14 years (Study International, 2022). Other universities like Syracuse University and Arizona State University raised tuition fees by 3.5% to 7% during this period (Study International, 2022).

In terms of total costs, UC Davis saw international student expenses rise significantly from about \$70,000 in 2019 to approximately \$78,996 - \$81,072 in 2024 (UC Davis, 2024). Similarly, City College of San Francisco increased its per-unit fee from \$290 in 2020 to \$406 in 2024 (CCSF, 2024). These increases show the additional impacts of the pandemic and inflation that significantly affected international students' financial planning and choice to study in the U.S.

Furthermore, during the Trump administration, federal funding for programs supporting international students notably decreased. Reports, such as Mateo (2024), indicate a 30% reduction in State Department and USAID allocations compared to previous years, which impacted various international initiatives (Mateo, 2024). McKivigan (2020) also highlights reduced government funding for public universities

working with international students, which shows a larger trend of reduced financial support for these institutions.

These findings highlight the financial challenges faced by programs that supported international students during the Trump era. In contrast, the Biden administration has prioritized promoting scholarships and financial aid for international students. This aligns with their goal of creating better educational opportunities and supporting diverse student groups. The administration works on lowering financial barriers and increasing inclusivity in higher education (Bernal, 2023).

Improving access to financial aid is crucial for making higher education more accessible to targeted student populations (Bernal, 2023). The Biden administration's approach is supported by evidence that shows that international students who receive financial aid are more likely to graduate on time (Ato-batele, 2024). Simple financial aid application processes, such as the FAFSA, can actually help students find and access critical financial support (Levine et al., 2023).

The Trump administration saw moderate tuition increases and reduced federal funding for international students, while the Biden administration stabilized enrollment and improved financial aid and support and made education more accessible and affordable.

3.2 Psychological Impact

This subchapter focuses on the psychological effects of U.S. immigration policies on international students and compares the impacts during the Trump and Biden administrations. It will explore how these policies influenced stress, anxiety, and mental health, and examine the availability and accessibility of mental health services for international students.

During the Trump administration, international students faced significant stress and anxiety due to uncertain policy changes and a hostile political environment. Park & Shimada (2022) note that changes in visa policies, especially during the COVID-19 pandemic, increased stress among students. The July 6, 2020, policy announcement, which would have restricted students from staying in the U.S. if their courses were online, added to their stress (Park & Shimada, 2022).

Gonzalez et al. (2022) highlight how Trump's anti-LGBTQ policies negatively impacted LGBTQ students' mental health. These policies created a sense of fear and vulnerability, and it worsened mental health challenges for LGBTQ international students. Moreover, Rabin et al. (2022) demonstrate how Trump's anti-immigrant policies affected the mental health of Latinx students. These policies increased stress and psychological challenges, which demonstrates the broader impact of an unfriendly environment on Latinx students' mental well-being. Andrade (2019) mentions that how Trump's presidency impacted the mental health of immigrant Latinx transgender individuals. The study reveals how policies and rhetoric created fear and discrimination, which harmed their psychological well-being.

Furthermore, McGee et al. (2021) note how Trump's anti-science stance and visa policies indirectly stressed STEM PhD students of color (McGee et al., 2021). Along with common challenges like cul-

ture shock, financial difficulties, and discrimination that impact international students' mental health (Alshammari et al., 2023).

Additionally, McAdams (2022) describes President Biden's empathetic approach, which aims to comfort those impacted by the pandemic and may help international students with stress and anxiety. Jones et al. (2022) highlight the World Mental Health International College Student (WMH-ICS) initiative, which potentially benefit international students, and they also examine mental health issues among students globally. Moreover, Hill et al. (2020) advocate for a whole-institutional approach to student mental health and emphasizes integrated support systems, which can help international students access personalized mental health services.

In conclusion, supportive policies and improved mental health services under the Biden administration are crucial for reducing stress and anxiety among international students impacted by U.S. immigration policies.

3.3 Policy Recommendations

This section provides actionable recommendations to address the challenges faced by international students and immigrants due to U.S. immigration policies. Based on survey findings and analysis, these recommendations are designed to improve the overall experience and opportunities for international students and immigrants in U.S. higher education.

- **Simplifying Procedures:** Implement online platforms to simplify visa documentation and applications, reduce paperwork and offer clear guidelines with online chatbot and hotline support.
- **Reducing Processing Times:** Hire additional staff, use technology to automate tasks, and set service standards for faster visa approvals.
- **Extending Visa Duration:** Propose extending student visa durations to cover entire study periods, reduce administrative burdens and allow students to focus on academics without visa worries.
- **Expanding Scholarship Programs:** Allocate more funds for international student scholarships and partner with private organizations and alumni networks for funding.
- **Simplifying Application Processes:** Simplify financial aid applications with clearer instructions and forms to ensure accessibility.

These policy recommendations aim to enhance support for international students in U.S. higher education, addressing visa issues, boosting financial aid, improving mental health services, promoting social inclusion, and strengthening institutional support to improve overall student experiences and opportunities.

Conclusion of Chapter III

This chapter explores how U.S. immigration policies impact international students in higher education, comparing Trump and Biden administrations. Under Trump, students faced stress, anxiety, and financial issues due to strict visa rules and travel bans. The Biden administration aims for a friendlier environment, with some improvements in mental health support and enrollment stability, though these vary by school. Stable, supportive immigration policies are crucial. Policymakers should simplify visas, extend durations, and increase financial aid. Schools need comprehensive support services, inclusive cultures, and clear anti-discrimination policies. Future research should assess long-term policy impacts and effective strategies to enhance international student experiences, fostering fairness and inclusivity in U.S. higher education.

Conclusion

This paper examines the impact of U.S. immigration policies on international students' higher education opportunities, comparing differences under the Trump and Biden administrations. It assesses how these policies affect academic, psychological, and financial well-being, and proposes improvements for policy and school support. Stable and supportive immigration policies are crucial for international students' success. Under the Trump administration, students faced heightened stress, anxiety, and financial challenges due to strict visa rules, travel bans, and reduced educational support. The Biden administration has aimed to create a more welcoming environment, resulting in improvements in mental well-being and enrollment stability, though effectiveness varies across institutions. Recommendations include simplifying visa procedures, extending durations, increasing financial aid, and enhancing campus inclusivity to support international students effectively and ensure a positive educational experience in the United States.

References:

Exec. Order No. 13769, 82 Fed. Reg. 8977 (2017).

Exec. Order No. 13780, 82 Fed. Reg. 13209 (2017).

Presidential Proclamation No. 9645, 82 Fed. Reg. 45161 (2017).

U.S. Supreme Court. (2018). *Trump v. Hawaii*, 585 U.S. https://www.supremecourt.gov/opinions/17pdf/17-965_h315.pdf

Bernstein, H., Gonzalez, D., Karpman, M., & Zuckerman, S. (2020). The impact of the public charge rule on immigrants' use of public benefits. Urban Institute. <https://www.urban.org/research/publication/proposed-public-charge-rule-could-jeopardize-recent-coverage-gains-among-citizen-children>

Evich, H. B. (2018). Trump administration's public charge rule sparks fear among immigrants. Politico. <https://www.politico.com/story/2018/09/03/immigrants-nutrition-food-trump-crackdown-806292>

Weixel, N. (2019). Critics fear widespread damage from Trump's public charge rule. The Hill. <https://thehill.com/policy/healthcare/458627-critics-fear-widespread-damage-from-trump-public-charge-rule>

The White House. (2021, January 20). Proclamation on Ending Discriminatory Bans on Entry to The United States. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2021/01/20/proclamation-ending-discriminatory-bans-on-entry-to-the-united-states/>

U.S. Citizenship and Immigration Services. (2023, October 23). Modernizing H-1B requirements, providing flexibility in the F-1 program, and program improvements. Federal Register. <https://www.federalregister.gov/documents/2023/10/23/2023-23381/modernizing-h-1b-requirements-providing-flexibility-in-the-f-1-program-and-program-improvements>

The White House. (2022, June 15). The Biden-Harris Administration celebrates the contributions of Dreamers on the ten-year anniversary of DACA. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/state-ments-releases/2022/06/15/the-biden-harris-administration-celebrates-the-contributions-of-dreamers-on-ten-year-anniversary-of-daca/>

The White House. (2021, May 3). Statement by President Joe Biden on refugee admissions. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/05/03/statement-by-president-joe-biden-on-refugee-admissions/>

The White House. (2021). Executive Order on Advancing Racial Equity and Support for Underserved Communities Through the Federal Government. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2021/01/20/executive-order-on-advancing-racial-equity-and-support-for-underserved-communities-through-the-federal-government/>

The GW Hatchet. (2021). International students find relief in Biden's reversal of Trump-era travel bans. <https://www.gwhatchet.com/2021/01/24/international-students-find-relief-in-bidens-reversal-of-trump-era-travel-bans/>

U.S. Department of State. (2021). Rebuilding and Enhancing U.S. Refugee Resettlement Programs. <https://www.state.gov/rebuilding-and-enhancing-u-s-refugee-resettlement-programs/>

The American Presidency Project. (2021). Fact Sheet: President Biden to Sign Executive Actions Restoring America's Place in the World. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/fact-sheet-president-biden>

sign-executive-actions-restoring-americas-place-the-world

Organization for Economic Co-operation and Development. (2021). International Migration Outlook 2021. <https://www.oecd.org/migration/international-migration-outlook-1999124x.htm>

U.S. Citizenship and Immigration Services. (2021). Extension and redesignation of Venezuela for Temporary Protected Status. Federal Register. <https://www.federalregister.gov/documents/2023/10/03/2023-21865/extension-and-redesignation-of-venezuela-for-temporary-protected-status>

U.S. Citizenship and Immigration Services. (2022, September 8). DHS publishes fair and humane public charge rule. <https://www.uscis.gov/newsroom/news-releases/dhs-publishes-fair-and-humane-public-charge-rule>

Polarity of the Contemporary World

Sopio Beridze

International Black Sea University

Abstract

The structural implications of the emergence and reappearance of new great powers in international politics are discussed. The research paper elaborates upon and analyzes the notion of polarity of the world in international relations. This topic is being investigated through the study of the hard and soft power of leading countries. In international politics, polarity is divided into three categories: unipolar, bipolar, and multipolar. The balance of power should be taken into account to answer the question and analyze the world's polarity first. A sustainable and stable international system is determined by the balance of power between the leading countries, which possess significant capacities. Our main goal is to determine and investigate the polarity in contemporary international politics. The researcher uses qualitative research methods and the study strives to achieve its final goal through in-depth analysis of various first and secondary sources. In addition, the study uses a realism approach, which suggests balance of power theory and puts emphasis on the importance of hard and soft power in the competitive international arena. Ultimately, the research has concluded that the US is the only superpower in the contemporary world due to its unparalleled hard and soft powers. Nonetheless, China, an emerging power, is making an effort to diminish the US's desire to be a dominant power.

Key words: polarity, soft power, hard power, balance of power, super powers, great powers.

Introduction

International politics are complex and controversial and the world is changing. After the decline of the Soviet Union, the bipolar order that had influenced power relations among states collapsed. Consequently, the United States emerged as the without a doubt hegemon in the international system. Many scholars describe the era as the beginning of a "unipolar moment" in international politics. Nevertheless, others argued that the United States had emerged as the sole surviving Super Power. Most scholars and researchers believe that today's world is multi-polarized in where the leading powers represent the following states, such as: The United States of America, European Union, Russia, China, Japan and many of them consider that India is the leading power as well. However, from our perspective, the United States is the only superpower, and we consider it as a "good hegemon".

This research paper examines current polarity of the world in global politics. The main goal of the research is to determine the numbers of superpower and get answer of the questions: what is the polarity

of the modern world? Is it unipolar, bipolar or multipolar? At the beginning we will define what the concept of polarity is. The paper demonstrates types of polarity and then we strive to explore what kind of polarity exist in the modern world. According to the hypothesis today's world is unipolar, because from our perspective, only sole superpower exists, despite the fact that, there are various great powers in international politics, nevertheless, polarity of the world determines with the existence of superpowers.

The research paper defines polarity as a distribution of power in various aspect in the international system and politics. In International Relations international politics distinguishes three types of polarity such as unipolar, bipolar and multipolar. In case of unipolar world, only one great power holds leading and influential position in international politics. For instance, after dissolution of Soviet Union there is no doubt that the international system was unipolar. During this period of time only one great power stay as a political player in the "chess board" and the United States of America was maintaining leading position. Therefore, the world was unipolar.

However, during the cold war period two central powers existed. One pole was held by the United States of America and another by the USSR. Therefore, bipolar system is such kind of international system when two poles have almost same powers in International politics and as a representative of realist school Waltz, defines a bipolar system as one in which "no third power" is "able to challenge the top two". If we look at the historical background and the Cold War in particular the world was bipolar.

Multipolarity consists of more than two central powers. This last one is such kind of system in IR or International politics when three or more super powers exist and have enormous impact and influential power on the rest of the world. For example, the world recognized as multipolar during the 1914-45 and super powers were France, Germany, Russia, and America and so on.

We mentioned above that there are different kinds of polarity systems in international politics. Therefore, three types of polarity exist: unipolar, bipolar and multipolar. To answer the question of what type of current world it is, we should define and elaborate polarity indicators. Therefore, various scholars determine the polarity of the world in dissimilar ways. Most scholars believe that one of the crucial indicators is strong economic and strength of military capacity. Nowadays, nuclear power counts in indicators as well. At the same time, it depends on the scholars. Of course, however we should emphasize that this last one is relevant to considering nuclear power as an indicator of polarity. Then we should consider "soft power" and "hard power", which are vital. There is the number of the population as an indicator.

We are interested in this issue because after the Ukraine war, the political situation changed radically, and this political event had a great impact on the political climate as well as on the economic changes of the world. Before the war in Ukraine, the world was viewed as multipolar, and Russia was considered a superpower by most scholars. (Halliwell, 2019) Some scholars recognize that America is the only superpower and it is the only country that influences the entire world. China's role in today's world is also very important, there is a great rivalry between America and China in the aspect of economy. (China-CELAC Forum. 'China-CELAC Joint Action Plan for Cooperation in Key Areas , 2022)

Goals and objectives of the Research

The vital goal of the research paper is to investigate, demonstrate, and examine the polarity of the world in global politics. The study strives to elaborate this topic through examining the hard and soft powers of the leading countries. Initially, the paper makes an attempt to suggest comparative analysis of various states' capacities in order to determine current world polarity and find out the main question whether today's world is unipolar, bipolar or multipolar. In addition, the main objective of the research is to examine the status of superpower because, from our perspective, the numbers of superpower determine the polarity in international politics. Although, one of the primary object of the research paper is to analysis the leading countries position in international system and their prominent place in global politics.

Polarity of the World

One of the main goal of this research is to explore the polarity of the contemporary world. In this part of the research, initially, we would like to define types of polarity, what kind of polarity exist in political system. Then we will demonstrate historical background of polarity systems. At the final part we strive to explore and demonstrate the polarity of the modern world. At the same time we are going to discuss about indicators of polarity, because in order to determine the current polarity of the world.

According to the hypothesis today's world is unipolar. As above mentioned, the polarity of the world can be determined by many factors. To answer the question and to analyze the world's polarity, initially, the research paper considers the balance of power. Which means a balance of forces between the several states and determines the sustainability and stability of the international system. Moreover, the balance of power includes following: military, political and economic strength, prestige, cultural influence and so on.

We mentioned above that their types of polarity system exist in IR. The first type is unipolar. Unipolar system means that only one superpower exists and only one sole great power has influence and impact over the world. Therefore one superpower creates world political climate in many cases. For example, this last one has huge amount of population, this great power is the owner of numerous nuclear weapons, this last one has huge amount of armaments and number of militants, solid economic is its strength, energy resources is vital as well. Nevertheless, we would like to mention that different scholars have dissimilar approach in case of indicators of polarity. The research paper has defined them in part of literature review.

We emphasize that we will give you example of unipolar system from historical background. The clear example is the period of time after the Cold War. The polarity of the world has changed after the end of Cold War and if it changed at all. In the 90s, many political scientists thought that the bipolar system moved into unipolar. They considered the United States of America as sole superpower and the only pole power.

The second one is bipolar type system. Bipolar political system means that two superpowers hold two poles. This is such kind of system when two great powers are the driving forces of political environment. For instance, there is no doubt that world was bipolar during the Cold War in there two superpowers were taking the huge power in their hands. Those countries were the Soviet Union and the United States of America. These superpowers balancing each other and using power to gain their influence over the world and to implement their wills. The socialism and the capitalism represented as incompatible ideologies. None of them desired to sacrifice their position and both of them to strengthening on the one hand, capitalism and socialism on the other hand. As Khrushov said: "We represent classes that cannot be reconciled, his aim was to strengthen capitalism, and mine was to destroy capitalism". (BBC, 2020) At that time the world was a bipolar with its characteristic that two superpowers existed and two main ideologies were confronting each other.

The next type is political system is multipolarity. The multipolarized world has more than two great powers. This kind of political system has the following characteristic features when three or more super powers shares power, influence one the political arena. If we recall history during the 1914-45 the world was multipolar and super powers were France, Germany, Russia, and America consider as the great powers. (Looking Towards China: Multipolarity as an Opportunity for the Latin American People, APRIL 11, 2022)

Most scholars and researchers believe that today's world is multi-polarized in where the leading powers represents following states such as: The United States of America, European Union, Russia, China, Japan and many of them considers that India is Leading power as well. (P.N Rosecrance, BOPOLARITY, MULTIPOLARITY AND THE FUTURE INTERNATIONAL POLITICS 100-104)

However, we would like to mention that different scholars have various approach tend to be Russia. Some consider as a great power and other believe that we could not consider Russia as a super power anymore because of war with Ukraine. (Yuriy Gorodnichenko, 2022) If we consider what constitutes a superpower status, we face different condition today than a few years ago. There are some criteria. For instance, in case of the discussion about military power, we would like to clarify, that the most powerful mean is ownership of nuclear weapons. In this sense, Russia is leading country for sure because it has circa 144,450,000. However, in regard to arm forces, during three months of the full-scale war in Ukraine the Russian army lost 30 000 militants and amount of armament of it is much less. In case of economic Russia's GDP is 2% of the world, less than for instance Italy which is not consider as the great power. Russia's economy dramatically smaller than the economy of the U.S., E.U., or China. Energy resources is crucial as well. We should mention that it's economic rely on its energy resources but the prices of its energy resources deceased and its economic is not strong and solid anymore.

The United States as only superpower

A superpower is a state that as prominent position in global politics, the superpower has enormous ca-

capacities, comprise of: solid "hard power" and "soft power" (economic, cultural, military and geographical influence) this last one able to implement political impact on the worldwide scale and from our perspective, the United States represents the sole superpower in the global politics because the US owns the significant capacities which we mentioned.

The USA is considered a superpower due to its immense military strength, large economy, and prominent position in global organizations like the UN and NATO. The increase in strength and significance of China and resurgence of Russia will keep challenging the worldwide supremacy of the USA, however, the United States keeps its prominence position in international arena. Rely on the US strategy during Biden Administration, it's clearly noticed that the USA has crucial interest to gain leading position and fully involve in global competition. In addition, China as an emerging power is strategic competitor for the US. There is strategic competition between China and the United States for sure which determines the US strategy. However, the research proves that despite the fact that China possess significant economic strength, there is lack of military capacity, therefore, we cannot consider China as a superpower in global politics, because, the notion of superpower consists of following: total number of military bases worldwide, the capacity of nuclear weapons and warheads, strength of the military, arsenal, and expenditures, the number of population, GDP/GNP, trade volume, currency and reserves' solidity in the nation, the dollar is utilized globally, territorial extent, number of international brands, influential national media organizations, e.g. CNN, BBC, number of seats and memberships of international organizations. According to aforementioned aspects, we would like to make emphases that the United States is the only superpower in global politics.

In case of Russia, the USA is strongly striving to assist Ukraine against Russia. The role of the United States is huge and vital because the USA as the leading country is only one who has pure power and economic strength to assist Ukraine and stop Russia as an aggressor country. There is not only financial assistance because the United States and NATO have increased their military presence in Central and Eastern Europe.

Literature Review

In this research paper we would like to elaborate and determine polarity of the world. According to the hypothesis today's world is multipolar. We would like to discuss and explain what polarity and what kind of polarity we could face? In general, during the world history political power has been divided into three types of systems: Unipolar, bipolar and multipolar. The polarity of the world has changed over different periods. We have mentioned that throughout history the polarity of the world has changed.

According to Randall L. Schweller if we would like to answer research question and to analyze the world's polarity first of all we should consider the balance of power. (Schweller)). Which means a balance of forces between the several states and determines the sustainability and stability of the international system. It is very interesting to note what the balance of power means in particular. So the balance of power

includes following: military, political and economic strength, prestige, cultural influence and so on.

According to Goedele De Keersmaeker, "Polarity is about the number of great powers or polar powers." In IR terms, a "pole" is a center of power. Mainly three types of polarity exist, if there is one great power or one pole it means that the world is unipolar type, in case of two superpowers existence the world is bipolar and more than two great powers the world is referred as multipolar type. When we discuss about unipolarity there is one super or great power there is a huge inequality and between this great power and other states. Second, in case of bipolarity two great powers holding almost equal position. The last one is multipolarity when more than two powers having leading position in international politics in different direction. (Modelski)

According to the hypothesis today's world is multipolar. As above mentioned, the polarity of the world can be determined by many factors. There are some of indicators to determine polarity of the world. For instance, according to the Correlates of World index there are six indicators: total population and urban of them, military expenditures and personals, energy consumption. Steel or/ and iron production.

Above mention unipolarity is the condition where one superpower or great power is driving force of the international system or international politics. So, one state has influential power over the world. As Wohlforth points out vast material capability and therefore there is no exist of balancing power and great power won't be counterbalanced.

The next condition is bipolarity when only two great powers exist and we face only two poles. Those superpowers are more influential and powerful than other states. According to Wagner, bipolarity is such kind of condition when two hostile coalition or states confront each other to achieve greatness and from his point of view only two nuclear superpowers exist. For Waltz, bipolarity is such kind of condition when two superpowers act in international system.

Therefore Wayman identifies, to measure bipolarity, it concerns existence of two great powers which control more than fifty percent of proficiencies of the superpowers. Above mentioned nuclear power is a new indicator of great powers' proficiencies.

The next type of condition is multipolarity in which more than two superpowers hold leading positions in international system. Multipolarity was coined by Nixon and Kissinger and was attributed to their foreign policy and announced: „the world remained militarily bipolar for the time being, but was quickly moving to multipolarity in economic and other fields". Moreover, Aron clarified that multipolarity is international system in there are several rival states which have almost similar volume of resources. In simple way great powers are dominant in international system.

We have mentioned above that one of the indicators of polarity is nuclear weapons possession. We will demonstrate nine nuclear-armed countries which are the owners of nuclear weapons: The leading country which possess the highest amount of nuclear weapons is Russia, this last nuclear capacity consists of 5,889 nuclear weapons. The next country is the USA and its amount of nuclear weapon is 5,224; then China possesses 410; France-290; The United Kingdom counting 225; Pakistan-170; India-164; Israel-90

and North Korea 30.

The next and one of the vital indicators is amount of population. According to the Total Population by Country 2023 the largest country in term of population are India and China. India leads with amount of 1,428,476,400 and it follows with china 1,425,675,437; then the United States of America is holding position in case of the largest county as its population with 339,975,564. Pakistan with 240,411,645; Russia with 144,450,067. If we rely on these dates the leading countries in sense of population are: China, India, U.S, Pakistan and Russia.

Economy plays an important role in determining the polarity of the world. Economically strong political actors are as follows: United States of America, China, European Union, India and Russia. America is the dominant country both in terms of military budget and economy, with a military budget of US\$778 billion for current period and a Gross Domestic Product (GDP) of US\$20.9 trillion (World Superpowers 2023). China's 2023 GDP was US\$14.7 trillion. The Gross Domestic Product (GDP) in India is 3176.30 billion US dollars, according to official data from the World Bank. The GDP value of India represents 1.42 percent of the world economy.

The first main factor is military forces. Let's define the military forces of leading countries. In polarity "hard" and "soft" power play crucial role to determine polarity of the world. Countries which have significant abovementioned powers driving the world's weather. As Colin S. Gray defined in his book "Hard power and soft power: The Utility of military force as an instrument of politics in the 21st century". (p.5-7). "hard" power determined by military and economic and soft power should be means which have impact on other countries' behaviors.

Theoretical Framework

Most scholars and researchers believe that today's world is multi-polarized in where the leading powers represents following states such as: The United States of America, European Union, Russia, China, Japan and many of them considers that India is Leading power as well.

Neo-Marxists believe that the modern international situation is still bipolar. Just the area of confrontation has changed. Earlier, the West and the East were the parties of the confrontation but the situation has changed and north and south are opposing each other. In where Neo-Marxists consider the poor countries as the south countries like developed countries and the rich countries as the north countries like less developed countries.

In the era of globalization, the option that, countries and nations are closely related to each other economically and culturally, has more and more supporter. They think that the political and military factor of the state has become more and more reduced. Such kind of society believe that the global community is formed, whose main purpose is political and economic growth, in such a society there is no place for geopolitics and it changed with geo-economics. (Gilpin)

The determining factor of world polarity is a strong military power and a solid economy. In today's world, the leading states of the world include those countries that have a strong economy and, therefore, strong military equipment and military power. And according to the realists the strength of the state determines its economy and its military and hard power is crucial in general that's why the theoretical school of realism is the good example to understand the polarity of the world because as we mention the representatives of this school focus the hard power.

It is not surprising that different theoretical schools take different theoretical positions on the polarity of the world. But realists use polarity, as in balance of power. It is interesting to note that realists disagree with each other regarding polarity. (Kaplan M.A. Systems and process in international politics 15-23(international relations as a systems))

Research Methodology

Research Methods consists of different parts: The first one is the collection of historical documents, and then Analysis of the concepts, it includes Statistical methods as well, and it is measuring economic parameters also, and defining articles of the main part of this research.

The research method selected is qualitative. The reason behind this selection is the in-depth analysis of the selected topic's content and importance. The research data will be collected through the work of several authors, official journals and other materials that will provide all the necessary and reasonable discussions on the basis of actual facts and processes.

In addition to the relevant books that can and will be used as reliable sources for a research project, it is also desirable to search for other relevant sources of information, such as official websites, as events worldwide are progressing and changing very rapidly, and in some cases, relying solely on books or hard copies is not sufficient to follow the process flow.

Conclusion

The research paper aims to demonstrate and investigate the polarity of the contemporary world. The paper concludes that today's world unipolar and the only sole superpower is the United States, because, this last one is only superpower, which possess significant capacity of hard and soft power. For instance, as Wohlforth points out vast material capability and therefore there is no exist of balancing power and great power won't be counterbalanced. So, the owner of this vast material capacity is the USA from our perspective. Nonetheless, China, an emerging power, is making an effort to diminish the US's desire to be a dominant power. Nevertheless, China is the country which has lack of military capacity, for instance, China's nuclear capacity consists of 410, and however, USA amount of nuclear weapon is much higher and 5,224 in particular. In addition, China's defense spending is \$252 billion and in comparison, to the United States, which is three times less. Despite the fact that China possesses, a significant economic

capacity, for instance, China's 2023 GDP was US\$14.7 trillion and (GDP) of US\$20.9 trillion, that's why, the research proves the today's world is unipolar and the US is only superpower in international arena. In addition, some of scholars consider Russia as a superpower, nevertheless, after Russia's war against Ukraine declined his power, especially economic strength. Ultimately, the research has concluded that the US is the only superpower in the contemporary world due to its

References

- Kaplan M.A. Systems and process in international politics 15-23(international relations as a systems). (n.d.).
- P.N Rosecrance, BOPOLARIRTY, MULTIPOLARITY AND THE FUTURE INTERNATIONAL POLITICS 100-104. (n.d.).
- BBC (Director). (2020). The Entire History of the Cold War Explained | Best Cold War Documentary [Motion Picture].
- China-CELAC Forum. 'China-CELAC Joint Action Plan for Cooperation in Key Areas . (2022).
- Gilpin, R. (n.d.). War and Change in World Politics 65-69.
- Halliwell, S. (2019). Russians' Belief in Country's Superpower Status Reaches 20-Year High – Poll.
- Kaplan M.A. Systems and process in international politics 15-23(international relations as a systems). (n.d.).
- Looking Towards China: Multipolarity as an Opportunity for the Latin American People. (APRIL 11, 2022).
- Modelski, G. (n.d.). The Long Cycle of Global Politics and the Nation-State.
- P.N Rosecrance, BOPOLARIRTY, MULTIPOLARITY AND THE FUTURE INTERNATIONAL POLITICS 100-104. (n.d.).
- Schweller, R. L. (n.d.). The Balance of Power in World Politics.
- Yuriy Gorodnichenko, I. S. (2022). Is Russia a superpower? Very doubtful.

The Silent Struggles of PCOS: When Infertility and Stigma Collide in Indian women

Brincelet Mavumnkal Biju

Caucasus University

Abstract

Understanding how polycystic ovarian syndrome (PCOS) affects Indian women, especially those facing economic challenges, is crucial. PCOS, a common cause of infertility affecting 7-15% of women, has become more prevalent due to better testing methods like sonography and laparoscopy. Treatment usually starts with ovulation induction. This condition, affecting 5–20% of women and often linked with metabolic issues and insulin resistance, also raises the risk of heart and metabolic problems. However, the emotional toll of PCOS, including feelings of depression and anxiety, lower self-esteem, and life disruptions, isn't fully recognized or addressed. The delay in diagnosis can deeply impact women's emotions and plans. Infertility, a consequence of PCOS, can shake a woman's sense of self, much like experiencing a significant loss. Despite being common among Indian women, guidelines don't fully consider cultural differences. This study aims to delve into the challenges, fears, and experiences of Indian women with PCOS. Additionally, while many women with hirsutism or recurrent miscarriages have polycystic ovaries, their role in infertile women with regular ovulation remains unclear.

Methodology: The study explored menstrual patterns, hormonal profiles, and the efficacy of medical treatments, specifically in achieving successful ovulation induction and conception. It involved three stages: individual interviews, group discussions, and questionnaire sessions. Our findings indicated that all participants displayed traits aligning with previously identified domains, indicating the possibility of further domain refinement.

Main Result: we explore four main themes: the stigma surrounding PCOS, how it affects fertility, the lack of awareness in the public, and how societal norms influence perceptions. Respondents express worry about PCOS, often influenced by cultural expectations, which can delay seeking help. Married women may face societal judgment about infertility, while unmarried women worry about their future fertility.

Discussion: To address the significant impact of infertility and social issues on the health-related quality of life among women with PCOD in India, we must first understand the underlying factors. This discussion will cover the history and development of these issues, followed by a detailed analysis of their challenges, effects on clinical outcomes, and strategies for effective intervention.

Conclusion: In India, PCOS women prioritize pregnancy or regular periods due to societal pressures. Raising awareness and adopting a knowledge-based approach is crucial. Psychological screening and comprehensive management are essential. Improved awareness and a revised questionnaire can aid in better understanding and management of PCOS among Indian women.

Introduction

Polycystic ovary syndrome (PCOS), also known as Stein-Leventhal syndrome, is a prevalent hormonal disorder affecting women during their childbearing years. This condition disrupts a woman's hormonal balance, leading to a cascade of symptoms and potential long-term health concerns. Understanding PCOS and its impact is crucial for women's health and well-being.

Diagnosis of PCOS relies on the Rotterdam criteria, a set of guidelines established to ensure accurate identification. These criteria consider three factors: signs of excessive androgen (male sex hormones) in the body, menstrual irregularities, and the presence of polycystic ovaries detected through ultrasound. Androgen excess can manifest through physical signs like growth of coarse facial and body hair (hirsutism) and persistent acne.

One of the most significant consequences of PCOS is its impact on ovulation. The hormonal imbalances disrupt the natural process of egg release from the ovaries, leading to irregular or absent periods and often causing infertility. For many women with PCOS, this can be a source of significant emotional distress. In addition to challenges with fertility, PCOS is also linked to insulin resistance, a condition where the body struggles to utilize insulin effectively. This can increase a woman's risk of developing type 2 diabetes later in life.

The long-term health complications associated with PCOS necessitate early diagnosis and management. While there is no cure for PCOS, treatment focuses on addressing the symptoms and minimizing the risk of future health problems. Lifestyle modifications, particularly weight management through diet and exercise, are a cornerstone of PCOS management. In some cases, medications may be prescribed to regulate hormones, address symptoms like hirsutism, or stimulate ovulation if pregnancy is desired. By working with healthcare professionals and adopting a comprehensive treatment approach, women with PCOS can manage their condition and live healthy, fulfilling lives.

Formulation of the research problem; The research problem is about understanding how Polycystic Ovary Syndrome (PCOS) affects ethnic Indian women and why it's important to study it. We want to know more about how PCOS impacts their health and quality of life, including things like infertility, metabolic issues, and mental health. By looking at past research and the experiences of these women, we hope to find ways to improve how PCOS is diagnosed and treated for them. This could lead to better outcomes and experiences for ethnic Indian women living with PCOS.

Relevance, academic and practical importance of the topic: This paper addresses the pressing issue of Polycystic Ovary Syndrome (PCOS) among ethnic Indian women, highlighting its prevalence and impact. Understanding PCOS in this demographic is crucial for tailored healthcare strategies. The findings inform clinical practice and public health initiatives, ultimately enhancing the well-being of affected women.

Research objective and research questions: This research provides understanding of Polycystic Ovary Syndrome (PCOS) among ethnic Indian women, including its prevalence, impact, and unique manifestations. The research may also aim to collect and disseminate knowledge on PCOS within this demo-

graphic, highlighting the challenges faced and the need for tailored healthcare strategies. Additionally, the research could involve comparing theories or positions regarding PCOS diagnosis, management, and its implications on quality of life. Finally, the objective may involve analyzing actual material, such as patient experiences, diagnostic processes, and treatment outcomes, to inform evidence-based practices and improve patient care.

How is the mental status of women with PCOD in India?

Does the population of India is aware of what PCOD is?

Is it true that these kinds of misbeliefs still exist in this generation?

Drugs of choice for induction of ovulation in PCOD patients?

Literature review

Based on the Tabooed disease in alienated bodies study by Swathi Sharmaa and others

(Tabooed disease in alienated bodies: A study of women suffering from Polycystic Ovary Syndrome) Sharmaa &. Mishrab (2018) [8]

This research suggests Polycystic Ovary Syndrome (PCOS) arises from a complex interplay between genetic predisposition and environmental factors. A theory proposes that genes suited for storing fat during times of scarcity (thrifty genotype) might increase PCOS susceptibility in environments with abundant food in this generation. Studies indicate hormonal imbalances (hyperandrogenism) as a key PCOS feature, possibly with a stronger genetic link compared to irregular ovulation. Environmental factors like diet and physical inactivity seem to influence the disease's manifestation. Common symptoms include irregular menstrual cycles (oligomenorrhea) and elevated levels of male hormones (hyperandrogenism). Misunderstandings about menstruation abound in society, often rooted in cultural beliefs and superstitions. For example, some cultures associate menstruating women with impurity or evil spirits, leading to restrictions on their activities and interactions. These beliefs can result in women being excluded from religious spaces or denied access to certain objects, like pickle jars. Additionally, there's a misconception that menstruating women pose a threat to others, leading to practices like wearing special garments to protect against supposed dangers. Teenage girls may feel pressured to avoid discussing menstruation openly, resorting to euphemisms or secrecy to conform to societal norms. Furthermore, lack of awareness about PCOS and infertility contributes to stigma and psychological distress for affected individuals. Infertility can cause significant emotional turmoil, including sadness, depression, and body image dissatisfaction. Some mistakenly believe that women with PCOS are unable to conceive, but medical interventions can assist in achieving pregnancy in many cases. Overall, societal misunderstandings about menstruation, PCOS, and infertility underscore the need for education and awareness to dispel myths and support individuals' reproductive health and well-being. (Sharma & Mishra, 2018).

Infertility and Social Issue study by Hariprasath et al.(2023) [4]

This research mostly points on the direct discussion, interview, and asking questionnaires. And it focuses on health-related quality of Indian women with PCOD. Polycystic Ovary Syndrome (PCOS) negatively impacts quality of life, raising risks of depression and anxiety. New guidelines recognize this psychological burden, highlighting the need for appropriate interventions. Existing questionnaires assess the emotional, physical, and social impacts of PCOS on patients. This study aimed to validate a specific quality of life questionnaire (PCOSQ) in a South Indian population

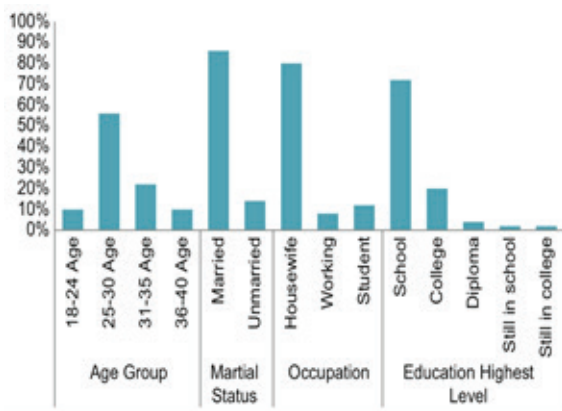

Figure 1: Demographic details of patients

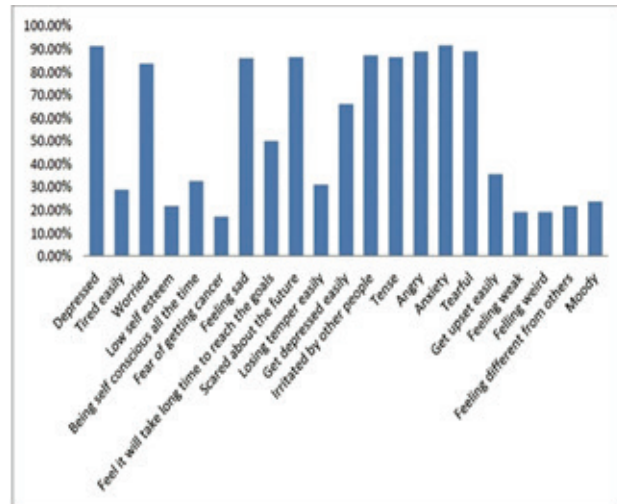

Figure 2: Graph showing the impact of various items of emotion domain on PCOS women's health. PCOS = Polycystic ovarian syndrome

and identify the most and least impactful domains on patients, potentially paving the way for improved assessment and interventions (Hariprasath et al. 2023).

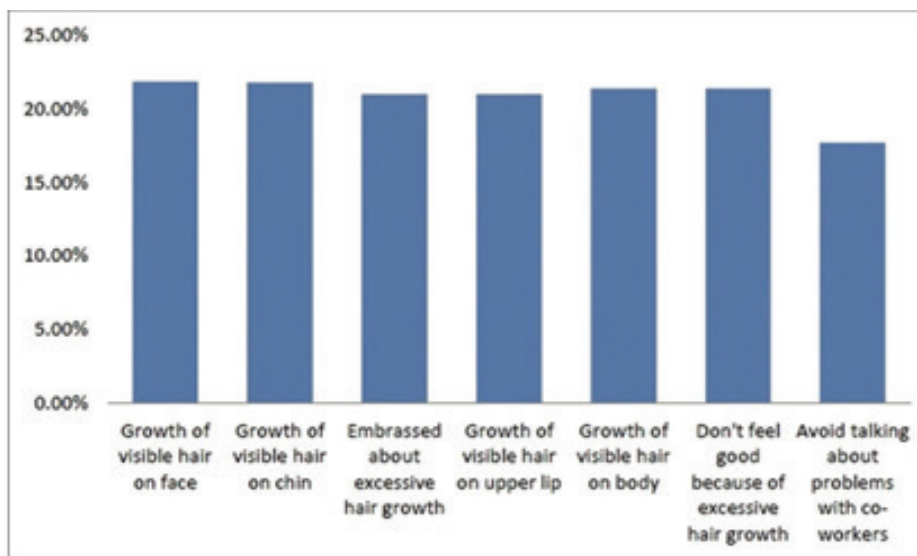

Figure 3: Graph showing the impact of various items of body hair domain on PCOS women's health. PCOS = Polycystic ovarian syndrome

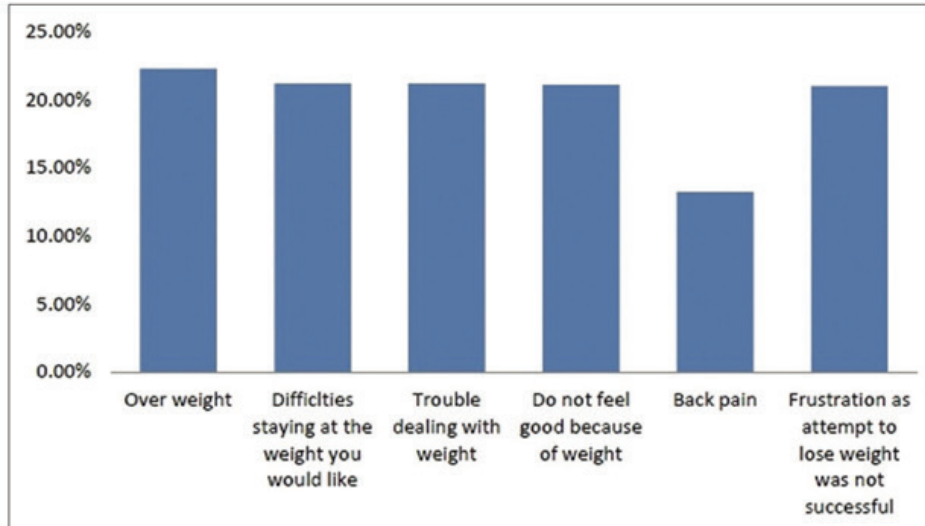

Figure 4: Graph showing the impact of various items of weight domain on PCOS women's health. PCOS = Polycystic ovarian syndrome

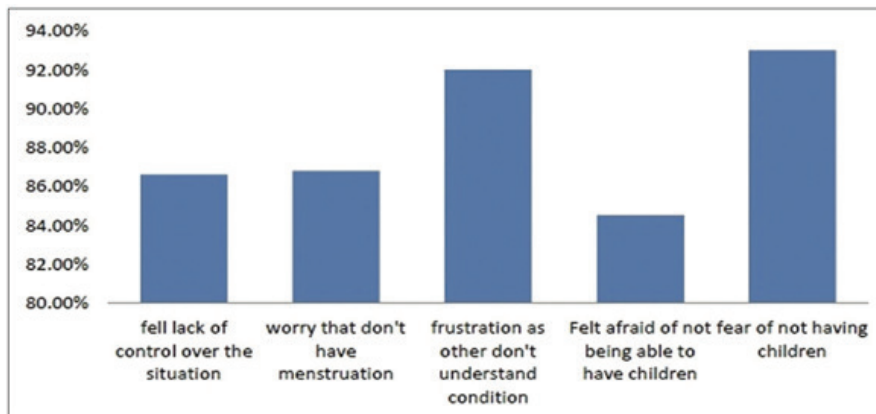

Figure 5: Graph showing the impact of various items of menstrual problem domain on PCOS women's health. PCOS = Polycystic ovarian syndrome

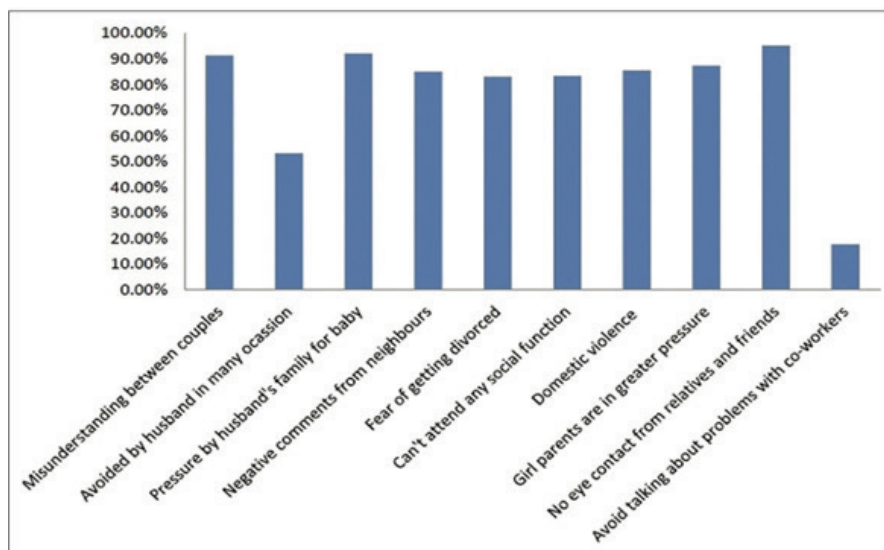

Figure 6: Graph showing the impact of various items of social issue domain on PCOS Women's health. PCOS = Polycystic ovarian syndrome

A Global Survey of Ethnic Indian Women Living with PCOS by Rao et al.,

(A Global Survey of Ethnic Indian Women Living with Polycystic Ovary Syndrome: Co-Morbidities, Concerns, Diagnosis Experiences, Quality of Life, and Use of Treatment Methods)

This study explores Polycystic Ovary Syndrome (PCOS) in ethnic Indian women, revealing a disconnect between current clinical practices and the needs of this population. While PCOS is prevalent among these women, existing guidelines fail to account for cultural differences. The study highlights common concerns like irregular periods, unwanted hair growth, and co-morbidities such as anxiety and depression. Delays in both seeking help and receiving a diagnosis were associated with dissatisfaction regarding information provided. Furthermore, the impact on quality of life was significant, particularly affecting weight and emotional well-being. Interestingly, weight management emerged as a key concern for women living outside of India, who also reported lower satisfaction with information on lifestyle modifications and same goes for Indian women in remote areas who cannot access to the hospital easily. These findings underscore the importance of culturally specific approaches to diagnose, educate, and support ethnic Indian women living with PCOS (Rao et al., 2022).

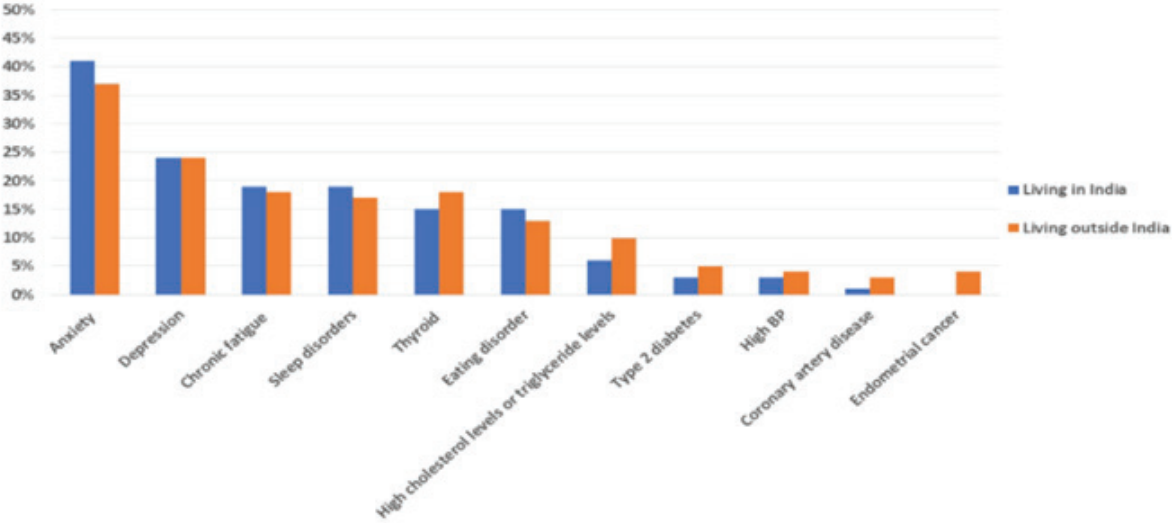

Figure 1. Co-morbidities reported by the participants (n = 1816).

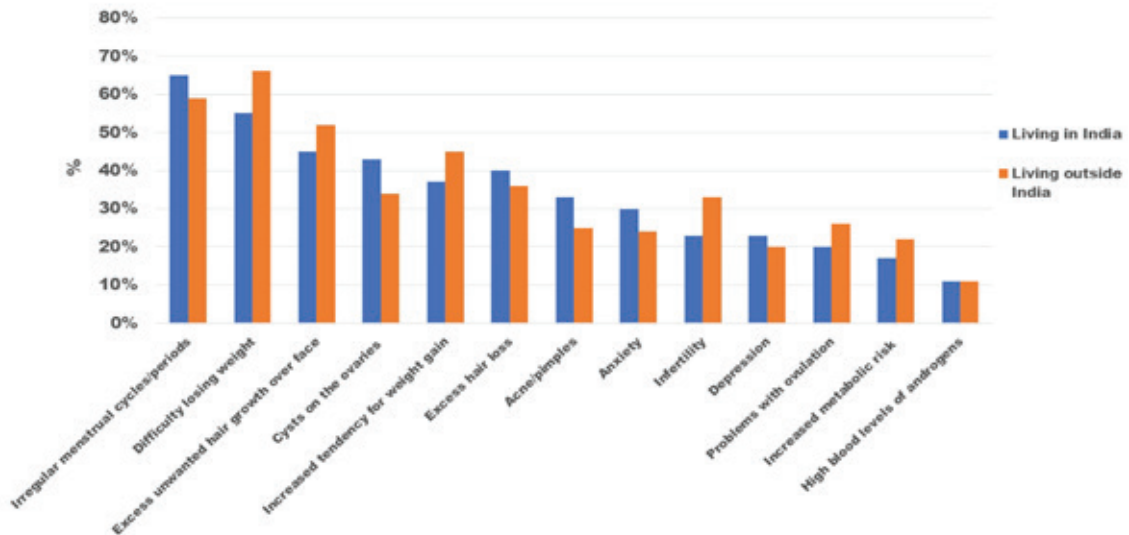

Figure 2. Key clinical features of PCOS of most importance to women ($n = 2776$).

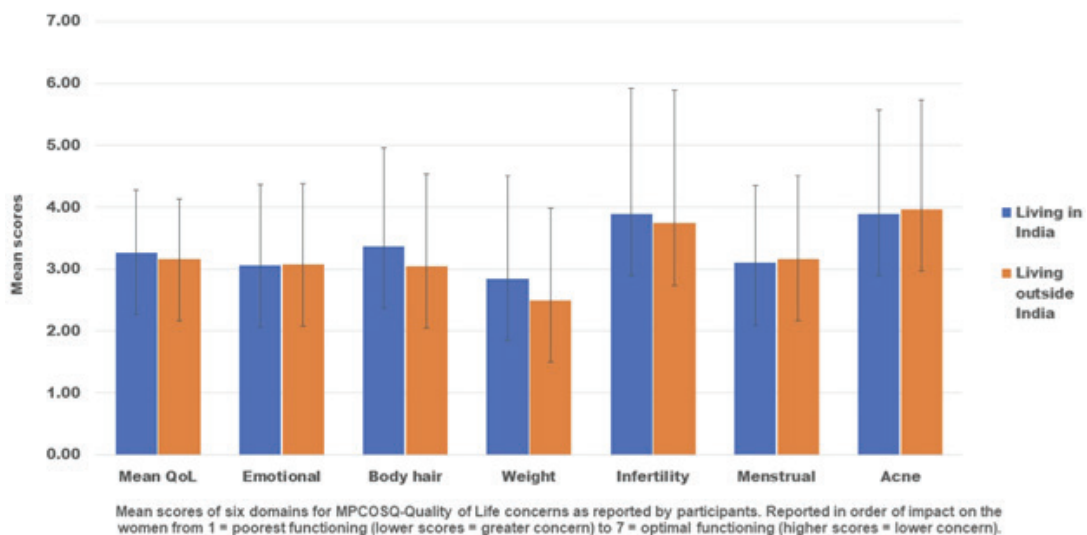

Figure 3. Health-related QoL (MPCOSQ scores) and country of residence ($n = 2020$).

PCOS in Infertile Women in a Rural Hospital in Central India and the efficacy of various medications

Polycystic Ovary Syndrome (PCOS) is a common cause of infertility, affecting up to 15% of reproductive-aged women. This study explored the prevalence and clinical characteristics of PCOS in infertile women from a rural Indian setting. Researchers observed a high Body Mass Index (BMI) amongst participants, suggesting a potential link between weight and PCOS in this population. The study compared the effectiveness of clomiphene citrate, clomiphene citrate with metformin, and letrozole in inducing ovulation and achieving pregnancy. While all medications achieved reasonable ovulation rates, letrozole emerged as the most successful, with the highest rates of both ovulation induction and conception. These findings suggest that letrozole may be a more effective medication for improving fertility outcomes in women with PCOS residing in rural areas, highlighting the need for further research in larger and more diverse populations (Mirdha et al., 2023).

Morphological feature	n-(%)	
Mean waist circumference (cm)	91.36 ± 8.03	
Acne (%)	57 (59.4%)	
Acanthosis nigricans (%)	24 (25%)	
Hirsutism (%)	51 (53.1%)	
BMI	23-25	6(6.25%)
	25.1-28	12(12.50%)
	28.1-32	35(36.46%)
	>32	38(39.58%)
	Mean BMI	31.25

Table 1: Morphological features in PCOS patients.

Menstrual pattern	n-(%)
Hypomenorrhea	23 (24%)
Oligo-hypomenorrhea	41 (42.7%)
Metrorrhagia	33 (34.4%)

Table 2: Menstrual complaints in PCOS for which women report to gynae clinic.

Table 3: Comparison of various Medical Management with successful ovulation induction and its outcome.

Medical management	Successful Ovulation induction n- (%)	Conception n- (%)
Clomiphene (n=18)	9 (50%)	3 (16.67%)
Clomiphene + Metformin (n=47)	36 (76.60%)	7 (14.89%)
Letrozole (n=31)	22 (70.97%)	7 (22.58%)

The Psychosocial Impact of Polycystic Ovary Syndrome by Simon et al.

Polycystic Ovary Syndrome (PCOS) is a common endocrine disorder affecting 5-20% of women. While traditionally known for causing infertility, PCOS is also associated with metabolic disorders and insulin resistance, potentially increasing the risk of cardiovascular disease and type 2 diabetes. This review focuses on the under-recognized psychosocial impact of PCOS. Despite established diagnostic criteria and treatment protocols, many women experience delayed diagnosis and lack of information. Furthermore, the review highlights the increased risk of depression, anxiety, and decreased quality of life experienced

by women with PCOS (Simon et al., 2023).

Discussion

PCOS as a tabooed disease: The research discussion explores the conflicting narratives surrounding menstruation and communication within Indian families. Despite the pervasive stigma, the study highlights a glimmer of hope. Some fathers, like the one who facilitates his daughter's communication with a gynecologist, challenge traditional norms and promote open communication. The research also acknowledges alternative perspectives, mentioning Ayurveda's view of menstruation as a natural process for eliminating impurities. However, the social restrictions placed on menstruating women often overshadow this biological explanation. The discussion is further enriched by incorporating the voices of various women. While some women felt uncomfortable discussing menstruation with their fathers, reflecting the prevalence of tradition, others shared positive experiences of open communication within their families. One respondent with a supportive father for both menstrual health and precocious puberty highlights the importance of shifting societal norms. This concludes by acknowledging the ongoing tension and the need for broader societal change to empower women to seek help for menstrual concerns and PCOS (Sharma & Mishra, 2018).

Infertility: a major consequence of PCOS: Anusha clutched the phone tighter, her mother-in-law's voice echoing in her ear. "You're good for nothing but chores now," it rasped. The weight of her childlessness pressed down on Anusha, a constant reminder in her in-laws' disappointed eyes. Conversations about periods were shrouded in secrecy. Priya, a newlywed, kept her irregular cycles hidden, fearing whispers of being "less than" a woman. For years, Riya had no idea her missed periods were linked to having a baby. It wasn't until her mother-in-law noticed that Riya never seemed pregnant that a doctor's visit revealed the truth. The pressure to conceive was suffocating. Maya's in-laws bombarded her with questions, their constant reminders a source of deep anxiety. Ironically, Isha initially saw her irregular periods as a blessing, unaware of the connection to fertility. The lack of open communication became clear when Isha's husband, upon learning of her PCOS, immediately suggested IVF. But Isha wasn't infertile; she just needed time for treatment. The yearning for a child wasn't the only struggle. The societal stigma surrounding childlessness left many women feeling ostracized. Anisha dreaded social gatherings; the pitying glances a constant reminder of her "incompleteness." PCOS wasn't just a medical issue; it was a web of emotional and social burdens. These women, like Anusha, Priya, Riya, Maya, and Isha, yearned for understanding and a world where their value wasn't defined by motherhood. They needed open communication within families and a society that embraced them, PCOS and all.

Lack of awareness about the disease: In Jammu, India, a veil of secrecy surrounds PCOS, leaving women like Asma disoriented and grappling with unexplained physical symptoms. Asma's irregular periods cause discomfort, but unlike openly discussed health issues, PCOS remains a confusing enigma. This lack of awareness prevents women from seeking proper medical attention and making crucial lifestyle changes. Traditional beliefs further entangle the situation. Some women, convinced PCOS is contagious, avoid basic activities like walking. Others, having already given birth, dismiss irregular periods as a minor

inconvenience, failing to recognize the potential long-term health risks. Societal pressures add another layer of difficulty. Even women with some knowledge, like a healthcare worker who prioritizes motherhood over her own health, face challenges. Another woman, yearning to conceive but burdened by a family history of the disease and superstitious in-laws who blame black magic, is actively discouraged from seeking medical help. However, Asma's story offers a glimmer of hope. Despite societal pressures and a lack of understanding within her immediate circle, she bravely sought medical attention. Her experience underscores the critical role of education in empowering women to take charge of their health. By openly discussing PCOS and its symptoms, we can dismantle the myths and empower women like Asma to fight back against this challenging condition. (Hariprasath et al., 2023).

Social construction of PCOS: PCOS presents a unique set of challenges for women in India due to its association with the reproductive process, a topic often shrouded in taboo. This research exposes the social construction of femininity in India, where a woman's value is heavily linked to motherhood and regular menstruation. The inability to conceive or have regular periods can lead to feelings of incompleteness, both for the women themselves and within their social circles. This pressure is further exacerbated by societal beauty standards linked to fertility. While feminist movements challenge some societal norms, there appears to be a lingering acceptance of motherhood as a necessary aspect of womanhood, creating a complex paradox. The taboo surrounding PCOS discourages open communication, creating a barrier to timely diagnosis and reinforcing feelings of shame and isolation. Women not only grapple with societal pressures but also internalize these norms, leading to a sense of personal failure. Asma's story exemplifies the courage required to break free from these expectations and prioritize her own health. Ultimately, dismantling the stigma surrounding PCOS and promoting open communication are crucial steps towards empowering women and improving their overall well-being in India. (Hariprasath et al., 2023)

This study explores the complexities of PCOS in South Indian women, revealing a nuanced interplay between physical symptoms, emotional well-being, and social pressures. Unlike Western populations focused on physical manifestations, South Indian women prioritized concerns like infertility, menstrual problems, emotional distress, and social issues. This cultural influence shapes how they experience PCOS. Infertility, a major concern, likely stems from societal pressure to bear children. The emotional toll of infertility further aggravates social issues, as women navigate societal expectations and potential stigma. Stress from work-life balance and anxieties about marriage and childbearing further complicate their well-being. Social factors also emerged as a significant domain impacting quality of life, highlighting the need to consider social pressures alongside physical symptoms. This research emphasizes a multidisciplinary approach to PCOS management. Addressing not just infertility but also the emotional and social burdens through psychological support, stress management, and tackling social stigma is crucial for improving the overall well-being of women with PCOS in South India (Hariprasath et al., 2023).

Ethnic Indian women with PCOS face unique challenges, experiencing early symptom onset (ages 13-20) but often delaying diagnosis (average 0.7 years) compared to Caucasian women. Social stigma and hesitancy to discuss menstruation may contribute to this delay. Despite receiving information at diagnosis,

many women expressed dissatisfaction, particularly regarding emotional support, lifestyle modifications, and traditional complementary medicine (TCIM) practices. This highlights a gap between healthcare communication and the specific needs of this population. Culturally sensitive care is essential, addressing concerns like weight management, body image, and mental health. Integrating traditional practices like yoga and Ayurveda alongside evidence-based medicine can improve treatment plans. The study also identified a significant emotional burden associated with PCOS in this population. Moving forward, a multifaceted approach is needed, emphasizing early diagnosis, culturally sensitive communication, and integrating traditional practices alongside evidence-based medicine to improve overall health outcomes and quality of life for ethnic Indian women with PCOS. (Rao et al., 2022).

Letrozole as a Potential Treatment for PCOS-Related Infertility

Among 231 patients diagnosed with PCOS, the prevalence of infertility was 41.5%, with an average age of 28.1 years and an average infertility duration of 6.5 years. The most common menstrual pattern observed was oligomenorrhea (irregular periods), followed by metrorrhagia (frequent bleeding) and hypomenorrhea (scanty periods). A significant portion of the patients also exhibited physical signs of PCOS, such as acne, hirsutism (excess body hair), and acanthosis nigricans (dark, velvety skin patches). The majority of patients were overweight or obese, with a mean BMI of 31.25.

The study compared three treatment options for ovulation induction: clomiphene citrate (CC), CC combined with metformin, and letrozole (an aromatase inhibitor). Letrozole demonstrated promising results. While the ovulation induction rates were comparable between letrozole and CC with metformin, the conception rate was higher in the letrozole group (22.58% vs. 14.89%). These findings align with previous research suggesting letrozole may be a superior choice for ovulation induction in PCOS patients compared to CC or CC with metformin.

Overall, this study highlights the prevalence of PCOS-related infertility and the potential effectiveness of letrozole as a treatment option. Further research is likely warranted to confirm these findings and explore the long-term safety and efficacy of letrozole in this context. (Mirdha et al., 2023).

The Psychosocial Impact of PCOS

PCOS significantly impacts women's lives, extending beyond physical symptoms to affect emotional and psychological well-being. Women with PCOS struggle with weight concerns, negative body image, and an increased risk of depression and anxiety. Hirsutism, a common feature of PCOS, can threaten a woman's sense of femininity and sexual self-esteem. While lifestyle changes like diet and exercise are important for managing PCOS, adherence can be challenging, and their impact on quality of life may vary. PCOS can also disrupt a woman's sexual life and contraception choices. Fertility concerns are a major source of anxiety, emerging early and compounded by a lack of information and guidance. The presence of PCOS in a mother may even increase the risk of psychiatric disorders in her children. Although treatments like

laser hair removal and weight loss may offer some improvement in mood, more research is needed to understand the root causes of the psychological effects of PCOS and develop comprehensive treatment strategies that address both physical and mental health concerns (Simon et al., 2023).

As a woman who is having PCOD for last 2 years from my personal experience at first when I didn't have my menstruation continuously for 3 months, I thought it's because of lifestyle changes then after diagnosing with PCOD I got facial hairs, I gained weight, I had anxiety, and due to this facial hair I couldn't go outside which made me depressed. So, PCOD can give you anxiety, depression, in such a way on my experience. After I started taking proper treatment, I can see the difference reflecting on me, the menstruation is normal now, I did laser for facial hair removal and now I am living a normal life. Even if I can tell that in India the superstitious misbeliefs are still there as my grandmother will say not to enter the Pooja room during the menstruation time it's hard to get rid of all these thoughts from the minds of people. Educate the society and give proper treatment at the time is the only solution on this issue

Conclusion

PCOS presents a significant challenge not only for a woman's physical health but also her social and emotional well-being. This study exposes the complex interplay between medical realities and societal expectations in Indian women with PCOS. They experience marginalisation due to difficulty explaining their condition and the stigma attached to menstruation and infertility, a core aspect of societal expectations for women. Social anxieties and psychological distress are further amplified by a lack of open communication about female sexuality and reproduction. The study emphasises the need for a more holistic approach that addresses the social and cultural factors alongside the medical aspects of PCOS. Spreading awareness about PCOS beyond gender and fostering open communication are crucial steps towards empowering women with PCOS.

In the context of South Indian society, the study highlights infertility as a major source of stress for women with PCOS. In recognition of this social dimension, researchers incorporated a new domain – "Social Issues" – into a tool measuring health-related quality of life (HRQL). The findings emphasise the negative impact of social anxieties and psychological distress on a woman's self-perception, family life, and work environment. Further research is needed to validate the inclusion of "Social Issues" in HRQL assessments for PCOS patients.

The study also identifies a knowledge gap among healthcare professionals regarding the psychosocial impact of PCOS. Early screening for potential psychological co-morbidities is essential to ensure comprehensive patient care. Implementing a psychosocial questionnaire at the time of diagnosis can expedite identification of psychological distress and facilitate timely referral to mental health professionals. This holistic approach, encompassing both physical and psychological aspects of PCOS, is critical for effective long-term management. The study emphasizes the interconnectedness of quality of life and health management, particularly regarding lifestyle choices. Improving public and healthcare profes-

sional awareness about PCOS, including its social and psychological dimensions, is critical for ensuring optimal patient care.

Finally, the study demonstrates the effectiveness of using clinical characteristics like oligo-hypomenorrhea, hirsutism, and elevated LH: FSH ratios for preliminary diagnosis of PCOS, enabling earlier referral to infertility centers. The study also suggests that Letrozole may be a superior treatment option compared to Clomiphene Citrate for improving conception rates in sub-fertile women with PCOS.

References:

- Alur-Gupta, S., Lee, I., Chemerinski, A., Liu, C., Lipson, J., Allison, K., Gallop, R., & Dokras, A. (2021). Racial differences in anxiety, depression, and quality of life in women with polycystic ovary syndrome. *F&S reports*, 2(2), 230–237. <https://doi.org/10.1016/j.xfre.2021.03.003>
- van Balen, F., & Bos, H. M. (2009). The social and cultural consequences of being childless in poor-resource areas. *Facts, views & vision in ObGyn*, 1(2), 106–121.
- Bible Study Tools. (n.d.). Women Healed of Being Childless. Retrieved June 1, 2024, from <https://www.biblestudy.org/question/women-healed-of-being-childless.html>
- Hariprasath, L., Selvakumar, D., Dharani, V., Durgalakshmi, K. K., Abilash, V. G., Gopenath, T. S., & Nishu, S. (2023). Infertility and Social Issue Have the Most Significant Impact on Health-related Quality of Life among Polycystic Ovarian Syndrome Women in South India. *Journal of human reproductive sciences*, 16(1), 36–41.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10256948/>
- Kim, J.J., & Choi, Y.M. (2019). Phenotype and genotype of polycystic ovary syndrome in Asia: Ethnic differences. *The journal of obstetrics and gynaecology research*, 45(12), 2330–2337. <https://doi.org/10.1111/jog.14132>
- Mirdha R, Patidar M, Mahadik K (2023) Study of Polycystic Ovarian Syndrome in Infertile Women in a Rural Hospital in Central India, Prospective Design. *J Surg* 8: 1798 DOI: <https://doi.org/10.29011/2575-9760.001798>
- Rao, V. S., Cowan, S., Armour, M., Smith, C. A., Cheema, B. S., Moran, L., Lim, S., Gupta, S., Manincor, M., Sreedhar, V., & Ee, C. (2022). A Global Survey of Ethnic Indian Women Living with Polycystic Ovary Syndrome: Co-Morbidities, Concerns, Diagnosis Experiences, Quality of Life, and Use of Treatment Methods. *International journal of environmental research and public health*, 19(23), 15850. <https://doi.org/10.3390/ijerph192315850>
- Sharma, Swati & Mishra, Anindya. (2018). Tabooed disease in alienated bodies: A study of women suffering from Polycystic Ovary Syndrome (PCOS). 6. 130-136. 10.1016/j.cegh.2017.09.001. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2213398417300593>
- Simon, V., Peigné, M., & Dewailly, D. (2023). The psychosocial impact of polycystic ovary syndrome. *Reproductive Medicine*, 4(1), 57-64. <https://doi.org/10.3390/reprodmed4010007>
- Teede, H., Deeks, A., & Moran, L. (2010). Polycystic ovary syndrome: a complex condition with psychological, reproductive and metabolic manifestations that impacts on health across the lifespan. *BMC medicine*, 8, 41. <https://doi.org/10.1186/1741-7015-8-41>
- Trent, M. E., Rich, M., Austin, S. B., & Gordon, C. M. (2003). Fertility concerns and sexual behavior in adolescent girls with polycystic ovary syndrome: implications for quality of life. *Journal of pediatric and adolescent gynecology*, 16(1), 33–37. [https://doi.org/10.1016/s1083-3188\(02\)002](https://doi.org/10.1016/s1083-3188(02)002)

Evidence for Phillips Curve: Republic of Georgia

James Andrew Strempler

International Black Sea University

Abstract

This paper examines the relationship between inflation and unemployment in the Republic of Georgia, to determine if the Phillips curve is empirically present, and compares the slope of the curve to that in the United States of America. The traditional Phillips curve states that there is a negative relationship between the unemployment rate and the inflation rate. This implies tradeoffs between inflation and unemployment, which is important for policymakers; however, there is very little literature on the topic as it pertains to the Republic of Georgia.

Using historical data from 1991 to 2022 from the World Bank and the International Labour Organization, this paper conducts two regression analyses to determine if the Phillips curve holds true for the Republic of Georgia. This paper finds that there is a negative relationship between the inflation rate and the unemployment rate in the Republic of Georgia and finds that the slope of the curve is steeper than the slope in the United States of America. This suggests that the Phillips curve is empirically present in the Republic of Georgia, and that it is quite likely that policymakers face tradeoffs when creating policy to lower inflation or unemployment.

Keywords: inflation, unemployment, Phillips curve, Republic of Georgia.

Introduction

The Phillips curve is a graphical representation of the inverse relationship between inflation and unemployment. It stipulates that when inflation increases, unemployment decreases; and vice versa. This relationship may be important for policymakers, as it suggests that there are tradeoffs associated with pursuing low unemployment or low inflation. Its relevance is hotly debated: Atkeson and Ohanian (2001) argue that as a concept it is not useful for policymakers, while others (Hooper et al., 2020) argue that the relationship ought to be monitored, and others still argue that the relationship is strong, just difficult to examine empirically (McLeay & Tenreyro, 2020). While there is a significant amount of literature dedicated to the topic in countries such as the United States, there is little to no literature on the topic of inflation and unemployment in the Republic of Georgia.

Thus, the aim of this paper is twofold. First, to see whether the negative relationship between inflation and unemployment exists empirically in Georgia, and to compare the slope of the Phillips curve in Georgia to that of the Phillips curve in the United States.

To this end, this study uses a quantitative approach using historical data from 1991 to 2022 on unemployment and inflation to perform two linear regression analyses, to determine if there is empirical evidence of the Phillips curve in the Republic of Georgia. The first regression includes the years of hyperinflation during the civil war (1992 to 94), while the second excludes them. Annual inflation is measured using the GDP deflator (GDPd), as there is insufficient data to conduct the analysis using the consumer price index. Following this section is the literature review, then the methodology, then the analysis, conclusion, references, and finally tables and figures.

Literature Review

A brief history of the Phillips curve in the United States. Several economists have evaluated the Phillips curve using historical data, and the common view is that while the curve held during the 1960s, it collapsed during the stagflation in the 1970s. Hooper et al. (2020) reviews historical empirical evidence for the Phillips curve, in order to compare the historical data with more modern data and to evaluate the roles of macroeconomic policy and changes in labor markets in the shift of the curve. Atkeson and Ohanian (2001) also review the historical data on inflation and unemployment and compare it to (at the time) modern data, in order to evaluate the usefulness of the Phillips curve in macroeconomic policymaking. Hazell et al. (2022b) reviews the empirical data in order to estimate the slope of the Phillips curve in the United States. All find that the curve has shifted over time, starting with a steeper slope and becoming flat since the 1990s.

The slope of the Phillips curve, and the strength of the relationship between inflation and unemployment, has historically shifted over time in the United States (Hooper et al., 2020), (Atkeson and Ohanian, 2001), (Hazell et al., 2022b). When the curve was first conceptualized in the 1950s, inflation and unemployment had a much clearer tradeoff (Atkeson and Ohanian, 2001). This continued into the 1960s, where curve remained steep, and the relationship between inflation and unemployment was empirically quite strong (Atkeson and Ohanian, 2001), (Hooper et al., 2020). This changed during the 1970s, when the United States was hit with supply shocks when Arab OPEC nations raised oil prices, more than doubling the spot price of crude oil from 1973 to 1974 (*Spot Crude Oil Price: West Texas Intermediate (WTI)*, 2024), causing stagflation. When this occurred, the relationship between inflation and unemployment broke down (Atkeson and Ohanian, 2001).

Usefulness of the Phillips curve in the United States in macroeconomic policymaking. The role of the Phillips curve in policymaking is a rather contentious issue, with economists lining up to either attack the very concept of the curve, or to demonstrate that it is still relevant today. Atkeson and Ohanian (2001) did the former, using historical data from the 1960s to the 1990s. They found that assuming inflation would be the same as it was last year (known as a naïve forecast), had as much or more predictive value than using the Phillips curve to forecast inflation (Atkeson and Ohanian, 2001). Others, such as Hooper et al. (2020) suggest that a flat curve may demonstrate that the relationship is merely dormant, not dead. However, it should be noted that this is all concerning the United States: there is very little

literature or papers on the empirical existence of the Phillips curve in the Republic of Georgia, so there is also very little debate on the topic. Before the relevance of the curve can be determined for the Republic of Georgia, the existence of the curve should be established, which is the aim of this paper.

Estimate of the slope of the Phillips curve in the United States. To put the results of the slope of the Phillips curve of the Republic of Georgia into perspective, the estimates on the slope of the Phillips curve of the United States are used as a reference. Several estimates have been conducted over the years. Most recently, Hazell et al. (2022b) finds that the slope of the curve is currently very small (0.0062) has been small since the 1980s. However, it should be noted that the methodology used by Hazell et al. (2022b) measures the change in the inflation rate from one year to the next, rather than the inflation rate. For the purposes of this paper the comparison is enough to illustrate that the curve is much steeper in the Republic of Georgia than it is in the United States, though the methodologies are different.

World Bank as a source of inflation data. The World Bank is an international organization which works with member nations to create sustainable solutions to reduce poverty and generate prosperity in developing nations (World Bank Group - International Development, Poverty, & Sustainability, n.d.). A large part of this effort is the documentation of macroeconomic data, such as the annual rate of inflation. They are reliable source of this data, especially for developing countries. In this analysis, the rate of inflation is calculated using World Bank data on the GDP deflator, as there is more data available compared to using the consumer price index.

International Labor Organization. The International Labour Organization is a specialized agency of the U.N. that aids developing nations in promoting ethical work, creating opportunities, and increasing social protections (ILO Department of Statistics, n.d.). As a part of this mission, the International Labour Organization also gathers unemployment data for these developing nations. They are used as the main source for the unemployment data used in this analysis.

Summary. A steeper Phillips curve suggests a stronger relationship between inflation and unemployment, which implies a larger tradeoff between the two. The relationship between inflation and unemployment is now much weaker in modern times when compared to the 1960s (Hooper et al., 2020). Several authors have demonstrated this (Atkeson and Ohanian, 2001), (Hazell et al., 2022b), (Hooper et al., 2020). Some argue that monetary policy which seeks to stabilize inflation is the main cause of the relatively flatter curve in modern times, and that a change in such policy would lead to the strengthening of the curve (Hooper et al., 2020). McLeay and Tenreyro (2020) also argue that any empirical difficulty in identifying the curve should be expected, if the nation has an optimal monetary policy.

Others argue that the Phillips curve is wholly irrelevant: Atkeson and Ohanian (2001) found that simply assuming the inflation rate for next year would be the same as the inflation rate of the previous year was as accurate a method to forecast inflation as using the Phillips curve.

Whether or not the Phillips curve is relevant in the Republic of Georgia is out of scope for this paper: the point is to illustrate that it is a topic of much debate, that the relationship may shift over time, and that

it may be changed by a nation's monetary policy. In particular, the slope of the curve is important, as a steeper slope implies a more significant tradeoff between pursuing low inflation or low unemployment, whereas a flat slope would impart almost no tradeoff at all.

Methodology

The World Bank and the International Labour Organization Department of Statistics are the two sources of data on inflation and unemployment used in this analysis. Inflation is the dependent variable, and the World Bank measures annual inflation in two ways: by measuring the GDP deflator (GDPd) and by measuring the changes in the consumer price index (CPI). For the sake of these analyses, the GDP deflator measure of inflation is used rather than the consumer price index, as inflation data based on this measure only goes back to 1995, which is not enough to conduct a regression analysis. The data for inflation measured by the GDP deflator, on the other hand, goes back to the year 1966, though only the data from 1991 to 2022 is used, as corresponding data on unemployment only goes back to the year 1991. The unemployment rate is the independent variable in these analyses, and it sourced from the International Labour Organization's estimates on unemployment.

Using this historical data from 1991 to 2022, two standard regression analyses are conducted. The first is done including the years 1992 to 94, during which the Republic of Georgia was engaged in a civil war and inflation was very high. The second regression analysis is done by omitting these dates, only using the data from 1991 and 1995 to 2022.

Both regressions use the following format:

$$GDP_a = \alpha - \beta_1(U) + \epsilon$$

Where GDP_a is the annual inflation rate calculated using the GDP deflator, a is the intercept, β_1 is the slope of the line, U is the annual unemployment rate, and ϵ is epsilon.

Analysis

Figure 1 shows a scatterplot and regression line of the annual inflation rate (calculated using the GDP deflator) against the annual unemployment rate from the years 1991 to 2022. Mathematically, this linear regression is expressed as:

$$G\hat{D}P_a = 4211.3044 - 264.5022(U)$$

Figure 2 shows a scatterplot and regression line of the same data but excluding the years 1992 to 1994. Conducting the regression again, but omitting these dates, the linear regression is expressed as:

$$G\hat{D}P_a = 69.2696 - 3.9119(U)$$

The slope is much flatter in the second regression, and the residual standard error is much also lower,

as indicated in Tables 1 and 2. Notably, in the first regression the slope is very steep, and Table 1 shows that the residual standard error is quite high, which indicates that the regression line does not fit the data very well. Why is this the case?

This could be due to the severe hyperinflation which occurred during the years 1992 to 1994 (1310.315%, 15444.38%, and 6041.595%, respectively), which took place during the civil war. Wars tend to function as a supply shock, which could have disturbed the relationship between inflation and unemployment. When there is such a shock, there is cost-push inflation, where both inflation and unemployment increase together. This is what happened in the 1970s in the United States, when oil prices increased.

However, it is simply not the case that the civil war acted as a supply shock. Looking at the years from 1992 to 1994, while it is true that inflation was very high, unemployment was only 5.4% at its lowest and 8.4% at its peak. Compared to the much higher unemployment of the years 2011 to 2013, which remained above 19% unemployment, this is not remarkably high. These years were not a case of stagflation.

The civil war was not the only thing that occurred during this period of time. In the year 1993, the Republic of Georgia switched from the Soviet ruble to locally issued coupons, called kuponis. Switching from one denomination to another can cause hyperinflation, especially during times of social and political upheaval. While this is not a case of stagflation, omitting these dates better analyses the relationship between inflation and unemployment, as changes in currency denomination are extremely infrequent.

Conclusion

This paper conducts two regression analyses to examine the empirical relationship between inflation and unemployment in the Republic of Georgia, using data sourced from the World Bank during the years 1991-2022. In both cases, this paper finds that the Phillips curve exists empirically in Georgia.

How do these results compare to a country like the United States? The curve in the Republic of Georgia, whether including the years of hyperinflation or not, is orders of magnitude steeper. According to Hazell et al. (2022) the slope of the Phillips curve during 1990 to 2022 in the United States was approximately 0.0062. To contrast, in the Republic of Georgia, slopes are found to be -264.5022 and -3.9119.

The first regression includes the years of the civil war in Georgia (1992 to 94), which are periods of hyperinflation. The analysis shows the curve is estimated to be -264.5022, which is very steep: excluding the years of hyperinflation in the second regression yields a more reasonable slope of -3.9119, though this is also still comparatively quite steep when compared to the United States. In fact, even the lower estimate is steeper than the steepest in the United States, which is shown in Figure 3 (Atkeson and Ohanian, 2001).

Importantly, this steep slope implies a much larger tradeoff between unemployment and inflation: policies designed to target low inflation could cause higher rates of unemployment, and vice-versa, although more research into the side-effects of targeting low inflation is needed before this can be said

definitively. More data on inflation and unemployment is needed to conduct further analysis, and the effects of different macroeconomic policies should be carefully examined in the future.

There could be several reasons for this relatively steeper slope. As noted previously, the curve in the United States has shifted over time, from steeper in the early 20th century, to very flat in the 21st (Hooper et al., 2020), (Atkeson and Ohanian, 2001). Some economists have suggested this flatness is due to good monetary policy (Hooper et al., 2020), and that difficulty in empirically finding the curve is due to well-managed, optimal monetary policy (McLeay & Tenreyro, 2020).

Given this, it is possible that National Bank of Georgia has not been able to pursue the relevant, optimal monetary policies for long enough; and that as time goes on, the curve will flatten, and the relationship will break down as it has in the United States. Whatever the case may be, more research into the topic is needed to determine the relevance of the curve for predicting inflation rates and the cause of the comparative steepness of the curve. More research into the empirical relationship between unemployment and inflation in Georgia is also necessary.

References:

Atkeson, A., & Ohanian, L. E. (2001). Are Phillips curves useful for forecasting inflation? Quarterly Review - Federal Reserve Bank of Minneapolis, 25(1). <https://doi.org/10.21034/qr.2511>

Hazell, J., Herreño, J., Nakamura, E., & Steinsson, J. (2022). The Slope of the Phillips Curve: Evidence from U.S. States. the Quarterly Journal of Economics, 137(3), 1299–1344. <https://doi.org/10.1093/qje/qjac010>

Hooper, P., Mishkin, F. S., & Sufi, A. (2020). Prospects for inflation in a high pressure economy: Is the Phillips curve dead or is it just hibernating? Research in Economics, 74(1), 26-62. <https://doi.org/10.1016/j.rie.2019.11.004>

ILO Department of Statistics. (n.d.). Data tools to find and download labour statistics - ILOSTAT. ILOSTAT. <https://ilostat.ilo.org/data/>

McLeay, M., & Tenreyro, S. (2020). Optimal inflation and the identification of the Phillips curve. NBER Macroeconomics Annual, 34(1), 199-255. <https://doi.org/10.1086/707181>

Spot crude oil price: West Texas Intermediate (WTI). (2024, June 5). <https://fred.stlouisfed.org/series/WTISPLC>

World Bank Group - International Development, Poverty, & Sustainability. (n.d.). World Bank. <https://www.worldbank.org/en/home>

Attachments

Table 1

Inflation and Unemployment Regression (1991 to 2022) Summary of Results

Residual Std. Error	df	R-squared	Adjusted R-squared	F-statistic	numdf	dendf	p-value
2692.1670	30	0.1634	0.1356	5.8615	1	30	0.0217*

Note: Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Table 2

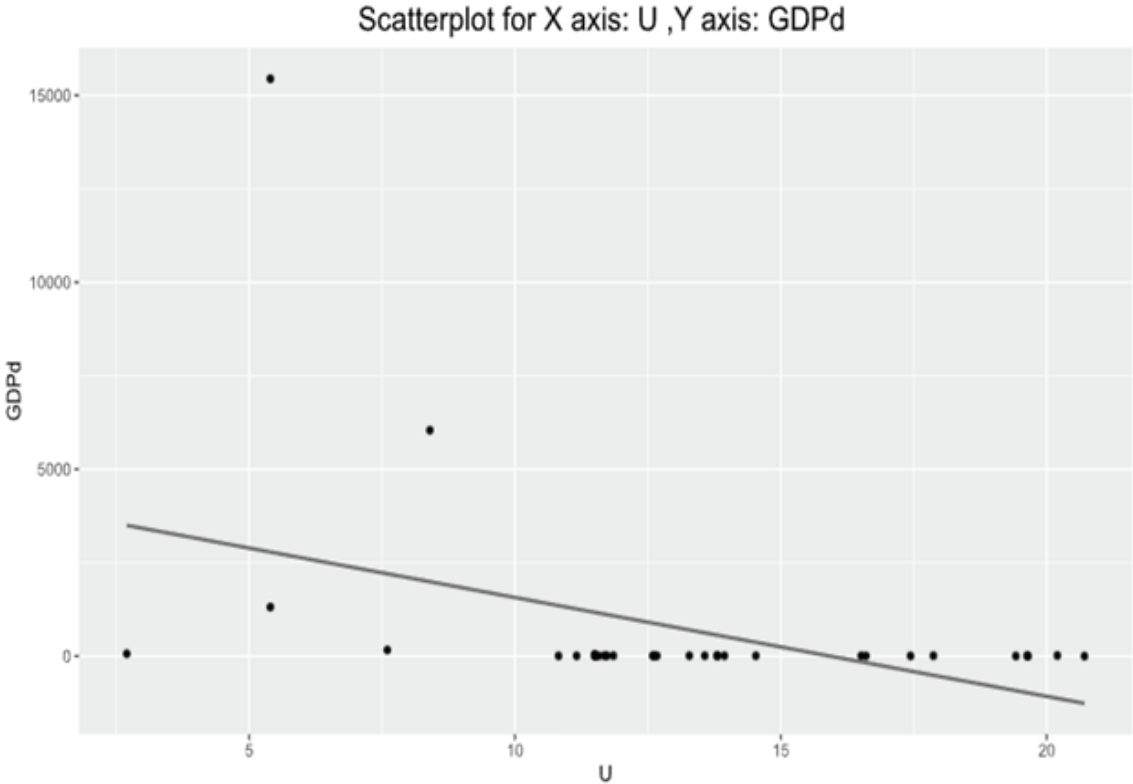
Inflation and Unemployment Regression (1991 and 1995 to 2022) Summary of Results

Residual Std. Error	df	R-squared	Adjusted R-squared	F-statistic	numdf	dendf	p-value
27.3492	27	0.2539	0.2263	9.1903	1	27	0.0053**

Note: Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Figure 1

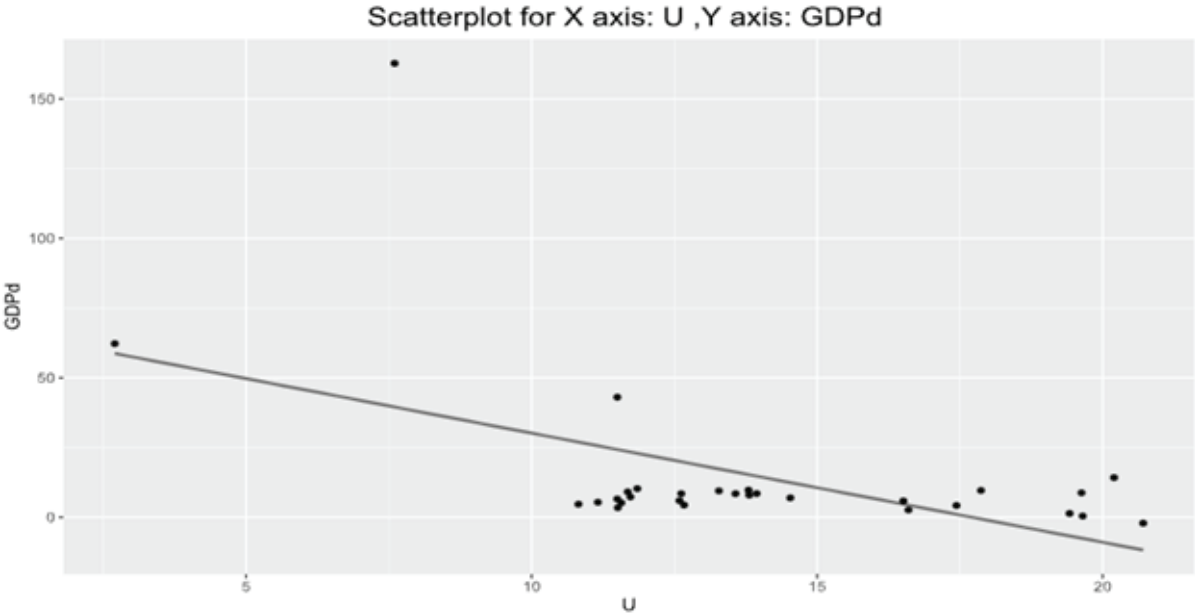
Inflation and Unemployment Scatterplot (Georgia, 1991 to 2022) Graph

Note: $p = 0.217$, $N = 30$

Figure 2

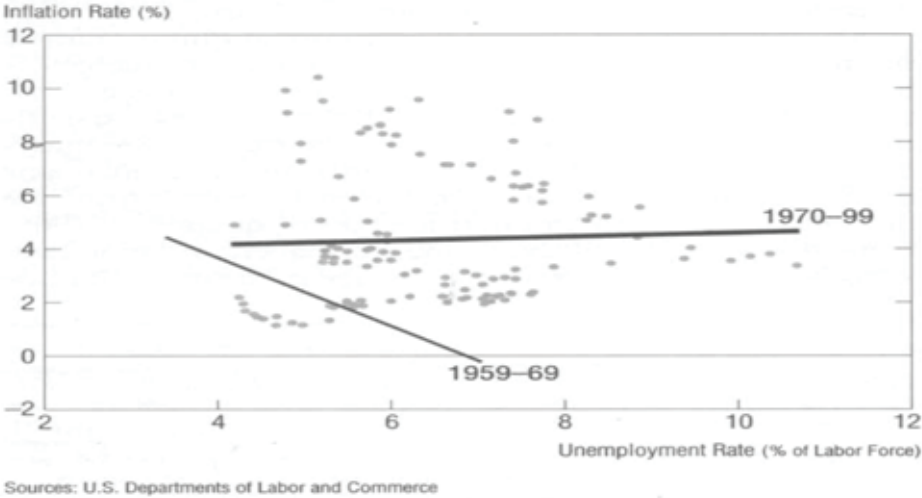
Inflation and Unemployment Scatterplot (Georgia, 1991 and 1995 to 2022) Graph

Note: $p = 0.0053$, $N = 27$

Figure 3

Inflation and Unemployment Scatterplot (United States, 1959 to 1969 and 1970 to 1999) Graph

Note: From Are Phillips curves useful for forecasting inflation? Quarterly Review - Federal Reserve Bank of Minneapolis, 25(1), by Atkeson and Ohanian, 2001, p. 5. Copyright 2024 by Federal Reserve Bank of Minneapolis.

Cross-linguistic Onomatopoeia in the English and Georgian Languages

Ketevan Lomidze

International Black Sea University

Abstract

Onomatopoeia depicts the connection between sound-meaning correspondence and can be found across languages as one of the ways of forming new vocabulary. Cross-linguistically, the features of language-specific and universal onomatopoeias are still questionable, and it is debatable if different language speakers can understand natural sound imitation of foreign languages. As studies comparing cross-linguistic onomatopoeias are scarce, it is important to research cross-linguistic features of onomatopoeias in languages belonging to different language families; in this case, the English language belonging to the West Germanic branch of the Indo-European language family and Georgian Language - South Caucasian (Kartvelian) branch of the Caucasian language family. The goal of this study is to investigate cross-linguistic onomatopoeia in the English and Georgian languages and identify universal and language-specific onomatopoeic words between these two languages. This qualitative study highlights the existence of certain universal sound imitations understood across these two languages according to the analysis of animal, nature, human and miscellaneous onomatopoeias. It emphasizes reasons for similarities and finds constraints that may interfere with comprehension.

Keywords: onomatopoeia, cross-linguistic comparison, language universals, English language, Georgian language, lexical comparison

Research Objectives

This research will provide an overview and analysis of specific characteristics of onomatopoeias in the English and Georgian languages, including similarities and differences.

Methodology

This study uses a qualitative approach and provides a literature review based on the studies conducted in this field. This research will contribute to the field of study in a way that it will compare the features of English and Georgian onomatopoeias according to their position in the language, phonology, word formation, morphology and syntax.

Introduction

Onomatopoeia depicts the imitation of natural sounds. Kobalova (1979) narrows down onomatopoeic words to the imitations of sounds found in the environment around humans, and Laing (2014) emphasizes their linguistic feature of symbolizing an idea in a phonological context. Nevertheless, the connection between the sound and the meaning is not coincidental. Some researchers (Anderson, 1998; Benczes & Szabó, 2022) state that the creation of onomatopoeias is solely dependent on languages' specific phonological rules and, therefore, onomatopoeias differ across languages, and they are language specific. On the other hand, cross-linguistic onomatopoeias have been explored by several researchers (Assaneo et al., 2011; Kanerva & Häikiö, 2022; Tsoi Wai Chuen & Chung Hoi Wa, 2004) providing the illustrations of onomatopoeias having similarities across languages. It is important to study cross-linguistic features of onomatopoeias in languages belonging to different language families and analyze their relationship to observe universal characteristics; in this case, in English and Georgian languages.

Literature Review

1.1 Definition of Onomatopoeia

Onomatopoeia comes from the Greek "onoma" meaning "name" and "poiein" - "to make". It is a figure of speech in a sense. It symbolizes an idea in a phonological context, and a sound or a phoneme has connections to the environment (Laing, 2014). The term is described by Hrushovski (1980, p. 46) as "a word (or group of words) in which a part of the sound is, in some way, equivalent to a part of the designation if that part designates a sound in nature". It is interesting to note that the given definition, as well as Tsur's (2001, par. 1) explanation - "[o]nomatopoeia is the imitation of natural noises by speech sounds" can be considered ambiguous in terms of differentiating onomatopoeic words from other forms of sound symbolic words.

The road of narrowing down and examining different patterns of sound and word connection was quite long. Some dictionaries, like the Oxford English Dictionary and the Corpus of Contemporary American English, use the term onomatopoeia vaguely. According to Benczes (2019), the Oxford English Dictionary does not discern between onomatopoeic, imitative and echoic words. In addition, onomatopoeias were often used in general sense and linked to different sound symbolism phenomena like iconism, synesthesia, etc. Regarding the nature of the relationship between sound and meaning, Bredin (1996) tried dividing sound-imitative words into three different types of onomatopoeia. However, only one out of three groups did actually involve real onomatopoeias, other types had different sound symbolic features. Serebrenikov (1998) even suggests that onomatopoeias must have been the root of the development of sound symbolism, and it could explain onomatopoeia usage in a vast sense.

Onomatopoeia has been distinguished from other sound symbolism domains by Kobalava (1979, p. 107) as an exact notion, emphasizing that it does not "express the actions and the conditions characteristic of a particular form, the appearance of the subject, the spiritual mood, the nature of the events, and so on."

In contrast, it only “depicts the sounds that we hear around us (be it human beings and their accompanying sounds, noise of the nature or other)”.

1.2. The History of the Existence of Onomatopoeia

Onomatopoeia has a long history of existence and it has been expanding its roots since the creation and development of languages. Researchers and thinkers got interested in onomatopoeia during the Renaissance period and at first, it was used to describe the representations of language and the sense of nature (Nuckolls, 2020). In the 19th and 20th centuries, onomatopoeia was mainly researched in terms of finding the origins of language. Jespersen’s (1922) “Bow-wow” theory corresponds to the idea that humans tried to imitate the noise they heard, be it the sound of a bee or the growl of a wolf, and they used this sound imitation to refer (and name) to those objects. Therefore, if onomatopoeia was the “primeval form of human speech” (as Leibniz calls it according to Ullmann (1972)), Salmon (1972, p. 22) describes onomatopoeias in terms of universal language, stating that sound imitations should have been a significant part of the proto-language: “an attribute [... which ...] characterized any language Adam spoke.” In addition, Darwin (1894, p. 87) was also greatly interested in this phenomenon. He considered that “language owes its origin to the imitation” and it was used for the spread of language behavior.

Moreover, Nuckolls states that the popularity of onomatopoeia started during the Renaissance period as it was used to describe representations of language and the sense of nature. However, in the 19th century, onomatopoeia was mainly researched in terms of finding the origins of language. Although English is not rich in onomatopoeias, interest in sound imitations increased, and further studies are being conducted in English to comprehend its notion fully (Nuckolls, 2020).

Bredin (1996) emphasizes that the existence of onomatopoeia is not accidental: “It is as if our consciousness of words includes an instinctive desire to fit sounds with things, to experience some sort of phonetic appropriateness in human speech.” By focusing on linguistic experience, even the smallest resemblance in a word and its sound seems to be enough for humans to link them. From a neural point of view, some researchers (Hashimoto et al., 2006) add that sound imitations are interpreted by brain regions that rule the process of both verbal and non-verbal sound perception. Therefore, biologically humans seem to be more attentive to natural sounds and inclined to mimic them by inner desire. Even during the early stages of children’s development babies strongly grasp onomatopoeias rather than other words, and sound imitations play important role in speech development (Laing, 2019).

1.3. Cross-linguistic Onomatopoeia

Onomatopoeias can be found across languages. It is very prevalent in some languages and forms the bulk of vocabulary. However, the creation of onomatopoeias is not accidental. Marchand (1959, pp. 152–153) claims, “[t]heir composition is determined by the system of the language to which they belong which partly accounts for the differences of words for the same concept in different languages”. Anderson (1998) emphasized that humans’ imitation of sound is governed by phonological systems, and they cannot mimic a sound fully due to the constraints of the human vocal tract and languages’ phonetics.

For example, “whisper” in English, “flüstern” in German, “susurro” in Spanish, “suttog” in Hungarian (in addition, “churchuli” in Georgian) vary in sound combinations, as they have to follow specific phonological rules in each language (Benczes & Szabó, 2022).

Language-specific onomatopoeia is, therefore, due to the differences in phonological systems. “Sound effects are verbalized by means of the phonemes of a language according to how the speakers hear the effects” states Veldi (1994), but Tsoi Wai Chuen & Chung Hoi Wa (2004, p. 6) argue that “It seems more reasonable to argue that the sounds we speak are altered by the phonological system.” As an example, they argue that in the languages where they have voiced fricative [z], it is used in onomatopoeic words to describe the sound of bees. However, four Asian Languages that do not have this sound use nasal consonants [n] and [ŋ] instead to imitate the bee’s vibration.

Nevertheless, the notion of universal onomatopoeia still exists, and similar patterns can be found across languages. Salmon’s (1972) perspective of onomatopoeias as part of universal language can be grounded by Assaneo et al. (2011) who researched sound imitations of “knock” and “click” in different languages. They found that in a multitude of languages, onomatopoeic words for those two sounds were expressed in co-articulated consonants. Tsur (2001) also examined “cuckoo” across languages and compared the sound to its onomatopoeic word forms. He discovered that although we can closely hear the English vowel [ʊ] in the bird’s song, we cannot detect the sound [k]. However, he emphasized that in many languages, the sound [k] is quite often used in sound imitative names of this bird, for example, “koekoek” (Dutch), “kukavica” (Croatian), “cuculo” (Italian). Benczes & Szabó (2022, p. 202) suggest that “it is easier to articulate the velar [k] with the back vowel [ʊ], as opposed to the dental [t] or the bilabial [p] (both [t] and [p] are stops, similarly to [k]).”

Tsoi Wai Chuen & Chung Hoi Wa (2004) conducted research where they compared onomatopes in twelve languages. They found profound similarities in the calls of animals. The sound imitations of a cock, as an illustration, mainly included voiceless [k], an initial velar stop or voiced [g]. As the similarities were found in distant languages, it clearly indicates how similar patterns of onomatopoeic words exist across languages. In addition, Kanerva & Häikiö (2022) conducted two experiments with naive Finnish listeners on comprehension of Russian onomatopoeic words. They stated that L1 speakers with no foreign language knowledge can still guess the general meaning of onomatopoeic words of a foreign language without any cues. However, if they are given some extra clues, their understanding of foreign onomatopoeic words increases.

1.4. Onomatopoeia in the English Language

The term onomatopoeia was coined as an English word only in the 16th century, even though Moore (2015) found some early English examples of onomatopoeias like “clatrung” (clatter) and “crachelung” (rattling). Nuckolls (2020) further mentions that during the period from the 12th to 15th century, imitative words like “squeak” or “pop” were quite frequently used.

In modern English, Stump (2021) describes the distinction between primary and secondary onomato-

poeias. He emphasizes that primary onomatopoeias are the ones that only function as sound imitations, for example, "achoo" or "gulp", but secondary ones have grammatical functions and belong to parts of speech, e.g., "He *banged* on the door". Primary and secondary onomatopoeias differ in their usage (Oswalt, 1994). Secondary onomatopoeias fall under the rules of the English language and act according to the part of speech paradigm they belong to. However, primary onomatopoeias do not inflect and they are mainly used as interjections.

Onomatopoeias belong to an open word class and their formation process is quite interesting. According to Katamba (1994), unlike other words, onomatopoeic words are a combination of sounds and not morphemes. However, Marchand (1969) states that the sounds act like morphemes and have their quality. Primary onomatopoeias mainly form secondary onomatopoeias by means of conversion and Benczes & Szabó (2022) suggest that onomatopoeic words do follow different word-formation processes, especially compounding and blending. In addition, Hrushovski (1980) also pointed out that some onomatopoeias can be metonymic, e.g., "cuckoo" as the imitative sound that the bird makes stands for the bird itself.

Onomatopoeias demonstrate characteristics of synonymy and polysemy, from the perspective of semantics. Synonymous pairs may arise from the unique creation of iambic onomatopoeias by the prefixation ka- and ker- (e.g., ka-boom and jer-choo) (Stump, 2021). Furthermore, polysemy is achieved by metaphorical idea added to sound imitations, e.g., "boom" referring to widespread development (Stump, 2021).

It is also interesting to note that, in spite of Müller's (1861) idea that onomatopes cannot evolve, as years go by, some onomatopoeic words lose their original form as they become lexicalized. Therefore, some English onomatopoeias have already lost vivid imitation of sound and meaning. For example, at first, "owl" was pronounced as "oule" which imitated the sound of this bird.

In English, onomatopoeias are prevalent in literature, children's books, comics, films, media and advertisements. Over the years, the formation of onomatopoeic words increased, and, especially in the 19th century, 160 new forms were generated (Benczes & Szabó, 2022). Nowadays, the creation process of sound-imitative words increases and a multitude of onomatopoeias are being created in comic books. New onomatopoeias like "bam!" and "boom!" representing gunshots in Ubisoft's XIII comics and "wham!" and "pow!" appearing in the 1960s Batman TV series are being added to the English vocabulary.

1.5. Onomatopoeia in the Georgian Language

Starting from the earlier sources of sound imitation in the Georgian language, Orbeliani utilizes the term "Khmanoba"-ხმანობა (sounding) to refer to onomatopoeic words in his Georgian dictionary - "Sitkvis Kona"-სიტყვის კონა (A Bundle of Words). Shanidze (1953) referred to them as "words denoting sounds". Nowadays, the Georgian term "khmabadzva"-ხმადავა (sound imitation) is used to refer to onomatopoeias.

Onomatopoeias in the Georgian language follow the phonetic principles; however, they sometimes demonstrate deviations (Topadze-Gäumann, 2024). Georgian onomatopoeias are also grouped into primary and secondary onomatopoeias. Primary onomatopoeias can even act as a regular part of speech in certain situations. Secondary onomatopoeias are the ones that mainly assume grammatical functions and fall under inflection and derivation (Gersamia et al. 2016).

Regarding further studies of onomatopoeias in Georgian, when it comes to the formation of onomatopoeias, Kikvidze (2018) depicted the usage of the set of onomatopes like "bag-", "lac-", "rak-" in the form of C1aC2 combination. Those Georgian onomatopes go through different lexicalization and grammaticalization processes to form a complete word. One of those processed are suffixation (with -an and -un) and reduplication. Ertelishvili further stated that during reduplication, words follow the same kind of pattern: "The stems are an outcome of root reduplication; in an initial syllable of the root, there is the vowel a, while in the final, there is the u. Simple roots are connected by means of the inter-fixal vowels a and i..." (1978, p. 70). Therefore, by combination of "baxa-a-bukh-i", the sound imitative word of "bang" was created, just like the word "tkhas-a-tklus-i", which imitates the sound of "slapping" and "pac-a-puc-i" meaning bustling.

Akhvelidiani (1949) did not directly examine onomatopoeic words. However, he studied various sound imitation units like "sisini" (hiss) and "shishini" (rustling sound), as he thought that these units were evolving from one another. Davitiani separated "outer species" and "specific" sound imitative vocabulary and stated that "Words with changing sound, on the one hand, are connected with the movement-actions and in the second case (the same onomatopoeia) in certain circumstances, refer to the object or event from outside", adding that "onomatopoeia speech pattern applies to the imagery words" (Davitiani, 2008, p. 315). Therefore, the formation of onomatopoeias in the Georgian language is rather easy and expressive.

The features of onomatopoeia in the Georgian language include synonymy, metonymy and polysemy (Topadze-Gäumann, 2024). Synonymous groups of onomatopoeias are vast due to the creation process of sound imitative words above. As for metonym, it is depicted in children's speech that forms secondary onomatopoeias (e.g., "tsitsila" denoting chicken's sound from primary form "tsip-tsip!") (Apridonidze, 1993). Georgian onomatopoeias also showcase polysemy as they are used in different contexts like "k'ak'-k'uk'" referring to the sound of knocking but also denoting the sound of knocking.

Nowadays, newly coined onomatopoeias keep entering vocabulary through literature, social media and advertisements. Georgian writer Revaz Inanishvili is known to be the creator of several unique sound imitations that appeal to people and are mainly understood in context, e.g., "Sk'vinch!" (sound of a chaffinch) and "pit!" (sound of a squirrel) (Apridonidze, 1993).

1.6. List of Onomatopoeias in the English and Georgian Languages

Animal Onomatopoeias		
Hiss	სსს, სისინი (sss, sisini)	The sound made by a snake
Oink	ღრუტ-ღრუტ (ghrut'-ghrut')	The sound made by a pig
Caw!	ყვა! (q'va)	The sound made by a crow
Meow	მიაუ (miau)	The sound made by a cat
Moo	მუ! (mu)	The sound made by a cow
Baa	ბეე! (bee)	The sound made by a sheep
Buzz	ბზზ, ბზუილი (bzz, bzuii)	The sound made by a bee
Nature Onomatopoeias		
Rustle	შრიალი, შარიშური (shriali, sharishuri)	The sound made by leaves
pitter patter	წკაპ!, წკაპწკაპი (ts'k'ap!, ts'k'ap'ts'k'ap'i)	The sound made by rain-drops
Burble	ჩუხჩუხი (chukhchukhi)	The sound made by a stream of water
boom, rumble	გრუნნი (grukhuni)	The sound made by a thunder
Crunch	ხრაშუნი (khrashuni)	The sound of stepping on frozen snow
Snap	ტკაცუნი (t'k'atsuni)	The sound made by twigs/branches
Human Onomatopoeias		
Haha	ჰაჰა (haha)	The sound of laughter
Moan	კვნესა, კრუსუნი (k'vnesa, k'rusuni)	A long and low sound
bla bla bla	ლაი ლაი (lai lai)	Meaningless chatter
Babble	ტიკტიკი, ტიტინი (t'it'ini)	Talking rapidly in a foolish way/child's speech
Whistle	სტვენა (st'vena)	The high-pitched sound created between one's teeth
Murmur	ბუტბუტი (but'but'i)	Speaking softly
Belch	ბოყინი (boq'ini)	The sound of burping
Chatter	კაწკაწი (k'ats'k'ats'i)	The sound made by chattering teeth
Miscellaneous Onomatopoeias		
Tinkle	წკრიალი (ts'k'riali)	A light, clear ringing sound
click/ clack	წკაპ!, წკაპუნი (ts'kap!, ts'k'ap'uni)	A short, sharp sound
Bang	ბახ!, ბახბუხი (bakh! bakh-bukhi)	A loud, sharp sound like shooting; putting something down forcefully
Boom	ბახ! (bakh!)	The sound of an explosion

Plonk	თხლამ!, თხლამანი (tkhlash!, tkhlashani)	The sound of dropping something carelessly
Screech	ღრჭიალი, ხრჭიალი (ghrch'iali, khrch'iali)	Harsh, piercing sound (e.g., screech of brakes)
Stomp	ბაკუნი (bak'uni)	The sound of walking nosily

The table above provides a list of primary and secondary onomatopoeias in the English and Georgian Languages and vividly detects cross-linguistical observations. It provides an array of common onomatopoeias belonging to animal, nature, human and miscellaneous sound imitations and emphasizes the context they are used. Furthermore, it clearly demonstrates how most of the onomatopoeias in English have their corresponding sound imitation in Georgian.

Comparison showed that one English onomatopoeia can be expressed by different Georgian onomatopoeias (e.g., "smack"- "t'k'acuni," "t'q'lashuni," "t'q'apuni") and vice versa (e.g., "bang" and "boom" are both "bakh!" and "click" and "pitter patter" are expressed by "ts'k'ap'!" (ts'k'ap'uni). It is also noteworthy to mention that some onomatopoeias in both languages do not have corresponding sound imitations in another language. As an illustration, "plink", "cha-ching" and "zip" cannot be expressed by any of the Georgian onomatopoeias, as such sound imitative words do not exist in the language. It is also true for the English language, as it cannot express "k'rachuni" (the sound of gritting teeth). In addition, the table exhibits some examples of divergence in meaning and source of onomatopoeias, e.g., "quack" is used to refer to the sound of a duck, while its Georgian version "q'iq'ini" mainly denotes the sound of a frog (although it can also refer to the sound of a duck). It is important to note that as cross-linguistical differences in onomatopoeias cannot be denied, despite the degree of similarities, interestingly, language may have only a few or no borrowed onomatopoeias.

Conclusion

The notion of onomatopoeia has been greatly distinguished from other sound symbolic words in the English and Georgian languages. They are no longer viewed as second-rate phenomena and they are recognized not only by linguists but also by creators of comics, works of literature and movies. Onomatopoeias are accepted as great contributors to vocabulary development, and they can function grammatically like any other word (Stump, 2021). While some linguists (Marchand, 1959; Anderson, 1998; Veldi, 1994) explained that cross-linguistically onomatopoeia has language-specific characteristics and phonological constraints, other researchers (Assaneo et al., 2011; Tsur, 2001; Tsoi Wai Chuen & Chung Hoi Wa, 2004; Kanerva & Häikiö, 2022) provided vivid examples that onomatopoeias across languages have similarities. Furthermore, cross-linguistically, onomatopoeias in the English and Georgian languages share their functions in the sentence and semantic characteristics involving synonymy, polysemy and metonymy. However, they have some differences mainly due to their formation processes, as English onomatopoeias follow metonymy, compounding or blending, and Georgian onomatopoeias are created by suffixation and reduplication (Kikvidze, 2018)

References:

- Akhvlediani, G. (1949). *General basics of phonetics*. Tbilisi State University Press.
- Anderson, Earl R. (1998). *A grammar of iconism*. Associated University Presses.
- Anderson, Earl R. (1998). *A grammar of iconism*. Associated University Presses.
- Apridonidze, S. (1993). Khmabazviti zmnebis st'rukt'urisa da martltseris sak'itkhebi kartulshi [Issues on structure and orthography of onomatopoeic verbs]. *Kartuli met'q'velebis k'ult'uris sak'itkhebi [Issues of the Georgian Speech Culture]* 5, 92–103
- Assaneo, M. F., Nichols, J. I., & Trevisan, M.A. (2011). The anatomy of onomatopoeia. *PLoS ONE*, 6(12). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0028317>
- Benczes, R. (2019). Rhyme over reason: phonological motivation in English. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108649131>
- Benczes, R., & Szabó, L. (2022). Onomatopoeia and metonymy. *Review of Cognitive Linguistics*, 20(1), 195-209. <https://doi.org/10.1075/rcl.00107.ben>
- Bredin, H. (1996). Onomatopoeia as a figure and a linguistic principle. *New Literary History*, 27(3), 555–569. <https://doi.org/10.1353/nlh.1996.0031>
- Darwin, C. (1894). *The Descent of Man* (2nd ed.). Murray.
- Davitiani, A. (2008). External vocabulary of the Svan languages. *Ibero-Caucasian Linguistics*, 36, 315-331.
- Ertelishvili, P. (1970). Phonematic structure and historic aspects of verbal roots in Georgian. Tbilisi State University Press.
- Gersamia, R., Kikvidze, Z., Lomia, M., Mamiseishvili, N., & Saghliani, M. (2016, May 30). Ponosemant'ik'uri leksika kartvelur enebshi [The terms and concepts related to the phonosemantics of the Kartvelian language]. Iliia University Press.
- Hashimoto, T., Usui, N., Taira, M., Nose, I., Haji, T., & Kojima, S. (2006, July). The neural mechanism associated with the processing of onomatopoeic sounds. *NeuroImage*, 31(4), 1762–1770. <https://doi.org/10.1016/j.neuroimage.2006.02.019>
- Hrushovski, B. (1980). The meaning of sound patterns in poetry: an interaction theory. *Poetics Today*, 2(1a), 39–56.
- Jespersen, O. (1922). *Language: Its Nature, Development and Origin*. George Allen & Unwin.
- Kanerva, O., & Häikiö, T. (2022). Sound symbolic potential of Russian onomatopoeias: evidence from eye-tracking. *Journal of Experimental Psychology Learning Memory and Cognition*, 48(3), 432–445. <https://doi.org/10.1037/xlm0001114>
- Katamba, F. (1994). *English words*. Routledge.
- Kikvidze, Z. (2018). Lexicalized and grammaticalized C₁aC₂ onomatopes in Georgian: patterns and translation options. *General and Specialist Translation / Interpretation: Theory, Methods, Practice*, 271-277.
- Kobalava, L. (1979). Megrelian word production. *Ibero-Caucasian linguistics*, 21, 107-113.
- Laing, C. E. (2014). A phonological analysis of onomatopoeia in early word production. *First Lan-*

guage, 34(5), 387–405.

Marchand, H. (1969). The categories and types of present-day English word-formation. *Journal of Linguistics*, 7(1), 125-131. <https://doi.org/10.1017/S0022226700002863>

Moore, C. (2015). An ideological history of the English term onomatopoeia. *Studies in the history of the English language VI*, 85, 307-321.

Müller, M. (1861). *Lectures on the science of language*. Charles Scribner's Sons.

Nuckolls, J. (2020). Onomatopoeia. *The International Encyclopedia of Linguistic Anthropology*. Wiley.

Oswalt, R. (1994). Inanimate imitatives in English. In Hinton, Leanne; Nichols, Johanna; & Ohala, John J. (eds), *Sound symbolism*, 293-306. Cambridge University Press.

Salmon, V. (1972). *The Works of Francis Lodwick*. Longman.

Serebrinkov, B. A. (1988). Rol' chelovecheskogo faktora v yazyke [The role of the human factor in the language]. *Yazyk i myshleniye* [Language and Thinking]. Nauka.

Shanidze, A. (1953). *Principles of Georgian grammar*. Tbilisi State University Press.

Stump, G. (2021). Onomatopoeias in modern English. Skase. <http://www.skase.sk/onomatoproject/files/Group3-pattern.pdf>

Topadze-Gäumann, M. (2024). Onomatopoeia in Georgia. *Onomatopoeia in the World's Languages*, 10, 527-537. <https://doi.org/10.1515/9783111053226>

Tsoi Wai Chuen, T., & Chung Hoi Wa, C. (2004). Characteristics of onomatopoeia. *LIN1001 Discovering Linguistics*.

Tsur, R. (2001). Onomatopoeia: cuckoo- language and tick-tocking the constraints of semiotic systems. *Iconicity in Language*.

Ullmann, S. (1972). *Semantics*. Blackwell.

Veldi, E. (1994). Onomatopoeia words in bilingual dictionaries (with focus on English-Estonian and Estonian-English). *Dictionaries: Journal of the Dictionary Society of North America*, 74-88.

Preventive Strategies for Preeclampsia in Indian Women

Sivaprasad Maliyekkal Rajendran

Caucasus University

Abstract

To study the best practices of preventive strategies for preeclampsia in Indian women, I have done a literature review of different RCT interventional studies regarding various medications and modalities, like: Aspirin at 75mg and 150mg, Calcium supplementation at 500mg and 1500mg, Lycopene supplementation, Nitric oxide as low dose Isosorbide Mononitrate 20mg/day, Vitamin E and Vitamin C supplementation and Fitness/Yoga aimed at prevention of preeclampsia.

Current WHO guidelines for prevention of preeclampsia include supplementation by calcium (900 mg/day), Antihypertensive medications especially for women with preexisting hypertension before pregnancy and severe hypertension during their pregnancy. WHO also recommends low dose Aspirin at (75 mg/day) from their second trimester until delivery. Some modalities tested in this paper are directly against the current WHO guideline, these ensure comprehensiveness and indicate an importance for further studies.

Reference from current WHO guidelines for prevention of preeclampsia include supplementation by calcium (900 mg/day) in areas of the world with less calcium in their diet, Antihypertensive medications can especially be given to women with preexisting hypertension before pregnancy and also to women who have severe hypertension during their pregnancy, WHO also recommends low dose Aspirin at (75 mg/day) can also be given from their second trimester onwards until their delivery.

Method: Data for this study report was sourced from 6 RCT studies done in India, one Review article and excerpts taken from standard obstetric textbook (Williams obstetrics 24th edition) and DC Dutta's obstetrics (8th edition).

Results and Conclusion: From the 6 RCT studies conducted in India regarding preeclampsia prevention strategies, we can conclude that:

- Prevention of preeclampsia with the use of 150 mg of Aspirin yielded better results when compared to 75 mg. Which is concurrent with the current WHO guideline.
- Use of Calcium supplementation was only effective when it was provided for women who were actually having calcium deficiency, it was not a good preventative measure for women who already had sufficient calcium in their diet, which follows the current WHO guideline.
- From the studies &, We can conclude that the use of lycopene and Isosorbide Mononitrate was

not a useful modality of preeclampsia prevention.

- Study suggests that using Vitamin C and Vitamin E reduced the risk of mild preeclampsia by 46% and severe cases by 72%
- Study shows that the use of Yoga and physical exercise can regulate blood pressure disorders and therefore decrease the occurrence of preeclampsia

Introduction

Research problem: Research on prevention of preeclampsia is of the paramount importance especially in developing nations "Since the incidence of preeclampsia is estimated to be seven times higher in developing countries as compared to the developed countries" (Malik et al., 2019) and also due to the fact that "5 to 10 percent of all pregnancies are complicated by hypertensive disorders of pregnancy and or preeclampsia, which can lead to thrombocytopenia, renal insufficiency, liver failure, cerebral symptoms and pulmonary edema which can progress to mortality of the woman and her developing fetus. Even though various strategies used to prevent or modify preeclampsia severity have been evaluated. In general, none of these has been convincingly and reproducibly effective" (Cunningham et al., 2021, p. 747).

Relevance and Research objectives: This paper provides a systematic review of the findings from six randomized controlled trials (RCTs) investigating preeclampsia prevention strategies within the context of Indian women between the ages 18-40. This paper can lay the groundwork for future exploration and research to determine the most efficacious method and optimal approach for preventing preeclampsia in India and thereby contributing to improved pregnancy outcomes through the reduction of fetomaternal mortality and complications of pregnancy (IUGR and Eclampsia).

Introduction to preeclampsia

Preeclampsia occurs when there is a new onset hypertension above 140/90 mm Hg with proteinuria after the 2nd trimester of pregnancy until delivery of the fetus, in a woman who was previously healthy with normal blood pressure and normal kidney function, ie: she did not have proteinuria before the pregnancy. Usually the triggering factor for the development of hypertension is unknown, thus we need to find modalities of prevention of preeclampsia with clinical trials such as the ones compared in this paper. Especially for a country like India where there are not enough public hospitals to meet the needs of the population.

Preeclampsia can be classified on the basis of severity into Mild and Severe preeclampsia, ie: Severe preeclampsia shows blood pressure over 160/90, with signs of headaches not relieved by analgesics, epigastric pain, visual symptoms, convulsions, signs of end organ damage with or without convulsions (eclampsia) and the risk factors of preeclampsia include age, parity, ethnicity and race of the individual along with environmental and socioeconomic factors, usually preeclampsia occurs in young, nulliparous

women of African-American or hispanic ethnicity. Risk of preeclampsia can also be increased by twin pregnancy due to a larger placenta, along with obesity, maternal age and metabolic comorbidities like pre-existing hypertension and diabetes of the pregnant mother. Conversely smoking can be protective.

Brief introduction of the six studies

Aspirin as a prophylactic. Endothelial damage of the maternal placenta is the main pathogenetic mechanism of preeclampsia, Prostacyclin production gets decreased due to the endothelial damage in preeclampsia, further adding to the pathology the damaged endothelium exposes collagen, which triggers platelet aggregation and secretion of Thromboxane A2 onto the maternal placental vessels, which causes vasoconstriction of the said vessels, this leads to the increased blood pressure of preeclampsia, this hypertension can progress to hypertensive encephalopathy or eclampsia which increases maternal and fetal mortality. "Aspirin reduces preeclampsia rates by suppressing prostaglandin production, thromboxane production, and inhibiting inflammation and platelet aggregation" (Rolnik et al., 2020).

Calcium as a supplement to pregnant mothers has been a WHO recommendation since 2011, especially in areas with decreased intake of calcium in their diet. Many RCT trials have shown that 1000 mg/day calcium supplementation can reduce the risk of preeclampsia and preterm birth. Although the reduction of preeclampsia risk was seen only in regions with decreased dietary intake. Therefore "WHO has recommended calcium supplementation of 1500 to 2000 mg per day, divided into three doses, taken a few hours apart from iron– folic acid supplements" (Dwarkanath et al., 2024).

Lycopene supplementation study is done to see the effects its antioxidant properties on preventing preeclampsia, as oxidative stress leads to the vascular endothelial dysfunction which causes the pathological remodeling of the placental vessels with forms the pathogenesis of preeclampsia, Lycopene is one of the most potent antioxidants, as its 100 times more effective and potent than Vit C and E. Lycopene has also shown promise to be protective from atherosclerosis, so that effect might also be of value in prevention of the placental vascular remodeling, hence the study (Antartani & Ashok 2011).

Nitric oxide as a modality of preeclampsia prevention. Nitric oxide has vasodilatory effects and in the placenta it also has an role in the invasion of trophoblast into the decidua at the second phase of vascular remodeling at 18 to 20 weeks of pregnancy, the vasodilatory effect helps to keep the patency of the uteroplacental blood vessels and prevents the increase of blood pressure within the placenta. "A Cochrane review in 2007 concluded that the use of nitric oxide appears to have an "attractive role" in the prophylaxis of preeclampsia, but there is a need for reliable evidence to support its routine clinical use" (Ponmozhi et al., 2017) .

RCT study with Vitamin C and Vitamin E. As stated in the lycopene study, antioxidants play a key role in prevention of oxidative damage due to lipid peroxidation of the vascular endothelial cells as Vitamin E can directly prevent lipid peroxidation and reduce oxidative stress on the placental vessels. Vitamin C can capture the free radicals formed by oxidative stress and thereby reduce oxidative damage of the vessels.

Vitamin C also has the ability to regenerate tocopherol or vitamin E where both can act on glutathione enzymes to decrease lipid peroxidation; This study aims to quantify the effects of Vitamin C and Vitamin E in its ability to reduce preeclampsia by the reduction of oxidative stress of the placental vessel endothelial cells, thereby preventing the pathogenesis of preeclampsia (Cardoso & Surve, 2015).

Yoga as a preventative measure for preeclampsia, The RCT trial conducted by Rakhshani and others at John's medical college, Bangalore, India is the first RCT trial which shows a potential effect of yoga on the prevention of pregnancy induced hypertension and its complications and improving the fetomaternal outcomes of pregnancy, since the number of participants in the trial are on the lower end, additional studies and data are needed to confirm and explain the mechanism of how yoga helps to reduce hypertensive disorders of pregnancy (Rakhshani et al., 2012).

Limitations and contradictions

Low number of participants was the main limitation in some studies taken for this paper together with a smaller number of available articles and scientific papers making it rather difficult to generalize the results of the study to a wider population. Some of the different modalities tested in this paper are directly against the current WHO guideline (such as Vitamin D & Vitamin E and Calcium supplementation in areas without dietary deficiencies) these inclusions ensure comprehensiveness and allow for the exploration of potential benefits beyond established WHO recommendations.

Literature review

This paper aims to summarize the 6 different RCT studies done in India regarding the prevention of preeclampsia

Study 1: Aspirin as a prophylactic

Study design: This is an Open labeled, parallel RCT conducted in the Dept of Pharmacology, together with Dept of Obgyn in a tertiary care hospital in east india.

Sample size: 116 participants were taken for the study.

Study population: Pregnant woman from ages >18 to <40 with singleton or twin gestation, where the fetus is alive at 12-16 weeks of gestation. Women who are at high risk of preeclampsia were not excluded in this study.

Data collected: Age of the mother, weight, height, age of gestation and obstetrical history were taken. Vitals including blood pressure and pulse rate are routinely recorded. Lab works such as CBC (complete blood count), blood group and baseline levels of protein in the urine (measured using urine dipstick) were obtained from the study group, follow up visits of the participants were planned at every 2 month intervals, delivery and 4-6 weeks postpartum.

Outcomes of the study: the major outcome of the study was the development of preeclampsia (diagnosed by new onset gestational blood pressure \geq 140/90 mm Hg with proteinuria (+1 on urine dipstick) after the second trimester of pregnancy.

Study 2: Calcium as a prophylactic

Study design: This study consists of 2 independent studies done in India and Tanzania, but here we are looking only at the results of the study done in India. The study is a double blind, randomized, parallel, non inferiority clinical trial where it compares high dose (1500 mg/day) and low dose (500 mg/day) of calcium supplementation to prevent preeclampsia.

Sample size: 11,000 women were chosen for the study in both India and Tanzania, in India 5497 women received 500 mg calcium and 5503 women received 1500 mg of calcium during their pregnancy

Data collected: Participants vitals were recorded on every visit including their blood pressure and urine protein presence using urine dipstick until delivery. Participants' baseline diet was also recorded on the basis of a verbal recall questionnaire. The participants were asked to come for clinical follow up every month during their pregnancy, during their parturition and 6 weeks after delivery.

Outcome of the study: "In the India trial, the cumulative incidence of preeclampsia was 3.0% in the 500-mg group and 3.6% in the 1500-mg group (relative risk, 0.84; 95% confidence interval [CI], 0.68 to 1.03). In both trials, the 500-mg dose of calcium was shown to be noninferior to the 1500-mg dose with regard to the risk of preeclampsia" (Dwarkanath et al., 2024).

Study 3: Lycopene as a prophylactic

Study design and sample size: the study consisted of 54 pregnant women, who had high risk factors for developing preeclampsia during their pregnancy. In the study a randomized group of 30 participants, out of the total participants were given lycopene at 2 mg/BD during their pregnancy and the remaining were not given the intervention, due to logical constraints at the time placebo pills were not given to the control group. The study was conducted at KIMS antenatal clinic at Hubballi, Karnataka, India.

Study population: High risk pregnant women with a gestational age of 14 to 28 weeks was included in the trial. These women were at high risk because they had a previous pregnancy complicated by preeclampsia, IUGR, chronic hypertension, prenatal death of the fetus or twin pregnancy.

Sample size: Out of the 30 women who were chosen for the lycopene supplementation only 20 participants completed the study while all the 24 participants of the control group completed the study.

Data collected: Vitals of the participants were recorded ie: Height, weight, blood pressure, urine protein levels and an obstetric ultrasound. All participants were asked to do a follow up every month where all the above data were recorded. Since these were high risk women a uterine doppler study was conducted at 28 weeks of gestation to check for IUGR.

Outcome of the study: The study shows that both the study group and the control group had the same outcome with respect to the risk of developing preeclampsia, hence the study did not show any prophylactic efficacy of lycopene for preventing preeclampsia.

Study 4: Nitric oxide (ISMN) as a prophylactic

Study design: The study conducted was a randomized, double blind, parallel, superiority based clinical trial where the study group was given ISMN (Isosorbide mononitrate) from their early pregnancy (before or from 16 weeks of gestation) along with aspirin as a standard prophylaxis, the study also included high risk pregnancies. All women were given iron and calcium supplements with dosage as instructed by the national guideline from 16 weeks of gestation.

Sample size: The study had 100 participants who presented before 16 weeks of pregnancy showing high risk for preeclampsia. 50 participants were given ISMN and 50 of the control group were given a placebo. The study was conducted at Obgyn Dept of JIPMER Hospital Pondicherry.

Data collected: Blood pressure (systolic and diastolic), MAP or Mean arterial pressure, Heart rate, Pulse pressure, Ankle - Brachial index and arterial stiffness index, follow up of the participants were scheduled at 4 weeks until 28 weeks of gestation, every 2 weeks after 28 weeks to 36 weeks and every week after 36 weeks.

Outcome of the study: Out of the 100 women, 26 of them developed PIH or preeclampsia of which 14 were from the study group and 12 were from the control group. Thus the primary outcome of the trial shows 28% of the study group and 24% of the control group developed preeclampsia or PIH.

Study 5: Vitamin C & Vitamin E as a prophylactic

Study design and sample size: The study consists of 200 pregnant women at their 13 weeks or 2nd trimester of pregnancy, the study group had 100 participants who received Vitamin C at 500 mg/day and Vitamin E at 400 IU/day. The control group consists of 100 participants without intervention.

The participants in the control group were advised not to take any other multivitamin supplements.

Data collection: Vitals were collected along with Blood Hb levels, Kidney function test, LFTs, serum electrolyte levels, 24 hr urine protein excretion, fetal surveillance using ultrasound was recorded for women who were diagnosed with preeclampsia. The weight and growth charts of the child after birth were also maintained in these cases.

Outcome of the study: "Out of 100 women in the case group, 7 % developed preeclampsia, 5 % of which developed mild preeclampsia and 2 % developed severe preeclampsia. In the Control group, out of 100 women, 13 % developed preeclampsia, 6 % of which developed mild preeclampsia and 7 % developed severe preeclampsia" (Cardoso & Surve, 2015).

Study 6: Yoga as a prophylactic

Study design: The study was a single blind, prospective RCT study where three types of yoga exercises were given to the study group. The reference list of the exercises is Breathing exercises (*hasta āyama śvasanam, hastavistāra śvasanam, gulphavistāra śvasanam, kai parivartana śvasanam*) with yogic isometric posture exercises (*uttānapādāsana śvasanam, setubandhāsana śvasanam, pādasañcālanam, supta udarākar a asana śvasanam, vyāghrāsana śvasanam*) and meditative exercises (*jyotitrā aka, nā īśuddhi pranayam* and Deep Relaxation in *matsyakrī āsana*) (Rakhshani et al., 2012).

Sample size: 68 pregnant women who are at high risk of developing preeclampsia are recruited from 2 maternity hospitals. They were divided randomly into the study group with 30 participants and 38 participants in the control group. The control group was cared for using the standard care protocol with an added conventional walking exercise for half an hour twice a day during their pregnancy.

Data collected: Maternal height, weight and blood pressure were recorded along with their age, education, socio-economic status, monthly salary and religion was also noted. The participants were asked to follow up with their obstetricians and researchers every 2 weeks until their delivery.

Outcome of the study and statistical analysis: "There were 11 (36.7%) cases of PIH in the control group and 3 (10.3%) cases in the study group ($p= 0.02$, χ^2). The incidents of preeclampsia were also significantly less in the yoga group (0% in the yoga group versus 13.3% in the control, $p= 0.04$, χ^2). There were two cases of eclampsia in the control group and none in the yoga group; however, the results were not statistically significant ($p= 0.16$, χ^2)" (Rakhshani et al., 2012).

Methodology

Data for this study report was sourced from 6 RCT studies done in India, one Review article and excerpts taken from standard obstetric textbook (Williams obstetrics 24th edition) and DC Dutta's obstetrics (8th edition)

1. "A Randomized Controlled Study Comparing the Efficacy of 75 mg Versus 150 mg Aspirin for the Prevention of Preeclampsia in High-Risk Pregnant Women, June 2023 Cureus 15" (Sinha et al., 2023).
"Two Randomized Trials of Low-Dose Calcium Supplementation in Pregnancy January 2024 The New-England Medical Review and Journal 390(2)" (Dwarkanath et al., 2024).
2. "Effect of lycopene in prevention of preeclampsia in high risk pregnant women, March 2011 Journal of the Turkish German Gynecology Association 12" (Antartani & Ashok, 2011).
3. "Nitric Oxide in the Prevention of Pre-eclampsia (NOPE): A Double-Blind Randomized Placebo-Controlled Trial Assessing the Efficacy of Isosorbide Mononitrate in the Prevention of Pre-eclampsia in High-Risk Women Jayanthi Mathaiyan 2018, The Journal of Obstetrics and Gynecology of India (Ponmozhi et al., 2017)".
4. "The Effect of Vitamin E and Vitamin C on the Prevention of Preeclampsia and Newborn Out-

come: A Case-Control Study. Cardoso PM, Surve S. J Obstet Gynaecol India. 2016" (Cardoso & Surve, 2015).

5. "The effects of yoga in prevention of pregnancy complications in high-risk pregnancies: a randomized controlled trial. Rakhshani A, Nagarathna R, Mhaskar R, Mhaskar A, Thomas A, Gunasheela S. Prev Med. 2012 Oct;55(4):333-340" (Rakhshani et al., 2012).
6. (Review Article) "Factors effective in the prevention of Preeclampsia: A systematic review March 2020, Taiwanese Journal of Obstetrics and Gynecology" (Rahnemaie et al., 2020).

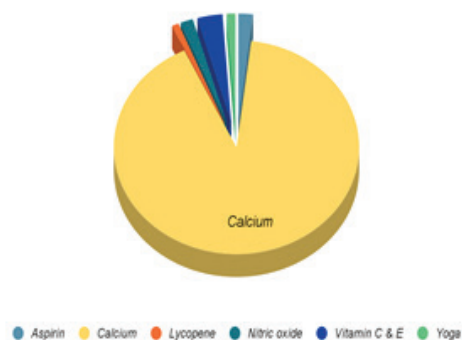
Discussion

According to this review on the studies, 6 quality RCT intervention studies were selected from India.

The total number of people who participated in the study was 11,588 pregnant women. Most of them were healthy nulliparous women. Some of the participants were of a high risk nature of pregnancy in regards to PIH and pre-eclampsia.

The interventions tested in this study was based on the pathogenetic mechanisms of preeclampsia, which includes Aspirin, Calcium Lycopene, Nitric oxide (ISMN), Vitamin C and Vitamin E and Yoga different modalities for the prevention of preeclampsia. A pie chart with the number of participants who took part in each study is given in *Fig 1*

Fig 1. Number of Participants

Statistical analysis

Aspirin trial: "Categorical outcomes (risk factors of preeclampsia, aspirin dose, SBP, and DBP Category) were compared among the study groups using the Chi-square test, Comparison of quantitative variables between the treatment groups was done by independent sample t-test, for the association between potential risk factors and preeclampsia. p-value <0.05 was considered significant" (Sinha et al., 2023).

Calcium trial: The meta analysis of the two trials done in India and Tanzania did not show any difference (of statistical significance) in the effect of calcium at 500 mg/day and 1500 mg/day regarding the prevention of preeclampsia

Lycopene trial: There was 6 cases of preeclampsia out of 20 in the study group and 12 cases out of 24 in the control, on application of Fischer test we get a p value = 0.226 which is >0.005 hence the prophylactic efficacy of nitric lycopene in preventing preeclampsia is statistically insignificant, the odds ratio

between the study and control group was 2.3.

Nitric oxide trial: Since 28% or 14 participants of the study group and 24% or 12 participants of the control group developed preeclampsia or PIH, the P value turns out to be 0.7 on application of the fisher's exact test, hence the prophylactic efficacy of ISMN in preventing preeclampsia is not statistically significant. The relative risk was 1.1 or 95% and confidence interval was .7 to 1.8 when comparing the study vs the control group.

Vitamin trial: "There is 46 % reduced risk of developing preeclampsia in patients taking vitamin E and C in our study, as the relative risk is 0.54, (95 % confidence interval 0.33–0.87), p value <0.05. This is suggestive of statistically significant risk of developing preeclampsia in control or non-vitamin groups. Development of mild preeclampsia is not significant in both groups in our study. RR 0.79, (95 % CI 0.42–1.46), p value [0.05, is observed. This involves a 21 % reduction of risk in development of mild preeclampsia in the case group, but this is not statistically significant, RR 0.28 (95 % CI 0.12–0.63), p value <0.05, suggesting statistical significance" (Cardoso & Surve, 2015).

Yoga trial: "There were 11 (36.7%) cases of PIH in the control group and 3 (10.3%) cases in the study group (p= 0.02, chi2). The incidents of preeclampsia were also significantly less in the yoga group (0% in the yoga group versus 13.3% in the control, p= 0.04, chi2)" (Rakhshani et al., 2012).

Results

1. From the Aspirin RCT trial we can see that pregnant woman who received aspirin at 75 mg/day had more cases of preeclampsia development (34%) when compared to the the group that received aspirin at 150 mg/day (8.7%) with a P value of 0.001 and CI of 95%.
2. In the Calcium supplementation RCT trial we saw that, there were a similar number of preeclampsia occurrences in both groups which received 500 mg and 1500 mg/day respectively. 3% of women developed preeclampsia in the 500 mg/day group and 3.60% women developed preeclampsia in the 1500 mg/day group. With a RR of .84 and a CI of .68-1. Thus we can see that the results were of no significance in giving higher doses of calcium.
3. The lycopene trial showed that, there was no role for lycopene in reducing the number of cases of preeclampsia, although it showed promise in reducing the number of IUGR and a better pregnancy overall when compared to a placebo. 6 out of 20 women developed preeclampsia in the trial group compared to 12 out of 24 in the placebo group, but the P value was 0.2268 hence not statistically significant.

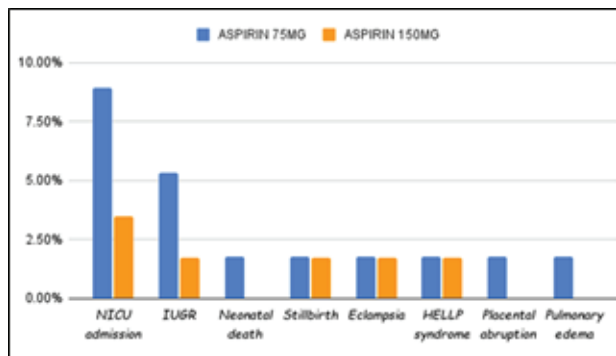
4. Nitric oxide RCT trial using Isosorbide mononitrate for its vasodilatory effects did not show any statistical significance in reducing the number of preeclampsia or any other gestational hypertensive disorders when compared to the placebo group, 14 out of 50 women developed preeclampsia in the trial group and 12 women developed it in the control group, The P value 0.7, hence it was statistically insignificant.
5. In the RCT trial with supplementation of Vitamin C and Vitamin E, we saw that out of the total 200 women, 20 developed preeclampsia. 7 cases in the trial group (100 participants) and 13 cases in the placebo group (100 participants), this shows a 46% reduction preeclampsia when compared to placebo, there was also a 72% reduction in cases of severe preeclampsia when compared to placebo group, ie: 2 out of the 100 developed severe preeclampsia compared to 7 in the control group, P value was < 0.05, with a RR of 0.54 and a CI of 0.33 to 0.87.
6. In the Yoga RCT trials, we saw 3 cases of PIH in the study group of 30, and 11 cases in the control group who received 30 minutes of walking as exercise. There were no cases of preeclampsia in the study group compared to 4 in the control group (13.3% with a p value of 0.04) showing statistical significance. Do note, there was only 68 participants in the trial and thus the study should be repeated with a larger group.

Study	Sample size	Gestational age	Participant condition	Intervention	Control	Results
Sinha (2023)	113 150 mg aspirin = 56 75 mg aspirin = 57	12-16 until delivery	High risk pregnancies	150 mg aspirin	75 mg aspirin	Aspirin 150 mg once a day at bedtime is more effective than Aspirin 75 mg once a day at bedtime in preventing preeclampsia
Dwarkanath (2024)	11,000 500 mg calcium = 5497 1500 mg calcium = 5503	12-28 until delivery	Normal pregnant women	500 mg calcium	1500 mg calcium	Low-dose calcium was noninferior to high dose calcium supplementation with respect to the risk of preeclampsia
Antartani (2011)	48 Intervention = 20 Control = 28	14-28 until delivery	History of preeclampsia, IUGR, perinatal death, multifetal gestation & chronic hypertension	Lycopene 2 mg twice daily	Without intervention	Lycopene supplementation does not decrease the incidence of preeclampsia in high risk women
Ponmozhi (2017)	100 Intervention = 50 Control = 50	12-16 until delivery	High risk pregnancies	Isosorbide mononitrate 20 mg / day	placebo	ISMN as a prophylatic does not decrease the incidence of preeclampsia in high risk women
Cardoso (2016)	200 Intervention = 100 Control = 100	2nd and 3rd trimester	Normal pregnant women	Vit C 500 mg Vit E 400 IU daily	Without intervention	There was 46% reduction in PE incidence
Rakhshani (2012)	68 Intervention = 30 Control = 38	12-28 until delivery	High risk pregnancies	Yoga, 1hr session 3 times a week	Walking half an hour	Yoga can potentially be an effective therapy in reducing hypertension related complications of pregnancy

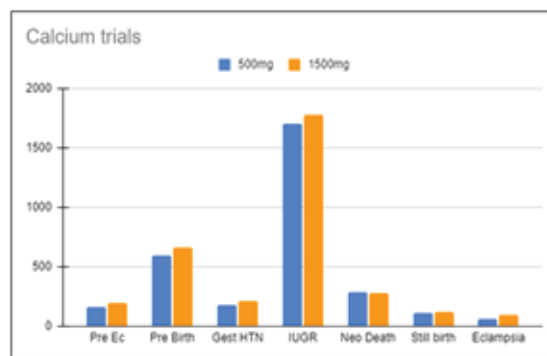
- The summary of all the 6 studies have been outlined on the table above-

Secondary effects regarding fetomaternal outcomes in each study

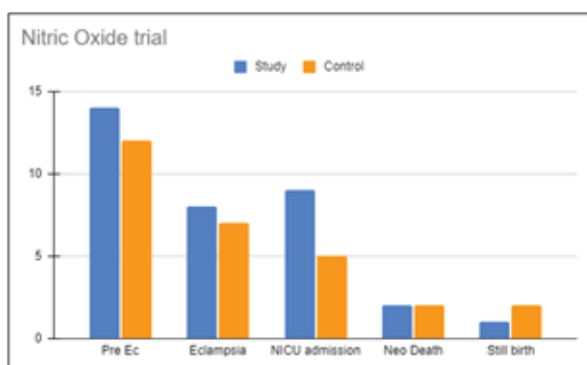
Aspirin trial

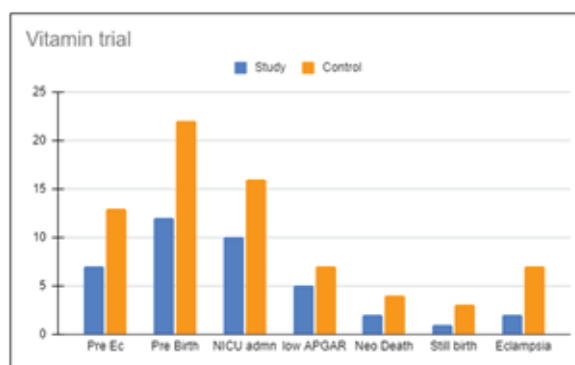
Calcium trial

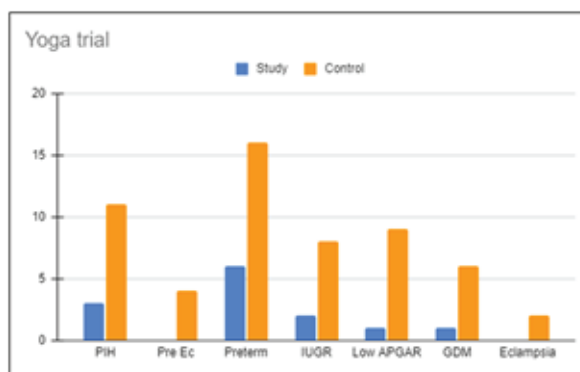
Nitric oxide trial

Vitamin C & E trial

Yoga trial

Conclusion and recommendations

Aspirin at (150 mg/day), low dose calcium at (500 mg/day), supplementation with Vitamin C and Vitamin E and yoga could be used as low cost but effective modalities for prevention of preeclampsia. Using which we can reduce the rate of fetomaternal complications of pregnancy induced hypertension and preeclampsia especially in a developing country like India. With further research and clinical studies these modalities can become a potential preventative measure for preeclampsia in the future.

Limitations: Low number of participants was the main limitation in some studies taken for this paper together with a smaller number of available articles and scientific papers making it rather difficult to

generalize the results of the study to a wider population.

From the aspirin trials we can conclude that out of the 116 participants, divided randomly and almost equally into two groups which received 150 mg of aspirin a day or 75 mg of aspirin a day. We saw that a significantly greater number of participants who received the lower dose developed preeclampsia (33.92%), when compared to the higher dose (8.77%) with a p value of 0.001 showing statistical significance and a confidence interval of 1.82 to 15.59. This shows that the higher dose of aspirin is more effective in preventing preeclampsia compared to the lower dose. This is against the current WHO guideline.

From the calcium trials we can conclude that the incidence of preeclampsia was similar in both the groups of higher and lower dose of calcium 3.6% cases in the 1500 mg/day group and 3.0% in the 500 mg/day group (RR of 0.84 and CI of 0.68-1.03). So the 500 mg/day of calcium works with similar efficacy as the 1500 mg/day of calcium. This goes against the current WHO guideline. The lowered dose would be of benefit to the patient as they would have to take less doses and this would improve the overall adherence of the general public to the preventative measure program.

Lycopene trials conclude that lycopene supplementation had a slightly positive result to prevention of preeclampsia in the study group although this is not statistically significant as the p value was 0.7 however "The odds ratio for developing preeclampsia in the control group is 2.3 when compared to the Lycopene using group. Thus supplementation with lycopene appears to be 2.3 times more protective than non-supplementation with respect to development of preeclampsia" (Antartani & Ashok 2011).

From the nitric oxide trials, we can conclude that there was no statistical significance for the ability of nitric oxide (ISMN) to reduce the risk of preeclampsia or pregnancy induced hypertension in the study group when compared to the control group. Even Though there was a small effect in its usage, we would require an RCT trial with a larger group of participants to assess its efficacy.

Supplementation with Vitamin C and Vitamin E shows that the number of cases of preeclampsia in the study group was less (7%) when compared to the control (13%) out of the total 200 participants (20 of whom developed preeclampsia). This shows a statistically significant reduction (46% risk reduction) of preeclampsia in the study group, with a P value was < 0.05, with a RR of 0.54 and a CI of 0.33 to 0.87. Therefore, it would be advisable to give Vitamin C and Vitamin E supplementation to the pregnant mother to prevent the occurrence of preeclampsia.

From the yoga trials we can conclude that "There were 11 (36.7%) cases of PIH in the control group and 3 (10.3%) cases in the study group ($p= 0.02$, χ^2). The incidents of preeclampsia were also significantly less in the yoga group (0% in the yoga group versus 13.3% in the control, $p= 0.04$, χ^2). There were two cases of eclampsia in the control group and none in the yoga group; however, the results were not statistically significant ($p= 0.16$, χ^2)" (Rakhshani et al., 2012).

The current body of research suggests a promising avenue for further investigation into the most efficacious and cost-effective method for preventing preeclampsia. This necessitates continued ex-

ploration in this field to identify the most optimal approach, especially in a country like India. Therefore this paper can lay the groundwork for this future exploration and research to determine the most optimal approach for preventing preeclampsia in India and thereby contributing to improved pregnancy outcomes through the reduction of fetomaternal mortality and complications of pregnancy (IUGR and Eclampsia) in Indian women.

References:

- Sinha, N., Singh, S., Agarwal, M., Manjhi, P. K., Kumar, R., Singh, S. K., & Priya, A. (2023). A Randomized Controlled Study Comparing the Efficacy of 75mg Versus 150mg Aspirin for the Prevention of Pre-eclampsia in High-Risk Pregnant Women. *Cureus*, 15(5), e39752. <https://doi.org/10.7759/cureus.39752>
- Dwarkanath, P., Muhihi, A., Sudfeld, C. R., Wylie, B. J., Wang, M., Perumal, N., Thomas, T., Kinyogoli, S. M., Bakari, M., Fernandez, R., Raj, J. M., Swai, N. O., Buggi, N., Shobha, R., Sando, M. M., Duggan, C. P., Masanja, H. M., Kurpad, A. V., Pembe, A. B., & Fawzi, W. W. (2024). Two Randomized Trials of Low-Dose Calcium Supplementation in Pregnancy. *The New England journal of medicine*, 390(2), 143–153. <https://doi.org/10.1056/NEJMoa2307212>
- Antartani, R., & Ashok, K. (2011). Effect of lycopene in prevention of preeclampsia in high risk pregnant women. *Journal of the Turkish German Gynecological Association*, 12(1), 35–38. <https://doi.org/10.5152/jtgga.2011.08>
- Ponmozhi, G., Keepanasseril, A., Mathaiyan, J., & Manikandan, K. (2019). Nitric Oxide in the Prevention of Pre-eclampsia (NOPE): A Double-Blind Randomized Placebo-Controlled Trial Assessing the Efficacy of Isosorbide Mononitrate in the Prevention of Pre-eclampsia in High-Risk Women. *Journal of obstetrics and gynaecology of India*, 69(Suppl 2), 103–110. <https://doi.org/10.1007/s13224-018-1100-1>
- Cardoso, P. M., & Surve, S. (2016). The Effect of Vitamin E and Vitamin C on the Prevention of Pre-eclampsia and Newborn Outcome: A Case-Control Study. *Journal of obstetrics and gynaecology of India*, 66(Suppl 1), 271–278. <https://doi.org/10.1007/s13224-016-0885-z>
- Rakhshani, A., Nagarathna, R., Mhaskar, R., Mhaskar, A., Thomas, A., & Gunasheela, S. (2012). The effects of yoga in prevention of pregnancy complications in high-risk pregnancies: a randomized controlled trial. *Preventive medicine*, 55(4), 333–340. <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2012.07.020>
- Rahnemaei, F. A., Fashami, M. A., Abdi, F., & Abbasi, M. (2020). Factors effective in the prevention of Preeclampsia: A systematic review. *Taiwanese journal of obstetrics & gynecology*, 59(2), 173–182. <https://doi.org/10.1016/j.tjog.2020.01.002>
- Cunningham, F. G., Leveno, K. J., Bloom, S. L., Fraser, J. C., & Gilstrap, III, L. C. (2021). *Williams obstetrics* (24th ed.). McGraw-Hill Education.
- Chesley L. C. (1985). Diagnosis of preeclampsia. *Obstetrics and gynecology*, 65(3), 423–425.
- Malik, A., Jee, B., & Gupta, S. K. (2019). Preeclampsia: Disease biology and burden, its management strategies with reference to India. *Pregnancy hypertension*, 15, 23–31. <https://doi.org/10.1016/j.preghy.2018.10.011>
- Rolnik, D. L., Nicolaides, K. H., & Poon, L. C. (2022). Prevention of preeclampsia with aspirin. *American journal of obstetrics and gynecology*, 226(2S), S1108–S1119. <https://doi.org/10.1016/j.ajog.2020.08.045>

Exploring Income Inequality in Georgia: The Effects of Economic Growth, FDI, and Education-Level Unemployment in Georgia

Tamar Chikvaidze, Mariam Vibliani

International Black Sea University

Abstract

Income inequality and poverty reduction have been essential to the economic sector. This paper analyses income distribution in the case of Georgia during 2010-2022. The paper includes the critical indicators that impact income inequality (GINI): GDP growth rate, FDI and FDI net flow, and the unemployment rate for three categories (primary education, intermediate education, and advanced education). The study employed OLS, Robust OLS, and Prais-Winsten AR (1) to address the auto-correlation issue.

The paper found that a 1% increase in GDP growth rate contributes to the increase of the GINI coefficient by 29% (OLS method) and 32% (Prais-Winsten AR (1)). Furthermore, it was found that FDI flow causes a decrease in the income distribution gap, negatively influencing the GINI coefficient. Finally, from the three categories of unemployment, advanced education unemployment positively impacts the GINI coefficient. This study suggests that to stabilize the gap between different income groups, FDI should be stimulated, and other institutional factors should be implemented to distribute the benefit of GDP growth to all citizen groups.

Keywords: income distribution, GINI, FDI, Prais-Winsten.

Introduction

There are noticeable differences in wealth and living conditions among nations in Georgia; Therefore, income inequality is the foremost issue in Georgian economics. The state needs to face challenges that would be directed to access resources for all and strive for a more equitable society. In order to achieve economic parity and social harmony, it is important to recognize factors that underpin uneven income distribution and prevent the narrowing of the gap between wealth and poor. The study serves to discuss exactly this issue. There are numerous aspects that impact the way income is distributed within the economy, with each having its own underlying causes. The paper determines the relationship between key variable of redistribution wealth, Gini index, and factors that have influence to change the Gini coefficient, such are, GDP growth rate, Foreign Direct Investment (FDI) and education-based unemployment (primary education, intermediate education, and advanced education). By analyzing the relation of above-mentioned factors, the study aims to help society to realize why some people in Georgia have more money than others. The study also offers solutions to ensure a fairer distribution of wealth. The

document is separated into eight parts, namely: a review of previous research, the examination of income inequality in Georgia, major reason of income inequality, the factors that affect income inequality, the analysis of the data, the approach used, the findings and the final remarks and conclusion. The literature review entails additional studies that are relevant to the topic being examined in this particular study. Next, there is a quite analysis of the overall income distribution in Georgia. The third part includes the reasons of uneven distribution. The fourth section of the document investigates elements that influence the redistribution of wealth. Then, the data is analyzed to determine the factors that were discussed in the previous section of the study and to explore the connection between them. The methodology section contains the approaches employed as the basis for this paper. The other sections of the text consist of outcomes derived from the collected data. These sections present numerical outcomes related to various factors, including the Gini index. Lastly, the conclusion provides a summary of the entire study. The article includes various sources and additional articles that have been utilized for the analysis of this paper, at the very least.

Literature review

There are several studies that examine to income distribution and its important role of economic development in Georgia and in transitional countries. Those researches are close to this study issue, that mainly consists case of Georgia about income inequality and economic growth. For instance, article by Yemtsov (2001) that gives a picture of the main channels of redistribution and of the main driving forces of income inequality in Georgia.

Second, the research of Bhandari (2007) examines link between FDI and income inequality for transitional countries in Eastern Europe and Central Asia for the period of 1990 to 2002. The statistical evidence of that study suggests that FDI inward stocks exacerbated wage income inequality, while reducing capital income inequality.

In addition, the article by Zhorzholiani (2024) explores the intricate relationship between unemployment and economic development, with a specific focus on the case of Georgia. Drawing from statistical data and regression analysis, that paper investigates the causal links between unemployment levels and key economic indicators.

Furthermore, the paper by Staske et al. (2020) suggest that while Georgia has substantially reduced poverty and income inequality, continuous monitoring of the situation would be helpful.

Next, the purpose of the article by Iashvili (2020) is to analyze and overview the income inequality in Georgia. It also emphasizes its spatial distribution and key aspects from the urban-rural perspective.

There are additional articles written by different authors, including Charaia et al. (2020). The study examines the correlation between foreign direct investment (FDI) and income inequality. It establishes that relying solely on annual aggregated FDI data does not accurately depict the situation and can result in misguided strategic choices, as demonstrated by various countries, including Georgia. Couto (2018) also

assesses the influence of foreign direct investment (FDI) on the disparity of income across various countries at different levels of economic growth. The author utilizes a fresh set of information on the disparity in earnings, along with additional factors taken into account, to present some indications suggesting that the increase in the Gini coefficient in both developing and developed nations from 1990 to 2013 may be partly linked to foreign direct investment (FDI).

Research foundations explored by Bakradze et al. (2013-2022) and (2017-2021) simplifies the income inequality level and poverty rate in Georgia, for which they used Gini coefficient and absolute poverty line.

A research paper authored by Kurkhulia et al. (2017), the poverty level was analyzed on an annual and quarterly basis in relation to the official subsistence minimum. The study also examined the changes in household incomes over time, including the impact of public social payments and pensions.

The goal of foundations of Jugheli et al. (2010) was to develop a research team that will help the government in measurement of poverty level, tracking its dynamics over time and over regions of Georgia. In addition, they intend to perform careful analysis of factors, that drive households in and out of poverty.

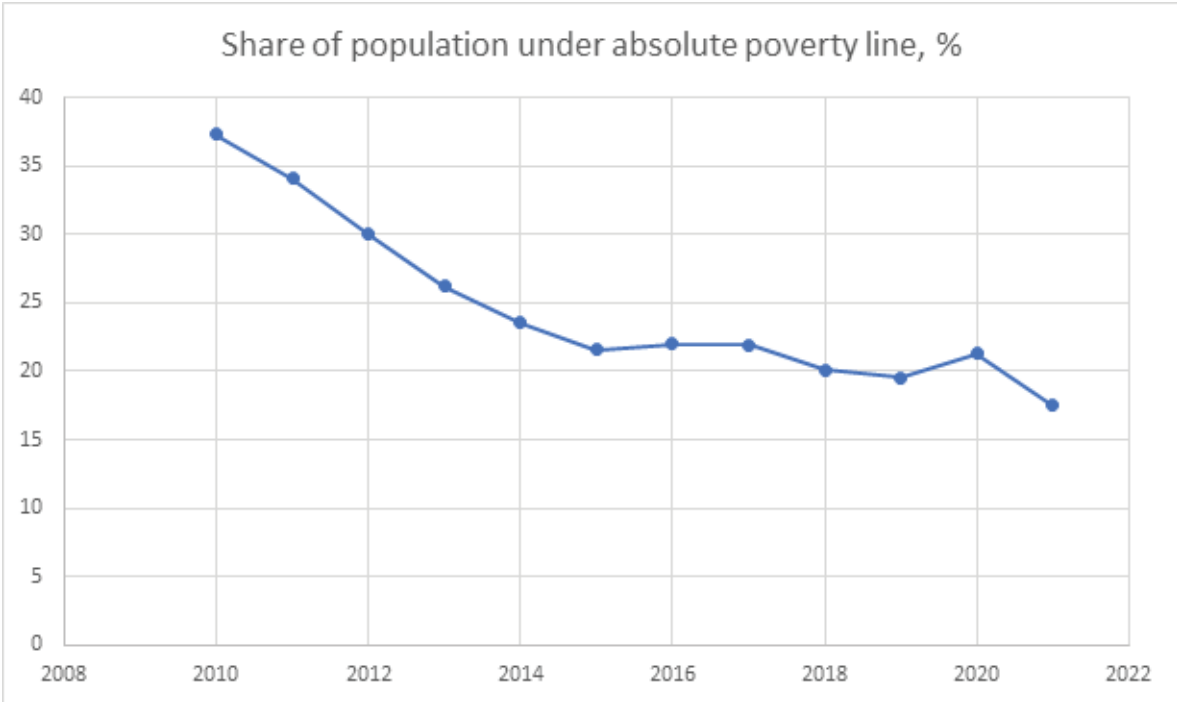
The study conducted by Adeishvili and Khonder (2023) shows the findings of analyzing how the war in Ukraine affected the economy of Georgia, particularly in terms of unemployment, poverty, and specific groups of households that are more susceptible to hardships. It would also assist in predicting the future economic growth of the Georgian economy in the near future.

A report developed by the project "Support to Regional Development Policy Implementation II" (2017), provides a snapshot of the current socio-economic situation in Georgia's regions¹ and its development trends. Its main purpose is to ensure that policy-making and decisions lead to efficient and effective spending of limited resources – wisely and in an informed manner on programmes and projects capable of producing sustainable and durable improvements in the country's regions, while contributing to the quality of life of the whole society.

Income distribution and income inequality in Georgia in 2010-2021

During the majority of the observation period, the World Bank categorize Georgia as a country with a lower middle-income. People belonging to this income category are those who earn less than \$3.20 per day. Poverty rate refers to the proportion or percentage of this group compared to the overall total. However, Georgia has made considerable progress in recent years. The country has achieved notable improvements in poverty reduction and income inequality from 2010 to 2021. The rate of extreme poverty went down from 37.3% in 2010 to 17.5% in 2021, showing a decline of nearly 4 percentage points. The World Bank states that Georgia has experienced significant improvements in both income growth and poverty reduction in the last ten years. The poverty rate in the country has decreased from 70.6% in 2010 to an approximate estimation of 47.7% in 2022. This phenomenon was backed by rises in actual salaries, measures taken for social protection, and a drop in the cost of food. However, despite signifi-

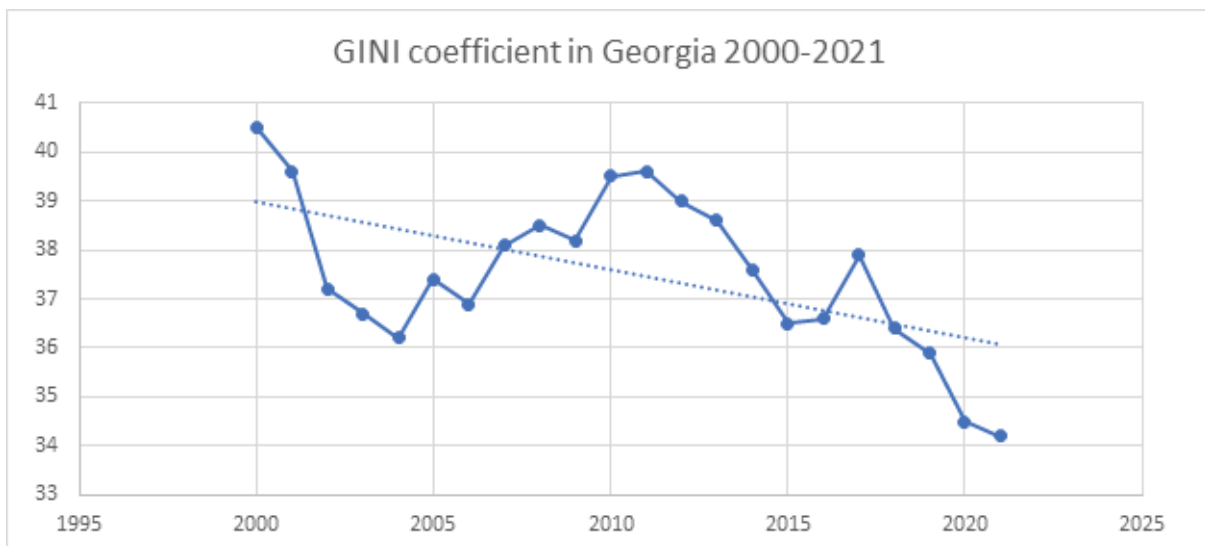
cant advancements in poverty reduction and income equality, there are still certain obstacles that need to be overcome. One major challenge is dealing with the disparity between urban and rural areas, as well as the continued effort to reduce relative poverty.

Source: World Bank Database

The Georgian economy is greatly worried about the issue of income inequality. Despite its impressive economic growth rates, Georgia is still classified as a low-income country and continues to face significant income inequality. The Gini index is a commonly used measure of income inequality. The scale ranges from 0, representing total equality, to 1, representing total inequality. The income inequality in Georgia has been progressively worsening with the passage of time, as reflected by the consistent rise of the Gini index. This suggests that there is a significant level of inequality in the way incomes and consumption are distributed within the country. The nation's Gini coefficient is one of the highest when compared to other former Soviet countries. During Georgia's macroeconomic crisis of 1991-1994, hyperinflation, severe declines in output, and weak governance served to increase inequality among households. Sharp inequalities have arisen not only between households, but also between regions. After the crisis, the level of inequality, as measured by the Gini coefficient, would experience fluctuations but would remain high. According to the table provided, the Gini coefficient was at 40.5% in the year 2000. Next, it began to decrease to 36.2% by the year 2004. The GINI index experienced its highest increases in 2011, reaching a value of 39.6%. Another notable increase occurred in 2017, as it rose from 36.5% in 2015 to 37.9%. After 2017, there was a downward trend and it decreased to 34.2% by 2021. The Gini coefficient shows a decrease of 6.3% between 2000-2021, indicating a significant improvement in wealth distribution and smaller gap between the rich and the poor. However, Georgia continues to exhibit high levels of income inequality.

Figure 2

Source: World Bank Database

Major reasons of income inequality

There are five main causes of unequal distribution of income in Georgian economy. First, the informal economy, which consists of unreported incomes not accounted for in official figures, plays a big role in the undervaluing of income inequality. The increase in informality in the economy is a significant contributor to the gap in income levels. Second, Regional disparities, that contribute to inequality, especially between urban and rural regions. The divide between urban and rural areas is substantial, as urban regions typically experience superior income levels and living conditions. Third, the economic success of individuals at the top of the income distribution is strongly linked to their labor market status and ownership of productive assets. People who are in a better position in the job market and own more valuable assets typically have higher incomes. Another reason why income inequality persists is the lack of substantial impact from state transfers on overall inequality outcomes. Sometimes, these transfers are not enough to significantly decrease the differences in income. At least, the correlation between education and race plays a significant role in the income inequality observed in Georgia. Individuals with lower levels of education or belonging to marginalized communities generally have lower earning potential and are more likely to experience higher levels of unemployment.

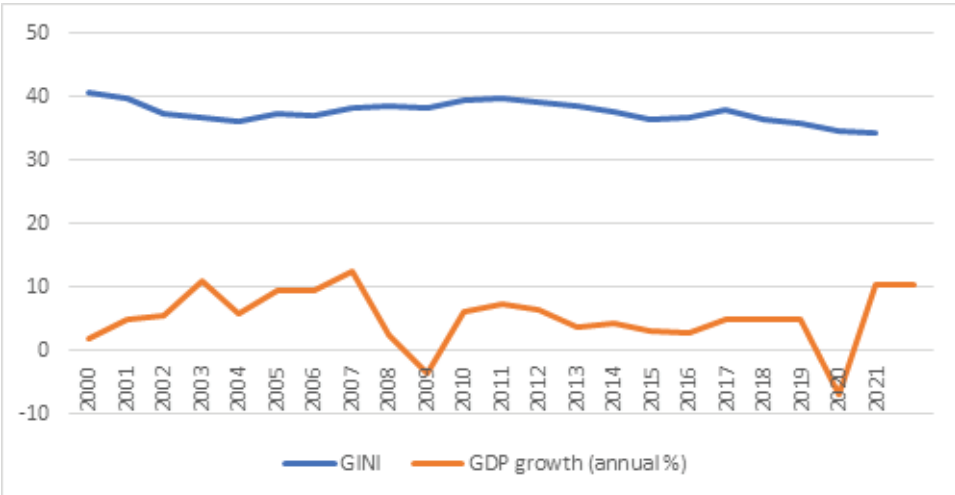
Factors influencing GINI coefficient in Georgia

To examine shifts of income inequality, we identified the factors influencing it and gathered data on various indicators like the rate of GDP growth, foreign direct investment (FDI), and unemployment based on education. Based on data from 2000-2021, Georgia experienced certain events. In order to gather statistical information, we rely on the data provided by World Bank and National Statistics Office of Georgia.

in the subsequence section of this document, we would examine each aspect individually.

The GDP growth rate is one of the factors in determining income inequality. overall connection between GDP growth and income inequality is studied using global data.

According to a study, there is a direct relationship between the increase in GDP and the Gini Index, which implies that a higher economic growth corresponds to higher income inequality. Different research conducted an experiment to examine the connection between the growth of Gross Domestic Product (GDP) and income inequality. They employed a linear regression model and discovered that GDP growth can only account for approximately 2% of the changes in the Gini Index. The foundations of the relationship between Gini and GDP growth rate indicates that the Gini index in Georgia is greatly influenced by changes in the country's GDP growth rate. The study has determined that a 1% increase in the rate of GDP growth results in a 29% increase in the Gini coefficient. As the economy expands, there is usually arise in economic possibilities, leading to a potential decrease in income inequalities. However, if the expansion is not encompassing all sections of society, it can worsen pre-existing disparities. Therefore, there is a positive relationship between the GDP growth rate and the Gini index. This implies that when the GDP growth rate rises, the level of income inequality also increases. Thereby, in Georgia, having a high rate of GDP growth can result in more economic prospects, but it is crucial to make certain that these prospects are available to all parts of the population. Multiple factors, such as GDP per capita, political stability, and other economic and social variables, have an impact on the connection between the growth rate of GDP and the Gini index. Despite significance of the GDP growth for economic developments, to decline its positive influence on Gini index, institutional factors should be implemented to distribute the benefit of GDP growth to all citizen groups.

Source: World Bank Database

An examination conducted across a significant number of nations discovered that foreign direct investment (FDI) typically leads to a rise in income inequality, quantified by the Gini coefficient. This implies that foreign direct investment could potentially lead to a rise in inequality within the country of Georgia.

However, a different study conducted on states in the United States discovered that foreign direct investment (FDI) effectively decreases income inequality. This was determined by analyzing different inequality metrics such as the Gini index. The correlation between foreign direct investment (FDI) and inequality can differ in various circumstances.

A recent study discovered that the relationship between foreign direct investment (FDI) and income inequality is influenced by the extent of digitalization within a country. FDI exacerbates inequality in advanced nations, while diminishing it in developing countries. Additionally, the process of digitalization aids in decreasing inequality.

Foreign investment has the potential to introduce fresh technologies, expertise, and employment prospects, thereby, benefiting the entire economy. However, there is a capacity for the unequal allocation of benefits from Foreign Direct Investment (FDI) to worsen the income gap between wealthy individuals and those living in poverty. The foundations examine that FDI can influence the disparity in income distribution within Georgia insignificantly, however, given that Georgia is a developing nation, it is proposed that foreign direct investment (FDI) could assist in lessening the disparity within the country, particularly as digitalization continues to advance. Thereby, in term of creating beneficial relationship between FDI and Gini coefficient, FDI must be Stimulated.

Education-based unemployment and income inequality

The high Gini coefficient in Georgia, which quantifies income inequality, is largely influenced by unemployment related to education. The education system in Georgia fails to adequately equip the workforce with the skills necessary to meet the demands of the job market. The expansion of tertiary education has been happening quickly, causing a mismatch between the skills job-seekers have and what the labor market needs. A consequence of this situation is a significant percentage of educated individuals who are unable to find work, leading to an increase in income inequality. Many of the jobs in Georgia are focused on low-productivity industries like agriculture, which has a detrimental effect on young individuals seeking employment opportunities that require higher levels of education and academic orientation. This exacerbates the existing disparity in earnings. An increase in educated individuals who are unemployed can result in a wider disparity in income between those who possess education and those who do not. This holds especially true when a smaller number of individuals have the opportunity to pursue higher education, leading to lower earnings for those with less specialized skills and a notable disparity in wages between individuals with a degree and those without one. According to data, it can be stated that unemployment among individuals with lower levels of education slightly reduces the disparity between the wealthy and the poor. On the other hand, unemployment among highly educated individuals has a detrimental effect, leading to an increase in this gap. In numerical terms, this can be explained as follows: An increase of 5% in unemployment rates among individuals with advanced education leads to a corresponding rise of 17% in the Gini coefficient. The gap also increases due to individuals with an intermediate level of education, but not as much as those with an advanced level.

Methodology

The study employs three regression models to analyze the impact of various economic factors on income inequality (GINI coefficient) in Georgia from 2010 to 2022. The models used are Ordinary Least Squares (OLS), Robust OLS, and Prais-Winsten AR(1) to address potential auto-correlation issues.

Model:

$$\begin{aligned} GINI_{it} = & \beta_0 + \beta_1 GDPgrowth_{it} + \beta_2 FDI_{it} + \beta_3 FDI_{it}^{initial} + \\ & \beta_4 Unemployment_{it}^{advanced} + \beta_5 Unemployment_{it}^{intermediate} + \\ & \beta_6 Unemployment_{it}^{primary} + u_{it} \end{aligned}$$

Where:

- $GINI_{it}$ is the GINI coefficient for country i at time t .
- $GDPgrowth_{it}$ is the annual GDP growth rate.
- FDI_{it} is the net flow of Foreign Direct Investment.
- $FDI_{it}^{initial}$ is the initial value of FDI.
- $Unemployment_{it}^{advanced}$ is the unemployment rate for individuals with advanced education.
- $Unemployment_{it}^{intermediate}$ is the unemployment rate for individuals with intermediate education.
- $Unemployment_{it}^{primary}$ is the unemployment rate for individuals with primary education.

u_{it} represents error term

Results

The econometric analysis results revealed that a 1% increase in GDP growth rate is associated with a 0.286 increase in the GINI coefficient, significant at the 1% level. Similarly, the robust OLS estimate is also 0.286, significant at the 1% level. The Prais-Winsten AR (1) estimate shows a slightly higher coefficient of 0.324, significant at the 1% level. Economic growth in Georgia appears to exacerbate income inequality, as higher GDP growth rates are associated with increased income disparity. Increased FDI inflow helps to reduce income inequality, as indicated by the negative coefficients across all models. The coefficient for FDI is $-5.84e-09$ in OLS, significant at the 5% level, and $-5.84e-09$ in robust OLS, significant at the 1% level. The Prais-Winsten AR (1) estimate is $-8.52e-09$, significant at the 1% level. The initial FDI stock has a similar negative effect on income inequality, reinforcing the importance of FDI in reducing the income distribution gap. The coefficient for initial FDI is $-5.17e-09$ in OLS, significant at the 5% level, and $-5.17e-09$ in robust OLS, significant at the 1% level. The Prais-Winsten AR (1) estimate is $-7.32e-09$, significant at the 1% level. Higher unemployment rates among individuals with advanced education increase income inequality, suggesting a need to address job market mismatches for highly educated individuals. The coefficient for advanced education unemployment is 0.17 in OLS, significant at the 5% level, and 0.17 in robust OLS, significant at the 5% level. The Prais-Winsten AR (1) estimate is 0.165, significant at the 1% level. Unemployment among those with intermediate education has a positive but less consistent

effect on income inequality, significant only in the Prais-Winsten model. The coefficient for intermediate education unemployment is 0.071 in OLS and robust OLS, not significant, and 0.082 in Prais-Winsten AR (1), significant at the 5% level. Unemployment among individuals with primary education does not significantly impact income inequality. The coefficient for primary education unemployment is -0.012 in OLS and robust OLS, not significant, and -0.015 in Prais-Winsten AR (1), not significant. The constant term is consistently significant across all models, indicating a baseline level of the GINI coefficient when all other factors are zero. The study finds that economic growth in Georgia, while beneficial in many aspects, tends to increase income inequality. In contrast, FDI plays a crucial role in reducing the income distribution gap. Addressing unemployment, especially among highly educated individuals, is essential for mitigating income inequality. Policy recommendations include stimulating FDI and implementing institutional measures to ensure the benefits of GDP growth are more equitably distributed.

Table 1. Regression Results

	OLS	OLS(Rob)	Prais-Winsten AR(1)
Variables	GINI	GINI	GINI
GDPgrowthannual	.286*** (.045)	.286*** (.049)	.324*** (.012)
Foreigndirectin~t	-5.84e-09** (-3.88)	-5.84e-09 ** (-4.48)	-8.52e-09 *** (-15.09)
Foreigndirectin~i	-5.17e-09 ** (-4.15)	-5.17e-09 *** (-4.84)	-7.32e-09 *** (-16.22)
Unemploymentwit~a	.17** (.046)	.17** (.051)	.165*** (.014)
Unemploymentwit~o	.071 (.088)	.071 (.111)	.082** (.022)
Unemploymentwit~e	-.012 (.056)	-.012 (.054)	-.015 (.023)
_cons	33.002*** (1.431)	33.002*** (1.42)	32.813*** (.34)
Observations	11	11	11
R-squared	.978	.978	1

Note: *, **, *** is indicator of the statistical significance level at 10%, 5% and 1%

Discussion and Conclusion

The study provides significant insights into income inequality in Georgia from 2010 to 2022, focusing on the effects of GDP growth, FDI, and education-level unemployment. The key findings indicate that there is a positive relationship between GDP growth rate and income inequality. A 1% increase in GDP growth is associated with a 29% increase in the Gini coefficient, suggesting that economic growth in Georgia tends to exacerbate income disparity. FDI has a complex relationship with income inequality. In the case

of Georgia, FDI appears to help reduce income inequality, particularly as digitalization advances. This finding contrasts with some studies that suggest FDI can increase inequality. Unemployment among individuals with higher education significantly impacts income inequality. A 1% increase in unemployment among those with advanced education leads to a 17% increase in the Gini coefficient, highlighting the need to address job market mismatches for highly educated individuals.

The main reason is that individuals with advanced education typically have higher earning potential and occupy higher-paying jobs. When these individuals become unemployed, their loss of income can significantly increase overall income inequality. The Gini coefficient measures income distribution within a population, and a higher value indicates greater inequality.

When highly educated individuals, who are expected to earn more and contribute more to the economy, lose their jobs, the income gap between the high earners and the rest of the population widens. This increase in income disparity is captured by the Gini coefficient. The 17% increase in the Gini coefficient suggests that unemployment among the highly educated has a pronounced effect on widening income inequality compared to unemployment among less educated individuals. In simpler terms, the significant rise in the Gini coefficient due to the unemployment of highly educated individuals indicates that their income loss disproportionately affects the overall income distribution, leading to greater inequality in the society.

The study is limited by the availability of data for certain years and variables, which may affect the robustness of the findings. The research focuses solely on Georgia, which limits the generalizability of the results to other countries or regions. While the study employs OLS, Robust OLS, and Prais-Winsten AR (1) methods, there may be other econometric techniques that could provide additional insights. Future research could compare the effects of GDP growth, FDI, and education-level unemployment on income inequality in other developing countries. Investigating the impact of specific sectors (e.g., technology, manufacturing) on income inequality could provide more detailed policy recommendations. Long-term studies could explore the dynamic relationship between economic growth, FDI, and income inequality over different economic cycles.

Policymakers should continue to attract and stimulate FDI, particularly in sectors that promote digitalization and technological advancement, as this can help reduce income inequality. Implement policies that ensure the benefits of GDP growth are distributed more equitably among all citizen groups. This includes social protection measures, progressive taxation, and investment in public services. Develop initiatives to align the education system with labor market demands, reducing unemployment among highly educated individuals and ensuring that the workforce is equipped with relevant skills. Address regional disparities by investing in rural areas to reduce the urban-rural income gap. This includes improving infrastructure, providing access to education and healthcare, and supporting local businesses. Establish a robust system for continuous monitoring and evaluation of income inequality and the effectiveness of implemented policies. This will help in making necessary adjustments and ensuring that the measures remain effective over time. In conclusion, while economic growth and FDI have the potential

to influence income inequality in Georgia, targeted policies and continuous efforts are essential to ensure that the benefits of these economic drivers are shared equitably among all segments of society. By addressing the highlighted limitations and focusing on the recommended future research areas, policymakers can develop more effective strategies to combat income inequality and promote sustainable economic development.

References:

Adeishvili & Khonder, (2023). Ending Poverty in Georgia: New Economic Modeling. Published by United Nations Development Programme (UNDP).

<https://georgia.un.org/sites/default/files/2023-12/undp-georgia-economic-development-ending-poverty-in-georgia-2023-eng.pdf>

Bakradze, N., Basilidze, S., & Nurashvili, N. (2013-2022). Household Income and Income Inequality in Georgia.

<https://pmcg-i.com/app/uploads/2023/09/Household-Income-and-Income-Inequality-in-Georgia-2013-2022-ENG.pdf>

Bakradze, N., Basilidze, S., & Khishtovani, G. (2017-2021). Poverty in Georgia (2017-2021).

https://www.pmcresearch.org/publications_file/7edb62f2473fb008c.pdf

Bhandari, B. (2007). Effect of inward foreign direct investment on income inequality in transition countries. *Journal of Economic Integration*, 888-928.

<https://www.e-jei.org/upload/T1T3U9K778W1RN2L.pdf>

Charaia, et.al. (2020). The impact of fdi on Economic development: The Case of Georgia. *TalTech Journal of European Studies*, 10(2), 96-116.

<https://sciendo.com/article/10.1515/bjes-2020-0017?content-tab=abstract>

Chintrakarn, P., Herzer, D., & Nunnenkamp, P. (2012). FDI and income inequality: Evidence from a panel of US states. *Economic inquiry*, 50(3), 788-801.

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1465-7295.2011.00384.x>

Couto, V., & Center, G. V. C. (2018, August). Does foreign direct investment lower income inequality? New evidence and discussion on the role of service offshoring (Captive Centers). Final paper, Redlas Conference, Duke University. In *Proceeding of Redlas Conference*.

https://www.cepal.org/sites/default/files/events/files/13-does_foreign_direct_investment_lower_income_inequality_a_closer_look_to_countries_receiving_captive_centers_from_mne_service_offshoring.pdf

Habibov, N. (2012). Income inequality and its driving forces in transitional countries: Evidence from Armenia, Azerbaijan and Georgia. *Journal of Comparative Social Welfare*, 28(3), 209-221.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17486831.2012.749504>

Iashvili, (2020). The Assessment of Income Inequality in Georgia: The Urban-Rural Disparity of Income. *Journal of Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University* N3.

https://www.academia.edu/71076580/THE_ASSESSMENT_OF_INCOME_INEQUALITY_IN_GEORGIA_THE_URBAN_RURAL_DISPARITY_OF_INCOME

Jugheli, T., Shukakidze, N., & Torosyan, K. (2002). Growth and poverty dynamics in Georgia.

https://www.pep-net.org/sites/pep-net.org/files/typo3doc/pdf/files_events/8th-PEPmeeting2010-Dakar/papers/Tamar_Jugheli.pdf

Kakulia et al. (2017). Chronic Poverty and Income Inequality in Georgia. Tbilisi: Friedrich-Ebert-Stiftung (FES).

https://www.researchgate.net/profile/Merab-Kakulia/publication/329921298_Chronic_Poverty_and_Income_Inequality_in_Georgia/links/5c237ec0299bf12be39b1725/Chronic-Poverty-and-Income-Inequality-in-Georgia.pdf

National Statistics Office of Georgia, (2022). Poverty Indicators and Gini Coefficients. www.geostat.ge

<https://www.geostat.ge/media/45454/Poverty-Indicators-and-Gini-Coefficients---2021.pdf>

The project "Support to Regional Development Policy Implementation II", (2017). Socio-economic and Territorial Disparities in Georgia. Financed from the EU General Budget.

<https://www.mrdi.gov.ge/files/1/Juna58uQ5eclOYSPpF7b2LzvN0mTfleJGsjyqbqC.pdf>

Stake et al. (2020). Income distribution and poverty reduction in Georgia, A comparative analysis. Implemented by Berlineconomics.

<https://iset-pi.ge/storage/media/other/2021-09-24/d2d553a0-1d20-11ec-b24f-09afddf71c6c.pdf>

World Bank, (2024) Georgia has made "notable gains" in income growth, poverty reduction over past decade.

<https://agenda.ge/en/news/2024/38672#gsc.tab=0>

Yemtsov, R. (2001). Inequality and income distribution in Georgia. Available at SSRN 265631.

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=265631

Zhorzholiani, T. (2024). The Impact of Unemployment on Economic Development: Georgia's Example. European Scientific Journal, ESJ, 20(37), 235.

<https://eujournal.org/index.php/esj/article/view/1780>

The Impact of Career Plateau on Employee Job Satisfaction the Moderating Role of Remote Work

Vladimer Togonidze

International Black Sea University

Abstract

This study investigates the impact of career plateau on employee job satisfaction, with a focus on the moderating role of remote work. The research addresses a critical gap in the literature, especially for employee perceptions of career plateau. Career plateau, - the employee believe that lack of the promotion is low, has negative impact on job satisfaction. If job reshaping is motivator for employee, changing job environment through remote work, can be an instrument to counteract negative effects of plateau. By exploring the influence of remote work characterized by job flexibility, autonomy, and job security, this study aims to determine if it can mitigate the adverse effects of career plateau. The question is whether remote work is beneficial for employees in the context of career plateau when the main advantages of remote work are job flexibility, extra income, and work safety or how the remote work experience, through job flexibility, autonomy, and job security impacts the relationship of Career plateau and Job Satisfaction. Also how these effects vary by gender and parental status.

A quantitative research approach was employed, involving a survey of full-time employees in a Georgian public and private institutions. The study measures variables such as career plateau, job satisfaction, and remote work experience using established scales. Data is analyzed through linear regression to identify significant relationships and moderating effects.

Findings provide valuable information for managers, helping them understand the benefits of remote work to implement strategies to enhance employee satisfaction and organizational performance. The study's novelty lies in its focus on remote work conditions, offering a contemporary perspective on career plateau and job satisfaction.

Keywords: Career Plateau, Job Satisfaction, Remote Work, Public Sector, Employee Motivation, Organizational Development, Telework.

Introduction

Career plateau, - the employee believe that lack of the promotion is low, has negative impact on job satisfaction. If job reshaping is motivator for employee, changing job environment through remote work, can be an instrument to counteract negative effects of plateau. To cope with plateau employee job satisfaction is crucial. Job satisfaction is the main success factor for organizations. To achieve job satisfaction, it is

important that the employee have the reason for positive feelings and perceptions. One of the motivational factors can be remote work or having a teleworkable job.

Career plateau has been studied for a long period as it influences employee Job satisfaction and different work-related outcomes. Career plateau consists of subjective and objective components. The subjective component is employee perceptions about their current position and future. And objective component can be a long tenure. Chao, 1990, and Trembley and roger, 1993, argue, that the subjective component of career plateau such as self-opinion of career advancement chances is more important and explains more variances of work behaviors than the objective component like long tenure.

Employee job satisfaction is considered as main critical factor for an organization's sustainability and development. Hundreds of researches have been conducted on job satisfaction factors. Job satisfaction is the main indicator of the employee's rate of productivity. As for the Georgian case, there is not enough research made in Georgian governmental institutions about job satisfaction. Therefore, the subject is considerably important for public institutions. Job satisfaction is a crucial issue for the development and better functioning of key governmental organizations and the country as a whole, as governmental organization management structure is divided from top-level management to middle and lower level management and lack of implementation employee job satisfaction issues in long term strategies by top-level managers, can become an obstacle for the development of public services.

Since 2020 more and more employee and their managers have enjoyed greater flexibility, and most are now reporting their performance for what is called hybrid working. Increasingly driven by technological developments and structural changes in employment, organizations are working to integrate this way of work, - more remote work within the workplace on a more permanent basis. When we talk about remote work, we talk about employee who carries out work remotely outside the employer's premises. With the support of IT tools. Teleworkable jobs tend to be "good" jobs. Also, Interesting thing during the pandemic was this big difference between teleworkers who had possibility of working from home and the essential workers who were obliged to continue working from office. Some jobs like front office service, dentists just are not teleworkable. So our hypothesis is that teleworkable jobs tend to be privileged or beneficial jobs. For example, most public service jobs are teleworkable ones. Also, there are jobs that can be performed technically remotely such as that of a teacher. But ideally, consumers wouldn't demand these jobs to be performed remotely. According to social comparison theory (Festinger, 1954;), teleworkers that are satisfied with their working conditions compare themselves with people in worse conditions.

Career plateau has been studied for a long period of time as it influences job satisfaction and different work-related outcomes. Career plateau consists of subjective and objective components. Subjective component is employee perceptions about their current position and future. And objective component can be a long tenure.

It is assumed that importance of career plateau discussion in modern literature is reduced because of employee's average tenure has decreased. As tenure becomes shorter, this makes objective career plateau less likely to appear. Chao, 1990 and Clark, 1992, they defined Career plateau as the point in

a career where the likelihood of additional hierarchical promotion is very low. This classical definition admires role of tenure as an objective component of career plateauing. Chao, 1990, Trembley and roger, 1993, argues that subjective component of career plateau such as self -opinion of career advancement chances is more important and explains more variances of work behaviors than objective component like a long tenure. Both variables are related to objective components of plateauing, and as subjective component such as perception explains more variances in work related outcomes (Chao,1990) We propose that trust in supervisor is another solution which diminish negative consequences of subjective component of career plateauing. "The career plateau phenomenon involves situations within which an employee perceives a low likelihood of increased responsibility. There are two types of career plateaus: structural and content. In structural plateauing, the individual becomes unable to rise further in the flattened organization's pyramid structure and reaches a point where the likelihood of additional hierarchical promotion is very low. Structurally (Thomas Ference, 1999)

Job content plateau represents a type of unpleasant psychological experience individuals might encounter in their career journey indicates that the job content plateau develops as employees master their current position and become bored a demotivated. (Jiang et al., 2018).

Career plateau results when an individual's vertical or lateral moves within an organization decline. Employee doubt about their advancement because length of time on the current position has been prolonged. Some researchers, for example Chao, 1990 suggests to examine perceptions or subjective component of career plateauing rather than objective measures such as tenure, age or frequency of promotion. Chao suggests to examine plateauing as a continuum and asses career movement in terms of degree. Tremblay, Roger, & Toulouse, 1995 found that subjective plateau measures like self -assessment of promotion chances were able to explain 12% of variance in job attitudes, compared with only 1% explained by objective components like job tenure or position immobility. For the most part, feelings to be plateaued is perceived as a negative event which has negative consequences for the organization and employee. for example, lack of affective commitment and turnover intention. The subjective component of career plateauing is driven by the future expectations (Chao, 1990)755 managers were used to compare a perceptually based operationalization of career plateau with the traditional measure based on job tenure. Results for four outcome measures (intrinsic job satisfaction, extrinsic job satisfaction, organizational identification, and career planning.

"Firms may plateau employees for either organizational or personal reasons. Within these broad terms, there are specific ways of attributions plateaued employees may recognize. First, and foremost, plateaued employees may perceive that they are plateaued because of the organization's negative assessment of their capacities (Devi & Basariya, 2017)especially those who continue to work in the same organization for a very long time often reach career plateaus. To people working in human resources jobs, they require a special skill of challenge that is difficult to handle without active cooperation from the affected employees. However, more often than not, an employee stuck on a career plateau refuses to recognize that he or she has been trapped by a career barrier and refuse help at its very mention", "author": {"dropping-particle": "", "family": "Devi", "given": "Shakila A R", "non-dropping-particle": "", "parse-names": -

false,"suffix":"","{"dropping-particle":"","family":"Basariya","given":"Rabiyathul S","non-dropping-particle":"","parse-names":false,"suffix":""},"container-title":"International Journal of Advanced Research in Science, Engineering and Technology","id":"ITEM-1","issue":"3","issued":{"date-parts":["2017"]},"page":"3589-3592","title":"Career Plateau of Employees and its Causes","type":"article-journal","volume":"4","uris":["http://www.mendeley.com/documents/?uuid=f89f10da-fd6b-4675-9723-ab9de79a-b2a9"],"mendeley":{"formattedCitation":"(Devi & Basariya, 2017).

A career plateau occurs when, after a period of consistent career progression within an organization or several organizations, the individual's role takes on a sameness. Although the norm of five or six years in the same job is frequently used to measure whether an individual has reached a career plateau (Appelbaum & Santiago, 1997).

Although the findings of research into career plateau are not always consistent, plateauing has generally always been associated with negative consequences. (Lapalme et al., 2009) affective commitment to the organization, and psychological distress. Our analyses, based on data taken from a sample of 575 hospital employees, reveal that there is a significant relationship between the two forms of plateauing and perceived supervisor support, whereas only hierarchical plateauing is related to perceived organizational support. Our results also highlight the mediating effect of perceived organizational support in the relationship between hierarchical plateauing, perceived supervisor support, and the consequences examined.","author":{"dropping-particle":"","family":"Lapalme","given":"Marie Ève","non-dropping-particle":"","parse-names":false,"suffix":""},"dropping-particle":"","family":"Tremblay","given":"-Michel","non-dropping-particle":"","parse-names":false,"suffix":""},"dropping-particle":"","family":"Simard","given":"Gilles","non-dropping-particle":"","parse-names":false,"suffix":""},"container-title":"International Journal of Human Resource Management","id":"ITEM-1","issue":"5","issued":{"date-parts":["2009"]},"page":"1132-1145","title":"The relationship between career plateauing, employee commitment and psychological distress: The role of organizational and supervisor support","type":"article-journal","volume":"20","uris":["http://www.mendeley.com/documents/?uuid=bddb5d85-ae4-4719-8746-34242c2f2ca5"],"mendeley":{"formattedCitation":"(Lapalme et al., 2009

"individuals who report higher levels of job content plateau also report less job satisfaction, less affective organizational commitment, and higher turnover intentions. Additionally, individuals who report higher levels of hierarchical plateau report less job satisfaction, less organizational commitment, and greater turnover intentions. (Lentz & Allen, 2009) perceptions of career plateauing, and job attitudes. A total of 306 government employees located in the southeastern United States completed surveys (50.08% response rate

Tremblay, Roger, & Toulouse, 1995 found that subjective plateau measures like self -assessment of promotion chances were able to explain 12% of variance in job attitudes, compared with only 1% explained by objective components like job tenure or position immobility. For the most part, feelings to be plateaued is perceived as a negative event which has negative consequences for the organization and employee. for example, lack of affective commitment and turnover intention. The subjective

component of career plateauing is driven by the future expectations. Negative effects of career plateauing include stress at the workplace, lower self-efficacy, lower job assessment, and less acceptance by supervisors due to devalued work contributions. Plateaued employees may experience negative stereotype attitudes, neglecting by supervisors. They experience greater turnover intention. In this case supervisor can trust or recognize that subordinates are plateaued, and to solve this problem he should maintain trust from employee (Tremblay et al., 2014).

It is assumed that importance of career plateauing discussion in modern literature is reduced because of employee's average tenure has decreased. As tenure becomes shorter, this makes objective career plateau less likely to appear. Chao, 1990 and Clark, 1992, they defined Career plateau as the point in a career where the likelihood of additional hierarchical promotion is very low. This classical definition admires role of tenure as an objective component of career plateauing. Chao, 1990, Trembley and roger, 1993, argues that subjective component of career plateauing such as self -opinion of career advancement chances is more important and explains more variances of work behaviors than objective component like a long tenure.

There can be some solutions to diminish negative consequences of career plateauing, for example, Rontondo and Perrewe (2000) advocate employers providing career enrichment and psychological growth to plateaued employees. Specifically, they explored mentoring as a coping response to career plateauing. Results indicated that mentoring was associated with higher levels of satisfaction, commitment, and performance among plateaued employees. another solution can be Empowerment. This is examined from relational and motivational aspects (Conger& Kanungo, 1988). Relational empowerment can be regarded as a process in which leaders or managers share the power they have with their subordinates. Feeling empowered, employees start to play their part effectively (Lin, 1998; Herrenkohl et al., 1999). Both variables are related to objective components of plateauing, and as subjective component such as perception explains more variances in work related outcomes. (Chao, 1990)755 managers were used to compare a perceptually based operationalization of career plateau with the traditional measure based on job tenure. Results for four outcome measures (intrinsic job satisfaction, extrinsic job satisfaction, organizational identification, and career planning

Compensatory theory suggests that disappointments in one sphere of life tend in some way to be made up for in another sphere plateaued employees spend less time at work and increase non-work activities. From the employee perspective career plateauing does not always related to the negative outcomes. As plateauing has continuum effect during this time employee can work on knew ideas and plan future professional growth. Plateaus can give employees time to get education or maintain new knowledge. Some employees may prefer plateau due to their desire to stay and been committed to the organization. Some employee can call career plateauing as a comfort zone, so they don't want a change.

For these reasons, one of the fundamental public institutions is selected for this study on measuring career plateau impact on job satisfaction during the pandemic remote work experience of public

sector employees. The aim of this study is to determine the most important factors that affect the job satisfaction of employees who have remote work experience in a Georgia. The public institution where this study is performed has a critical responsibility for developing and implementing public services. Therefore, job satisfaction is worth to be investigated and very important to be kept at a high level in this kind of organization. The intention of this study is to assess employee satisfaction with their job with respect to remote work experience.

Hypothesis 1: Remote work experience significantly reduces career plateau tendencies.

Hypothesis 2: Career plateau directly has a negative influence on employee job satisfaction.

Hypothesis 3: Remote work experience positively affects job satisfaction.

Research Questions

Our research question is whether remote work is beneficial for employees in the context of career plateau when the main advantages of remote work are job flexibility, extra income, and work safety.

1. How the remote work experience, through job flexibility, autonomy, and job security impacts the relationship of Career plateau and Job Satisfaction?
2. Do the effects of Remote work on career plateau and job satisfaction differs due to gender and having children under 18?

Career Plateau Score	-0.929	0.231	-4.0	0.0	There is a significant negative relationship between career plateau and job satisfaction. Higher career plateau scores are associated with lower job satisfaction.
Remote Work Score	-0.262	0.239	-1.097	0.2	The relationship between remote work and job satisfaction is not statistically significant.
Interaction Term	0.173	0.067		0.01	Interaction Term is statistically significant.

Interpretation: The interaction term is statistically significant, indicating that remote work moderates the relationship between career plateau and job satisfaction. Specifically, remote work reduces the negative impact of career plateau on job satisfaction.

The analysis suggests that remote work moderates the negative relationship between career plateau and job satisfaction. Specifically, remote work helps to mitigate the negative impact of career plateau on job satisfaction.

Hypothesis Testing and Regression Analysis

Hypothesis 1: Career plateau directly has a negative influence on employee job satisfaction

To assess this hypothesis, we need to conduct a regression analysis where the dependent variable is the job satisfaction score and the independent variable is the career plateau score. A negative and significant coefficient for the career plateau score would support Hypothesis 1.

$$\text{Job Satisfaction} = \beta_0 + \beta_1(\text{Career Plateau}) + \epsilon$$

Career Plateau Score: Coefficient: -0.929 , p-value: 0.00

Interpretation: There is a significant negative relationship between career plateau and job satisfaction ($p=0.00$). Thus, the hypothesis that career plateau directly has a negative influence on employee job satisfaction is strongly supported by the data.

Hypothesis 2: Remote work experience has a positive/moderating impact on job satisfaction rate.

Remote work as a moderator.

We also performed a moderation analysis to understand if remote work moderates the relationship between career plateau and job satisfaction. The interaction term between career plateau and remote work was included in the regression model.

$$\text{Job Satisfaction} = \beta_0 + \beta_1(\text{Career Plateau}) + \beta_2(\text{Remote Work}) + \beta_3(\text{Interaction Term}) + \epsilon$$

Results

Interaction Term: Coefficient: 0.173 , p-value: 0.01

The interaction term is statistically significant ($p=0.010$), indicating that remote work moderates the relationship between career plateau and job satisfaction. Specifically, remote work reduces the negative impact of career plateau on job satisfaction.

Conclusion: Both car platform and remote work are significant predictors of job satisfaction.

Car platform has a stronger negative effect on job satisfaction in this model, with each unit increase leading to a decrease of 0.378 units.

Remote work positively impacts job satisfaction, with each unit increase leading to an increase of 0.449 units.

The addition of remote work as a predictor improves the model, indicating that it significantly contributes to explaining the variance in job satisfaction.

Overall, these findings suggest that while the car platform negatively affects job satisfaction, the option to work remotely can significantly enhance job satisfaction. This dual effect underscores the importance of considering both factors in organizational policies and employee satisfaction initiatives.

References:

- Anderson, A. J., Kaplan, S. A., & Vega, R. P. (2015). The impact of telework on emotional experience: When, and for whom, does telework improve daily affective well-being? *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 2014
- Appelbaum, S. H., & Santiago, V. (1997). Career development in the plateaued organization. *Career Development International*, 2(1), 11–20. <https://doi.org/10.1108/13620439710157434>
- Belzunegui-Eraso, A., & Erro-Garcés, A. (2020). Teleworking in the context of the Covid-19 crisis. *Sustainability (switzerland)*, 12(9)
- Chao, G. T. (1990). Exploration of the Conceptualization and Measurement of Career Plateau: A Comparative Analysis. *Journal of Management*, 16(1), 181–193. <https://doi.org/10.1177/014920639001600113>
- Devi, S. A. R., & Basariya, R. S. (2017). Career Plateau of Employees and its Causes. *International Journal of Advanced Research in Science, Engineering and Technology*, 4(3), 3589–3592. www.ijarset.com
- Judge, T. A., Thoresen, C. J., Bono, J. E., & Patton, G. K. (2001). The job satisfaction-job performance relationship: A qualitative and quantitative review. *Psychological Bulletin*, 127(3), 376–407. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.127.3.376>
- Judge, T. A., & Watanabe, S. (1993). Another Look at the Job Satisfaction-Life Satisfaction Relationship., 78(6), 939–948.
- Jiang, Z., Hu, X., & Wang, Z. (2018). Career adaptability and plateaus: The moderating effects of tenure and job self-efficacy. *Journal of Vocational Behavior*, 104(November 2017), 59–71. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2017.10.006>
- Lapalme, M. È., Tremblay, M., & Simard, G. (2009). The relationship between career plateauing, employee commitment and psychological distress: The role of organizational and supervisor support. *International Journal of Human Resource Management*, 20(5), 1132–1145. <https://doi.org/10.1080/09585190902850323>
- Lentz, E., & Allen, T. D. (2009). The role of mentoring others in the career plateauing phenomenon. *Group and Organization Management*, 34(3), 358–384. <https://doi.org/10.1177/1059601109334027>
- Rotondo, D. M., & Perrewé, P. L. (2000). Coping with a career plateau: An empirical examination of what works and what doesn't. *Journal of Applied Social Psychology*, 30(12), 2622–2646. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2000.tb02453.x>
- Staw B. 1999 Affect and favorable work outcomes: two longitudinal tests of the happy productive worker thesis
- Thomas Ference, J. S. 1999. (1999). *encyclopedia of career development* (p. 400).
- Tremblay, M., Dahan, J., & Gianecchini, M. (2014). The mediating influence of career success in relationship between career mobility criteria, career anchors and satisfaction with organization. *Personnel Review*, 43(6), 818–844. <https://doi.org/10.1108/PR-08-2012-0138>
- Telework Research Network. (2012). How many people telecommute? Retrieved from <http://www.globalworkplaceanalytics.com/telecommuting-statistics>

სომხები - საქართველოში ეთნიკური უმცირესობები

აისელ ზეინალოვა აზერ

კავკასიოლოგიის ინსტიტუტი

აზერბაიჯანის მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია

აბსტრაქტი

სომხების ჩამოსახლება საქართველოში 1860-იანი წლებიდან გააქტიურდა. XIX საუკუნის დასაწყისში მეფის რუსეთის მიერ საქართველოს შემოერთებით ეს პროცესი კიდევ უფრო დაჩქარდა. რუსეთის ხელისუფლებამ სომხური ფაქტორი გამოიყენა სამხრეთ კავკასიაში თავის გასაძლიერებლად და მათ რეგიონში დასახლებას უბიძგებდა. რუსეთის იმპერია 1917 წლის რევოლუციების შემდეგ დაემხო და სამხრეთ კავკასიაში დაარსდა სამი დამოუკიდებელი სახელმწიფო - საქართველო, სომხეთი და აზერბაიჯანი.

საბჭოთა რუსეთის სამხრეთ კავკასიაში მოსვლის შემდეგ საქართველოში მცხოვრებ სომხებს იმპერიული პოლიტიკის ფარგლებში პრივილეგიები მიენიჭათ, მათთვის განსაკუთრებით ხელსაყრელი პირობები შეიქმნა საზღვართან დასახლებლად. ცნობილია, რომ საქართველოს დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ სომხებმა პირდაპირ და ირიბად გადადგნენ ნაბიჯები ამ ქვეყნის ეროვნული ინტერესების საწინააღმდეგოდ. ამ წლებში განვითარებულმა მძიმე ეკონომიკურმა და სოციალურმა პირობებმა გამოიწვია ამ ქვეყანაში მცხოვრები სომხების რაოდენობის შემცირება.

საქართველო მრავალეთნიკური ქვეყანაა, სადაც ბევრ, სხვადასხვა ენაზე ლაპარაკობენ. 2014 წლის აღწერის მონაცემებით, ქვეყნის მოსახლეობის დაახლოებით 87 პროცენტი ქართველია, ხოლო 13 პროცენტი სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენელია. ამ ჯგუფებიდან ყველაზე მრავალრიცხოვანი აზერბაიჯანელები არიან, რომლებიც საქართველოს მოსახლეობის 6 პროცენტს შეადგენენ, ხოლო ქვეყნის მოსახლეობის თითქმის 5 პროცენტი ეთნიკური სომხებია. ქვემო ქართლს საზღვარი აქვს აზერბაიჯანთან, ხოლო სამცხე-ჯავახეთს სომხეთთან. ეს მდებარეობა მნიშვნელოვნად განაპირობებს ამ რეგიონებში მცხოვრები აზერბაიჯანელებისა და სომხების სტატუსის პოლიტიზებას. სომხებთან დაკავშირებით ქართველების შიში

ქართულ ტერიტორიებსა და კულტურულ მემკვიდრეობაზე პრეტენზიას უკავშირდება.

საქართველოს ტერიტორიაზე სომხების მასობრივი ჩამოსახლება სამხრეთ კავკასიაში რუსეთის ბატონობის შემდეგ ახალი მიგრაციების წყალობით განდა შესაძლებელი. სომხეთი, საქართველოს სხვადასხვა რაიონებში გაფანტული სომეხი მოსახლეობის გამოყენებით, ტერიტორიულ პრეტენზიებს აცხადებდა და ომის გამოუცხადებლად თავს

დაესხა საქართველოს. ამ პროცესში ადგილობრივმა სომხებმა მნიშვნელოვანი როლი ითამაშეს (Zeynalova, A. (2024). Ermenilerin Gürcistan'a Yerleşmesi ve Talepleri . Göç ve İskan Araştırmaları Dergisi, 2(1), 77-92).

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, სომხეთი, სომხები, მიგრაცია.

Abstract

The resettlement of Armenians to Georgia intensified from the 1860s onwards. With the annexation of Georgia by Tsarist Russia in the early 19th century, this process accelerated even further. The Russian government utilized the Armenian factor to strengthen itself in the South Caucasus and encouraged Armenians to settle in the region. Taking advantage of favorable conditions, Armenians began to distort Georgian history and lay claim to land by seizing material and spiritual monuments. After the 1917 revolutions, the Russian Empire collapsed, and three independent states - Georgia, Armenia, and Azerbaijan - were established in the South Caucasus. Armenia, using the dispersed Armenian population in various regions of Georgia, made territorial claims and attacked Georgia without declaring war. During this process, local Armenians played a significant role.

Georgia is a country where many different languages are spoken and many ethnic groups. According to the 2014 census, approximately 87 percent of the country's population are Georgians, and 13 percent are representatives of various ethnic groups. The largest part of these groups are Azerbaijanis, 6 percent of the population of Georgia, and almost 5 percent of the country's population consists of ethnic Armenians. Kvemo-Kartli has a border with Azerbaijan and Samtshe-Javaheti - Armenia. Georgians' anxiety towards Armenians is related to their claims on Georgian lands and cultural heritage.

Mass settlement of Armenians on the territory of Georgia was possible thanks to new migrations after Russia's rule in the South Caucasus.

Following the arrival of Soviet Russia in the South Caucasus, Armenians living in Georgia were granted privileges as part of imperial policy, especially favorable conditions were provided for them to settle in border areas. After gaining independence, it is known that Armenians directly and indirectly took steps contrary to the national interests of this country. The harsh economic and social conditions during these years led to a decline in the number of Armenians living in this country. (Zeynalova, A. (2024). Ermenilerin Gürcistan'a Yerleşmesi ve Talepleri. Göç ve İskan Araştırmaları Dergisi, 2(1), 77-92)

Keywords: Georgia, Armenia, Armenian, Migration.

შესავალი

შავი ზღვის სანაპიროზე მდებარე საქართველო სამხრეთ კავკასიის სტრატეგიულად ყველაზე მნიშვნელოვანი ქვეყანაა. როგორც ცნობილია, საქართველო, რომელიც

მდებარეობს ჩრდილოეთიდან სამხრეთისაკენ და აღმოსავლეთიდან დასავლეთისკენ მიმავალ მნიშვნელოვან სავაჭრო და საკომუნიკაციო გზებზე, ისტორიის სხვადასხვა პერიოდში იყო უცხო ძალების ყურადღების ცენტრში და დროდადრო ექვემდებარებოდა ოკუპაციას. (ბასილაია, მ. (რედ.). (2008). ეთნოსები საქართველოში (გვ. 7-8). თბილისი) გარდა ამისა, თანამედროვე საქართველოს ტერიტორია უძველესი დროიდან იყო ინტენსიური მიგრაციის რეგიონი. განსაკუთრებით ინტენსიური მიგრაციის პროცესი მეზობელი რეგიონებიდან საქართველოში იყო. ფაქტობრივად, ბევრ წყაროში შეიძლება მოვიძიოთ ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ აქ სხვადასხვა დროს გადმოსახლდნენ არაბები, სელჩუკები, მონღოლები, რუსები, სომხები და ყაზახები. აღსანიშნავია, რომ ეს პროცესი უწყვეტია და ეტაპობრივად მიმდინარეობს.

საქართველოს ეთნიკური შემადგენლობა

საქართველოში ცხოვრობენ ქართველები, აზერბაიჯანელები, სომხები, აფხაზები, ოსები, ქურთები, რუსები, ბერძნები, ებრაელები, არაბები, ბოშები და სხვა ხალხების წარმომადგენლები. 2014 წლის აღწერის შედეგების მიხედვით, ქვეყნის მოსახლეობის დაახლოებით 87 პროცენტი შედგებოდა ეთნიკური ქართველებისგან, ხოლო 13 პროცენტი სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენლებისგან. ამ ეთნიკური ჯგუფებიდან ყველაზე დიდი აზერბაიჯანელები არიან. ისინი შეადგენენ საქართველოს მოსახლეობის 6,3 პროცენტს. ეთნიკური სომხები შეადგენენ ქვეყნის მოსახლეობის დაახლოებით 4,5 პროცენტს. (ბასილაია, მ. (რედ.). (2008). ეთნოსები საქართველოში (გვ. 24). თბილისი).

ქართველები, საქართველოს მკვიდრი მოსახლეობაა. ქართველები წარმოდგენილია სხვადასხვა ეთნოგრაფიული ჯგუფით: იმერელები, გურულები, აჭარლები, რაჭა-ლეჭუმელები დასავლეთ საქართველოში. კახელები, მთიულელები, მოხეველები, ფშაველები, ხევსურები და თუშები აღმოსავლეთ საქართველოში.

აზერბაიჯანელები საქართველოში მცხოვრები სიდიდით მეორე ეთნიკური ჯგუფია. აზერბაიჯანელები ძირითადად ცხოვრობენ ქვემო ქართლში, კახეთში, შიდა ქართლის რეგიონებში, აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში.

აფხაზები საქართველოში მცხოვრები ერთ-ერთი სხვა ეთნიკური ჯგუფია. ისინი ძირითადად აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე ცხოვრობენ. (ბასილაია, მ. (რედ.). (2008). ეთნოსები საქართველოში (გვ. 46). თბილისი).

სომხების მიგრაცია საქართველოში

როგორც ზემოთ აღინიშნა, სომხები საქართველოში მცხოვრები ერთ-ერთი ეთნიკური უმცირესობაა. ისინი ძირითადად ცხოვრობენ თანამედროვე საქართველოს თბილისის, სამცხე-ჯავახეთის, ქვემო-ქართლის (ბორჭალი), აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკისა და

აფხაზეთის რეგიონებში. მათი დასახლება ამ ქვეყანაში ისტორიის სხვადასხვა პერიოდს უკავშირდება. (ბასილაია, მ. (რედ.). (2008). ეთნოსები საქართველოში (გვ. 46). თბილისი).

სომხების მასობრივი დასახლება ქართულ მიწებზე ზოგადად შესაძლებელი გახდა ახალი მიგრაციების წყალობით სამხრეთ კავკასიაში რუსეთის ბატონობის შემდეგ. 1768-1774 წლების რუსეთ-ოსმალეთის ომის დროს საქართველოს მეფე ერეკლე II აქტიურად უჭერდა მხარს რუსეთს. მან მოითხოვა კიდევ რუსეთის მფარველობის ქვეშ მოხვედრის მიზნით. ომის დამთავრების შემდეგ რუსებსა და ქართველებს შორის მოლაპარაკებები გააქტიურდა და ამ პროცესის შედეგად გაფორმდა გეორგიევსკის ტრაქტატი. 1783 წლის 24 ივლისს დადებული ამ ხელშეკრულებით ქართლ-კახეთის სამეფომ მიიღო რუსეთის სახელმწიფოს „მფარველობა“. (Zeynalova, A. (2024), 77-92) გეორგიევსკის ტრაქტატი მნიშვნელოვანი იყო არა მხოლოდ რუსეთ-საქართველოს, არამედ საქართველო-ირანის და საქართველო-ოსმალეთის ურთიერთობებისთვის. ქართლ-კახეთის სამეფო აღარ შეინარჩუნებდა დამოუკიდებელ დიპლომატიურ ურთიერთობას უცხო სახელმწიფოებთან. ქართლ-კახეთის ჯარი რუსეთის იმპერიას (Zeynalova, A. (2024), 77-92).

ერეკლე II-ის გარდაცვალებიდან 17 წლის შემდეგ რუსებმა შეთანხმება დაარღვიეს და ქართლ-კახეთის მიწები დაიკავეს. ოკუპაციის გაგრძელებით, რუსეთის მთავრობამ 1801 წელს აღმოსავლეთ საქართველოც შემოიერთა. მოსახლეობის ეთნიკური სტრუქტურის შეცვლა მეფის რუსეთის მიერ რეგიონის ანექსიის შემდეგ, მან დაიწყო სისტემატური მუშაობა საკუთარი ეთნიკური ინფრასტრუქტურის შესაქმნელად. ამ მიზნით მან რეგიონში სომხური მოსახლეობის ჩამოსახლება დაიწყო. (Qasimli, M., Öməröv, V., Məmmədova, N., Həbibbəyli, S., & Salayev, K. (2020). Gürcüstanda erməni təşkilatlarının fəaliyyəti (XIX əsr-XXI əsrin əvvəlləri) [The activity of Armenian organizations in Georgia (19th century - early 21st century)]. Bakı.) აქ დასახლდნენ პირველი სომხური ოჯახები გენერალ ლაზარევის თაოსნობით. გეორგიევსკის ტრაქტატი საქართველოს ძვირად დაუჯდა. ამის შესახებ ქართველი ისტორიკოსი მოსე ჯანაშვილი წერდა, „ერეკლეს ყოველი მოლოდინი ამაო იყო, ქართული სული კინალამ გადაშენების პირას მიაღწია და ქართული ენა დასუსტდა“ (Zeynalova, A. (2024), 77-92). გენერალ სისიანოვის თაოსნობით 1804 წელს ქვემო ქართლში 2000 კაცი დასახლდა, 1807-1808 წლებში თბილისში და 1809-1811 წლებში ავლაბარში 338 ოჯახი დასახლდა. კავკასიის გუბერნატორის გენერალ ტორმასოვის დროს ბოლნისში 428 ოჯახი იყო დასახლებული. (Qasimli, M., Öməröv, V., Məmmədova, N., Həbibbəyli, S., & Salayev, K. (2020). Gürcüstanda erməni təşkilatlarının fəaliyyəti (XIX əsr-XXI əsrin əvvəlləri) [The activity of Armenian organizations in Georgia (19th century - early 21st century)]. Bakı.)

ოსმალეთის სომხების აჯანყებისა და ემიგრაციის მიზეზი არ არსებობდა. მაგრამ სომხური ტერორისტული ორგანიზაციებისა და საკათალიკოსოს საქმიანობა, სომხებს შორის უცხო ძალების ზეწოლისა და მხარდაჭერის შედეგად დაიწყო დიდი სომხეთის დაარსების იდეა, რომელიც მათ მიაჩნდათ ოსმალეთის, ირანისა და აზერბაიჯანის მიწებზე. ამ იდეამ გამოიწვია სომხების აჯანყება ოსმალეთის წინააღმდეგ. (Özkan, S. H. (2009). XVII. yüzyılın sonlarında Hıristiyan birliği projesi ve Ermeniler. In Hoşgöründen yol ayrımına Ermeniler (C. II, pp. 84-XXX).

Kayseri.) 1828-1830 წლებში ჯავახეთის ადგილობრივი მოსახლეობის 90% ქართველი იყო. იმ წლებში რეგიონში 40 ათასზე მეტი სომეხი ოჯახი გადასახლდა (Zeynalova, A. (2024), 77-92).

სომხები აცხადებდნენ, რომ სომხები ახალქალაქში უმრავლესობას წარმოადგენდნენ და საქართველოს მიმართ, რომ ეს ადგილი სომხეთს მიეერთოს. რეგიონში გადმოსახლებული სომხების გადაადგილების ხარჯები ცარიზმმა დაფარა, სახაზინო მიწები და მუსლიმი მოსახლეობისგან შეძენილი მიწები ახალ ჩამოსულებს დაურიგდა, სომხები კი 10 წლის ვადით გათავისუფლდნენ გადასახადებისგან. (Ağacan, K. (2005). Ermenistan-Gürcistan ilişkileri. Ermeni Araştırmaları, 19, 64-XX.)

სამცხე-ჯავახეთის სომხური მოსახლეობა XIX საუკუნეში ნებაყოფლობითი და იძულებითი მიგრაციის შედეგად ჩამოყალიბდა. იმის გამო, რომ იმპერიული პოლიტიკა ქრისტიან სომხებს სანდომოკავშირედ განიხილავდა, მუსლიმი მოსახლეობისგან განსხვავებით, ისინი ოსმალეთის იმპერიის საზღვართან იყვნენ დასახლებულნი. ცნობილი ქართველი მეცნიერის ბონდო არველაძის თქმით, ასეთი ქცევის საფუძველი პოლიტიკური შეხედულებები იყო: ჯავახეთში მცხოვრები ადგილობრივი მოსახლეობის, ქართველებისა და თურქების (აქ იგულისხმება აზერბაიჯანელები) ამ რეგიონიდან დათრგუნვა და განდევნა და რეგიონში სომხების რაოდენობის გაზრდა (Zeynalova, A. (2024), 77-92). კავკასიიდან მოწოდებული იარაღი და ადამიანური რესურსი გამოიყენებოდა ანატოლიაში მომხდარ ბევრ სომხურ აჯანყებაში (Zeynalova, A. (2024), 77-92). მეფის ხელისუფლების დახმარებით საქართველოში სომხების ჩამოსახლების შედეგად მათი რიცხვი ყოველწლიურად იზრდებოდა.

სომხები საქართველოში 1920-იან წლებში

მე-20 საუკუნის პირველ მეოთხედში ქართველი ხალხის ისტორიაში მნიშვნელოვანი ცვლილება მოხდა და საქართველომ დამოუკიდებლობა 1918 წლის 26 მაისს გამოაცხადა. ეს ისტორიული მოვლენა არა მხოლოდ ერის ჩამოყალიბების ახალი ეტაპის დასაწყისი იყო, არამედ ძალიან მნიშვნელოვანი იყო იმ ხალხებისთვის, რომლებმაც შექმნეს საქართველოს ეთნიკური სტრუქტურა, რომელიც შედგება მრავალი ეთნიკური ჯგუფისგან. 1918 წლის დეკემბრის პირველი დღეებიდან ლორში სომხურ-ქართული კონფლიქტი კვლავ დაიწყო და ომში გადაიზარდა. თუმცა, თავდასხმები მოიგერიეს იქ განლაგებულმა ქართულმა ჯარებმა. (ჩაჩხიანი, ა. (2006). ბრძოლა საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის 1918-1919 წლებში (სომხეთ-საქართველოს ომი) [The struggle for Georgia's territorial integrity in 1918-1919: The Armenia-Georgia war] (Unpublished doctoral dissertation). ივანე ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტი). სოფელ შუღლეკერთან, სადაც აზერბაიჯანელები ცხოვრობენ, ცეცხლი წაუკიდეს, სახლები გაძარცვეს და შენობები დაიწვა. იმირისა და სარაჩლის სოფლის მცხოვრებლების მიერ მოყვანილი მოსავალი გაძარცვეს. (Zeynalova, A. (2024), 77-92). წინააღმდეგობა დეტალურად განმარტა გაზეთმა „ერთობამ“ სტატიაში სათაურით „დაშნაკთა ორმაგი პოლიტიკა“. 1919 წელს დაშნაკ მკვლევარებმა ხელახლა გამოაქვეყნეს სომხეთის ისტორიული და სახელმწიფო რუკები და

თითქმის მთელი აღმოსავლეთ საქართველო, მათ შორის თბილისი, სომხეთის საზღვრებში იყო ნაჩვენები (Zeynalova, A. (2024), 77-92).

სომხები საქართველოში საბჭოთა კავშირის დროს

საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგაც სომხები განაგრძობდნენ ამ ქვეყანაში დასახლებას.

1989 წლის აღწერის მიხედვით სომხები უმრავლესობას შეადგენდნენ აფხაზეთის ქალაქ გაგრასა და ჯავახეთის, ახალქალაქისა და ნინოწმინდის რაიონებში. სომხები შეადგენდნენ ახალქალაქის მთლიანი მოსახლეობის 91,3 პროცენტს, ხოლო ნინოწმინდის რეგიონში 89,6 პროცენტს (Zeynalova, A. (2024), 77-92).

სომხები საქართველოში დამოუკიდებლობის წლებში

ამ წლებში განვითარებულმა მძიმე ეკონომიკურმა და სოციალურმა პირობებმა გამოიწვია ამ ქვეყანაში მცხოვრები სომხების რაოდენობის შემცირება. 2002 წლის 17-24 იანვარს საქართველოში ჩატარებული საყოველთაო აღწერის შედეგების მიხედვით, საქართველოში მცხოვრები სომხების რაოდენობა შეადგენდა 248 929 ადამიანს, რაც საქართველოს მოსახლეობის 5,7 პროცენტს შეადგენდა. ("სომხური მოსახლეობა საქართველოში" (Zeynalova, A. (2024), 77-92). სომხები უმრავლესობას წარმოადგენენ სამცხე-ჯავახეთის ორ რაიონში - ახალქალაქის (94 პროცენტი) და ნინოწმინდის (96 პროცენტი), ქვემო-ქართლის, წალკის რაიონში (55 პროცენტი). თბილისის მოსახლეობის 8 პროცენტამდე სომხები იყვნენ. (კომაცხია, მ. (2011). ეთნიკური რუკის ფორმირება საქართველოში. თბილისი).

2014 წლის საქართველოს ბოლო აღწერის მონაცემებით, სომხების რაოდენობა ქვეყანაში 168 102 იყო, მათგან 53 409 თბილისში ცხოვრობდა. სამცხე-ჯავახეთის სომეხი მოსახლეობა შეადგენდა 81089 ადამიანს. ქვემო ქართლში 21500 სომეხი ცხოვრობდა, ხოლო შიდა-ქართლში 2072 სომეხი. სომხური მოსახლეობის ნაწილმა სომხური გვარები ქართული გვარებით შეიცვალა, ასეთი შემთხვევები 1990-იან წლებამდეც იყო, მაგრამ მან მიაღწია დიდ ზომებს 1990-იანი წლების დასაწყისში. (National Statistics Office of Georgia (Geostat). (2016). Census release 2016 [Report]. https://geostat.ge/cms/site_images/_files/english/population/Census_release_ENG_2016.pdf)

დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ საქართველოში მცხოვრები სომხები ხშირ შემთხვევაში ქვეყნის ეროვნული ინტერესების საწინააღმდეგოდ მოქმედებდნენ. ამის გამო სამცხე-ჯავახეთის მოსახლეობა გარკვეულ პრეტენზიებს აცხადებდა. ისინი ფსიქოლოგიურად და ეკონომიკურად უფრო მეტად იყვნენ დამოკიდებული სომხეთსა და რუსეთზე. მეორე მხრივ, სომხებმა ხშირ შემთხვევაში გადადგინეს ნაბიჯები სეპარატისტების პოზიციის დასაცავად, რომლებიც საფრთხეს უქმნიან საქართველოს ტერიტორიულ

მთლიანობას. კერძოდ, გასული საუკუნის 90-იან წლებში ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის დროს სომხები აფხაზების მხარეს იბრძოდნენ ქართველების წინააღმდეგ. ("სომხები აფხაზეთში კულტურულ ავტონომიას ითხოვენ". ((Zeynalova, A. (2024), 77-92)1926) წელს აფხაზეთში 32400 სომხები ცხოვრობდა. 1939 წელს აქ სომხების რაოდენობამ 49705-ს მიაღწია. 1959 წელს აქ ცხოვრობდა 64 425 სომხები, 1970 წელს - 74 850, 1979 წელს - 73 350, 1989 წელს - 93 267, 2003 წელს - 44 864, 2011 წელს - 41 907. ("Население Абхазии". (n.d.). Ethno-Kavkaz. <http://www.ethno-kavkaz.narod.ru/mabkhazia.html>)

დასკვნა

საქართველო არის ქვეყანა, სადაც მრავალ ენაზე საუბრობენ და შედგება მრავალი ეთნიკური ჯგუფისგან. 2014 წლის აღწერის მონაცემებით, ქვეყნის მოსახლეობის დაახლოებით 87 პროცენტი ქართველებია, ხოლო 13 პროცენტი სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენელია. ამ ჯგუფების უდიდესი ნაწილი აზერბაიჯანელები არიან, რომლებიც შეადგენენ საქართველოს მოსახლეობის 6 პროცენტს, ხოლო ქვეყნის მოსახლეობის თითქმის 5 პროცენტს ეთნიკური სომხები შეადგენენ. ქვემო ქართლი ესაზღვრება აზერბაიჯანს, ხოლო სამცხე-ჯავახეთი - სომხეთს.

მე-20 საუკუნის დასაწყისი ტრაგიკული პერიოდი იყო კავკასიისთვის, რადგან მრავალი ვითარება ერთდროულად მოხდა. სომხების მასობრივი ჩამოსახლების პროცესი ქართულ მიწებზე წინასწარ გააზრებული იმპერიალისტური პოლიტიკის შედეგი იყო და მიზნად ისახავდა რუსეთის პოზიციების განმტკიცებას სამხრეთ კავკასიაში. საბჭოთა რუსეთის პერიოდში საქართველოში ხელისუფლების განმტკიცების მიზნით სომხების განსახლების პოლიტიკა გაგრძელდა. საქართველო, რომელმაც დამოუკიდებლობა მოიპოვა მე-20 საუკუნის ბოლოს, სეპარატიზმის წინაშე დადგა. სომხებმა, ქვეყნის ეთნიკურმა კომპონენტმა, გამოიჩინეს დამოკიდებულება, რომელიც შეუთავსებელია საქართველოს ეროვნულ ინტერესებთან, ირიბად და პირდაპირ ეხმარებოდნენ სეპარატისტულ ძალებს მთელი პროცესის განმავლობაში.

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ სერიოზული ცვლილებები მოხდა საქართველოს მოსახლეობის ეროვნულ შემადგენლობაში. მაშინ როცა 1989 წლის აღწერის მიხედვით ეროვნული უმცირესობები შეადგენდნენ ქვეყნის მოსახლეობის 30%-ს, 2002 წლის აღწერის შედეგების მიხედვით მათი კონკრეტული წილი საქართველოში (აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის გამოკლებით) 16%-მდე შემცირდა.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Население Абхазии. (n.d.). Ethno-Kavkaz. <http://www.ethno-kavkaz.narod.ru/rnabkhazia.html>
- Ağacan, K. (2005). Ermenistan-Gürcistan İlişkileri. *Ermeni Araştırmaları*, 19, 64.
- ბოჭორიძე, გ. (1992). მოგზაურობა სამცხე-ჯავახეთში. «მეცნიერება».
- ეთნოსები საქართველოში (M. ბასილაიას რედაქტორობით). (2008). თბილისი.
- კომაცხია, მ. (2011). ეთნიკური რუკის ფორმირება საქართველოში. თბილისი.
- ჩაჩხიანი, არჩილ. (2006). ბრძოლა საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის 1918-1919 წლებში (სომხეთ-საქართველოს ომი). ივანე ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტი.
- Qasımlı, M., Öməröv, V., Məmmədova, N., Həbibbəyli, S., & Salayev, K. (2020). Gürcüstanda Erməni Təşkilatlarının Fəaliyyəti (XIX Əsr-XXI Əsrin Əvvəlləri). Bakı.
- Hzbibbaylı, S. (2020). Tarihten Günümüze Borçalı Bölgesine Ermeni İddiaları ve Bölgenin Türk (Azerbaycanlı) Ahalisi. *Ermeni Araştırmaları*, 67, 122.
- Özkan, S. H. (2014). Osmanlı Devleti'nden Gürcüstan'a Ermeni Göçü ve Tiflis'de Ermeni Faaliyetleri (1878-1915). *Yeni Türkiye Dergisi*, 62, 1804.
- Zeynalova, A. (2024). Ermenilerin Gürcistan'a Yerleşmesi ve Talepleri. *Göç ve İskan Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 77-92. doi: 10.29329/jomiss.2024.1039.6

პერსონალური მონაცემების დაცვა, მობილური აპლიკაციების მიერ პერსონალური მონაცემების გამოყენება („Facebook“-ისა და „Tik-Tok“-ის მაგალითზე)

ანასტასია გვაზავა

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი

სამყაროს განვითარებასთან ერთად ციფრულმა ეპოქამ მოიცვა ინდივიდთა პროფესიული საქმიანობა, პირადი და სოციალური ცხოვრება. ტექნოლოგიის საშუალებით ადამიანები ერთმანეთთან ამყარებენ კომუნიკაციას, ეცნობიან მნიშვნელოვან ინფორმაციას, ეძლევათ თვითრეალიზაციის, თვითგამოხატვისა და თავიანთი ყოველდღიურობის სამყაროსათვის გაზიარების შესაძლებლობა.

მიუხედავად უამრავი სარგებლისა, ციფრულმა განვითარებამ წარმოშვა უამრავი პრობლემა სამართლებრივი თვალსაზრისით. ერთ-ერთი გამორჩეულად პრობლემური ასპექტი არის ადამიანის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უზრუნველყოფა და მასთან დაკავშირებული სირთულეები. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ტექნოლოგია, განსაკუთრებით კი სოციალური ქსელები, კომუნიკაციის დამყარების და თვითგამოხატვის ეფექტური საშუალებაა. შეიძლება ითქვას, რომ ხშირ შემთხვევაში ამა თუ იმ აპლიკაციის მომხმარებლები ნებაყოფლობით აზიარებენ გარკვეულ ინფორმაციას სასურველი მიზნის მისაღწევად. ასეთი ცნობები შესაძლოა შეიცავდეს პერსონალურ მონაცემებს. თანამედროვე მობილური აპლიკაციების აბსოლუტურ უმრავლესობაში ჩაშენებულია ციფრული ალგორითმები, რომლებიც მომხმარებელთა გამოცდილების გაუმჯობესებასა და აპლიკაციის ეფექტიანობის ხელშეწყობას ემსახურება. აღნიშნული სისტემები სრულყოფილი ოპერირებისათვის საჭიროებენ წვდომას დიდი რაოდენობით ინფორმაციაზე, რამეთუ სწორედ დაგროვილი ინფორმაციული ბაზის განახლებით ვითარდება ალგორითმის შესაძლებლობები. საინტერესოა, რამდენად და რა დოზით სჭირდება მობილურ აპლიკაციებს პერსონალურ მონაცემებზე წვდომა? ხდება თუ არა ამ მონაცემების სათანადო და მართლზომიერი გზებით მიწოდება, დამუშავება და გამოყენება?

ნაშრომში დიდი ადგილი დაეთმობა პერსონალური მონაცემების ცნებას, მათი დაცვის სამართლებრივ მექანიზმებსა და მობილური აპლიკაციების მიერ ამ მონაცემების გამოყენების ფორმებს. კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე, თეორიული ანალიზის დახმარებით სრულყოფილად გადმოცემული იქნება აღნიშნული საკითხის არსი, სპეციფიკა და მისი პრობლემური ასპექტები. წინამდებარე ნაშრომში განხილული იქნება პერსონალურ მონაცემთა სამართლებრივი ურთიერმიმართება სოციალურ ქსელებთან. საერთაშორისო პრაქტიკაზე დაყრდნობით თვალნათლივ და მკაფიოდ წარმოჩინდება

კონკრეტული სოციალური ქსელებისა და აპლიკაციათა მფლობელების მიდგომები აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით. ყოველივე ზემოაღნიშნული დაგვეხმარება ვიმსჯელოთ იმაზე, თუ რა პრობლემების წინაშე დგას პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართალი და რა სამართლებრივი რეგულაციები და ბერკეტებია საჭირო მათ აღმოსაფხვრელად.

Abstract

As the world continues to advance, it keeps creating new digital eras full of different possibilities and conceptions which were once unimaginable to the society. These new inventions often affect the way people conduct their social lives. By the use of modern technology, humans have been able to communicate, learn and acquire important information. Social media has given us a chance to portray our personalities and voice our opinions in real time.

Despite all of its benefits, digital development and the advancement of modern technology has created many problems from a legal standpoint. One of the particularly problematic aspects is ensuring the protection of a person's personal life and the difficulties associated with it. As mentioned earlier, technology, especially social networks, are an effective means of communication and self-expression. It can be said that in many cases the users of this or that application voluntarily share certain information to achieve their desired goals. Such notices may contain personal data. The vast majority of modern mobile applications have built-in digital algorithms that serve to improve the user experience and promote the effectiveness of the application.

The vast majority of modern mobile applications have built-in digital algorithms that serve to improve the user experience and promote the effectiveness of the application. These systems require access to a large amount of information for perfect operation, which is achieved by updating the accumulated information base that the capabilities of the algorithm develop. It is interesting how much and in what dose mobile applications need access to personal data? Is this data provided, processed and used in appropriate and fair ways?

The paper will devote a huge part analyzing to the concept of personal data, the legal mechanisms of its protection and the forms of how this data is being used by mobile applications. Based on the goals of the research, the essence, specificity and problematic aspects of the mentioned issue will be fully conveyed with the help of theoretical analysis. This paper will discuss the legal relationship of personal data with social networks. Based on the international practice, the approaches of the owners of specific social networks will be discussed for a better understanding.

All of the above will help us to discuss what problems personal data protection law is facing and what legal regulations and levers are needed to eliminate them.

შესავალი

სამყაროს განვითარებასთან ერთად დღითიდღე იხვეწება და სულ უფრო მრავალფეროვანი ხდება თანამედროვე ტექნოლოგიები და მათი გამოყენების ფორმები. სწორედ ციფრული პროგრესის დამსახურებაა, რომ უწინ ერთი შეხედვით წარმოუდგენელი მრავალი კონცეფცია დღეს უკვე ადამიანის ცხოვრების განუყოფელი ნაწილია. ციფრულმა ეპოქამ მოიცვა ინდივიდთა პროფესიული საქმიანობა, პირადი და სოციალური ცხოვრება. ბიზნესის ერთ-ერთ უმთავრეს ამოცანად იქცა სოციალურ და მკვიდრებული ურთიერთობების გამარტივება მომხმარებელთა კომფორტის უზრუნველყოფის მიზნით. ტექნოლოგიის საშუალებით ადამიანები ერთმანეთთან ამყარებენ კომუნიკაციას, ეცნობიან მნიშვნელოვან ინფორმაციას, ეძლევათ თვითრეალიზაციის, თვითგამოხატვისა და თავიანთი ყოველდღიურობის სამყაროსათვის გაზიარების შესაძლებლობა.

მიუხედავად უამრავი სარგებლისა, ციფრულმა განვითარებამ წარმოშვა უამრავი პრობლემა სამართლებრივი თვალსაზრისით. ერთ-ერთი გამორჩეულად პრობლემური ასპექტი არის ადამიანის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უზრუნველყოფა და მასთან დაკავშირებული სირთულეები. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ტექნოლოგია, განსაკუთრებით კი სოციალური ქსელები, კომუნიკაციის დამყარების და თვითგამოხატვის ეფექტური საშუალებაა. შეიძლება ითქვას, რომ ხშირ შემთხვევაში ამა თუ იმ აპლიკაციის მომხმარებლები ნებაყოფლობით აზიარებენ გარკვეულ ინფორმაციას სასურველი მიზნის მისაღწევად. ასეთი ცნობები შესაძლოა შეიცავდეს ინდივიდის ადგილსამყოფელს, ფაქტობრივ მისამართს, ფოტო ან ვიდეო მასალას, საბანკო ანგარიშების ნომერს, ოჯახური მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციას და სხვა. თანამედროვე მობილური აპლიკაციების აბსოლუტურ უმრავლესობაში ჩაშენებულია ციფრული ალგორითმები, რომლებიც მომხმარებელთა გამოცდილების გაუმჯობესებასა და აპლიკაციის ეფექტიანობის ხელშეწყობას ემსახურება. აღნიშნული სისტემები სრულყოფილი ოპერირებისათვის საჭიროებენ წვდომას დიდი რაოდენობით ინფორმაციაზე, რამეთუ სწორედ დაგროვილი ინფორმაციული ბაზის განახლებით ვითარდება ალგორითმის შესაძლებლობები. საინტერესოა, რამდენად და რა დოზით სჭირდება მობილურ აპლიკაციებს პერსონალურ მონაცემებზე წვდომა? ხდება თუ არა ამ მონაცემების სათანადო და მართლზომიერი გზებით მიწოდება, დამუშავება და გამოყენება?

ნაშრომში დიდი ადგილი დაეთმობა პერსონალური მონაცემების ცნებას, მათი დაცვის სამართლებრივ მექანიზმებსა და მობილური აპლიკაციების მიერ ამ მონაცემების გამოყენების ფორმებს. კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე, თეორიული ანალიზის დახმარებით სრულფასოვნად გადმოცემული იქნება აღნიშნული საკითხის არსი, სპეციფიკა და მისი პრობლემური ასპექტები. წინამდებარე ნაშრომში განხილული იქნება პერსონალურ მონაცემთა სამართლებრივი ურთიერთმიმართება სოციალურ ქსელებთან. საერთაშორისო პრაქტიკაზე დაყრდნობით თვალნათლივ და მკაფიოდ წარმოჩინდება კონკრეტული სოციალური ქსელებისა და აპლიკაციათა მფლობელების მიდგომები აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით. ყოველივე ზემოაღნიშნული დაგვიხმარება

ვიმსჯელოთ იმაზე, თუ რა პრობლემების წინაშე დგას პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართალი და რა სამართლებრივი რეგულაციები და ბერკეტებია საჭირო მათ აღმოსაფხვრელად.

მეთოდოლოგია

კვლევა განხორციელდა თვისობრივი კვლევის მეთოდების გამოყენებით, რომლის ფოკუსჯგუფი არიან ადამიანები, რომლებიც აქტიურად იყენებენ სოციალურ ქსელებს და შესაბამისად, ხდება მათი პერსონალური მონაცემების აქტიური დამუშავება. კვლევის ტიპებიდან გამოყენებულია აღწერითი ტიპი, რომელიც ეფუძნება საერთაშორისოდ აღიარებული და მეცნიერულად შემუშავებული წყაროების ანალიზს. ამასთან ერთად, ნაშრომისთვის ვიყენებთ შესაბამის ლიტერატურას, კვლევებს, სტატისტიკას, სტატიებს, რაც ერთგვარი მონაცემთა შეგროვების ტექნიკაა. ზემოაღნიშნული მეთოდების გამოყენების შედეგსა და სხვადასხვა წყაროთა სინთეზის გავცნობით ნაშრომის მომდევნო ეტაპებზე, რაც განხილულ პრობლემას დაგვანახებს ფართო თვალსაწიერიდან.

პერსონალური მონაცემის ცნება

ევროპული კავშირისა და ევროპის საბჭოს კანონმდებლობის თანახმად, „პერსონალური მონაცემი“ განმარტებულია, როგორც ინფორმაცია, რომელიც უკავშირდება იდენტიფიცირებულ ან იდენტიფიცირებად ფიზიკურ პირს. („პერსონალური მონაცემების ავტომატური დამუშავებისას ფიზიკური პირების დაცვის შესახებ“) მაშასადამე პერსონალური მონაცემი არის ნებისმიერი სახის ინფორმაცია, რომლითაც შესაძლებელია პირის იდენტიფიცირება. პერსონალური მონაცემი პიროვნების შეცნობის საშუალებას წარმოადგენს და ადამიანის ვინაობის დადგენას ემსახურება. როგორც ნაშრომის წინარე ეტაპზე აღინიშნა, ასეთი მონაცემი შეიძლება იყოს მაგალითად ინდივიდის სახელი და გვარი, პირადი ნომერი, ფოტო ან ვიდეო მასალა, საბანკო ანგარიშების ნომერი, სოციალური ქსელის ანგარიში, პირადი მიმოწერა, ინფორმაცია პირის სამუშაო ადგილის, შემოსავლების, ოჯახური მდგომარეობის შესახებ და სხვა. (სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური - „რა არის ჩემი პერსონალური მონაცემი?“, 2021) პირი იდენტიფიცირებადია, როდესაც შესაძლებელია მისი იდენტიფიცირება პირდაპირ ან არაპირდაპირ, კერძოდ, საიდენტიფიკაციო ნომრით ან პირის მახასიათებელი ფიზიკური, ფიზიოლოგიური, ფსიქოლოგიური, ეკონომიკური, კულტურული ან სოციალური ნიშნებით. (საქართველოს კანონი „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“)

პერსონალურ მონაცემთა „ხელშეუხებლობა არის ინდივიდის ავტონომიურობის, დამოუკიდებელი განვითარების, მისი ღირსების დაცვის წინაპირობა“, („საქართველოს მოქალაქეები-დავითსართანიადაალექსანდრემაჭარაშვილისაქართველოსპარლამენტისა და საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს წინააღმდეგ“, 2009) შესაბამისად მათი დაცვა

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მონაცემთა სუბიექტის თანხმობის გარეშე ინფორმაციის დამუშავებისას, ვინაიდან პერსონალური ინფორმაციის არაკანონიერი და ბოროტი მიზნით გამჟღავნებამ შესაძლოა კონკრეტული პიროვნებისათვის სავალალო შედეგები გამოიწვიოს, მაგალითად დაბრკოლებები შეუქმნას დასაქმების, ოჯახის შექმნის ან თუნდაც გარესამყაროსთან ურთიერთობის კუთხით. (არჩუაძე, 2016)

პერსონალური მონაცემების შესახებ დავები მოქალაქეებს, კომპანიებსა და სახელმწიფოებს შორის წესრიგდება „privacy“ („ფრაივესი“ ინგლ. Privacy - საიდუმლო, განმარტობა, პირადი ცხოვრება) კონცეფციის ფარგლებში. ეს უკანასკნელი ემყარება დასავლურ ტრადიციას და თავდაპირველად მხოლოდ ტერიტორიულ, სივრცით და ფიზიკურ ნიშნებს ატარებდა, რაშიც ძირითადად იგულისხმებოდა ინდივიდის კუთვნილი უძრავი ქონება ან მის მიერ დროებით დაკავებული სივრცე, მაშინდელი გაგებით, როგორც პრივატულობის სფეროს აუცილებელი პირობა. კონცეფციის სწორედ ამგვარი გაგებით ხელმძღვანელობდა ჯერ კიდევ 60-იან წლებში აშშ-ის უმაღლესი სასამართლო, რომ ინდივიდის კერძო ცხოვრებას, მის პრივატულობას წარმოადგენდა მხოლოდ ის, რაც ხდებოდა მისი საცხოვრისის კედლებში. (სხირტლაძე, 2017) მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ დაწყებულმა ინფორმაციულმა ერამ სულ უფრო გაართულა პრივატულობის, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობისა და პირადი მონაცემების დაცვა, შესაბამისად, დროთა განმავლობაში ზემოხსენებული კონცეფცია უფრო და უფრო განვითარდა და მოიცვა მეტი ასპექტი.

ამერიკული მოდელისგან განსხვავებით, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ქართული მოდელი ევროპული ანალოგის მსგავსია, სადაც შიდა სახელმწიფოებრივი და საერთაშორისო რეგულაციები ითვალისწინებენ ე.წ. „ქოლგის“ ტიპის, ყველა სექტორზე გავრცელებად კანონთა ფუნქციონირებას. (გოშაძე, 2017) ეს გასაკვირი სულაც არ არის, რამეთუ ევროპის საბჭოს კონვენცია „პერსონალური მონაცემების ავტომატური დამუშავებისას ფიზიკური პირების დაცვის შესახებ“, რომელიც პირველ საერთაშორისო სამართლებრივ დოკუმენტს წარმოადგენს, რატიფიცირებულ იქნა საქართველოს მიერ 2005 წლის 28 ოქტომბერს.

პერსონალურ მონაცემთა დამუშავება

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ციფრული ეპოქა საკუთარი განვითარების ზენიტშია და მრავალ სასიკეთო მახასიათებელთან ერთად, სამართალი დადგა უამრავი გამოწვევის წინაშე პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ჭრილში, რაც საჭიროებს დამატებით კვლევებსა და შეფასებას. პერსონალურ მონაცემთა დაცვა ადამიანის კონსტიტუციით უზრუნველყოფილი უფლებაა. ამ უფლების დაცვისათვის მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ამ ინფორმაციაზე წვდომის დარეგულირება, არამედ მათი მართლზომიერად დამუშავების უზრუნველყოფაც. საერთაშორისო კვლევების თანახმად, ერთი ადამიანის პერსონალური მონაცემები საშუალოდ 250-დან 1000-მდე ბაზაშია რეგისტრირებული, (Company, 2020) რაც რასაკვირველია, ზრდის ამ მონაცემების მართლსაწინააღმდეგოდ გამოყენებისა და დამუშავების რისკებს. ამერიკის უზენაესი სასამართლოს მოსამართლე ლუის ბრანდეისი

(Louis Brandeis - Former Associate Justice of the Supreme Court of the United States 1856-1941) პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის გარანტირებასა და დაცვას ჯერ კიდევ 1928 წელს აღწერს როგორც „ყველაზე აღმატებულ და ღირებულ უფლებად ცივილიზებული ადამიანისთვის“, (არჩუაძე, 2016) დღეს კი პერსონალურ მონაცემთა ხელშეუხებლობა, თანამედროვე ტექნოლოგიების ეპოქაში, კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი და მეტად დაცვის ღირსია.

აღნიშნულ სიტუაციას განსაკუთრებით ართულებს საზოგადოებაში ინფორმირებისა და ცნობიერების საკმაოდ დაბალი მაჩვენებელი პირადი მონაცემების უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მექანიზმებთან დაკავშირებით. მეტიც, მომხმარებელთა უდიდესმა ნაწილმა არცკი იცის პოტენციურ დანაშაულთა მრავალფეროვნების შესახებ. პერსონალურ მონაცემთა არამართლობიერი დამუშავების ყველაზე აშკარა გამოსატყულებაა პირის თანხმობის გარეშე ამ ცნობების მოპოვება. თუმცა ხშირად ჩვენს პირად მონაცემებზე წვდომას თავად, სრულიად გაუაზრებელი და ფორმალური თანხმობის გზით გავცემთ.

საკითხის უკეთ გასააზრებლად საყურადღებოა პერსონალურ მონაცემთა დაცვასთან დაკავშირებით მსოფლიო კანონების ისტორია. ამ საკითხთან დაკავშირებით პირველი კანონი ამოქმედდა ჰესსეში, გერმანიაში, 1970 წელს (First Data Protection Act, German state of Hesse, 1970), (GDPR) შემდგომ შვედეთში, 1973 წელს, ამერიკის შეერთებულ შტატებში, 1974 წელს, საფრანგეთსა და ნორვეგიაში, 1978 წელს. დღესდღეობით, როგორც მსოფლიოს თითქმის ყველა წამყვან ქვეყანას, ისე საქართველოსაც გააჩნია საკუთარი რეგულირება პერსონალურ მონაცემთა დაცვასთან დაკავშირებით. საქართველოში პერსონალურ მონაცემთა განმარტება და მისი მოცულობის განსაზღვრა სპეციალური კანონის მიღებამდე ხორციელდებოდა „საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის“ მეშვეობით, თუმცა ევროპისაკენ სწრაფვის პოლიტიკამ განაპირობა ცალკე საკანონმდებლო აქტით ამ საკითხის მოწესრიგების აუცილებლობა, შედეგად, დღეს პერსონალურ მონაცემთა დაცვასთან დაკავშირებულ სამართლებრივი ურთიერთობების მოწესრიგება ხდება „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონით, რომელიც საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებულ იქნა 2011 წლის 28 დეკემბერს და რომლის მიზანსაც წარმოადგენს პერსონალური მონაცემის დამუშავებისას უზრუნველყოს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა, მათ შორის, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვა. (საქართველოს კანონი „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“)

შესაბამისად, ყოველი კანონი იცავს პერსონალურ მონაცემთა სუბიექტს, რომელიც არის ფიზიკური პირი, რომლის შესახებაც მუშავდება მონაცემები. ამასთან, მას უფლება აქვს მოითხოვოს დამუშავებლისგან ინფორმაციის მიწოდება მონაცემთა დამუშავების მიზნების, ობიექტის, შეგროვების გზების, სამართლებრივი საფუძვლების, კონკრეტულ პირზე ან ორგანიზაციაზე გაცემული ინფორმაციის და სხვათა თაობაზე, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში მის შესახებ არსებულ მონაცემთა გასწორების, განახლების, დამატების ან სხვა ოპერაციის მოთხოვნის უფლებაც აქვს. კანონით დადგენილ შემთხვევებში, როდესაც მონაცემთა დამუშავება მოითხოვს მონაცემთა სუბიექტის თანხმობას, სუბიექტს

უფლება აქვს გასცეს ის, ან გაცემულ თანხმობაზე უარი განაცხადოს. მსგავს შემთხვევაში მონაცემთა სუბიექტი არამარტო მიღებულ გადაწყვეტილებაზე იღებს პასუხისმგებლობას, არამედ მის შედეგებზეც. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია, რომ აღნიშნული პირი სრულად აცნობიერებდეს გადაწყვეტილების მართებულობას.

ხშირ შემთხვევაში, როდესაც მონაცემთა დამუშავებას, შეგროვებასა თუ მოპოვებას ითხოვს მობილური აპლიკაცია თუ სხვა ნებისმიერი კომპიუტერული ტექნიკა, სუბიექტის მიერ თანხმობა შესაძლებელია გაიცეს სრულიად დაუფიქრებლად, შემთხვევით, პირობებისა და წესების გაცნობის გარეშე. მაგალითად, როდესაც ნებისმიერი ვებ-გვერდის ე.წ. „ჭუჭი“ (cookie) ფაილების მიღებას ვთანხმდებით, რაც ინტერნეტ ბრაუზერის საშუალებით მოწყობილობის ოპერაციულ სისტემაში ინახება. („პერსონალურ მონაცემთა დაცვის საკითხები - ესეების კრებული“) მართალია მომხმარებლებს ძირითადად აქვთ საშუალება გაეცნონ საკუთარ უფლებებს და მხოლოდ მას შემდეგ დათანხმდნენ წამოყენებულ პირობებს, თუმცა ამას მხოლოდ მცირედი ნაწილი აკეთებს. მთავარ პრობლემასაც სწორედ ეს ზემოხსენებული ფაქტორი წარმოადგენს, ძირითად შემთხვევებში, ასეთი თანხმობის ან თანხმობაზე უარისას აპლიკაციების მიერ გათვალისწინებული არ არის ინდივიდის რეალური ასაკი, მისი ქმედუნარიანობა და სხვა კრიტერიუმები. ეს იწვევს კონკრეტულ შემთხვევებში პირის მიერ უნებლიედ, მისი რეალური თანხმობისა და გააზრების გარეშე საკუთარი პერსონალური მონაცემების გადაცემას, რაც, შესაძლოა, სამომავლოდ მისთვის პრობლემური გახდეს.

ზემოხსენებულის პრევენციისათვის, აუცილებელია, ყველამ იცოდეს, თუ რას ნიშნავს პერსონალური მონაცემების დამუშავება. მონაცემთა დამუშავება არის ნებისმიერი ქმედება, რომელიც პერსონალური მონაცემების მიმართ ხორციელდება: შეგროვება, ჩაწერა, შენახვა, გამოყენება, გამჟღავნება, ფოტოზე აღბეჭდვა, მესამე პირისთვის გადაცემა, გავრცელება, წაშლა, განადგურება და სხვა. მონაცემთა დამუშავება დასაშვებია, თუ:

არსებობს მონაცემთა სუბიექტის თანხმობა - პირის ნებაყოფლობითი, ინფორმირებული და მკაფიოდ გამოსატული თანხმობა მისი პერსონალური მონაცემების დამუშავებაზე. მაგალითად, დათანხმება ვებ-გვერდზე განთავსებულ კონფიდენციალურობის პოლიტიკაზე, ან ხელმოწერა ხელშეკრულებაზე, რომელშიც განმარტებულია რა მონაცემებს გროვდება რა მიზნებით და სხვ. მონაცემთა დამუშავება შესაძლოა საჭირო გახდეს კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებიდან გამომდინარე, აგრეთვე ინფორმაციის სუბიექტის ინტერესების დასაცავად - მაგალითად საგანგებო სიტუაციის დროს, როდესაც ადამიანის სიცოცხლეს საფრთხე ემუქრება და მის გადასარჩენად აუცილებელია ადგილმდებარეობის დადგენა. მონაცემები ექვემდებარება დამუშავებას, თუ ეს აუცილებელია მონაცემთა დამმუშავებლის ან მესამე პირის კანონიერი ინტერესების დასაცავად, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც არსებობს მონაცემთა სუბიექტის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის აღმატებული ინტერესი. მონაცემთა დამუშავება ხდება კანონის შესაბამისად მნიშვნელოვანი საჯარო ინტერესის დასაცავად - მაგალითად დანაშაულის პრევენცია, საკუთრების ან არასრულწლოვნების მავნე ზეგავლენისაგან დაცვის მიზნით, აგრეთვე

თუკი ასეთი ქმედება აუცილებელია მონაცემთა სუბიექტის განცხადების განსახილველად ან მისთვის მომსახურების გასაწევად. (სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური „რას ნიშნავს პერსონალური მონაცემების დამუშავება?“)

ამასთან, გასათვალისწინებელია, რომ ყოველივე ეს საკმარისი არ არის, პერსონალურ მონაცემთა შეგროვებისას აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნას მონაცემთა დამუშავების პრინციპები, როგორებიცაა სამართლიანობა და კანონიერება. აუცილებელია, რომ ნებისმიერი ინფორმაცია დამუშავდეს კანონის მოთხოვნების შესაბამისად და არ გამოიწვიოს ადამიანის ღირსების უფლების შელახვა. საჭიროა კანონიერი მიზნის არსებობა, რომელიც მკაფიოდაა განსაზღვრული და იგი არ უნდა ატარებდეს ზოგად-აბსტრაქტულ ხასიათს, არამედ უნდა ემსახუროდეს კონკრეტულ მიზნებს. მონაცემთა დამუშავება მოითხოვს თანაზომიერების პრინციპის დაცვას, არ უნდა დაირღვეს პროპორციულობა და ადეკვატურობა, რაც გულისხმობს იმას, რომ ცნობები უნდა დამუშავდეს შესაბამისი მიზნის მისაღწევად რაც შეიძლება მინიმალური რაოდენობით. სამართლიანობის გარანტიისათვის მნიშვნელოვანია მონაცემთა ნამდვილობისა და სიზუსტის გადამოწმება.

შესაბამისად, იმისათვის, რომ ინდივიდის პირადი მონაცემების დამუშავებისას კანონი არ დაირღვეს, აუცილებელია, რომ ობიექტის, მონაცემთა მიმღების, უფლებამოსილი პირის მიერ დაცული იყოს შესაბამისი ქვეყნის კანონით გათვალისწინებული პრინციპები და საფუძვლები, რაც, დღესდღეობით რიგ შემთხვევებში გათვალისწინებული არ არის და ეს ყოველივე, თავისმხრივ მჭიდრო კავშირშია სამყაროს ციფრულ განვითარებასთან, რადგან არასანქციურად მიღებული ინდივიდის პერსონალური მონაცემების მოპოვება, სწორედ ამ ხერხით ხდება ყველაზე ხშირად. ნაშრომის შემდეგ ნაწილებში განხილული იქნება კონკრეტულ შემთხვევები და ზემოაღნიშნული საკითხის შესახებ მსოფლიო პრაქტიკა.

რა ინფორმაციას აგროვებს აპლიკაცია ჩვენს შესახებ?

მობილური აპლიკაცია (შემდგომ - „აპლიკაცია“) არის კომპიუტერული პროგრამა, რომელიც ტელეფონის ფუნქციონირებისთვის გამოიყენება. („პერსონალურ მონაცემთა დაცვის საკითხები - ესეების კრებული“) აპლიკაციის სრული ფუნქციონალის გამოყენებისთვის აუცილებელია მომხმარებლის რეგისტრაცია. აპლიკაციაში რეგისტრაციისას მომხმარებელი გასცემს შემდეგი სახის პერსონალურ მონაცემებს: სახელი, დაბადების თარიღი, ელექტრონული ფოსტის მისამართი ან/და ტელეფონის ნომერი. აპლიკაცია მისი გამოყენების დროს მოითხოვს ქვემოთ ჩამოთვლილ რამდენიმე მონაცემზე და მოწყობილობების ფუნქციებზე წვდომას, ესენია:

- მოწყობილობის და აპლიკაციის ისტორია - ინფორმაცია მოწყობილობაში ჩაწერილი და მიმიდინარედ გააქტიურებული აპლიკაციების/პროგრამების შესახებ.
- მიკროფონი - აუდიო ჩაწერა - ინტეგრირებული მიკროფონის გამოყენებით ნებისმიერ დროს ხმის ჩაწერა, დამატებითი თანხმობის გარეშე. მიკროფონის

პირველი გამოყენების დროს, აპლიკაცია ითხოვს ნებართვას მოწყობილობის მიკროფონის გამოყენების ფუნქციაზე წვდომის მიღების შესახებ.

- ტელეფონის მეხსიერება - წვდომა მოწყობილობის მეხსიერებაში ჩაწერილ მონაცემებთან, რის შემდგომაც მას შეუძლია მათი წაკითხვა ან დათვალიერება, ჩაწერა, წაშლა, რედაქტირება.
- კამერა - ფოტო და ვიდეო გადაღება - მოცემული წვდომით აპლიკაციას შეუძლია ნებისმიერ დროს გამოიყენოს კამერა დამატებითი დადასტურების გარეშე. მაგალითად, TikTok-ის აპლიკაციას შეუძლია მოწყობილობის კამერის საშუალებით ვიდეო ან ფოტო გამოსახულება ჩაიწეროს, მაშინაც კი, როდესაც აპლიკაციას არ იყენებთ. აღსანიშნავია, რომ აპლიკაცია თქვენი მოწყობილობის კამერით გადაღების ფუნქციაზე წვდომის მისაღებად დამატებით შეგუივითებათ აპლიკაციის საშუალებით ვიდეო ან ფოტო გამოსახულების პირველი გადაღების დროს. მაგალითად, როდესაც პირველად გადაწყვეტთ ამ აპლიკაციის საშუალებით ვიდეოს ჩაწერას, აპლიკაცია მოგთხოვთ მოწყობილობის კამერისა და მიკროფონის გამოყენების უფლებას. („რამდენად უსაფრთხოა თქვენი საყვარელი აპლიკაცია?», 2021)

კონფიდენციალურობის პოლიტიკის თანახმად, აპლიკაციის მიერ მომხმარებელთან დაკავშირებით შეგროვებული მონაცემების შენახვა შესაძლოა განხორციელდეს სინგაპურში ან ამერიკის შეერთებულ შტატებში განთავსებულ სერვერებზე. („რამდენად უსაფრთხოა თქვენი საყვარელი აპლიკაცია?», 2021) მონაცემები შეინახება იქამდე, სანამ მომხმარებელი იყენებს აპლიკაციას ან იქამდე სანამ კომპანიას აქვს ლეგიტიმური ბიზნეს ინტერესი. მომხმარებლის შესახებ შეგროვებული მონაცემების გამოყენება შესაძლოა მოხდეს სხვადასხვა მიზნით. მაგალითად, აპლიკაციის ეფექტიანი ფუნქციონირების, მათ შორის, მისი გაუმჯობესების, განვითარების და პოპულარობის ხელშეწყობის, მომხმარებლის ინტერესებზე მორგებული სერვისის/რეკლამის შეთავაზების მიზნით. („რამდენად უსაფრთხოა თქვენი საყვარელი აპლიკაცია?», 2021) თუ მომხმარებელს უჩნდება ეჭვი, რომ მის პერსონალურ მონაცემები დაცული არ არის, ყოველი ზემოაღნიშნული ფუნქციის გათიშვა შეიძლება ტელეფონის პარამეტრებიდან.

სოციალური ქსელები

მიუხედავად მისი ფართო გამოყენებისა, ტერმინი სოციალური ქსელი არც ისე დიდი ხანია არსებობს ადამიანის ყოველდღიურობაში. მე-20 საუკუნის 30-იან წლებში ამერიკელი სოციოლოგები ადამიანებს შორის არსებულ ურთიერთკავშირებს სწავლობდნენ, ასეთ კავშირებს სოციოგრამების, ანუ ერთგვარი დიაგრამების სახით გამოსახავდნენ, რომლებშიც ცლაკული პიროვნებები წერტილებით იყვნენ აღნიშნულნი, მათ შორის კავშირები კი ხაზებით. ამ სახით ვიზუალიზებულ ადამიანთა საზოგადოებას, ანუ ურთიერთგადამკვეთ ხაზთა რთულ სისტემას, სოციალური ქსელი დაარქვეს. (ხონელიძე, 2014) ტერმინმა

– „სოციალური ქსელი“ მოგვიანებით სოციოლოგიიდან ინტერნეტში გადაინაცვლა. ინტერნეტში იგი ისეთ ვებგვერდებს ან სერვისებს აღნიშნავს, რომელსაც თვითონ მომხმარებლები ამდიდრებენ. ასეთი საიტები ერთგვარ სოციალურ გარემოს წარმოადგენენ, რომელიც საერთო ინტერესებით დაკავშირებულ მომხმარებლებს ერთმანეთთან ურთიერთობის, ინფორმაციის და გამოსახულებების გაცვლის შესაძლებლობას აძლევს. (ხონელიძე, 2014)

დღესდღეობით სოციალური ქსელები ფართოდაა გავრცელებული მთელ მსოფლიოში. ისინი კომუნიკაციის დამყარების საუკეთესო საშუალებად ითვლება. მათი საშუალებით მსოფლიოს ერთი ბოლოდან მეორეში ძალიან მარტივად ხდება დაკავშირება. თამამად შეძლება ითქვას რომ სოციალურმა ქსელებმა რადიკალურად შეცვალა ადამიანთა ცხოვრება. მაგრამ შეცვალა სასიკეთოდ თუ საუბედუროდ ეს საკითხი სადაოა და ადამიანთა შორის აზრთა სხვადასხვაობას იწვევს. სოციალური ქსელებს მაგალითად „Facebook“, „Twitter“, „Instagram“, „LinkedIn“, „Tik-Tok“ და სხვა, ყოველდღიურად მილიონობით ადამიანი იყენებს. ნებისმიერი სახის სოციალური ქსელში მომხმარებელი კარგავს კონტროლს მის მიერ გაზიარებულ ინფორმაციაზე, რაც საფრთხეს უქმნის პერსონალური მონაცემების კონფიდენციალურობასა და პირად ცხოვრებას.

სოციალურ ქსელში ინფორმაციის გამჟღავნებამდე სასურველია, რომ მომხმარებელი ყურადღებით მოეკიდოს შემდეგ გარემოებებს:

- მონაცემების გასაჯაროების ფარგლები, რომლის დახმარებითაც მომხმარებელს შეუძლია, გააკონტროლოს ვის უზიარებს მის მიერ გამოქვეყნებულ ინფორმაციას. მაგალითად, პარამეტრების გამოყენებით შესაძლებელია ფოტოს გაზიარება მხოლოდ პირთა ვიწრო წრისთვის.
- თაღლითური სქემები, თაღლითები ხშირად იყენებენ სოციალურ ქსელებში ხელმისაწვდომ ინფორმაციას. ამიტომ მომხმარებელმა მაქსიმალურად უნდა შეიკავოს თავი სოციალურ ქსელში ისეთი ინფორმაციის განთავსებისგან, როგორცაა პირადი ნომერი, საბანკო მონაცემები, პასპორტი და ა.შ
- საეჭვო ჯგუფებში გაწევრიანება.
- მესამე პირთა ინფორმაციის გამჟღავნება მათი თანხმობის გარეშე.

სოციალურ ქსელებს კონფიდენციალურობის და პერსონალური მონაცემების დაცვის განსხვავებული ფუნქციები და შესაძლებლობები აქვთ, რაც მოცემულია თითოეული საიტის ე.წ „Privacy Policy“-ში. (პერსონალურ მონაცემთა დაცვის აპარატი - „რეკომენდაციები ინტერნეტ სივრცეში მონაცემთა დაცვის შესახებ“) მიუხედავად ამისა, სოციალური ქსელები მაინც ითვლება ინდივიდის პერსონალური მონაცემებისათვის სახიფათო სივრცედ.

„ფეისბუქი“ (Facebook) და პერსონალური მონაცემები

როგორც მთელ მსოფლიოში, ისე საქართველოში, აპლიკაცია „ფეისბუქი“ (Facebook) საქართველოში ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული სოციალური ქსელია. ოფიციალური მონაცემებით, საქართველოში 2 მილიონზე მეტი „ფეისბუქი“ ანგარიშია დარეგისტრირებული, ხოლო სოციალური ქსელების მომხმარებელთა 79% სულ მცირე კვირაში ერთხელ მაინც ამოწმებს აღნიშნულ სოც. ქსელს. (IDFI - „როგორ დავიცვათ პირადი უსაფრთხოება Facebook-ში?“, 2017) „ფეისბუქის“ მოხმარებას, სარგებლის გარდა, თან ახლავს გარკვეული რისკებიც, რომლებიც ფართოდ შეეხება პერსონალურ მონაცემთა უსაფრთხოებასაც.

ბოლო მონაცემებით, არსებობს 83 მილიონი ყალბი „Facebook“ ანგარიში. (IDFI - „როგორ დავიცვათ პირადი უსაფრთხოება Facebook-ში?“, 2017) ისინი ხშირ შემთხვევაში იდენტობის დაფარვის ან ინფორმაციის ანონიმურად გავრცელების მიზნებით გამოიყენება. მათი არსებობა სოციალური ქსელის გამოყენების რისკს ზრდის და უმეტესწილად ნეგატიურად შეეხება ადამიანთა ყველაზე მოწყვლად ჯგუფებს. ყალბი ანგარიშების არსებობა დამატებით საფრთხეს ქმნის არასრულწლოვნებისთვის, რომლებიც ჯერ კიდევ არ არიან გათვინობიერებულნი სოციალური ქსელების პოტენციურ რისკებში. ყალბი ანგარიშის მფლობელს შეუძლია მიითვისოს სხვისი იდენტობა და ამის დახმარებით ინდივიდის პირადი ინფორმაცია გამოითხოვოს, გამოაგზავნოს საეჭვო, ეწვირუსული ბმულები, რომელზე გადასვლითაც მათ ეხსნებათ წვდომა პერსონალური მონაცემებთან. საბედნიეროდ, რისკების ზრდამ და დანაშაულთა მრავალფეროვნებამ აპლიკაციის მფლობელი კომპანიები აიძულა შეემუშავებინათ დამატებითი რეგულაციები სამართლებრივი უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად. „Facebook“ აძლევს მომხმარებელს არაერთ საშუალებას, აკონტროლოს საკუთარი უსაფრთხოების პარამეტრები. მაგალითად, „Facebook“ მომხმარებლებს შეუძლიათ რეგისტრაციისას შეზღუდონ მათი პროფილის ხილვადობა, აკონტროლონ პროფილის ძებნა, შეზღუდონ მასთან დაკავშირების/დამეგობრების მსურველთა წრე, შეზღუდონ მისაღები შეტყობინებების წრე, მათ მიერ გამოქვეყნებული ფოტოებისა და პოსტების მნახველთა წრე, საძიებო სისტემაში პროფილის ხელმისაწვდომობა, აკონტროლონ აპლიკაცია/საიტი იყენებს თუ არა ლოკაციას, ამასთან, „ფეისბუქი“ მომხმარებლებს აძლევს პერსონალური მონაცემების გამოთხოვისა და წაშლის საშუალებას. (პერსონალურ მონაცემთა დაცვის აპარატი - „რეკომენდაციები ინტერნეტ სივრცეში მონაცემთა დაცვის შესახებ“) ერთი შეხედვით, აღნიშნული სოციალური ქსელი საკმაოდ მაღალი უსაფრთხოების ხარისხით გამოირჩევა, მაგრამ, ის მაინც ვერ გვაძლევს პერსონალური მონაცემების დაცვის 100%-იან გარანტიას.

მოქმედი კანონმდებლობით, მომხმარებელს უფლება აქვს მიმართოს ნებისმიერ კომერციულ კომპანიას და მოსთხოვოს მას თავის შესახებ სრული ინფორმაცია, რომელიც მას გააჩნია. როდესაც 2011 წელს „Facebook“-ს მსგავსი რამ მოსთხოვა ავსტრიელმა აქტივისტმა მაკს შრემსმა, მას პასუხად გადასცეს CD, რომელზეც 1200 ფაილი იყო ჩაწერილი. ასე გაარკვია მან, რომ სოც. ქსელი ინახავდა ინფორმაციას ყველა იმ მოწყობილობის IP-მისამართზე, საიდანაც ის ოდესმე შესულა „ფეისბუქის“ მიმოწერის მთელ არქივს და გადაადგილების

სრულ ისტორიას, მათ შორის ინფორმაციას, რომელიც თავად წაშლილი მიაჩნდა. (Noyb, 2021) პირადი მონაცემების უსაფრთხოების საკითხი ქსელში კვლავ აქტუალური გახდა კომპანია „Cambridge Analytica“-სთან დაკავშირებული სკანდალის შემდეგ, (ImedineWS, 2018) სოციალური ქსელის „ფეისბუქის“ მომხმარებელთა, დაახლოებით 87 მილიონი ადამიანის პირადი მონაცემები, ბრიტანულმა კომპანიამ „კემბრიჯ ანალიტიკა“ მათი ნებართვის გარეშე მოიპოვა და ეს ინფორმაცია შემდეგ პოლიტიკური მიზნებით გამოიყენა. „კემბრიჯ ანალიტიკის“ ერთ-ერთმა თანამშრომელმა, საბჭოთა კავშირში დაბადებულმა ალექსანდრე კოგანმა „ვაშინგტონ პოსტის“ გადმოცემით, იმ ინფორმაციით თუ რა მოსწონდათ „ფეისბუქის“ მომხმარებლებს, შექმნა მონაცემთა ბაზა. ე.წ. „ნიუსფიდში“ განთავსებული ტესტები, რომლებიც მომხმარებლებს ინტელექტის კოეფიციენტის შემოწმებას ან საკუთარი თავის ცნობილ ვარსკვლავებთან შედარებას სთავაზობს, გამოყენებულ იქნა მნიშვნელოვან ინდიკატორად კვლევაში. სწორედ ერთ-ერთი ასეთი ტესტის მეშვეობით შეგროვდა ინფორმაცია „ფეისბუქის“ მილიონობით მომხმარებელზე. (ImedineWS, 2018) მომხმარებელთა მეგობრების და მეგობართა მეგობრების საშუალებით, კოგანმა 87 მილიონიანი ქსელი შექმნა, რომლის მეშვეობითაც საარჩევნო კამპანიების დროს მომხმარებლების მიზნობრივ პოლიტიკურ მანიპულირებას ცდილობდა. (Lanza, 2020) ეს მეთოდი „ფსიქოგრაფიკული“ დამიზნების და მოდელირების სახელითაც არის ცნობილი.

მართალია, აღნიშნული სკანდალი ძირითადად შეერთებული შტატების მოსახლეობას და „ფეისბუქის“ ადგილობრივ მომხმარებლებს შეეხო, მაგრამ, ეჭვგარეშეა, რომ მსგავსი რამ შესაძლოა მსოფლიოს ნებისმიერ ქვეყანაში მოხდეს და მსგავს სიტუაციაში შესაძლოა ნებისმიერი ჩვენგანი მოხვდეს. მაგალითად, 2019 წელს, მაშინ, როდესაც „ფეისბუქს“ ხარვეზები ჰქონდა, ჰაკერებმა სულ 106 ქვეყნის მოქალაქის პირადი ინფორმაცია მოიპოვეს. (Waite, 2020) საქმე ეხებოდა სოციალური ქსელის მომხმარებლების ბიოგრაფიებს, დაბადების თარიღებს, მობილური ტელეფონის ნომრებს, ელექტრონული ფოსტის მისამართებსა და „ფეისბუქის“ მიმოწერის აპლიკაცია „Messenger“-ში არსებული მომხმარებელთა პირად მიმოწერებს. აღსანიშნავია, რომ 106 ქვეყანას შორის საქართველოც მოხვდა და ინტერნეტში უამრავი მოქალაქის პირადი მონაცემი გავრცელდა.

შესაბამისად, მიუხედავად იმისა, რომ კომპანია ცდილობს იზრუნოს მომხმარებელთა პერსონალური მონაცემების დაცვაზე, მათი ხელშეუხებლობის აბსოლუტური გარანტია მაინც არ არსებობს და რიგი საკითხები მოწესრიგებულია მხოლოდ ზედაპირულ დონეზე.

„ტიკ-ტოკი“ (Tik-Tok) და პერსონალური მონაცემები

სოციალური ქსელი „Tik-Tok“-ი მოკლე ვიდეოების გაზიარების მიზნით შექმნილი პლატფორმაა, რომელიც 2017 წელს პეკინში რეგისტრირებულმა ჩინურმა კომპანია „ByteDance“-მა შექმნა. ამერიკის შეერთებულ შტატებში იგი 2018 წლის აგვისტოდან გამოჩნდა, როცა აპლიკაცია ადგილობრივ ანალოგთან - „musical.ly“-სთან გაერთიანდა. (სულმანიძე, 2020) აპლიკაცია მომხმარებლებს საშუალებას აძლევს 3 წამიდან 3 წუთამდე ხანგრძლივობის

მუსიკალური ვიდეოები შექმნან და გააზიარონ. აღნიშნული სოციალური ქსელის მზარდ პოპულარობაში დიდი წვლილი მიუძღვის პანდემიას და მსოფლიოს მასშტაბით ახალი მარკეტინგისა და ბიზნეს კულტურის ჩამოყალიბებას. „ტიკ-ტოკი“ გარდა მისი კრეატიული და შემოქმედებითი ნაწილისა, მნიშვნელოვან კავშირშია კონსუმერიზმთან და მის წახალისებასთან. კონსუმერიზმი დგას სოციალურ და ეკონომიკურ წესრიგზე, რომელიც მომხმარებელს სულ უფრო მეტი რაოდენობის პროდუქციის შეძენისკენ უბიძგებს. კონსუმერიზმის ფარგლებში მომხმარებლის თავისუფალი არჩევანი უნდა იყოს ძლიერი ორიენტირი მწარმოებლისთვის იმის გადაწყვეტაში, თუ რისი და რა სახის წარმოება უნდა მოხდეს, რაც თავის მხრივ საზოგადოების ეკონომიკური ორგანიზების ორიენტირი ხდება. (“Consumerism”. Britannica Concise Encyclopedia Online, 2008)

შესაბამისად, ფაქტობრივად წარმოუდგენელია „ტიკ-ტოკი“, რომელშიც დღის განმავლობაში მილიონობით პროდუქტი და სერვისი იყიდება, არ საჭიროებდეს წვდომას მომხმარებელთა ინფორმაციაზე როგორც უსაფრთხოებისთვის, აგრეთვე კომერციული მიზნებისთვის. 2019 წელს აშშ-ის ფედერალურმა სავაჭრო კომისიამ „ტიკ-ტოკი“ 13 წლამდე ბავშვების პირადი მონაცემების უკანონო შეგროვების გამო 5.7 მილიონი აშშ დოლარით დააჯარიმა. (Alexander, 2019) ამდენად, აპლიკაციის წარმატების ზრდის პარალელურად, აქტუალური გახდა კითხვა, რამდენად უსაფრთხოდაა დაცული მომხმარებელთა პირადი ინფორმაცია და რა ხარვეზები აქვს აპლიკაციას ამ მხრივ.

Tik-Tok-ის კონფიდენციალურობის პოლიტიკის თანახმად, (TikTok Privacy Policy, 2024) მომხმარებლის რეგისტრაციის შემდეგ მას წვდომა აქვს თქვენს: ვიდეოებზე, მდებარეობაზე (ლოკაციაზე), აპლიკაციით გაგზავნილ პირად შეტყობინებებზე. აპლიკაციისთვის უფლების მინიჭების შემთხვევაში: საკრედიტო ბარათის დეტალებზე, მობილურში არსებულ კონტაქტებზე. აპლიკაცია ავტომატურად აგროვებს მომხმარებლის საიდენტიფიკაციო მონაცემებს, მათ შორის: IP მისამართს, მომხმარებლის მოწყობილობის ტიპს (მობილური ტელეფონი, კომპიუტერი, სხვა) მობილური ოპერატორის ტიპს, ოპერაციული სისტემის დასახელებას და ა.შ. (სულმანიძე, 2020)

იმის გათვალისწინებით, რომ აღნიშნული აპლიკაციის მომხმარებლების უმეტეს ნაწილს ბავშვები და მოზარდები შეადგენენ, მონაცემების გაცემაზე თანხმობაც ხშირად გაუაზრებლად ხდება. „ტიკ-ტოკ“-ის პოპულარიზაციის უეცარმა ზრდამ მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნები საგრძნობლად დააფიქრა მოსალოდნელი რისკების შესახებ, რომელიც, ცხადია ეხება მომხმარებელთა პერსონალური მონაცემების დაცვას, ამასთან, რამდენიმე აღნიშნულის პრევენცია ვერ შეძლო და საკმაოდ დიდი მასშტაბის პრობლემებიც შეიქმნა. განვიხილოთ რამდენიმე მაგალითი:

- 1) ამერიკის შეერთებული შტატები - აპლიკაციის კომპანია 5.7 მილიონი დოლარით დაჯარიმდა ფედერალური სავაჭრო კომისიის მიერ 13 წლის და უფრო პატარა ასაკის მქონე პირთა პერსონალური ინფორმაციის დამუშავების გამო. („რამდენად უსაფრთხოა თქვენი საყვარელი აპლიკაცია?», 2021) კომპანიას დაევალა 13 წლის

ასაკამდე ბავშვთა ვერიფიკაციის ადეკვატური ღონისძიებების დანერგვა, რომელიც გამორიცხავდა მათ მიერ აპლიკაციით სარგებლობას (რადგან აპლიკაციით სარგებლობისთვის შესაძლოა, ბავშვები ცრუ ინფორმაციას უთითებდნენ საკუთარ ასაკთან დაკავშირებით).

პრობლემა შეიქმნა იმ კუთხითაც, რომ „Tik-Tok“-მა საბჭოს მოთხოვნების მხედველობაში მიღებისა და ახალი პროფილის შექმნისას ასაკის ვერიფიკაციას ფუნქციის დამატების მიუხედავად, არ გაითვალისწინა ასეთი ვერიფიკაცია უკვე არსებული პროფილების მქონე პირების შემთხვევაში, კერძოდ, 2017 წლის ივლისიდან „Tik-Tok“ ითხოვდა ასაკის ვერიფიკაციას ახალი მომხმარებლებისგან, თუმცა არ განახორციელა ასეთი ვერიფიკაცია იქამდე არსებულ 56 მილიონამდე მომხმარებლებთან მიმართებით. შესაბამისად, უკვე დარეგისტრირებულ მომხმარებლებს ცვლილებები არ შეეხოთ. ასევე, მიუხედავად იმისა, რომ კომპანიამ წაშალა ძველი მომხმარებლის პროფილი, მას არ წაუშლია ის მასალა, რაც ამ მომხმარებლების მიერ უკვე იყო ატვირთული აპლიკაციაში (ამასთან დაკავშირებით სამასამდე მშობელმა გამოთქვა პროტესტი ჯერ კიდევ 2016 წლის სექტემბრისთვის). („რამდენად უსაფრთხოა თქვენი საყვარელი აპლიკაცია?», 2021)

ვინაიდან მსგავს აპლიკაციებს ხშირად წვდომა აქვთ იმაზე მეტ ინფორმაციაზე, ვიდრე ამის შესახებ თანხმობას აძლევს მომხმარებელი, აშშ-ში დაიწყო საუბარი იმაზეც, ხომ არ იყენებს აპლიკაციით შეგროვებულ ინფორმაციას ჩინეთი. მითუმეტეს, რომ Tik-Tok-ის ამერიკაში მცხოვრებ პირთათვის განკუთვნილი უსაფრთხოების პოლიტიკის თანახმად, აპლიკაცია ავტომატურად აგროვებს სხვადასხვა ინფორმაციას - IP მისამართები, გეოლოკაცია, უნიკალური მადენტიფიცირებლები (“unique device identifiers”), ინტერნეტ ბრაუზერისა და ძებნის ისტორია (ასევე ის ინფორმაცია, რაც მომხმარებელმა ნახა პლატფორმის მეშვეობით) და “Cookies” ფაილები. ვინაიდან გაჩნდა ეჭვი ჩინეთის მიერ ზემოაღნიშნული მონაცემების სადაზვერვო მიზნებისთვის გამოყენების შესახებ, აშშ-ში ოფიციალურ დონეზე დაიწყო საუბარი იმაზე, რომ სახელმწიფო მოხელეებს მიეცეთ პირდაპირი მითითება, არ გამოიყენონ აპლიკაცია. („რამდენად უსაფრთხოა თქვენი საყვარელი აპლიკაცია?», 2021)

- 2) დიდი ბრიტანეთი - აპლიკაციას ასევე სწავლობს დიდი ბრიტანეთის პერსონალურ მონაცემთა საზედამხედველო ორგანო, რომლის განცხადებითაც „ტიკ-ტოკი“ დიდი ალბათობით შესაძლოა არღვევდეს GDPR-ს, რომელიც კომპანიებისაგან მოითხოვს სხვადასხვა სერვისს და დაცვის ღონისძიებას ბავშვებისთვის. ბრიტანეთის საზედამხედველო ორგანო დაინტერესდა იმითაც, არის თუ არა შესაძლებელი, უცხო პირი მიერ არასრულწლო-ვნებთან პირდაპირ კონტაქტზე გასვლა და მიმოწერა, რაც შესაძლოა გარკვეული საფრთხეების შემცველი იყოს. („რამდენად უსაფრთხოა თქვენი საყვარელი აპლიკაცია?», 2021)

მამასამადე, მომხმარებელთა დიდი რაოდენობისდა მიუხედავად, რომლის უდიდეს ნაწილს არასრულწლოვნები შეადგენენ, აპლიკაციის სამართლებრივი რეგულაციები სრულყოფილად ვერ პასუხობს ყველა გამოწვევას. მიუხედავად იმისა, რომ გლობალური

პანდემია დასრულდა, „ტიკ-ტოკის“ პოპულარობა დღითიდღე იზრდება და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართლის აქტუალურ პრობლემად რჩება. აუცილებელია, ქვეყნებმა გაიზიარონ უკვე არსებული საერთაშორისო პრაქტიკა და აჩვენონ მზადყოფნა თავიანთი მოქალაქეების ინტერესების დასაცავად. მოწოდება აპლიკაციის გამოყენების შეჩერების თაობაზე არ უნდა ჩაითვალოს საკითხისადმი სწორ მიდგომად, რამეთუ ციფრულ ეპოქაში სოციალური ქსელებისაგან სრული იზოლაცია ფაქტობრივად შეუძლებელია.

დასკვნა

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის თანახმად, (European Convention on Human Rights, 1950) პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლება ადამიანის პირადი და ოჯახური ცხოვრების, საცხოვრებლისა და მიმოწერის პატივისცემის უფლების ნაწილია. ევროკავშირის კანონმდებლობის თანახმად, მონაცემთა დაცვა აღიარებულია დამოუკიდებელ ფუნდამენტურ უფლებად და მას განამტკიცებს ხელშეკრულება ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ (ასოცირების ხელშეკრულება) და ევროკავშირის ფუნდამენტურ უფლებათა ქარტია. ეს უკანასკნელი არა მხოლოდ განამტკიცებს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლებას, არამედ განსაზღვრავს მასთან დაკავშირებულ ძირითად ღირებულებებსაც. ქარტიის თანახმად, პერსონალურ მონაცემთა დამუშავება უნდა იყოს სამართლიანი, ხორციელდებოდეს კონკრეტული მიზნებით, შესაბამისი პირის თანხმობით ან ლეგიტიმური საფუძვლით, რომელსაც ადგენს კანონმდებლობა. ადამიანებს ხელი უნდა მიუწვდებოდეთ თავიანთ პერსონალურ მონაცემებზე და ჰქონდეთ მათი გასწორების შესაძლებლობა, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლებასთან შესაბამისობას კი აკონტროლებდეს დამოუკიდებელი ორგანო. („მონაცემთა დაცვის ევროპული სასამართლოს სახელმძღვანელო», 2018)

მსოფლიო საზოგადოება სულ უფრო და უფრო მეტად ხდება დამოკიდებული ციფრულ სამყაროზე. ასეთი ცვლილებების ფონზე, ტექნოლოგიური განვითარების ტემპი და პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების ფორმები თითოეულ ჩვენგანზე ყოველდღიურად ახდენს გავლენას სხვადასხვა სახით. 21-ე საუკუნეში არსებულმა ტექნოლოგიურმა პიკმა, მნიშვნელოვანი გახდა მომხმარებელთა პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობისა და კონფიდენციალობის უფლების დაცვა. უსაფრთხოებასთან დაკავშირებით, ელექტრონული კომუნიკაციების ოპერატორებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ პერსონალურ მონაცემებზე წვდომა ჰქონდეთ მხოლოდ უფლებამოსილ პირებს და მიიღონ ზომები ამგვარ მონაცემთა განადგურების, დაკარგვის ან შემთხვევით დაზიანების თავიდან ასაცილებლად (დირექტივა პირადი ცხოვრებისა და ელექტრონული კომუნიკაციების შესახებ). განსაკუთრებული რისკი, საზოგადოებრივი კომუნიკაციის ქსელის უსაფრთხოების დარღვევის მხრივ, ოპერატორებმა მომხმარებლებს უნდა შეატყობინონ (დირექტივა პირადი ცხოვრებისა და ელექტრონული კომუნიკაციების შესახებ). თუ გატარებული უსაფრთხოების ზომების მიუხედავად მაინც დაირღვევა მონაცემთა უსაფრთხოება, ოპერატორებმა ეს უნდა აცნობონ

უფლებამოსილ ადგილობრივ ორგანოებს, რომელთაც ევალებათ დირექტივის დანერგვა და აღსრულება. ამასთან ერთად, აუცილებელია, რომ ნებისმიერი ციფრული ტექნიკისა თუ ინტერნეტ პლათფორმის გამოყენებისას, მომხმარებელი გაეცნოს აპლიკაციის/ტექნიკის წესებსა და პირობებს, Privacy Policy-ს გაიაზროს, თუ რა ზიანი შეიძლება მოუტანოს მათ მიერ მისი პერსონალური მონაცემების გამოყენებამ, ეჭვის შეტანისას კი დაუყოვნებლივ წაშალოს აპლიკაცია/პირადი მონაცემები, მისწეროს ადმინისტრაციას ან დახმარებისათვის მიმართოს უფლებამოსილ ადგილობრივ ორგანოს.

გამოყენებული ლიტერატურა

საქართველოს კანონი „პერსონალური მონაცემების დაცვის შესახებ“.

ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, საქართველოსა და მეორეს მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის (15/11/2023)

დირექტივა პირადი ცხოვრებისა და ელექტრონული კომუნიკაციების შესახებ

მონაცემთა დაცვის ევროპული სასამართლოს სახელმძღვანელო (2018)

სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური - „რა არის ჩემი პერსონალური მონაცემი?“

სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური - „რამდენად უსაფრთხოა თქვენი საყვარელი აპლიკაცია?“

სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური - „რას ნიშნავს პერსონალური მონაცემების დამუშავება?“

„პერსონალური მონაცემების ავტომატური დამუშავებისას ფიზიკური პირების დაცვის შესახებ“.

არჩუაძე, თ., „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის გარანტიები, მონაცემთა სუბიექტის თანხმობის გარეშე ინფორმაციის დამუშავებისას“, 2016.

სხირტლაძე, ნ., „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართლებრივი ასპექტები“ თბ., 2017, გამომცემლობა „GIZ“.

გოშაძე, კ., „პერსონალურ მონაცემთა დაცვისა და დამუშავების კონსტიტუციურ-სამართლებრივი გარანტიები“, სადისერტაციო ნაშრომი, 2017, გვ. 94

ევროპის საბჭო, European Convention on Human Rights, CETS No. 005, 1950

Solove, D., Conceptualizing Privacy, ჟ. California Law Review, 2002, Issue 4, გვერდი 1093

პერსონალური მონაცემები და მისი დამუშავების სამართლებრივი საფუძვლები, 22/06/2020

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ელჩების პროექტი, „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის საკითხები - ესეების კრებული“

ხონელიძე, მ., „სოციალური ქსელების გავლენა ადამიანის ფსიქიკაზე“, (14/02/2014)

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის აპარატი - „რეკომენდაციები ინტერნეტ სივრცეში მონაცემთა დაცვის შესახებ“

ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი (IDFI) - „როგორ დავიცვათ პირადი უსაფრთხოება Facebook-ში?“ <https://idfi.ge/ge/guide/view/cybersecurity> ივლისი, 2017.

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის აპარატი - რეკომენდაციები ინტერნეტ სივრცეში მონაცემთა დაცვის შესახებ, www.personaldata.ge

როგორ დავიცვა ჩემი პირადი მონაცემები სოციალურ ქსელში? ინსტრუქცია როგორ დავიცვა ჩემი პირადი მონაცემები სოციალურ ქსელში? ინსტრუქცია | imedinews (21/03/2018)

სულმანიძე, მ., „ყველაფერი, რაც TikTok- ის შესახებ უნდა იცოდეთ“, (22/05/2020)

TikTok: the Italian DPA calls for an EU taskforce (24/01/20) <https://www.garanteprivacy.it/web/guest/home/docweb/-/docweb-display/docweb/9249681>

TikTok Privacy Policy (22/03/2024) <https://www.tiktok.com/legal/page/row/privacy-policy/en>

Austrian OGH asks CJEU if Facebook “undermines” GDPR since 2018 BREAKING: Austrian OGH asks CJEU if Facebook “undermines” GDPR since 2018 (noyb.eu) (20/07/2021)

Alexander, J., TikTok will pay \$5.7 million over alleged children’s privacy law violations, (27/02/2019)

Lanza, F., The Cambridge Analytica Scandal (explained), (04/06/2020)

Waite, S., Facebook and Cambridge Analytica Data Scandal: Online Privacy is a Shared Responsibility, (26/04/2020)

“Consumerism”. Britannica Concise Encyclopedia Online. 2008

GDPR Hub - Data Protection In Germany https://gdprhub.eu/Data_Protection_in_Germany

Barrera, E., - Data Protection In the USA <https://www.alliuris.org/data-protection-in-the-usa/>

GDPR Hub – Data Protection In France https://gdprhub.eu/Data_Protection_in_France,

Data Protection In Sweden https://gdprhub.eu/Data_Protection_in_Sweden

GDPR Hub – Data Protection In Sweden https://gdprhub.eu/Data_Protection_in_Sweden

უღირს მემკვიდრესთან დაკავშირებული ბუნდოვანი საკანონმდებლო რეგულაციები ქართულ საოჯახო და მემკვიდრეობით სამართალში

ქეთევან გუგუშვილი, გვანცა კვაჭაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი

კანონმდებლობა იმ პირებთან ერთად, რომლებსაც აქვთ მემკვიდრეობის უფლება, ასევე განსაზღვრავს იმ სუბიექტთა წრესაც, რომლებიც არც კანონით და არც ანდერძით შეიძლება იყვნენ მემკვიდრეები. ამგვარი სუბიექტები მემკვიდრეობით სამართალში უღირს მემკვიდრეებად მიიჩნევიან. აქედან გამომდინარე, საოჯახო და მემკვიდრეობითი სამართალი იცნობს უღირსი მემკვიდრის, როგორც სამართლებრივი ინსტიტუტის ცნებას და ყურადღებას ამახვილებს იმ ასპექტებზე, რომლებიც მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევის წინაპირობას წარმოადგენს. აღსანიშნავია, რომ უღირსი მემკვიდრისთვის უფლების შეზღუდვა, თავის მხრივ, მამკვიდრებელს თავისუფალი ნების გამოხატვისა და საკუთარი შეხედულებისამებრ მოქმედების შესაძლებლობას აძლევს. მამკვიდრებლის უფლების დაცვა და თავისუფალი არჩევანის გაკეთების შესაძლებლობის მინიჭება კანონმდებლობის ერთ-ერთი მთავარი პრეროგატივაა. სამწუხაროდ, დღევანდელ რეალობაში ხშირია ისეთი შემთხვევები, როდესაც პირი საკუთარი ქმედებით ირიბად თუ პირდაპირ ზემოქმედებს მამკვიდრებელზე, მის ნება-სურვილზე, ჩადის განზრახ დანაშაულს. ამის მიუხედავად, ზოგჯერ ზუსტად ვერ დგინდება, ჩადენილი ქმედებიდან გამომდინარე, უნდა ჩამოერთვას თუ არა პირს მემკვიდრეობის უფლება, ვინაიდან სამოქალაქო კოდექსში ბუნდოვნად არის მოწესრიგებული უღირს მემკვიდრედ აღიარების საფუძვლები. სტატიის მიზანია წარმოაჩინოს ჩვენ მიერ განსახილველ საკითხთან დაკავშირებული საკანონმდებლო პრობლემები და თავისებურებანი, გამოკვეთოს სუბიექტის უღირს მემკვიდრედ აღიარების წინაპირობები, განმარტოს და შეაფასოს მოცემული ინსტიტუტის სამართლებრივი რეგულირება. შესაბამისად, სტატიაში სხვადასხვა წყაროებსა და სასამართლო გადაწყვეტილებებზე მსჯელობით განხილულია ის რელევანტური საკითხები, რომლებიც ძირეულად იკვლევენ უღირს მემკვიდრედ აღიარების სპეციფიკას და მასთან დაკავშირებულ თანმდევ პროცესებს.

საკვანძო სიტყვები: მემკვიდრე, ანდერძი, მამკვიდრებელი, უფლება.

Abstract

The law recognizes the rights of those who possess property and also delineates the individuals who cannot acquire ownership, either through legal means or otherwise. These individuals are acknowledged

as having interests in property matters. Consequently, family and property law acknowledge the property interests of unworthy heirs and emphasize the legal system's focus on defining the precedence of such interests. It's important to recognize that restricting property rights for unworthy heirs allows testator the right and opportunity to exercise their freedom of choice and personal discretion in decision-making. safeguarding the testator's rights and facilitating their free decision-making are fundamental aspects of legal practice. Unfortunately, there are instances in contemporary reality where individuals, through their action or directly, place undue burdens on the testator. Determining whether such actions constitute negligence can be challenging. The aim of this article is to address the legal issues and relationships pertinent to our discussed topic, to examine the priorities of unworthy heirs' property interests, and to analyze and assess the regulatory framework of the relevant institution. Through this lens, the article explores various sources and court rulings on relevant matters, providing an extensive examination of the legal aspects of unworthy heirs and the associated processes.

Keywords: Testator, Will, Heir, Right.

შესავალი

კაცობრიობის განვითარებისა და საზოგადოების ჩამოყალიბების პროცესმა დააჩქარა მემკვიდრეობის ინსტიტუტის განვითარება. დღევანდელ რეალობაში მემკვიდრედ ყოფნის უფლება თავისი არსით კონსტიტუციითა უზრუნველყოფილი, თუმცა იგი არ არის შეუზღუდავი. ქართული საოჯახო და მემკვიდრეობითი სამართალი მემკვიდრეობის ორ სახეს იცნობს - კანონით და ანდერძით მემკვიდრეობას. ამის მიუხედავად არსებობენ ისეთი პირები, რომლებიც მათ მიერ ჩადენილი ქმედებიდან გამომდინარე ვერ გახდებიან მემკვიდრეები. საოჯახო სამართალი მათ უღირს მემკვიდრეთა სახელით იცნობს და სამოქალაქო კოდექსში ჩამოთვლის პირის უღირსად აღიარების წინაპირობებს. წინამდებარე ნაშრომის მიზანია პრაქტიკულ მაგალითებსა და სასამართლო გადაწყვეტილებაზე დაყრდნობით ნათლად წარმოაჩინოს სსკ-ს 1310-ე მუხლთან დაკავშირებული სამართლებრივი პრობლემები, განმარტოს და სათითაოდ განიხილოს უღირს მემკვიდრედ აღიარების საფუძვლები, ცალკე გამოყოს განზრახი დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში მემკვიდრის უფლებრივი მდგომარეობის ასპექტები, სხვა ქვეყნების საკანონმდებლო მოწესრიგებაზე დაკვირვებით ხაზგასმით გამოკვეთოს ის ბუნდოვანი საკითხები, რომლებიც ნორმის არასწორი ინტერპრეტირების პირობებზე გვეკვლინებიან და დაადგინოს რა მიზნით მოქმედებდა კანონმდებელი ნორმის ბუნდოვნად ჩამოყალიბებისას - სურდა განზრახი დანაშაულის ჩადენის მიუხედავად დაეცვა მემკვიდრის უფლებები თუ უბრალოდ ვერ მოახერხა ნორმის მკაფიოდ, გასაგებად ჩამოყალიბება და კონკრეტული მუხლი კანონმდებლობის ხარვეზად უნდა იქნას მიჩნეული. ეს ის საკითხებია, რომლებზეც ერთგვაროვანი პასუხი არ არსებობს და უღირსი მემკვიდრედ აღიარების საფუძვლები ხშირად დავის საგანსაც წარმოადგენს, თუმცა ჩვენ მიერ განხილულ რეფერატში შევეცდებით არგუმენტირებულ მსჯელობაზე დაყრდნობით გავაანალიზოთ თითოეული

საკვანძო საკითხი და წარმოვაჩინოთ ჩვენეული ხედვა აღნიშნულ თემატიკასთან დაკავშირებით.

ლიტერატურის მიმოხილვა

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი საქართველოს პარლამენტმა 1997 წლის 26 ივნისს მიიღო. დღევანდელი რედაქციით კოდექსი 6 წიგნისგან შედგება და მემკვიდრეობით სამართალს სწორედ მეექვსე წიგნი აწესრიგებს. კერძოდ 1310-ე მუხლი განსაზღვრავს უღირს მემკვიდრედ გახდომის საფუძვლებს.

შალვა ჩიკვაშვილის „მემკვიდრეობის სამართალი“ ყურადღებას ამახვილებს მემკვიდრეობის სამართლის პრობლემატურ საკითხებზე და წარმოადგენს ამ საკითხთა ფუნდამენტალურ ანალიზს. მასში გადმოცემულია ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხები, როგორებიცაა: ზოგადად მემკვიდრეობის ცნება, მემკვიდრეობის სუბიექტები და ობიექტები, მემკვიდრეობის სახეები, სავალდებულო წილი და ა.შ. თუმცა ასევე ჩვენ მიერ გამოყენებულ წყაროში ცალკეა გამოყოფილი უღირს მემკვიდრესთან დაკავშირებული საკანონმდებლო საკითხები და კარგადაა განხილული მასთან დაკავშირებული თითოეული პრობლემა.

პროფესორი ზ. ახვლედიანი „მემკვიდრეობის სამართალში“ არგუმენტირებული მსჯელობის საფუძვლზე განიხილავს მემკვიდრეობით სამართალთან დაკავშირებულ სამართლებრივ რეგულირებას, ყურადღებას ამახვილებს სსკ-ს 1310-ე მუხლზე და აღნიშნავს, რომ კანონში პირდაპირ არის მითითებული, თუ როდის შესაძლოა პირს ჩამოერთვას მემკვიდრეობის უფლება. ნაშრომში გადმოცემულია ავტორისეული ხედვა მემკვიდრეობის ჩამორთმევასთან დაკავშირებით და იგი განხილულია სამართლებრივ ჭრილში.

ნინო ძნელაძის „უღირსი მემკვიდრეები“- ჩვენ მიერ წყაროდ გამოყენებული ნაშრომი აგებულია უღირსი მემკვიდრის ინსტიტუტთან დაკავშირებულ საკითხებზე, მასში დეტალურადაა განხილული მემკვიდრეობის ჩამორთმევასთან დაკავშირებული საკითხები, განზრახ მკვლევობასთან დაკავშირებული ქართული სამართლებრივი რეგულირება და სხვ.

დავით აბესაძის „სტუდენტური სამართლებრივი ჟურნალი, მემკვიდრეობის ჩამორთმევასთან დაკავშირებული ბუნდოვანი საკანონმდებლო ლიტერატურა“

გამოცემულია 2011 წელს და მისი მიზანია სტუდენტთა იურიდიული განათლების გაუმჯობესება, პრობლემური საკითხების ძირეული გამოკვლევა და ანალიზი. ჟურნალში ყურადღება გამახვილებულია ისეთ აქტუალურ საკითხებზე, რომლებიც საკითხის სხვადასხვა კუთხით დანახვისა და პრობლემის გადაჭრის რამდენიმე გზის განხილვის შესაძლებლობას იძლევა. დავით აბესაძე კონკრეტულად ამახვილებს ყურადღებას უღირს მემკვიდრესთან დაკავშირებული ბუნდოვანი საკანონმდებლო რეგულაციებზე ქართულ

მემკვიდრეობით სამართალში და უღირს მემკვიდრედ აღიარების საფუძვლებზე მისეულ ხედვას გვთავაზობს.

გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი 3.2339- ქართული სამართლის სისტემა გერმანული სამართლის დებულებებს იზიარებს, თუმცა არსებობს მათ შორის განსხვავებები. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 2339-ე პარაგრაფი ზუსტად ჩამოთვლის საფუძვლებს, რომელთა არსებობის შემთხვევაში პირი უღირს მემკვიდრედ იქნება აღიარებული, რაც ამარტივებს იმის დადგენას, უნდა გამოცხადდეს თუ არა სამკვიდროს მიმღები უღირსად. გერმანული სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისი პარაგრაფის შედარება სსკს-1310-ე მუხლთან შესაძლებლობას გვაძლევს გამოვკეთოთ ქართული სამართლის სისტემაში არსებული საკანონმდებლო ხარვეზები.

BVerfGE, Urteil vom 15. Januar 1958, Band 7, 215 - სტატიაში ყურადღება გამახვილებულია განზრახვისა და ამორალურობის ცნების შესახებ და აღნიშნულია, რომ ამორალურობის ცნება ისტორიის სხვადასხვა ეტაპზე სხვადასხვაგვარად იყო აღქმული, ამიტომ ამორალურ ქმედებად სხვადასხვა სახის მოქმედება თუ უმოქმედობა შესაძლოა იყოს განხილული.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარის მეხუთე წიგნის მიზანს წარმოადგენს კოდექსის მუხლების სტრუქტურული განხილვა იურუდიული ლიტერატურისა და სასამართლო გადაწყვეტილებების განხილვის საფუძველზე. ნაშრომში ასახულია სამოქალაქო კოდექსის მუხლების ფუნდამენტური განხილვა არგუმენტირებული მსჯელობის საფუძველზე, რაც აადვილებს მუხლის შინაარსის გაგებასა და სწორად აღქმას მკითხველის მიერ.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-8 მუხლი - აღნიშნული მუხლი ყურადღებას ამახვილებს განზრახვაზე, კერძოდ კი განმარტავს პირდაპირი და

არაპირდაპირ განზრახვას. განზრახვის დადგენა აუცილებელია, რათა გაირკვეს მემკვიდრე აღიარებული უნდა იქნას თუ არა უღირსად.

Гачрижчяпнгген лрапе, Апяерчкдм кеввнкядп- მოცემულ ნაშრომში განხილულია რუსეთის ფედერაციის მიდგომა მემკვიდრეობის ჩამორთმევასთან დაკავშირებით და აღარებულია ის შეხედულება, რომ განზრახი დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში მემკვიდრე აუცილებლად უნდა გამოცხადდეს უღირსად.

Сергеев А. П., Толстой Ю. К., Гражданское право, М-წყაროდ გამოყენებული ნაშრომში ავტორი ყურადღებას ამახვილებს იმ პირებზე, რომლებიც განზრახი, ამორალური ქმედების ჩადენის მიუხედავად არ ჩაითვლებიან უღირს მემკვიდრეებად. ესენი არიან: 14 წელს მიუღწეველი პირები და მხარდაჭერის მიმღებნი.

„უღირს მემკვიდრედ აღიარება და მემკვიდრეობითსამართლებრივი სანქციები სავალდებულო წილის მემკვიდრის მიმართ, დბერეკაშვილი“ - ნაშრომში ავტორი საუბრობს მემკვიდრეობის ჩამორთმევის საფუძვლებზე და ყურადღებას ამახვილებს

განზრახ ჩადენილ ქმედებაზე , ავტორისეული ხედვით პირი,რომელიც ჩადის განზრახ დანაშაულს მამკვიდრებლის მიმართ აღიარებული უნდა იქნას უღირსდ მიუხედავად მისი მიზნისა თუ მოტივისა.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამეწარმეო, და სხვა კატეგორის საქმეებზე 2010წ, #7 - გადაწყვეტილებები ეხება მემკვიდრეობით სამართალთან დაკავშირებულ სასამართლო პრაქტიკასა და მიღებულ გადაწყვეტილებებს.

ე. შენგელია. და რ. შენგელია - მემკვიდრეობის სამართალი ,გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი ,2007-ახალმა კანონმდებლობამ აუცილებელი გახადა მემკვიდრეობითი სამართლის საკითხების ახლებურად გადაწყვეტა და განხილვა. სწორედ ამ მიზანს ემსახურება რომან და ეკატერინე შენგელიების წიგნი. ნაშრომში მთლიანად ეფუძნება მემკვიდრეობი სასამართლის საკითხების განხილვას და მათ სამართლებრივ ჭრილში მოწესრიგებას. წიგნში იურიდიულ ლიტერატურაზე დაყრდნობით ზუსტადაა გადმოცემული ქართულ მემკვიდრეობით სამართალთან დაკავშირებული ყველა ძირითადი სამართლებრივი საკითხი. მას თან ერთვის კაზუსები, ნიმუშები, რომლებიც ადვილებენ საკითხის აღქმას. ნაშრომში დანართების სიმრავლე განაპირობა მემკვიდრეობის წვრილმანი საკითხების ჩვენების სურვილმა.

I თავი ანდერძის ცნება

სიტყვა „ანდერძი“ სპარსული ენიდან წარმოიშობა და პირის უკანასნელ ნებას ნიშნავს შესაბამისად ანდერძი მამკვიდრებლის უკანასკნელი ნების გამოვლენის ყველაზე ოპტიმალური საშუალებაა, ვინაიდან მისი საშუალებით დგინდება თურაში გამოიხატებოდა მოანდერძის საბოლოო სურვილი. აქედან გამომდინარე ლოგიკურია, რომ მამკვიდრებელს არ შეუძლია სხვას მიანდოს მემკვიდრის დასახელება, რადგან ამ შემთხვევაში ანდერძის არსი გაუფასურდება. ვინაიდან და რადგანაც სწორედ მამკვიდრებლის ნებაზეა დამოკიდებული ვის უნდა ერგოს მისი ქონება, გასაკვირი არაა, რომ მოანდერძესვე შეუძლია მემკვიდრეობა ჩამოართვას კანონით მემკვიდრეებს. იგი არ არის ანდერძში მიუთითოს იმ გარემოებებზე, რომლებიც მემკვიდრეობის ჩამორთმევის საფუძველი გახდა. შესაბამისად კანონი იმ პირებთან ერთად რომლებსაც აქვთ მემკვიდრეობის უფლება ასახელებს იმ პირთა წრესაც, რომლებსაც არ შეუძლიათ ამ უფლებით სარგებლობა (შენგელია და შენგელია 2007, გვ.51-52).

1.1 უღირს მემკვიდრედ აღიარების წინაპირობები

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1310-ე მუხლიდან გამომდინარე „არც კანონით და არც მემკვიდრე არ შეიძლება იყოს პირი, რომელიც განზრახ ხელს უშლიდა მამკვიდრებელს მისი უკანასკნელი ნების განხორციელებაში და ამით ხელს უწყობდა თავისი ან მისი ახლობელი პირების მოწვევას მემკვიდრეებად ან სამკვიდროში მათი წილის გაზრდას, ანდა ჩაიდინა განზრახი დანაშაული ან სხვა ამორალური საქციელი მოანდერძის მიერ ანდერძში

გამოთქმული უკანასკნელი ნება-სურვილის საწინააღმდეგოდ, თუ ეს გარემოებანი დადასტურებული იქნება სასამართლოს მიერ.” (სამოქალაქო კოდექსი).

აქედან გამომდინარე, შეგვიძლია გამოვყოთ უღირს მემკვიდრედ აღიარების საფუძვლები:
1. მემკვიდრის მიერ განზრახ ხელის შეშლა მამკვიდრებლის მიერ მისი უკანასკნელი ნების განხორციელებაში; 2. განზრახი დანაშაულის ჩადენა ან სხვა ამორალური ქმედება, რომელიც მიმართულია მამკვიდრებლის ნება-სურვილის საწინააღმდეგოდ; (სტუდენტური სამართლებრივი ჟურნალი, მემკვიდრეობის ჩამორთმევასთან დაკავშირებული ბუნდოვანისაკანონმდებლო რეგულაციები საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით 2014, დავით აბესაძე, გვ-8).

„განზრახ ხელის შეშლა“ შესაძლოა სხვადასხვა ალტერნატიული ქმედებით გამოიხატოს, კერძოდ, მნიშვნელოვანი ფაქტების დამალვით, რომელსაც შეეძლო გავლენა ჰქონოდა მამკვიდრებლის ნება-სურვილზე, ან თუნდაც უშუალოდ ანდერძის შედგენაში ხელის შეშლით (საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი მეხუთე, თბილისი, 2000, 366-367). ამ შემთხვევაში პირი უნდა აცნობიერებდეს ქმედების სიმძიმეს მოსალოდნელი შედეგის მიმართ, თუმცა, საკითხის პრობლემურობა გამომდინარეობს იქიდან, რომ ხშირად გაუგებარია რა იგულისხმება სხვა ამორალურ საქციელსა თუ განზრახ დანაშაულში მამკვიდრებლის ნება-სურვილის წინააღმდეგ. ამორალურ ქმედებად ცივილიზაციის განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე განსხვავებული მოქმედებები ითვლებოდა, ამიტომ დღევანდელ რეალობაში შესაძლებელია „ამორალურობის“ სხვადასხვაგვარი ინტერპრიტირება. (BVerfGE, Urteil vom 15. №208>, [12.03.2019]).

იმისათვის, რომ უფრო გასაგები გახდეს თუ რა შემთხვევაში შეიძლება პირი უღირს მემკვიდრედ იქნეს აღიარებული, აუცილებელია თითოეულ წინაპირობათა სამართლებრივ ჭრილში განხილვა და ანალიზი:

პირველ რიგში სახეზე უნდა იყოს განზრახი დანაშაული- საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-9 მუხლის თანახმად: „განზრახ დანაშაულად ითვლება ქმედება, რომელიც ჩადენილია პირდაპირი ან არაპირდაპირი განზრახვით.“ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, მე-9 მუხლი). ამ მუხლის ანალიზიდან გამომდინარე ვასკვნით, რომ გაუფრთხილებლად ჩადენილი ქმედების მიუხედავად, რომელმაც თუნდაც მონადერძის გარდაცვალება გამოიწვია, მემკვიდრე მაინც მიიღებს სამკვიდროს (ჩიკვაშვილი, 2011, გვ. 24). რაც შეეხება განზრახ დანაშაულს, მაგალითად მკვლელობას, ჩადენილს მამკვიდრებლის მიმართ, სხვადასხვა გამოსმაურება მოჰყვა ქართულ სამართლებრივ პრაქტიკაში, რომელზეც საუბარი უფრო ვრცლად ქვევით გვექნება.

აგრეთვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ უღირს მემკვიდრედ არ ჩაითვლებიან 14 წელს მიუღწეველი და ასევე მხარდაჭერის მიმღები პირები, ვინაიდან, მათ მიუხედავად მათ მიერ ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედებისა, მოცემულ მომენტში არ შეეძლოთ გაეცნობიერებინათ ქმედების სიმძიმე. (Сергеев А. П., Толстой Ю. К., М., 2006, 641.). ჩვენი აზრით, მოცემული დანაწესი სამართლიანია, ვინაიდან ზემოთხსენებული პირებს შეუძლებელია

პასუხისმგებლობა დავაკისროთ იმ ქმედებისთვის, რომელიც ფსიქოლოგიურად არც კი ჰქონდათ გააზრებული და ვერ აცნობიერებენ მათი ქმედებიდან გამოწვეულ თანმდევ მძიმე შედეგებს.

საინტერესოა, რომ 1310-ე მუხლში საუბარია უშაუალოდ განზრახ დანაშაულზე, აქედან გამომდინარე უღირსად არ ითვლება ის მემკვიდრე, რომლის გაუფრთხილებლობით ჩადენილი ავტოავარიის შედეგად გარდაიცვლება მამკვიდრებელი, თუმცა, რა თქმა უნდა, თუკი პირი განზრახ მოქმედებდა იგი დამნაშავედ იქნება აღიარებული და ჩამორთმეული ექნება მემკვიდრედ ყოფნის უფლება. მემკვიდრეობის ჩამორთმევის საკითხზე გადაწყვეტილებას მხოლოდ სასამართლო იღებს და გადაწყვეტილებაში იმ გარემოებებზე უთითებს, რომელიც მემკვიდრეობის ჩამორთმევის საფუძველი გახდა. აქვე აღსანიშნავია, რომ სასამართლო ასეთ საკითხებს განიხილავს არა ნებისმიერი, არამედ მხოლოდ იმ პირის საფუძველზე, რომლისთვისაც უღირსი მემკვიდრისთვის მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევა კონკრეტულ ქონებრივ შედეგებს იწვევს. რაც შეეხება სარჩელის წარდგენის ვადებს, იგი დაინტერესებულ პირთა მიერ ხუთი წლის განმავლობაში უნდა იქნეს წარდგენილი იმ მომენტიდან, როცა ეს პირი შეუდგა სამკვიდროს ფლობას. აქვე, არ არის იშვიათი ისეთი შემთხვევები, როდესაც მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევის საკითხი დღის წესრიგში დგება მემკვიდრის მიერ სამკვიდროს მიღების შემდეგ. ამ დროს იგი ვალდებულია მიღებული ქონება უკან დააბრუნოს, წინააღმდეგ შემთხვევაში კი ვალდებულია განხორციელდეს სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების საფუძველზე. თუმცა, სსკს- 1313-ე მუხლის შინაარსიდანაც ჩანს, თუ როგორი ჰუმანურია კანონმდებლობა უღირსი მემკვიდრის მიმართ, ვინაიდან კანონი უღირსი მემკვიდრისადმი პატიების საშუალებას იძლევა, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ იგი პირს შეცდომის გამოსწორებისა და მემკვიდრე ყოფნის უფლებას ანიჭებს მას (ჩიკვაშვილი, 2000).

გასაკვირი არაა, რომ ქმედება მართლსაწინააღმდეგო ხასიათის უნდა იყოს, რათა პირი აღიარებულ იქნას უღირს მემკვიდრედ. აგრეთვე სუბიექტის მოქმედებები უნდა ეწინააღმდეგებოდეს მამკვიდრებლის ნება-სურვილს, კერძოდ, შესაძლოა ქმედება გამოიხატოს მამკვიდრებლის იძულებაში, რაც გამოიხატება პირის სასარბებლოდ ანდერძის შედგენაში, იმ ფაქტების დამახინჯება-შეცვლაში, რომელსაც შეუძლია ზეგავლენა იქონიოს მამკვიდრებლის ნება-სურვილზე, ნამდვილი ანდერძის დამალვაში და ა.შ. აგრეთვე აღსანიშნავია ისიც, რომ სუბიექტის ქმედება ხელს უნდა უწყობდეს თავისი ან მისთვის სასურველი პირების მემკვიდრეობად მოწვევას ან თუნდაც წილის გაზრდას სამკვიდროში (უღირს მემკვიდრედ აღიარება და მემკვიდრეობისამართლებრივი სანქციები სავალდებულო წილის მემკვიდრის მიმართ (ბერეკაშვილი, 2019, გვ.22- 23).

1.2. განზრახი მკვლელობა, როგორც უღირს მემკვიდრედ აღიარების საფუძველი

ქართულ სამართალში სხვადასხვა მოსაზრებაა გამოთქმული იმასთან მიმართებით, უნდა ჩამოერთვას თუ არა მემკვიდრეობის უფლება პირს მამკვიდრებლის განზრახ მკვლელობისთვის. ერთი შეხედვით საკითხი მარტივია - 1310-ე მუხლი თითქოს

ამომწურავად განმარტავს, რომ განზრახი დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში პირს უნდა ჩამოერთვას მემკვიდრეობის უფლება თუკი იგი მამკვიდრებლის უკანასკნელი ნების საწინააღმდეგოდ მოქმედებდა, თუმცა, საინტერესოა, როგორ უნდა გადაწყდეს საკითხი მაშინ, როდესაც პირი დანაშაულს ჩადის არა სამკვიდროს მიღების განზრახვით, არამედ, მაგალითად, შურისძიების მოტივით? როგორია სამართლებრივი რეგულირება იმ დროს, როდესაც პირი არ მოქმედებს ანგარებით. პირველ რიგში, მნიშვნელოვანია დადგინდეს რა მიზნით მოქმედებს მემკვიდრე მკვლელობის ჩადენისას.

ამ საკითხთან დაკავშირებით მოსაზრებას გამოთქვამს პროფესორი ზ. ახვლედიანი, რომლის აზრით, კანონი ზუსტად განსაზღვრავს, რომ განზრახი მოქმედება აუცილებლად ჩადენილი უნდა იყოს მიზნით და არა მის გარეშე (ახვლედიანი, 1997. გვ 3.). ჩვენი შეხედულებით, ეს მოსაზრება შესაძლოა მხოლოდ მაშინ იქნება მართებული როდესაც, მაგალითად ანდერძის დამალვას ეხება საკითხი, თუმცა განზრახ მკვლელობა მძიმე დანაშაულია. ამ დროს სხვა უფლებებთან ერთად ხელყოფილია მთავარი- სიცოცხლის უფლება და ვფიქრობთ, რომ არ აქვს მნიშვნელობა ამგვარი მძიმე დანაშაულის ჩადენისას პირი მოქმედებდა სამკვიდროს მიღების მოტივით, თუ რაიმე სხვა მაპროვიცირებელი მოტივი იყო მისი ქმედების განმსაზღვრელი ძალა.

ამ საკითხთან დაკავშირებით არაერთი საინტერესო გადაწყვეტილება არსებობს ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთი გადაწყვეტილების მიხედვით პირი განზრახი მკვლელობის ჩადენის მიუხედავად არ იქნა აღიარებული უღირსს მემკვიდრედ, რადგან დანაშაულის ჩადენისას მის მიზანი იყო შურისძიება დაზარალებულთა მიერ დამნაშავის პირადი ნივთების განადგურების გამო. აქედან გამომდინარე, ვინაიდან პირი მკვლელობის ჩადენის მომენტში მოქმედებდა შურისძიების მოტივით და არა სამკვიდროს მიღების მიზნით, რაიონული სასამართლოს გადაწყვეტილებით არ არსებობდა უღირს მემკვიდრედ აღიარების სამართლებრივი საფუძვლები. რაიონული სასამართლს გადაწყვეტილება სააპელაციო სასამართლოს მიერ იქნა გაზიარებული (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამეწარმეო, და სხვა კატეგორიის საქმეებზე, #7 (2010)).

აქედან გამომდინარე, თუ ქართულ სასამართლო გადაწყვეტილებებსა და კანონის ზუსტი განმარტების შესაბამისად ვიმსჯელებთ აღმოჩნდება, რომ თუნდაც განზრახი მკვლელობის ჩადენის შემთხვევაში, თუკი მკვლელობა ჩადენილი არ იყო ანგარების მოტივით, მაშინ მემკვიდრეს შეუძლია ისარგებლოს მემკვიდრეობის უფლებით. თუმცა, აღსანიშნავია, რომ სასამართლო ასეთ შემთხვევებში საკუთარ გადაწყვეტილებას ანალოგიით, სსკ-ს 98-ე II მუხლით ასაბუთებს, რომელიც ერთგვარად კეთილსინდისიერების პრინციპიდან გამომდინარეობს. კერძოდ 98-ე II მუხლით დადგენილია, რომ „თუ პირობის დადგომას არაკეთილსინდისიერად შეუწყო ხელი მხარემ, რომლისთვისაც პირობის დადგომა ხელსაყრელია, პირობა დამდგარად არ ჩაითვლება“. მართალია ეს ნორმა ფართოდ

მოქმედების საშუალებას იძლევა, თუმცა მოსამართლემ შესაძლოა არ გამოიყენოს ანალოგია და უშუალოდ სამართლის ნორმით ხელმძღვანელოს (ბერეკაშვილი).

მოსამართლეს 1310-ე მუხლი ლავირების საშუალებას აძლევს, ვინაიდან აღნიშნული ნორმის ბუნდოვანებიდან გამომდინარე ზუსტად ვერ დგინდება განზრახი დანაშაულის ჩადენისას რა მოტივით უნდა მოძრაობდეს მემკვიდრე უღირსად რომ იყოს მიჩნეული. კანონმდებლის მიერ ნორმის ბუნდოვნად ჩამოყალიბება ართულებს ერთი შეხედვით მარტივი საკითხის გადაწყვეტასა და ჩამოყალიბებას. ჩვენი აზრით, უსამართლობა განზრახი მკვლელობის ჩადენისას დამნაშავის უღირსად აღიარება უშუალოდ მის ქმედების მოტივზე დაყრდნობით. ზნეობრივდამორალურ პრინციპებზე დაყრდნობით თუ ვიმსჯელებთ მარტივი მისახვედრია, რომ დიდი ალბათობით, უშუალოდ გარდაცვლილი ნების საწინააღდეგო იქნებოდა მისივე მკვლელის მემკვიდრედ მოწვევა. თუმცა, ზემოთქმულის მიუხედავად მაინც მიგვაჩნია, რომ საგამონაკლისო შემთხვევებში თუკი დამნაშავემ მკვლელობა ჩაიდინა ბრალის შემამსუბუქებელი გარემოებების არსებობისას, მაგალითად მკვლელობა ჩაიდინა აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებით (სსკ-113-ე მუხლი) დანაშაულის ჩადენის მიუხედავად შესაძლოა მოწვეული იქნეს მემკვიდრედ და არა იმ დროს, როდესაც მართალია სამკვიდროს მიღების მოტივით არ მოქმედებდა, თუნდაც შურისძიების ან მაგალითად ხულიგნური ქვენაგრძობის მოტივით იმსხვერპლა მამკვიდრებელი.

აქედან გამომდინარე, ჩვენი შეხედულებით, ის აღიარებული პრაქტიკა, რომლის მიხედვითაც, თუკი დამნაშავეს მკვლელობა ანგარების მოტივით არ ჩაუდენია და ამ მიზეზით მიიღებს სამკვიდროს, არის გაუმართლებელი, ვინაიდან მიუხედავად იმისა, რომ დამნაშავე სამკვიდროს მიღების მოტივით არ მოქმედებს, მას კარგად აქვს გააზრებული მის მიერ განხორციელებული ქმედების მიერ გამოწვეული შედეგის სიმძიმე და აცნობიერებს, რომ მამკვიდრებლის გარდაცვალება მისი მემკვიდრედ მოწვევის პირდაპირპროპორციულია.

საინტერესოა თუ როგორ რეგულირდება განსახილველი საკითხი სხვადასხვა ქვეყნის სამართლებრივ სისტემებში. განვიხილოთ უღირსი მემკვიდრის სამართლებრივი ანალიზი გერმანულ სამართლებრივ ჭრილში. ყურადსაღებია გერმანული სამოქალაქო კოდექსის 2339-ე პარაგრაფის 1-ელი ნაწილი, რომლის მიხედვით, უღირს მემკვიდრედ აღიარების საფუძველია მემკვიდრის მიერ მამკვიდრებლის მიმართ განზრახი და მართლსაწინააღდეგო ქმედება, ან ისეთი ქმედების ჩადენა, რომელიც უუნაროს ხდის მამკვიდრებელს და მას არ შეუძლია ამგვარ მდგომარეობაში გადაწყვეტილების მიღება, საკუთარი სურვილისამებრ მოქმედება. (გერმანული სამოქალაქო კოდექსი) ყველაზე ნათლად უღირსი მემკვიდრეობის თემატიკა გერმანულ სამართალშია მოწესრიგებული. გერმანულ ლიტერატურაში არსებობს ერთი ანდაზა „Blutige hand nimmt krin erbe“- რომლის თანახმად ის ხელები, რომელიც სისხლში არის გასვრილი ვერ მიიღებს მემკვიდრეობას. ზოგ სახელმწიფოს კანონმდებლობაზე დაყრდნობითა და დაკვირვებით შესაძლოა ითქვას, შეიძლება ითქვას, რომ ამ ანდაზას არაერთი ქვეყანა აღიარებს. (ძნელაძე, სამართალი #3, 2002, გვ. 19)

რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსის ზუსტად განსაზღვრავს უღირს მემკვიდრედ აღიარების საფუძვლებს და ასაბუთებს, რომ ნებისმიერი მოტივის მიუხედავად, იქნება ეს ანგარება თუ შურისძიება, პირი ნებისმიერ შემთხვევაში მიჩნეული უნდა იყოს უღირსად (Гачрнжчяпннген лрапе, Апяерчкдм кеввнкядп, чя.16-11).

შესაბამისად იკვეთება, რომ სხვა ქვეყნების კანონმდებლობა ჩამოყალიბებულად და ნათლად განსაზღვრავს უღირს მემკვიდრედ აღიარების საფუძვლებს, მაშინ როცა ქართულ სამოქალაქო კოდექსში 1310-ე მუხლი ბუნდოვნადაა მოწესრიგებული. ერთი მხრივ, ყოველივე ეს შესაძლოა კანონმდებლის მიერ ნორმის არასრულყოფილად ჩამოყალიბებას დაკაბრალოთ, ან შესაძლოა მივიჩნიოთ, რომ ნორმა სპეციალურად იქნა ვიწროდ მოწესრიგებული, რათა მოსამართლემ შეძლოს საკუთარი შეხედულებისამებრ კანონის ინტერპრეტირება (რა თქმა უნდა, კეთილსინდისიერების პრინციპიდან გამომდინარე) და შესაძლებელი გახდეს დამნაშავეს ინტერესების გათვალისწინება.

დასკვნა

არგუმენტირებულ მსჯელობაზე დაყრდნობით შეიძლება დავასკვნათ, რომ იურიდიულ დოქტრინაში სხვადასხვა მოსაზრება არსებობს უღირს მემკვიდრედ აღიარების საფუძვლებთან დაკავშირებით. ერთნი ამტკიცებენ, რომ განზრახი დანაშაულის ჩადენა არ გამორიცხავს პირის მემკვიდრედ მოწვევას, ხოლო სხვების მოსაზრებით არ აქვს მნიშვნელობა მოტივს - შურისძიების მიზნით ჩადენილი განზრახი მკვლელობა უნდა გამორიცხავდეს სამკვიდროს მიღების შესაძლებლობას. ქართულ სასამართლო პრაქტიკაზე დაყრდნობით უღირს მემკვიდრედ აღიარების საფუძვლებთან დაკავშირებით არსებული, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით მოწესრიგებული აღნიშნული ნორმა ბუნდოვნადაა მოწესრიგებული მაშინ, როდესაც სხვა ქვეყნებში პირის უღირსად აღიარება მამკვიდრებლის უფლების დაცვის უმნიშვნელოვანესი მექანიზმია. ამ ნორმის მიზანია დამნაშავეს უფლების შეზღუდვით ხელი შეუწყოს მამკვიდრებელს ნება-სურვილის თავისუფლად, დაუბრკოლებლად ჩამოყალიბებასა და შემდგომში მის განხორციელებაში. თუმცა, სამწუხაროდ, ნორმა, რომელიც მამკვიდრებლის უფლების დაცვისკენ უნდა იყოს მიმართული, შესაძლებელს ხდის მოანდერძის მიმართ ჩადენილი განზრახი დანაშაულის მიუხედავად პირის მემკვიდრის მოწვევას, რაც, ჩვენი აზრით, დაუშვებელი და მიუღებელია. საქართველომ უნდა გაიზიაროს უცხოური (მაგალითად: გერმანული) საკანონმდებლო პრაქტიკა და მასზე დაყრდნობით შექმნას მამკვიდრებლის დაცვის ჩამოყალიბებული, სამართლიანი, საყოველთაოდ აღიარებული და მიღებული მექანიზმი. ჩვენ მიერ მომზადებულ ნაშრომში შევეცადეთ მაქსიმალურად დაგვეფიქსირებინა საკუთარი აზრი თითოეულ საკვანძო საკითხთან დაკავშირებით, საფუძვლიანად განგვეხილა უღირს მემკვიდრესთან დაკავშირებული ბუნდოვანი საკანონმდებლო რეგულაციები ქართულ მემკვიდრეობით სამართალში და საერთო ჯამში მკაფიოდ დაგვეფიქსირებინა ჩვენი შეხედულება საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1310-ე მუხლით გათვალისწინებულ ნორმასთან დაკავშირებით

გამოყენებული ლიტერატურა

- აბესაძე, დ. (2014) სტუდენტური სამართლებრივი ჟურნალი, მემკვიდრეობის ჩამორთმევასთან დაკავშირებული ბუნდოვანი საკანონმდებლო ლიტერატურა.
- ახვლედიანი, ზ. (1997). მემკვიდრეობის სამართალი, თბილისი
- ბერეკაშვილი, დ. (2019). უღირს მემკვიდრედ აღიარება და მემკვიდრეობის სამართლებრივი სანქციები სავალდებულო წილის მემკვიდრის მიმართ, თბილისი
- გერმანული სამოქალაქო კოდექსი 2399-ე პარაგრაფი
- საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი - მუხლი 1310
- საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი - მუხლი 98 II
- საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამეწარმეო, და სხვა კატეგორიის საქმეებზე, #7 (2010)
- საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, მე-8 მუხლი
- შენგელია. ე და შენგელია. რ (2007). მემკვიდრეობის სამართალი, თბილისი
- ჩიკვაშვილი შ., მემკვიდრეობის სამართალი, თბ., (2011)24
- ძნელაძე, ნ. (2002) უღირსი მემკვიდრეები, სამართალი #3
- ჭანტურია. ლ. (2000) საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი მეხუთე, თბილისი
- BVerfGE, Urteil vom 15. Januar 1958, Band 7, 215
- Сергеев А. П., Толстой Ю. К., Гражданское право, М., (2006) 641
- Гачрнжчяпнгген лрапе, Апяерчкдм кеввнкядп, чя.16-11

ტრადიციული მედიის ტრანსფორმაცია ციფრულ ეპოქაში (საქართველოს მაგალითი)

გურამ აბაშიძე

შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი

ჩვენს ეპოქაში ციფრული ტექნოლოგიების განვითარებამ მნიშვნელოვნად გაამარტივა კომუნიკაცია, ისევე როგორც სხვა სფეროებში, მედიასივრცეშიც ციფრული ტექნოლოგიების დანერგვა და მასზედ მორგება უმნიშვნელოვანეს ატრიბუტად იქცა, ვინაიდან ციფრული ტექნოლოგიების მომხმარებელთა რიცხვი ძალიან დიდია და ეს რაოდენობა დღითიდღე უფრო მატულობს. შესაბამისად ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაზე მორგება დიდ მნიშვნელობას იძენს.

ამ ნაშრომში განხილულია ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმაციის პროცესი, ტენდენციები და გამოწვევები, გამოკვლეულია პროცესის მიმდინარეობა და შედეგები.

კვლევის მიზანს წარმოადგენს ტრადიციული მედია ორგანოების ციფრულ სივრცეში ტრანსფორმაციის მნიშვნელობის განსაზღვრა და იმ შედეგების შესწავლა, რაც შეიძლება გამოიწვიოს ამ პროცესზე ჩამორჩენამ. ასევე კვლევის მიზანია ციფრულ ეპოქაზე მორგებული თუ ვერ მორგებული ტრადიციული მედია ორგანოების შედარებითი ანალიზი, გავლენების ასახვა მათ რეიტინგზე და მედია სივრცეში აუდიტორიის მოზიდვაში აღნიშნული პროცესის როლის განსაზღვრა. ამ ყველაფრისთვის ჩავატარეთ თვისებრივი და რაოდენობრივი კვლევა წინასწარ განსაზღვრულ აუდიტორიაზე, რაოდენობრივი კვლევის ფარგლებში ჩავატარეთ ელექტრონული ფორმის კითხვარი (გამოვიკითხეთ 300-ამდე 16 წლის ზემოთ, ადამიანი) საიდანაც დავადგინეთ ციფრული და ტრადიციული მედიის გამოყენების, ნდობისა და უპირატესობების სტატისტიკა. თვისებრივი კვლევის მეთოდით გამოვიკითხეთ ტრადიციული მედია ორგანოების ხელმძღვანელები და წარმომადგენლები (ჟურნალისტები). აღნიშნული კვლევების შედეგად გამოიკვეთა საკმაოდ საინტერესო სურათი, რაც ნაშრომში დეტალურადაა წარმოდგენილი.

ეს ნაშრომი ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმაციის პროცესში, თავისი შედეგებით გვისახავს, საქართველოში არსებულ საერთო სურათს, რაც თავის წვლილს შეიტანს აღნიშნული პროცესის მნიშვნელობის აღქმის საკითხში და ტრადიციული მედია ორგანოებსა და მათ წარმომადგენლებს მოუწოდებს ამ პროცესის დაჩქარების აუცილებლობისაკენ, რადგან ეს პროცესი გარდაუვალია და დაგვიანებამ შეიძლება

სავალალო შედეგები მოუტანოს ტრადიციულ მედია ორგანოებს.

საკვანძო სიტყვები: ციფრული ეპოქა, ტრადიციული მედია, მედიის ტრანსფორმაცია, სოციალური მედია, მულტიმედია, გაციფრულება.

Abstract

In our era, the development of digital technologies has greatly simplified communication, as well as in other areas, the introduction of digital technologies in the media space and adapting to it has become an important attribute, since the number of users of digital technologies is very large and this number is increasing day by day. Accordingly, adaptation of traditional media to the digital age is gaining great importance.

This paper discusses the process, trends and challenges of traditional media transformation in the digital age, investigates the progress and results of the process.

The purpose of the study is to determine the importance of the transformation of traditional media organizations in the digital space and to study the consequences that can be caused by lagging behind this process. Also, the aim of the study is a comparative analysis of traditional media organizations that have adapted or failed to adapt to the digital age, reflecting the influences on their rating and determining the role of the mentioned process in attracting the audience in the media space. For all this, we conducted qualitative and quantitative research on a predetermined audience, within the framework of quantitative research, we conducted an electronic form questionnaire (we interviewed up to 300 people over 16 years old) from which we determined the statistics of digital and traditional media use, trust and preferences. We interviewed the heads and representatives (journalists) of traditional media organizations using the qualitative research method. As a result of these studies, a rather interesting picture emerged, which is presented in detail in the paper.

In the process of transformation of traditional media in the digital age, this work shows us the general picture in Georgia with its results, which contributes to the perception of the importance of the mentioned process and calls on traditional media bodies and their representatives to the need to speed up this process, because this process is inevitable and delay can bring disastrous results. traditional media bodies.

keywords: Digital age, traditional media, media transformation, social media, multimedia, digitization.

შესავალი

ეპოქა, რომელშიც ჩვენ ვცხოვრობთ მკაფიოდ გამორჩეული და განსხვავებულია წარსული საუკუნეებისაგან, ეს განსხვავება და გამორჩეულობა მკვეთრად შეიმჩნევა ტექნოლოგიური განვითარების თვალსაზრისით. მე-20 საუკუნის დასასრულსა და 21-ე საუკუნის

დასაწყისში ტექნოლოგიური განვითარება თვალშისაცემი სისწრაფით მიიწვედა და მიიწვევს წინ, რამაც სხვა სფეროებთან ერთად უდიდესი როლი ითამაშა მედია სფეროშიც და უმნიშვნელოვანეს ცვლილებებს დაუდო საფუძველი. მაშინ როდესაც სულ რაღაც ორი საუკუნის წინ კომუნიკაციის თვალსაზრისით კაცობრიობას თითქმის არავითარი საშუალება არ გვქონდა გარდა ბეჭდური კომუნიკაციისა, დღეისათვის კომუნიკაცია უმაღლეს საფეხურზეა და გვაქვს კომუნიკაციის სხვადასხვა საშუალებები, ბეჭდვითი, რადიო, ტელევიზია და ციფრული (PARLAK, 2018)

21-ე საუკუნეში ჩვეულებრივი მობილური კავშირგაბმულობის საშუალებების ციფრულ ტექნოლოგიებად გარდასახვის შედეგად, კომუნიკაცია საგრძნობლად გამარტივდა და ყველასათვის ხელმისაწვდომი გახდა, ზემოთ ხსენებული ცვლილებების შესაბამისად ტექნოლოგიების აღზევა და გაციფრულება (Zaliha İnci Karabacak, Ayşe Aslı Sezgin Büyükalaca, 2019)

გამომდინარე იქედან, რომ ეს განვითარებისა და გაციფრულების პროცესი აქტუალურად მიმდინარეობს დღესაც, ჩვენს თემას ის უდავოდ აქტუალურს და საინტერესოს ხდის. არსებული რეალობიდან გამომდინარე ციფრულ ეპოქაში, მედია საშუალებები, კერძოდ ტრადიციული მედია, როგორც რადიო და ტელევიზია ასევე ბეჭდური მედია დადგა იმ აუცილებლობის წინაშე, რასაც ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმაციის აუცილებლობა ჰქვია, მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში ეს პროცესი დაწყებულია და დიდი სისწრაფით მიმდინარეობს. რასაკვირველია, არც საქართველო არ ჩამორჩენია ამ პროცესს, თუმცა რა ტემპით მიმდინარეობს, ეს სადისკუსიო თემაა (ბაჯელიძის, 2017).

ამ ნაშრომში საკითხს განვიხილავ, მხოლოდ საქართველოს მაგალითზე და შევეცდები, გამოვიკვლიო თუ როგორ მიმდინარეობს ჩვენს ქვეყანაში ტრადიციული მედიის ტრანსფორმაცია ციფრულ ეპოქაში.

აღნიშნულ თემასთან დაკავშირებით ინფორმაცია და კვლევები ძალიან მწირია იქედან გამომდინარე, რომ აღნიშნული პროცესი არც თუ ისე დიდი ხანია რაც დაიწყო და ეს მიმდინარე პროცესია. მე შევეცდები გამოვიკვლიო ამ დროისათვის რა ეტაპზეა ეს პროცესი, როგორ მიმდინარეობს და რომელი მედიასაშუალებები ახერხებენ ამ პროცესზე ფეხის აწყობას და რომელი ვერა, ასევე რა სირთულეებთანაა დაკავშირებული ტრანსფორმაციის პროცესი, რა შედეგები მოაქვს ამ პროცესში წარმატებას თუ წარუმატებლობას და რა მდგომარეობა გვაქვს დღეისათვის საქართველოში ამ თემასთან დაკავშირებით.

ლიტერატურის მიმოხილვა

საკვლევ თემასთან დაკავშირებული ლიტერატურა, როგორც ქართულ ასევე უცხოურ წყაროებში არც თუ ისე ბევრი მოიპოვება, ვინაიდან ციფრული ტრანსფორმაციის პროცესი არც თუ ისე დიდი ხანია, რაც დაიწყო და ჯერ არ დასრულებულა. ქართულ წყაროებში მოპოვებული ლიტერატურა გარკვეული ნაწილებით არის საკვლევ თემასთან კავშირში.

შესაბამისად ვრცლად მიმოსახილველი მასალა არ მოიპოვებოდა, რაც შეეხება უცხოურ ლიტერატურას, შედარებით უფრო მეტი მასალაა, როგორც თურქულ ასევე ინგლისურ ენაზე.

ინფორმაცია და ინფორმატორები

ადამიანს ოდითგანვე ჰქონდა ახალი ამბების მიმართ ინტერესი და მოთხოვნილება, ინფორმაციის საზოგადოებაზე მიწოდების ფორმები და გზები ყოველთვის ერთი და იგივე არ ყოფილა რა საკვირველია, დროის ცვლილებასთან და განვითარებასთან ერთად, შესაძლებლობების შესაბამისად იხვეწებოდა ინფორმაციის გადაცემის ხერხები თუ არხები, ინფორმაციის მიწოდების საკითხს კი ყველაზე კარგად ჟურნალისტიკა ახორციელებს, ინფორმაციის მიწოდების არხებისა და საშუალებების ცვლილების მიუხედავად ახალი ამბავი ჟურნალისტიკის ერთ ერთი მთავარი ფუნდამენტია, რაც როგორც ჩანს, ასევე დარჩება (Bayram, 2022).

მოდით განვიხილოთ, რა არის ახალი ამბავი და მისი მნიშვნელობა მედიაში. სიახლე და ზოგადად, ახალი ამბავი არის მიმდინარე მოვლენების თუ საგნების შესახებ ინფორმაცია, რომელიც საზოგადოების დიდ ნაწილის ინტერესს წარმოადგენს და საზოგადოებას საჯაროდ გადაეცემა. ყველა სიახლე შეიძლება ახალ ამბად მივიჩნიოთ და ეს ასეც არის, თუმცა ყველა სიახლით, რა თქმა უნდა მედია არ ინტერესდება, მედიის ობიექტივში მხოლოდ ის სიახლეები უნდა ხდებოდეს, რომელიც საზოგადოების ინტერესში შედის და მთელ ნაწილს თუ არა, საზოგადოების გარკვეულ ჯგუფებს მაინც უნდა უკმაყოფილებდეს ინტერესის გრძნობას, ამასთანავე ჟურნალისტიკის ობიექტივში შეიძლება მოხდეს ისეთი სიახლე, რომელიც უჩვეულოა და საზოგადოების ინტერესის გამოწვევის ალბათობა დიდია. ჟურნალისტიკა მეტად საპასუხისმგებლო და რთული პროფესიაა იმ თვალსაზრისით, რომ აქვს ვალდებულება ზღვა მასალიდან ამოარჩიოს, გაცხრილოს, გაანალიზოს და საზოგადოებას სწორი დაბალანსებული და ობიექტური ინფორმაცია მიაწოდოს. ჟურნალისტიკის ანუ მედიის მთავარ მისიას .საზოგადოების ინფორმაციით უზრუნველყოფა წარმოადგენს (Albadri, 2023).

ინფორმაციის როლი საზოგადოებაში ძალიან დიდია და მისი ზეგავლენა საზოგადოებაზე შეუფასებელია. ცნობილი ეკონომისტი და მკვლევარი რალოფ ჰარისი ამბობს, რომ „მედია არა მარტო „მაგიური ფანჯარაა“, რომლის მეშვეობითაც ჩვენ ვუყურებთ სამყაროს, არამედ „კარები“, რომლის მეშვეობითაც იდეები აღწევენ ჩვენს აზროვნებაში“ (თინიკაშვილი, 2019 გვ 10).

მსოფლიოში ინფორმაცია, როგორც პროდუქტი, ყველაზე ძვირადღირებულია და მასზედ კოლოსალური მოთხოვნილებაა. ინფორმაციას და ინფორმირებულობას ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს, ინფორმაციის მოსაპოვებლად ჟურნალისტების საკუთარ სიცოცხლესაც კი საფრთხეში იგდებენ და ზოგჯერ სწირავენ კიდევ თავს. მნიშვნელოვანია მედია

საშუალებებმა ინფორმაცია მიუკერძოებლად ობიექტურად მიაწოდონ საზოგადოებას, რადგან არ მოხდეს საზოგადოებრივი აზრის ფორმირება და შეგნებულად დამახინჯება, რაც ჟურნალისტიკაში დანაშაულია (თინიკაშვილი, 2019).

ადამიანთა ურთიერთობების მთავარი საფუძველი კომუნიკაციაა, სწორედაც ინფორმაციის ფლობისა და გაცვლის საფუძველზე ყალიბდება ადამიანური ურთიერთობები. ჟურნალისტიკა მსოფლიოში არსებული ზღვა ინფორმაციის მარეგულირებელი და გამავრცელებელია, ხოლო ჟურნალისტი კი მასობრივი ინფრასტრუქტურის მთავარ სუბიექტს წარმოადგენს, ჟურნალისტის მთავარი ფუნქციაა ინფორმაციის მოძიება, მიღება და გავრცელება (თინიკაშვილი, 2019).

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ დღეისათვის ონლაინ სივრცე მედიისთვის უმნიშვნელოვანესი წყაროა და ციფრული სივრცის გარეშე თანამედროვე ჟურნალისტიკის არსებობა შეიძლება ითქვას წარმოუდგენელია. ინტერნეტი ჟურნალისტებისათვის არა მარტო ინფორმაციის გავრცელებისა და გადაცემის საშუალებაა არამედ წარმოადგენს უდიდეს რესურსს, სადაც ინფორმაციის მოძიება ხდება, ასევე აუდიტორიასთან უკუკავშირი, კავშირი რესპონდენტებთან, კავშირი პოლიტიკურ სამყაროსთან, ბიზნესწრებთან და ასევე რაღა თქმა უნდა პიარის წარმომადგენლებთან (თინიკაშვილი, 2019).

ციფრული ეპოქა

ტექნოლოგიების მკვეთრმა განვითარებამ და ციფრული ტექნოლოგიების გავრცელებამ, ხელი შეუწყო და შეიძლება ითქვას უბიძგა კიდევ ჟურნალისტიკის და ზოგადად მედიასივრცის ციფრულ სივრცეზე ადაპტაციას. ციფრული ეპოქის საზოგადოებას, რა თქმა უნდა შესაბამისი მედიაპროდუქტის შექმნა და მიწოდება სჭირდება, სწორედ ამ შესაბამისი მედიაპროდუქტის შექმნის აუცილებლობამ საგრძნობლად შეცვალა ჟურნალისტიკის ყველა ის სპეციფიკა, რაც ციფრულ ეპოქამდე იყო ამ სფეროში (Pavlik, 2008).

განსაკუთრებით დიდი როლი ითამაშა უკუკავშირის (feedback) შესაძლებლობის წარმოქმნამ, აუდიტორია მიღებული ინფორმაციის ხარისხის შესახებ კომენტარის სახით აკეთებს უკუკავშირს მედიაპროდუქტის შემქმნელის მიმართ, რაც იძლევა საშუალებას მედიაპროდუქტის მიმწოდებელმა შეაფასოს მომხმარებლის ამ შემთხვევაში აუდიტორიის კმაყოფილება ან უკმაყოფილება მედიაპროდუქტის მიმართ და შესაბამისად დახვეწოს თავისი პროდუქტი (Albadri, 2023).

ამ ყველაფერმა და არა მარტო, შეცვალა მუშაობის სტანდარტები, ჟურნალისტური ეთიკა და მუშაობის სტილიც. ასევე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ციფრულ ეპოქაში მედიაპროდუქტის შექმნა გაცილებით მარტივია და ფინანსური თვალსაზრისითაც ხელსაყრელია, ამ ყველაფერმა კი გამოიწვია მედიის დეცენტრალიზაცია, რის შედეგადაც ინტერნეტში უამრავის მედიასაშუალება გვხვდება (ინტერნეტ გაზეთი, ინტერნეტ ჟურნალი, ინტერნეტ რადიო, ინტერნეტ ტელევიზია და ა. შ.), რაც განსხვავებული აზრების სიმრავლეს ანუ

მედიაპლურალიზმს უწყობს ხელს და მედიაპლურალიზმი, თავისთავად დემოკრატიის განვითარების ერთ ერთი მთავარი გარანტი და საყრდენია (აფროსიძე, 2017).

ასევე ციფრულ სამყაროში შესაძლებელი გახდა მცირე ჯგუფებსაც (რელიგიური, ეთნიკური, პოლიტიკური და სხვა) განეთავსებინათ ინტერნეტის საშუალებით თავიანთი მოსაზრებები და შეხედულებები ამა თუ იმ საკითხთან დაკავშირებით და მიეწოდებინათ თავიანთი ხმა ფართო საზოგადოებისათვის, ამ უნიკალური შესაძლებლობით განსაკუთრებით ციფრულ ეპოქაში სარგებლობს პოლიტიკური უმცირესობები, კერძოდ სოციალური მედიის საშუალებით პოლიტიკურ პარტიებსა თუ კანდიდატებს აქვთ შესაძლებლობა მიაწვდინონ ხმა ამომრჩეველთა მცირე ან ფართო ჯგუფებს და გავლენა მოახდინონ მათ გადაწყვეტილებაზე თავიანთ სასარგებლოდ, რადგანაც სოციალური მედიის საშუალებით გვეძლევა ინფორმაციის ვირუსულად სწრაფად გავრცელების შესაძლებლობა ძალიან მოკლე დროში (ბაჯელიძის, 2017).

ასევე გასათვალისწინებელია ის ფაქტიც, რომ ბეჭდური მედიის შემთხვევაში საქმე ცოტა სხვაგვარადაა, ბეჭდურიდან გაზეთების ციფრულ სივრცეში ტრანსფორმაცია არის მსოფლიო ტენდენცია, თუმცა ამ პროცესმა შედეგად შეამცირა გაზეთების ტირაჟები, რადგანაც აუდიტორია განსაკუთრებით ახალგაზრდებს ურჩევნიათ ელექტრონული ვერსია წაიკითხონ თავიანთ სმარტფონებზე, პლანშეტებსა თუ კომპიუტერებზე. ზოგიერთმა ფართო ტირაჟის მქონე გაზეთმა, როგორებიცაა ბრიტანული გაზეთი „Independent“-ი და ამერიკული „News world report“-ი, შეწყვიტეს ბეჭდური ვერსიის გამოქვეყნება და მთლიანად გადავიდნენ ელექტრონულ ვერსიაზე. თუმცა, ამ ფაქტმა გამოიწვია რეკლამების კლება, რაც ბეჭდური მედიისთვის ეს სერიოზული გამოწვევაა, რადგანაც რეკლამა მათი მთავარი შემოსავლის წყაროა. სადისკუსიო თემაა ამ შემთხვევაში უნდა დაუბრუნდნენ ბეჭდურ ვერსიას, თუ გააგრძელონ როგორც ბეჭდური ასევე ელექტრონული ვერსიის წარმოება ანუ ჰიბრიდულ რეჟიმში, მაგრამ საინტერესოა ეს ლოგიკა, როგორ იმუშავებს ისეთ პატარა ქვეყანაში, როგორც საქართველო და გაზეთებს ისედაც დიდი ტირაჟი არ აქვთ, ანუ მთავარი შემოსავლის წყარო რეკლამები არ არის? ამრიგად, გაზეთების ინდუსტრიის მომავალი არის თანამედროვე მასობრივი კომუნიკაციების ერთ ერთი გლობალური გამოწვევა მთელ მსოფლიოში, რადგანაც მედიის კონვერგენციის ეპოქაში, გაზეთები და ზოგადად ბეჭდური მედია განიცდის სწრაფ ტრანსფორმაციას ციფრულ ეპოქაში, დიგიტალიზაციის პროცესი ცვლის გაზეთების ინდუსტრიას, აუდიტორიის მოზიდვისა და მოცვის მიზნით ბეჭდური მედიის უმეტესობას აქვს თავისი ვებგვერდი (ოსეფაშვილი, 2019).

ბეჭდური მედიის ბედი განსაკუთრებით საქართველოს მსგავს პატარა ქვეყნებში კითხვის ნიშნის ქვეშ დგას, შეწყვეტენ არსებობას თუ ჩაანაცვლებენ ციფრული ვერსიით? ეს კითხვები დროდადრო აქტუალური და დისკუსიის საგანი ხდება, ეს ზოგადად გლობალური გამოწვევაა, მაგრამ განსაკუთრებით საფრთხეს უქმნის პატარა ქვეყნებს, სადაც ბეჭდური მედიის ტირაჟები არც თუ ისე მაღალია. კონვერგენციის ახალი ამბების პროდუქტები ბეჭდური მედიის უმეტესობაში, ბეჭდური მედიის ციფრულ ვერსიაში, გვხვდება არა მარტო ფოტოები და ტექსტები, არამედ ვიდეო და აუდიო ფორმატის მასალებიც. ბეჭდური

და ონლაინ მედიის ჟურნალისტების მიერ საქართველოში მულტიმედიური ფორმების გამოყენება დღითიდღე იზრდება. ქართული გაზეთებს და საინფორმაციო სააგენტოებს თითქმის ყველას აქვს ვებსაიტები და ისინი იყენებენ მულტიმედიურ ფორმებს ახალი ამბების გავრცელებისას. ტექნოლოგიების სწრაფი განვითარება ასევე იწვევს ჟურნალისტური პრაქტიკის ცვლილებებს და ესეც კიდევ ერთი გლობალური გამოწვევის მიზეზი ხდება (ოსეფაშვილი, 2019).

მომავლის განჭვრეტა შეუძლებელია, თუმცა არსებული მონაცემებისა და გათვლების შეზავებით, შეგვიძლია ვიმსჯელოთ: რა იქნება ციფრული ეპოქის ყველაზე ცხელი თემები? რომელ ციფრულ პლატფორმებს აქვს ტრენდად ქცევის ყველაზე დიდი პოტენციალი? როგორ შეიცვლება შეიცვალოს მომხმარებლების ქცევა? იმის თქმა დანამდვილებით შეგვიძლია, რომ ციფრულ მედიაზე გავლენას ისეთი მოვლენებიც მოახდენს, როგორცაა: მსოფლიოში მიმდინარე კონფლიქტები, პარიზის ზაფხულის ოლიმპიური თამაშები და 60-ზე მეტ ქვეყანაში ჩასატარებელი არჩევნები (მათ შორის: აშშ-ის საპრეზიდენტო არჩევნები). როგორც გასულ 2023 წელს, 2024-შიც კვლავ აქტუალური იქნება წარმოსახვითი რეალობის (AR) და ვირტუალური რეალობის (VR) კონცეფციები, შესაბამისი გაჯეტები და Web3 – იდეა ინტერნეტის მომავლის შესახებ (დეცენტრალიზებული, ბლოკჩეინზე დაფუძნებული სისტემის შექმნა) (ნადარაია, 2024).

პირველრიგში, მასობრივი ინფორმაცია და მისი გავრცელების საშუალებები, XXI საუკუნეში, ტექნოლოგიების განვითარებასა და მის პროგრესულობას უნდა დავუკავშიროთ. ზოგადად, მედია სივრცე მოიცავს ნებისმიერ მეთოდს რაიმეს გავრცელებისა, თუმცა ამ შემთხვევაში განიხილება მხოლოდ ტელევიზია, როგორც მისი ყველაზე პოპულარული და რეიტინგული წყარო, იგივე ტრადიციული მედია. ტელევიზიას საზოგადოების წინაშე, დაეკისრა მნიშვნელოვანი და საპასუხისმგებლო ფუნქციები, რაც მის ოპერატიულობასა და უტყუარობაში გამოიხატება, თუმცა უტყუარობის საკითხი პირობითია და გააჩნია რომელ ტელე მაუწყებელზეა საუბარი, ობიექტურობის თემაში შესვლა კი ძალიან შორს წაგვიყვანს და არ ღირს აქ ამის გარკვევა. მნიშვნელოვანია, ტელე მაუწყებლობა ინფორმაციული დონის ამაღლებაზე და საზოგადოების ფორმირებასა ზემოქმედებს (ძიძიშვილი, 2020).

ტექნოლოგიური გარდაქმნები მოიცავდა ფართო ტრანსფორმაციის პროცესებს ტრადიციულ მედიასა და მოწინავე თანამედროვე ტექნოლოგიებს შორის. ეს ორ სხვადასხვა თაობას შორის საზღვრების წაშლის მცდელობაა, კერძოდ ტრადიციული მედიის შინაარსის ციფრულ სივრცეში ინტეგრირება და შერწყმა, რის საფუძველზეც წარმოიშვა მულტიმედია ანუ ახალი მედია. ინსტიტუტების, ორგანოების და პიროვნებების ტრანსფორმაცია ციფრულ საკომუნიკაციო გარემოში. ტრადიციული მედიის ტრანსფორმაცია გულისხმობს ტექნოლოგიების, პროდუქტებისა და პერსონალის შერწყმას ტრადიციულ და ციფრულ მედიას შორის. ფაქტიურად ეს ძალიან განსხვავებული გარემოა, რაც გავლენას მოახდენს, როგორც ახალი ამბების შინაარსზე, ასევე ჟურნალისტურ პრაქტიკაზეც, ვინიდან ეს სივრცე მოითხოვს ჟურნალისტებისაგან გარკვეული უნარ-ჩვევების და ახალი ციფრული მოწყობილობების გამოყენების უნარების ქონას (Albadri, 2023).

ერთერთი ფენომენია, ინფორმაციული და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების, ტრადიციული მედია კონტენტის და კომპიუტერული ქსელების ურთიერთდაკავშირება. ის აერთიანებს სამ მთავრ კომპონენტს; გამოთვლას, კომუნიკაციას და შინაარსს - და არის მედიის შინაარსის ციფრულ სივრცეში ტრანსფორმაციისა და ინტერნეტ პოპულარობის პირდაპირი შედეგი. მედიის დაახლოება გარდაქმნის დამკვიდრებულ ინდუსტრიებს, სერვისებსა და სამუშაო პრაქტიკებს, რაც საშუალებას იძლევა წარმოქმნას შინაარსის სრულიად ახალი ფორმები. კონკრეტული მოწყობილობებით მულტიმედია ანაცვლებს გრძელვადიან მედია ინდუსტრიას და კონტენტის „სილოსებს“ და სულ უფრო მეტად აშორებს კონტენტს რაც მნიშვნელოვან გამოწვევებს უქმნის საჯარო პოლიტიკასა და რეგულაციას. მედიის კონვერგენციის ხუთი ძირითადი კომპონენტია სოციალური, ინდუსტრიული, ტექნოლოგიური, პოლიტიკური და ტექსტური. ასევე, ტრანსფორმაცია გულისხმობს ინტერნეტის მეშვეობით ტრადიციული მედიის ტექნოლოგიებისა და პლატფორმების შერწყმას ციფრულ სივრცეზე. მედიის კონვერგენცია ასევე არის ბიზნეს სტრატეგია, რომლის დროსაც საკომუნიკაციო კომპანიები აერთიანებენ თავიანთ საკუთრებას სხვადასხვა მედია საკუთრებაზე (Albadri, 2023).

ციფრული მედია მიეკუთვნებოდა ახალ ციფრულ ტექნოლოგიებზე ბაზირებულ კომუნიკაციის საშუალებებსა და ფორმებს. ტერმინი „ციფრული სივრცე“ ხდება გასაგები მასში ინტერნეტისა და მსოფლიო ქსელის, ვიდეო თამაშების, ინტერაქტიური მედიებისა და მულტიმედიების სხვა ფორმების ჩართვისას, რომლებიც პოპულარული გახდა 1990-იან წლებიდან. ტექსტები გაზეთისთვის, ვებსაიტისა და მობილური ტელეფონებისთვის იქმნება სხვადასხვაგვარად, ქართველ ჟურნალისტებს კარგად ესმით ახალი ამბების შეტყობინებისთვის კომუნიკაციის ბეჭდვით და ციფრულ არხებს შორის სხვაობა, რეპორტიორმა შეიძლება დაწეროს გრძელი შეტყობინება, სხვა შემთხვევაში კი - იგივე საინფორმაციო საბაბით იმავე გამოცემაში გაჩნდება მხოლოდ პატარა შენიშვნა, რომელიც ჰგავს უფრო განცხადებას. გარდა ამისა, გადმოცემის ტონი, სტილი და კომუნიკაციური სტრატეგიები განასხვავებენ მედიების ერთ ნაწილს მეორისგან. წარსულში და არა მხოლოდ წარსულში დღეისათვისაც არის მოსაზრება, რომ ახალი ციფრული მედია საშუალებები ჩაანაცვლებენ ტრადიციულ მედია საშუალებებს, თუმცა უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ ძველი მედიების განვითარების პროცესში ხდებოდა მათი შესაძლებლობების გაფართოება, რამაც მოგვიყვანა ციფრული მედიასივრცის შექმნამდე. საზღვრები ტრადიციულ მედიასა და ციფრულ სივრცეს შორის ზოგჯერ იშლება, ადამიანებს უკვე ესმით, რომ ტრადიციულ და ახალ მედიებს შეუძლიათ თანაარსებობა და ერთმანეთთან ურთიერთქმედება. ახალი მედიები ქმნიან წინაპირობებს იმისა, რომ ინფორმაცია შეიძლება გავრცელდეს სხვადასხვა არხებით და მიაღწიოს სხვადასხვა მიზნობრივ ჯგუფებს, ამრიგად მომხმარებლის ყურადღების გამახვილება ხდება შეტყობინების შესაბამისად. რადგან ძველი მედიების შინაარსი, მცირე ცვლილებების გარდა, „ტრანსფორმირებული იქნა“ ციფრულ ფორმატში, ამიტომ ტრადიციული მედიების მწარმოებლებმა შინაარსი გახადეს ისეთი, რომ მიმართული ყოფილიყო ციფრული მედიების აუდიტორიისადმი. ტრადიციული მედია ორგანოები, რომლებმაც შეძლეს ციფრულ სივრცეში ტრანსფორმაციის პროცესზე მორგება

ისინი არ გამქრალან, პირიქით სწრაფად განვითარდნენ და რეიტინგიც გაეზარდათ (ძიძიშვილი, 2020).

ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმაცია

ტექნოლოგიების სწრაფი განვითარების ფონზე, ბეჭდურმა და სოციალურმა მედიამ განახორციელეს შერწყმა და ახალი ამბების კონვერგენცია გამოყენება და ახალი ვიდეო ფორმატების დამატება ხალი ამბების გასავრცელებლად, თუმცა ეს გაზეთების ინდუსტრიის დასასრულს ნამდვილად არ ნიშნავს, ეს გლობალური გამოწვევა და ეტაპობრივად გარდაქმნის ტრადიციულ მედიას ონლაინ მედიად (ოსეფაშვილი, 2019).

მიუხედავად იმისა, რომ ტრადიციული მედია შეიცავს იმ საშუალებებს, რომლებიც ციფრულ ეპოქამდე არსებობდნენ, ციფრული მედია მოიცავს ყველა ონლაინ პლატფორმას, მათ შორის ელფოსტას, სოციალურ მედიას, ვებსაიტებს და ვიდეო ნაკადს. სოციალური მედიის მომხმარებელთა რიცხვი მნიშვნელოვნად იზრდება, რაც მას მარკეტინგული ტექნიკის დანერგვის ეფექტურ ადგილად აქცევს. სოციალურ მედიაში კომპანიებს შეუძლიათ პირდაპირ ისაუბრონ თავიანთ მიმდევრებთან. ორგანული კონტენტი, რომელიც მოიცავს სოციალურ ქსელში შექმნილ ნებისმიერ წერილობით, გრაფიკულ ან ვიდეო პოსტს მედია ფასიანი რეკლამის გარეშე, აქვს პოტენციური მიაღწიოს ადამიანთა მნიშვნელოვან რაოდენობას. ბიზნესებს ასევე შეუძლიათ გამოიყენონ ფასიანი რეკლამა სამიზნე აუდიტორიისთვის რამდენიმე მახასიათებლის საფუძველზე, როგორცაა მდებარეობა, სქესი, ინტერესები ან თუნდაც სამუშაოს დასახელება (Albadri, 2023).

მედიის ანალიტიკოსების უმეტესობა ამტკიცებს, რომ სოციალური მედიის პოპულარობის მიუხედავად, ტრადიციული მედია კვლავ მნიშვნელოვან როლს თამაშობს, მეტწილად უფროსი ასაკის ადამიანებისათვის, ტრადიციული მედია ჯერ კიდევ იკავებს ახალი ამბების მიღების მთავარი წყაროს ადგილს. მსგავსი სურათი არის განსაკუთრებით ნაკლებად განვითარებულ და განვითარების ნელი ტემპით მოსიარულე ქვეყნებში, სადაც მობილური და ციფრული ტექნოლოგიები შედარებით ნელი ტემპით იკიდებს ფეხს. ტექნოლოგიურ მიღწევებთან ერთად, განვითარდა მასობრივი კომუნიკაცია, ტრადიციული მედია განსაკუთრებით კი ბეჭდური მედია ნელ-ნელა იშლება და მას ენაცვლება სოციალური მედია, რომელიც ძალიან სწრაფად ითვისებს აუდიტორიას იკავებს ტრადიციული მედიის ადგილს და ხდება ინფორმაციის მიღების ძირითადი საშუალება (Albadri, 2023).

ტელე მაუწყებლობა გამოგონების დღიდან მოყოლებული, იყო და რამდენადაც გასაკვირი არ უნდა იყოს ის ვერაფერმა ვერ ჩაანაცვლა ბოლომდე, მაშინ როდესაც სოციალური მედია არ არსებობდა ტელევიზია და ტელემაუწყებლობა ზოგადად ყველაზე პოპულარული და დიდი აუდიტორიის მომცველი იყო ვიდრე ბეჭდური და რადიო მაუწყებლობა, იმის მიუხედავად, რომ ბეჭდური და რადიო მაუწყებლობა გაცილებით დიდი ხნის ისტორიის მატარებელი არის ვიდრე ტელევიზია, აუდიტორიის თვალსაზრისით და ინფორმაციის თვალსაზრისით ყველა სხვა მედია მაუწყებელს უსწრებდა ტელე მაუწყებლობა და

დღეისათვის, როდესაც სოციალური მედია ძალიან სწრაფად განვითარებადი და დიდი აუდიტორიის მომცველია, ტელევიზია მაინც რჩება მთავარ ინფორმაციის წყაროდ. ამის მიზეზი ის არის რომ ვიდეოებს განსაკუთრებული როლი აქვთ, რადგან ერთის მხრივ უფრო სანდოა მედია აუდიტორიისთვის, მაყურებლები იღებენ ინფორმაციას რომელსაც სხვები არ წარმოადგენენ და შეუძლიათ მათი თვლით დაინახონ რა როგორ მოხდა. მეორეს მხრივ მთავარი მიზეზი რის გამოც ტელევიზია ისევ რჩება ინფორმაციის მიღების მთავარ წყაროდ ის არის, რომ ვიდეოს ყურებისას ინფორმაციის მიღება უფრო მარტივი და უტყუარია. ამრიგად ვიდეოს ყურებას და ინფორმაციის მიღებას შედარებით ნაკლები დრო სჭირდება, ვიდრე გაზეტებსა და ჟურნალებში სტატიებს კითხვას, მით უმეტეს, რომ ჟურნალ გაზეტები ტელევიზიასთან შედარებით უფრო მეტი დრო სჭირდება აუდიტორიამდე მიღწევისათვის. ყოველივე ამ და სხვა მიზეზების გამო ტელევიზია იმთავითვე იყო და ჯერ ჯერობით ისევ რჩება ყველაზე დიდი აუდიტორიის მქონედ და ინფორმაციის მიღების მთავარ წყაროდ. თუმცა თუ დავაკვირდებით სოციალური მედიის განვითარების სისწრაფეს არ არის გამორიცხული რომ ეს რეალობა უახლოეს მომავალში შეიცვალოს და სოციალურმა მედიამ გადაწონოს ეს ყველაფერი (ოსეფაშვილი, 2019).

ტექნოლოგიური ციფრული გარემოს განვითარებით, ინტერნეტი იქცა რადიოსადგურების მიწოდების მნიშვნელოვან დამატებით პლატფორმად, რომლის მეშვეობითაც ხდება ციფრული სამაუწყებლო პროგრამების პრეზენტაცია. სტანდარტული მიწისზედა მაუწყებლობის გარდა, ხელმისაწვდომი გახდა სახმელეთო რადიო, ინტერნეტი და ვებ რადიოების მიღება დაიწყო პორტატულ მოწყობილობებზე, როგორცაა მანქანის რადიოები. რადიოს ახალმა შესაძლებლობებით გამოყენებამ ისევე სწრაფად შეცვალა ინფორმაციის მიმღების ტრადიციული შაბლონები, განსაკუთრებით ინტერნეტ რადიოს აუდიტორიის სწრაფი ზრდით, სამაუწყებლო და ინტერნეტ რადიო მიმღებების განვითარებით და მობილური ტელეფონის, როგორც ყველაზე სწრაფ ინფორმაციის მიღების საშუალებად ჩამოყალიბებით (Albadri, 2023).

ციფრულმა ტრანსფორმაციამ გავლენა მოახდინა ტრადიციული მედიის ინტერაქტიულ გარემოზე. ტრანსფორმაციის ყველაზე თვალსაჩინო გამოვლინება იყო ციფრულ არქივში, მედიასაშუალების აპლიკაციაში, ვებსაიტზე და გვერდებზე ციფრულ პლატფორმებზე, განსაკუთრებით (Facebook, Twitter, Instagram...). ამ ტრანსფორმაციების შედეგად განვითარდა ციფრული კონტენტი, გააქტიურდა პირდაპირი მაუწყებლობის სერვისი, გამოქვეყნდა ახალი ამბები და მოკლე რეპორტაჟები, ასევე განვითარდა რადიომაუწყებლობის სტუდია სოციალური მედიის პირდაპირი მაუწყებლობის სერვისებისთვის. ამ ტრანსფორმაციის უკან სხვადასხვა მოტივი დგას, რომელთაგან ყველაზე თვალსაჩინოა: საინჟინრო საწყისი წერტილი აუდიტორიასთან უსწრაფესად დასაუკეთესო ხარისხით მისასვლელად, ცოცხალი ძალის უზრუნველყოფა, მოწყობილობების უფრო სწრაფად კონტროლი, ციფრული არქივის გადაუდებელი აუცილებლობა და ციფრულ საკომუნიკაციო პლატფორმებზე აუდიტორიის რაოდენობის გაზრდა, ასევე მის პუბლიკაციებში რეკლამისა და მარკეტინგის ეფექტურობა (Albadri, 2023).

ციფრული მედიის ინდუსტრიაზე გავლენა იქონია, შეკუმშული ფიზიკურმა სივრცემ ონლაინ ახალი ამბების გაშუქებაზე, ამ სხვადასხვა კომპონენტების თავიანთი თვისებების შენარჩუნებით გაერთიანებამ და შერწყმამ გლობალური მასშტაბით და შესაბამისად, დრეისათვის ადგილობრივ, რეგიონულ, ეროვნულ და საერთაშორისო კავშირების გავლენა უფრო დიდია, ვიდრე ადრე. ამის კიდევ ერთი ასპექტია გლობალიზაციისა და ინდივიდუალიზაციის ორმაგი პროცესი; გლობალური და ლოკალური. შინაარსის განთავსების სიჩქარის დამუშავების ტექნოლოგია არის ინფრასტრუქტურა, რომელიც მხარს უჭერს სწრაფ რეაგირების დროს ახალი ამბების მიღებასა და განთავსებას ინტერნეტში, ამან თავის მხრივ, შეცვალა ახალი ამბების წარმოების პროცესი მთელს მსოფლიოში. შეკუმშული დროის განზომილება ლოკალური და გლობალური შედეგებით (Amy Schmitz Weiss, Vanessa de Macedo Higgins Joyce, 2009).

ბევრი სატელევიზიო პროგრამა და ქსელი იყენებს ინტერნეტ ტექნოლოგიას, რომელიც შექმნილია პროგრამის მწარმოებლების სასურველ აუდიტორიასთან დაახლოების მიზნით. „სოციალური მედიის ნამდვილი ძალა მდგომარეობს მის მიერ მოწოდებულ ინფორმაციაში. მილიონობით მომხმარებელი, რომლებიც ყოველ წუთში ათასობით შეტყობინებას ქმნიან, აზიარებენ თავიანთ ღირებულ შეხედულებებს საჯარო ფორუმებზე რაც ხელს უწყობს აპლიკაციის პოპულარიზაციას. სოციალური მედიის საშუალებით რადიო პროგრამისტები ასევე ეძებენ გზებს, რათა წაახალისონ აუდიტორიის ჩართულობა (Albadri, 2023).

როდესაც ციფრული გამოცემა გამოჩნდა ინტერნეტში, გაზეთების მფლობელებმა და თანამშრომლებმა დაინახეს, რომ მათი მედია საშუალებები შესუსტებისა, ფინანსური კრიზისისა და აუდიტორიის კლებისაკენ მიემართებოდნენ. წარსულში გაზეთების გამოცემა მოითხოვდა გვერდების მომზადებას, გიგანტურ საბეჭდო მანქანას, მანქანებისა და თვითმფრინავების ფლოტს, რომლებიც გამოიყენებოდა ქაღალდის გაზეთების გავრცელებაში, მაგრამ დღეს ახალი ამბების გვერდის დაყენება და მისი გამოქვეყნება უფრო ადვილი ღილაკის დაჭერით გახდა შესაძლებელი, რადგან ამისათვის კომპიუტერის ეკრანი ან სმარტფონი სავსებით საკმარისია. ამ რეალობის გათვალისწინებით, ნიუსრუმის მფლობელებმა მოიფიქრეს რამდენიმე ფორმულა, რათა შეემცირებინათ ამ საინფორმაციო რევოლუციის, დიგიტალიზაციის შედეგად მიღებული ზარალი და მათ დააწესეს გამოწერა მათთვის, ვისაც სურს სრულად წაიკითხოს ის, რასაც აქვეყნებს საკუთარ საიტებზე. სხვებმა გარკვეული ხარჯების დასაფარად კომერციულ რეკლამას მიმართა. მესამე ჯგუფმა მიმართა სპეციალიზაციას სიღრმისეული სტატიების მომზადებაში, რომლებიც მკითხველს აწვდიან დეტალებს და ანალიზებს, რომლებსაც სოციალური მედიის მფლობელები ვერ აწვდიან (Albadri, 2023).

ყველა ამ ტრანსფორმაციამ განაპირობა ახალი მედია სცენის გაჩენა, რომელიც შეიძლება შეფასდეს, როგორც ინვერსიული მედია პირამიდა, ჟურნალისტურის სცენის შიგნით როლების ახალი განაწილების გამო. ვინ იფიქრებდა, რომ ტელევიზორი, როგორც ინფორმაციის მიღების უმთავრესი მოწყობილობა, ერთ დღეს გახდება სალონების დეკორატიული ყუთი, არც მეტი არც ნაკლები დიან, ეს ასე მოხდა ტელევიზია უმეტეს დასავლურ ქვეყანაში და

ჩრდილოეთ ამერიკაში გახდა დეკორატიული ყუთი. ტელევიზია, რომელშიც პირდაპირი ტრანსლაცია შერწყმულია ხმასთან, გამოსახულებასთან და ფერთან, ხოლო მისი ყურება ყველგან შეიძლება ძალიან პატარა და კომფორტული მოწყობილობით რასაც სმარტფონი ქვია. საზოგადოების მიერ მედიის გამოყენების შესახებ ამერიკულ კვლევაში აჩვენა, რომ ამერიკული საზოგადოება ათწლეულების განმავლობაში ახორციელებდა ინტენსიურ მიგრაციას ინტერნეტისკენ (Albadri, 2023).

ციფრულმა ეპოქამ დაამყარა ახალი ურთიერთობა, მედიას მის ტრადიციულ ფორმასა და ტელევიზიას შორის, რადგან ის გადადის სოციალურ ქსელებთან. ტრადიციული მედია უნდა მოერგოს სოციალური მედიის უპირატესობებს. ტელევიზიის კონტენტის დონეზე სტრატეგიული კავშირი სოციალურ ქსელებთან, როგორც კომუნიკაციის საშუალებებთან, და არა მხოლოდ ჩვეულებრივ მედიასთან, ასევე შეუდარებელი გახდა. სატელევიზიო გადაცემების დიზაინი განხორციელდა ამ ქსელების მომხმარებლების ურთიერთქმედების დამატებით კომენტარების საფუძველზე, იქნება ეს Twitter-ზე, Facebook-ზე თუ სხვა სოციალური ქსელები. პროგრამის ღირებულება და პოპულარობა აშკარა გახდა სოციალური ქსელების ინტერაქციის დონეზე პროგრამის ბმულების ან „ჰეშთაგების“ მეშვეობით. ტელეფონი გახდა ტექნოლოგია, რომელმაც გვერდი აუარა გამოკითხვების საჭიროებას და სატელევიზიო პროგრამებთან პირდაპირი ურთიერთქმედება გახდა პროგრამის წარმატების მაჩვენებელი ადრესატი, რომლითაც ჩვენ ვზომავთ მაყურებელთა მაჩვენებელს, რომელიც ბოლო დროს ფართოდ გამოჩნდა სმარტ მობილურ ტელეფონების სახით (Albadri, 2023).

კვლევის დიზაინი

ამ კვლევის მიზანია საქართველოში ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაზე მორგების პროცესზე დაკვირვება, ამ საკითხში არსებული მდგომარეობის გამოკვლევა და საერთო სურათის გამოკვეთა, ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაზე მორგებისას რა გამოწვევების წინაშე შეიძლება დადგეს მედია საშუალება და რა პერსპექტივები აქვს საქართველოში ამ მხრივ. შესაბამისად, ჩვენი კვლევის მთავარი ამოცანაა ყოველივე ამის გაანალიზება და გარკვეული დასკვნების გამოტანა ჩვენს ქვეყანაში ამ საკითხთან დაკავშირებული არსებული რეალობის შესაბამისად.

საკვლევი საკითხები კითხვები და ჰიპოთეზები

საკვლევი თემა საქართველოში ტრადიციული მედიის ორგანიზაციების შესწავლა ციფრულ ეპოქაზე მორგების პროცესის ჭრილში, რამდენად სწრაფად განხორციელდა ეს პროცესი და რომელმა ორგანომ, როგორ და რა ვადებში მოახერხა ეს პროცესი ან კიდევ საერთოდ თუ მოახერხა ეს, ასევე საკვლევ თემას წარმოადგენს ციფრულ სივრცეზე მორგების შედეგებისა და ვერ მორგების ან კიდევ, არ მორგების შედეგების ანალიზი, რა როლი ითამაშა ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმაციამ ამა თუ იმ ტრადიციული მედია ორგანოების რეიტინგზე.

და ბოლოს, რა მდგომარეობა არის ამ თვალსაზრისით საქართველოში დღევანდელი მოცემულობით.

საკვლევი კითხვები:

1. რომელმა ტრადიციული მედიის ორგანოებმა შეძლო/ვერ შეძლო ციფრულ ეპოქაზე მორგება?
2. რა არის ტრადიციული მედია ორგანოების ციფრულ ეპოქაში ადაპტირების სირთულეები?
3. რამდენად იმოქმედა ტრადიციული მედიის დროულად ტრანსფორმაციამ ციფრულ ეპოქაში მის რეიტინგზე?
4. ტრადიციული მედიის ტრანსფორმაცია, როგორ აისახა ჟურნალისტებზე და ჟურნალისტურ საქმიანობაზე?

ჰიპოთეზა1: ტრადიციული მედიის ორგანოებმა, რომლებმაც ვერ მოახერხეს ან დააგვიანეს ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმირება აისახა მათ რეიტინგზე ან საერთოდ გააქრო ისინი მედიის სივრცეიდან.

ჰიპოთეზა2: ჟურნალისტი/ები მედია ორგანო/ები, რომლებმაც ვერ მოახერხეს ახალი ციფრული ტექნოლოგიების ათვისება აისახა მათ საქმიანობასა და ხარისხზე, რამაც გამოიწვია მათი ჩამორჩენა, რაც აისახა მათ, როგორც ეკონომიკურ ასევე სოციალურ სტატუსზე.

კვლევის მეთოდოლოგია

გამომდინარე იქიდან რომ კვლევა კომპლექსურია და სხვადასხვა ტიპის მონაცემების ანალიზს მოითხოვს, შერჩეული იქნა კვლევის ორი მეთოდოლოგია, თვისებრივი კვლევა - ნახევრად-სტრუქტურული სიღრმისეული ინტერვიუების ანალიზი და რაოდენობრივი კვლევა- მასობრივი გამოკითხვის ერთ-ერთი სახე - ინტერნეტ გამოკითხვა.

თვისებრივი კვლევა

თვისებრივი კვლევის ფარგლებში გამოკითხული იქნა 9 წინასწარ შერჩეული რესპონდენტი.

ესენი არიან: ჟურნალ „Beaumonde“-ს საიტის ადმინისტრატორი და ონლაინ მედია „პალიტრას“ ჟურნალისტი თამარ იაკობაშვილი, „TV პირველი“-ს პროდიუსერი ლევან კირვალიძე, „ნეტგაზეთი“ - ს რედაქტორი თაზო კუპრეიშვილი, „რეზონანსი“- ს რედაქტორი მალხაზ გაგუა, „TV პირველი“-ს აჭარის კორესპონდენტი მერაბ წულუკიძე, „რადიო თავისუფლება“-ის ჟურნალისტი, აჭარის კორესპონდენტი ეკა ლორთქიფანიძე, „ფორმულას“ ჟურნალისტი თინა ცისკარიძე, „Forbes Georgia“-ს ვებ დირექტორი დავით ცირამუა, „პუბლიკა“ ის თანადამფუძნებელი და ჟურნალისტი ალექსანდრე ქეშელაშვილი.

ზემოთ ჩამოთვლილ რესპონდენტებთან ინტერვიუები განხორციელდა, როგორც პირისპირ

და ონლაინპლატფორმა „ზუმის“ საშუალებით, ასევე სატელეფონო და წერილობითი კომუნიკაციებით. ინტერვიუები რესპონდენტებთან განხორციელდა 2024 წლის 4 ივნისიდან 2024 წლის 18 ივნისამდე შუალედში.

რაოდენობრივი კვლევა

რაოდენობრივი კვლევის ფარგლებში, შერჩეული იქნა ტრადიციული და სოციალური მედიის მომხმარებლები 16 წლიდან ზემოთ ასაკობრივი კატეგორიის საზოგადოება, გამოკითხული იქნა 302 ადამიანი, ინტერნეტ გამოკითხვა ჩატარდა 2024 წლის 15 მაისიდან, 2024 წლის 16 ივნისამდე შუალედში, გამოყენებული იქნა თითქმის ყველა კომუნიკაციის საშუალება და შევსების თხოვნა გაგზავნილი იქნა დაახლოებით 1500 ადამიანთან, თუმცა 302 ადამიანზე მეტმა კვლევაში მონაწილეობა არ მიიღო.

კვლევის შედეგები და ანალიზი

კვლევის მიზნიდან გამომდინარე - საქართველოში ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმაციის პროცესზე დასაკვირვებლად, ამ საკითხთან დაკავშირებით არსებული საერთო სურათის ჩვენება შევძელით ტრადიციული მედიის წარმომადგენლებთან ინტერვიუებისა და ასევე მათი აუდიტორიის გამოკითხვის მეშვეობით.

ტრადიციული მედიის წარმომადგენლები

კვლევის შედეგად როგორც იკვეთება, ციფრული მედია უფრო პოპულარულია, ვიდრე ტრადიციული მედია. ჩვენს კითხვაზე თუ, რომელი უფრო წინა პლანზეა დღეისათვის აუდიტორიის თვალსაზრისით, ტრადიციული მედია თუ სოციალური, ტრადიციული მედიის წარმომადგენლები თითქმის ერთმანეთის ანალოგიურად ფიქრობენ. მხოლოდ მცირე განსხვავებებია შეხედულებებში.

როგორც ისინი აღნიშნავენ ნახევრად-სტრუქტურული ინტერვიუების დროს, თანამედროვე სამყაროში, სადაც ციფრული ტექნოლოგიები განსაკუთრებით განვითარდა, ინტერნეტის მიწოდება გაუმჯობესდა და ციფრული მოწყობილობებიც უფრო ხელმისაწვდომი გახდა, სოციალური მედია გაცილებით პოპულარულია, ვიდრე ტრადიციული. დღეს თუ გაქვს მობილური ან სხვა ციფრული მოწყობილობა და ინტერნეტი, ფაქტობრივად, მთელ მსოფლიოში არსებული ინფორმაცია „ხელში გიჭირავს.“ გაცილებით სწრაფად და მარტივად შეიძლება მიაგნო მრავალმხრივ და მრავალფეროვან ინფორმაციას, ვიდრე ეს ტრადიციული მედიის შემთხვევაში ხდება. მაგალითად, თუ ჟურნალსა და გაზეთში მინიმუმ ერთი დღე უნდა დაელოდო კონკრეტული ინფორმაციის გამოქვეყნებას, იმ საკითხზე შესაძლოა ონლაინ მედიის დახმარებით წამებში მიიღო ინფორმაცია. ან კიდევ, მაგალითად, ვიდრე შემთხვევის ადგილზე ჟურნალისტი და გადამღები ჯგუფი მივა, შესაძლოა, იმავე ადგილიდან ლაივი ჩართოს თვითმხილველმა და სოციალურ ქსელებში ასევე ძალიან მალე გამოაქვეყნოს. სწორედ ამიტომ, რომ სოციალური მედიის

გააქტიურების პარალელურად, სამოქალაქო ჟურნალისტიკაც გააქტიურდა და ამბის გაგება გაცილებით სწრაფი და მარტივი გახდა. თუმცა, რა თქმა უნდა, მეორე მხარეც არსებობს, რაც ხარისხსა და სანდოობას უკავშირდება. უზარმაზარ ინფორმაციაში, რომელიც სოციალური მედიით ვრცელდება, ტრადიციული მედიისაგან განსხვავდებით, ძნელია, გაარჩიო, რა არის მართალი და რა - ტყუილი. კარგი ცოდნითა და შესაბამისი უნარებით უნდა იყო „მომარაგებული“, რომ მანიპულაციის მსხვერპლი არ გავხდეთ და არასწორი ინფორმაცია არც დაიჯერო და არც სხვას გაუზიარო. (იაკობაშვილი, 2024)

ჯერჯერობით ქვეყნის მასშტაბით ისევ ტრადიციული მედია რჩება ინფორმაციის მიღების მთავარ წყაროდ, თუმცა სოციალური მედია უფრო მზარდია. (ქეშელაშვილი, 2024)

საქართველოში ჯერ კიდევ ტელევიზიები არის ინფორმაციის მიღების მთავარი წყარო და უფრო მეტი აუდიტორია შეიძლება ითქვას ისევ როგორც ტრადიციულ მედიას ანუ ტელემაუწყებლობას აქვს, თუმცა არატრადიციული მედიის მიერ ტრადიციული მედიის ჩანაცვლებას ბევრი აღარ აკლია და დაზუსტებით ვერავინ იტყვის, ეს როდის მოხდება, მაგრამ ეს რეალობა აუცილებლად დადგება, როდესაც სოციალური მედია ჩანაცვლებს ტრადიციულ მედიას (წულუკიძე, 2024).

დღევანდელი აუდიტორიის მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, სოციალური მედია წინა პლანზეა, უფრო მობილური გახდა ასე რომ ვთქვათ, უფრო პრაქტიკული ადამიანების გარკვეული ჯგუფისთვის, იმიტომ რომ ძირითადად სამსახურში, ან ისეთ გარემოში უწევთ ყოფნა სადაც ტელევიზია არ არის, ტრადიციულ მედიასთან განსხვავებით სოციალურ მედიას აქვს ის პლიუსი რომ ნებისმიერ ადგილას, ნებისმიერ დროს შეგიძლია მიიღო ინფორმაცია თუ გაქვს ელემენტარული კავშირი ინტერნეტთან და ამ შესაძლებლობას იძლევა 21-ე საუკუნე თავისი სოციალური მედიით, ვთვლი, რომ ძალიან პრაქტიკულია, ჩვენც ტრადიციულ მედიაში მომუშავე ადამიანები ხშირად ვიყენებთ სოციალურ მედიას და შეიძლება ითქვას ჩვენი მუშაობის განუყოფელი ნაწილია (კირვალიძე, 2024).

ბოლო კვლევები ადასტურებს, რომ ჯერჯერობით ტრადიციული მედია და კერძოდ ტელევიზიები არის უპირატეს მდგომარეობაში, იმიტომ რომ დაფარვა/გავრცელების არეალი უფრო დიდია, თუმცა ინტერნეტზე ხელმისაწვდომობასთან ერთად ონლაინ მედიის მნიშვნელობაც იზრდება და ეს ტენდენცია ჩანს, თუმცა ჯერჯერობით დომინანტური პოზიცია კვლავ ტელე მედიებს აქვთ ამ ეტაპზე. ტრადიციულ მედიად უკვე აღარც კი შეიძლება ჩაითვალოს ბეჭდური მედია რადგან ვინც ონლაინ სივრცეში არ გადაერთო შეწყვიტა არსებობა და ვინც ისევ არსებობს ტირაჟებით ძალიან უკან არის წასული (კუპრეიშვილი, 2024).

დღეისათვის უფრო აქტუალური სოციალური მედიაა, თუმცა ტრადიციული მედია უფრო სანდო და რეპუტაციულია (ცირამუა, 2024).

ტრადიციული და სოციალური მედიის ცალცალკე გამოყოფა არ შეიძლება, იმიტომ რომ ყველა ტრადიციული მედია არსებობს და ფეთქავს სოციალურ სივრცეში, ეს არ არის მარტო

ქართული ფენომენი, ეს არის გლობალური ფენომენი, ტრადიციულ მედიებს კითხულობს, უყურებს, უსმენს ბევრად ნაკლები და შემცირებადი აუდიტორია ვიდრე ამავე მედიების სოციალურ ქსელებს, ჩვენთან არის გავრცელებული ერთად ერთი სოციალური ქსელი ეს არის „Facebook“-ი, სხვა სოციალური ქსელები რაც ბევრს სხვა ქვეყანაში პოლიტიკური მობილიზების ძირითადი საშუალებებია, მაგალითად „twitter“-ი ამჟამინდელი „X“-ი ჩვენს ქვეყანაში საერთოდ არ მუშაობს, ბევრმა მედიამ სცადა, რომ ამ სფეროში გადასულიყო, მაგრამ არაფერი არ გამოუვიდა, ძირითადად ჩვენ ვარსებობთ „Facebook“-ში. წარმატება დამოკიდებულია მათ შორის გვერდების, კლიკების, აუდიტორიის მოცვა ე.წ. „აუთრიჩი“ აქტიურობაზე სოციალურ ქსელებში კონკრეტულად კი „Facebook“-ში (გაგუა, 2024).

აუდიტორიის და მომხმარებლის თვალსაზრისით თუ ვიმსჯელებთ სოციალური მედია უფრო აქტუალურია და კიდევ უფრო დიდ აქტუალობას იძენს, თუმცა ის ტრადიციული მედია, რომლებიც შეძლებისდაგვარად უფრო აქტიურად ავითარებს თავის სოციალურ მიმართულებებსაც, არ კარგავს აქტუალობას და ცდილობს დაეწიოს სოციალურ მედიას და სოციალური მედიის ყველა პლატფორმაზე თავისი შინაარსი/კონტენტი გაავრცელოს (ლორთქიფანიძე, 2024).

სოციალური და ტრადიციული მედიის აქტუალობისა და იმის დადგენა თუ რომელი უფრო წინა პლანზეა ცოტა რთული ამბავია, ვინაიდან აუდიტორია ასაკობრივი თვალსაზრისით ორ ნაწილად იყოფა და მაშინ როდესაც ახალი თაობა თითქმის აღარ იყენებს ტრადიციულ მედიას, ხოლო შედარებით დიდი ასაკის ადამიანები ისევ აქტიურად იყენებენ ტრადიციულ მედიას, თუმცა ეს რეალობა ცვალებადია და დღითიდღე დიდი სისწრაფით მატულობს სოციალური მედიის აუდიტორია, შესაბამისად მცირდება ტრადიციული მედიის აუდიტორია (ცისკარიძე, 2024).

რაც შეეხება კითხვას, თუ ტრადიციულ მედიაში რეიტინგს რა ფაქტორები განაპირობებს, რესპონდენტთა აზრები ასეთნაირად გამოისახა:

ტრადიციული მედიის რეიტინგს სანდოობა და მრავალფეროვნება განსაზღვრავს. ტელევიზიები, რომლებიც მაყურებელს არა მხოლოდ საინფორმაციო გამოშვებას, არამედ გასართობ და შემეცნებით კონტენტს სთავაზობენ, პოპულარულია. სხვადასხვა შოუს, მუსიკალურ პროექტებს დღემდე ბევრი ადამიანი უყურებს. ამიტომ, მრავალფეროვანი კონტენტი მნიშვნელოვანია. ასევე, ბეჭდური მედიის შემთხვევაში, შესაძლოა, ანალიტიკური მასალები, რომლებსაც დამუშავება, ინფორმაციის შეკრება, მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების დადგენა სჭირდება და ინტერნეტში ასე პირდაპირ არ არის ხელმისაწვდომი, საინტერესო იყოს. თუმცა, სამწუხაროდ, ვრცელი, ანალიტიკური სტატიების მკითხველთა რაოდენობაც სულ უფრო მეტად მცირდება. ისევე, როგორც დიდი ინტერვიუების მკითხველთა აუდიტორიაც იკლებს (იაკობაშვილი, 2024).

ტრადიციული მედიასაშუალებების რეიტინგს განაპირობებს ერთი მხრივ, მათი ფინანსური შესაძლებლობები, რისი მეშვეობითაც მაყურებელს სთავაზობენ უფრო ეფექტურ, თუნდაც მდარე ხარისხის შოუ-პროგრამებს, ეძლევათ ქვეყნის უკეთ დაფარვის შესაძლებლობა,

ასევე არსებული რეალობის გათვალისწინებით პოლიტიკური პრეფერენციები. მედიაორგანიზაციები, რომელთა პოპულარობის გაზრდასაც ხელისუფლება ცდილობს, მარტივად აღწევს უკეთეს რეიტინგს (ქეშელაშვილი, 2024).

საქართველოში დღეისათვის საბედნიეროდ არის ძალიან ბევრი მედია საშუალება, ის მეთოდები, რომელიც საზღვრავს ამა თუ იმ მედია საშუალების რეიტინგს, სამწუხაროდ ბოლომდე სანდო არ არის და ჩემი აზრით პოპულარობას და რეიტინგს წყვეტს სანდოობა, საზოგადოების მხრიდან ნდობის ფაქტორი განაპირობებს ამ ყველაფერს, ძალიან რთულია ამ ქაოტურ სივრცეში სრულყოფილი სურათის დადება და იმის განსაზღვრა, თუ რომელია ყველაზე რეიტინგული მედია საშუალება (წულუკიძე, 2024).

ტრადიციულ მედიაში რეიტინგის განმსაზღვრელი ძალიან ბევრი ფაქტორია, ვინაიდან არ არის მარტივი ტრადიციულ მედიაში მოიპოვო რეიტინგი, ყველა ნიუანსი არის მნიშვნელოვანი, დაწყებული სტუმრიდან დამთავრებული თემატიკით რასაც აკეთებ, რაც გადის ტელევიზიაში, ეს თოქშოუ იქნება, სერიალი, გასართობი გადაცემა, კონტენტი, რომელსაც ასევე თავისი მაყურებელი ყავს. მე ვფიქრობ, რომ ალბათ უფრო სანდოობა მთავრი, რაც მერე განაპირობებს რეიტინგს და ადამიანები ვინც ამ ტრადიციულ მედია საშუალებას წარმოადგენენ, სახეები რომლებიც ქმნიან პროდუქტს, ადამიანი რომელიც ეკრანზე ჩანს ეს ასევე დიდი ფაქტორია, იმიტომ რომ შეიძლება მაყურებელს რომელიმე კონკრეტული ადამიანის სტილი მოწონს, უყვარს ან კიდე პირიქით, ასევე ის თემები, რაც არის აქტუალური, თუ შუქდება აუცილებლად აქვს რეიტინგი, მთავარია მოვლენების ეპიცენტრში იყო, რომ ის რაც არის აქტუალური ის გააშუქო და შესაბამისად ეს განაპირობებს ამა თუ იმ მედია საშუალების რეიტინგს, ასევე მნიშვნელოვანია ფინანსური მდგომარეობაც, მოკლედ ფინანსური ზურგი როცა მყარი აქვს მედია საშუალებას ეს მის რეიტინგსაც განსაზღვრავს (კირვალიძე, 2024).

ტრადიციულ მედიაში რეიტინგს ბევრი ფაქტორი განაპირობებს, პირველ რიგში არის დაფინანსება, იმიტომ რომ ეს დაფინანსება ნიშნავს უფრო მრავალფეროვან კონტენტს, მეგაშოუებს, რაც იზიდავს მაყურებელს და შემდეგ ინერციით გრძელდება სხვა გადაცემების და ასევე გავრცელების არეალიც მნიშვნელოვანია, რადგანაც ტელევიზიაზე უფრო მეტ ადამიანს მიუწვდება ხელი ვიდრე ინტერნეტზე და ამასთანავე საზოგადოების ჩვევა, საზოგადოების ძალიან დიდი ნაწილი მიჩვეულია ტელევიზორის ყურებას და ესეც განაპირობებს გარკვეულწილად ამ ყველაფერს (კუპრეიშვილი, 2024).

ტრადიციულ მედიაში რეიტინგს განაპირობებს სანდოობა, შინაარსი და ხარისხი (ცირამუა, 2024).

პოსტ მოდერნ ეპოქაში სხვადასხვა მოცემულობებში საზღვრები ირევა, საჯარო საზომი ჩვენს ქვეყანაში ყველაზე გავრცელებული საქართველოში არის TOP.GE, მე ამ განხრით პროფესიონალი არ ვარ, მაგრამ ჩემი ინფორმაციით შედარებით ადვილია მანიპულაციები და ბევრი მედია საშუალება რომლებიც ხელოვნურად ზრდიან თავიანთ სტატისტიკას TOP.GE-ზე, მეტსაც გეტყვით, დიდი უმრავლესობა ასე იქცევა, ნუ ახლა ყველას არ ვიტყვი,

მაგრამ ბევრი ასე აკეთებს, ამის გარდა, ისინიც კი ვინც არ ზრდიან მანიპულაციით ისინი იძულებულნი არიან სხვადასხვა ტექნიკებს მიმართონ რომ რეიტინგი გაზარდონ, აი რა ტექნიკები მაგალითად სხვადასხვა დიდ Facebook ჯგუფებს ან ყიდულობენ ან კიდევ უთანხმდებიან რომ გაზიარდეს მატ დიდ აუდიტორიასთან მისი კონტენტი, ასევე არის სუსტი კონტენტის მქონე მედია საშუალება და მათი რეიტინგის უმეტესი პროცენტი მოდიოდეს მხოლოდ გასართობი ტიპის გადაცემებზე რასაც მეტი აუდიტორია ჰყავს ხოლმე და იმის განსაზღვრა და შესაბამისად იმის განსაზღვრა ძალიან რთულია ეს რეიტინგი ჩამოთვლილი გადაცემებიდან მოიპოვე თუ ახალი ამბების გადაცემებიდან, მაშასადამე ამ კითხვაზე კონკრეტული პასუხი არ არსებობს (გაგუა, 2024).

ტრადიციულ მედიას სოციალურ მედიას თუ შევადარებთ, ისმის კითხვა რატომ არ კარგავს აქტუალობას ტრადიციული მედია, იმიტომ რომ ტრადიციულ მედიას მაინც აქვს ის ნდობა და რეპუტაცია, რაც სოციალურმა ჯერ ვერ მოიპოვა და სოციალურ მედიაშიც კი მეტწილად ტრადიციული მედიის გავრცელებულ კონტენტს ადევნებს თვალყურს (ლორთქიფანიძე, 2024).

ტრადიციულ მედიაში რეიტინგს საინფორმაციო პოლიტიკა განაპირობებს, ასევე შეიძლება ითქვას ფინანსური სტაბილურობაც რადგან ფინანსებთან არის დაკავშირებული კონტენტის მრავალფეროვნება და მრავალფეროვანი კონტენტის მქონე მედიასაშუალებას შესაბამისად რეიტინგი დიდი აქვს (ცისკარიძე, 2024).

ასევე საინტერესოა რესპონდენტების აზრი ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმაციის საჭიროებასა და მნიშვნელობაზე:

ტრადიციული მედიის ციფრულ სივრცესთან დაპირება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია და ამას უკვე არაერთი მედია საშუალება წარმატებით ახერხებს. სხვანაირად, ისინი აუდიტორიის დიდ ნაწილს დაკარგავენ. სწორედ ამიტომ, რომ, ერთი მხრივ, მაგალითად, სატელევიზიო გადაცემა სოციალურ ქსელებში ლაივ რეჟიმში გადაიცემა. ასევე, ის, რომ აუდიტორიას ხანგრძლივი ვიდეოებისა და გადაცემების ყურება აღარ მოსწონს, გამოიხატება გადაცემების „დაჭრით“ და ციფრულ მედიაში კონკრეტული ქვესათაურებით განთავსებით. მაგალითად, თუ სრული გადაცემის ჩანაწერს ან ლაივს რამდენიმე რეაქცია აქვს, ამ გადაცემიდან რამდენიმე წუთიან, მოკლე ვიდეოების ცალ-ცალკე ატვირთვა ბევრად უფრო მომგებიანია ხოლმე. ტელევიზიები აქტიურად იყენებენ ვებგვერდებს. აქვეყნებენ მოკლე ნიუსებს, საინფორმაციო ქარდებს, ვიზუალურ კონტენტს, რაც ასევე ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ მათ აუდიტორია შეინარჩუნონ. რადიოგადაცემები ლაივში გადის, ასევე რადიოებს თავიანთი ვებგვერდები აქვთ და ისინიც ცდილობენ, მოკლე ვიზუალური მასალა გამოაქვეყნონ და თავიანთ გვერდზე აქტიურობა შეინარჩუნონ. იგივე შეიძლება ითქვას ბეჭდურ მედიაზეც. ხშირად დიდი ინტერვიუებიდან სოციალურ ქსელში გამოტანილია ერთი ან რამდენიმე საკვანძო ციტატა, ფოტოსთან ერთად და მკითხველს სთავაზობენ, რომ ბმულზე გადასვლის შემთხვევაში სრულად ნახონ ან წაიკითხონ მასალა. ასევე, იმის გამო, რომ დღეს ცხოვრება აჩქარებულია და ადამიანებს ბევრი თავისუფალი

დრო აღარ აქვთ, სტატიას ხშირად აწერია, პირობითად, რამდენ წუთს დახარჯავთ მისი წაკითხვისას. ვფიქრობ, ეს ფაქტორები ძალიან მნიშვნელოვანია. ტრადიციულმა მედიამ იცის, რომ სხვაგვარად მუშაობას ვერ შეძლებს, მისი აუდიტორიის დიდი ნაწილი ონლაინაა, ციფრულ სამყაროში. ამიტომაცაა, რომ ფეისბუქის, ინსტაგრამის, ზოგ შემთხვევაში ტიკ-ტოკ გვერდების განვითარებას დიდ დროს უთმობენ და მგონია, რომ დღეს ბევრი ტრადიციული მედიასაშუალება საკმაოდ წარმატებით ახერხებს ციფრულ სამყაროსთან ადაპტირებას. მაგალითად, ვფიქრობ, „ფორმულას“ ძალიან კარგი Facebook და Instagram გვერდები აქვს, საკმაოდ დიდი ჩართულობითა და აუდიტორიით. „ფორმულა“ შესაძლოა, ტელევიზორში მისი დაარსების დღიდან მხოლოდ რამდენჯერმე მქონდეს ჩართული. თუმცა, მისი სოციალური ქსელებიდან ინფორმაციას ძალიან ხშირად ვიგებ, მომწონს ვიზუალური კონტენტიც და მასალის სხარტად და ლაკონიურად გადმოცემის პრინციპიც. „ბომონდი“, სადაც ვმუშაობ, ბუკდური სახით გამოდის. თუმცა, საიტისა და სოციალური მედიის განვითარებას განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა. ჟურნალში გასულ მასალებს, საიტზეც ვაქვეყნებთ და დამოუკიდებელ სტატიებსაც ვქმნით, რომლებიც სპეციალურად საიტისთვისაა. სხვაგვარად, აუდიტორიის დიდ ნაწილს დავკარგავთ (იაკობაშვილი, 2024).

იმის გათვალისწინებით, რომ ციფრული მედიის პოპულარობა სწრაფად იზრდება, განსაკუთრებით, კი ახალგაზრდა აუდიტორიაში, იზრდება ტრადიციული მედიისთვისაც საჭიროება, რომ აითვისონ ციფრული მედიის პლატფორმები და ხერხები (ქეშელაშვილი, 2024).

ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმაცია აუცილებელია. ტელევიზია, სადაც ვმუშაობ ერთერთი პირველი იყო, რომელმაც სოციალურ პლატფორმების აქტიური გამოყენება დაიწყო, ერთ ერთი პირველი იყო ვინც ტიკ-ტოკ და ტელეგრამ არხი შექმნა, ეს უბრალოდ საჭიროებაა დღეისათვის და აქედან გამომდინარე შეიძლება ვთქვათ, რომ როდესაც ვსაუბრობთ იმაზე, რომ სოციალური მედია ჩანაცვლებს ტრადიციულ მედიას ტრადიციულ მედიას მოუწევს აი ამ არა ტრადიციულ სოციალურ მედიაში ძალიან დიდი აქტიურობა, რომ არ დაიკარგოს შეიძლება ითქვას არ წაიშალოს. ასე რომ ვთქვათ ზღვარის გავლება ტრადიციულ და სოციალურ მედიას შორის რთულია, აუცილებლად ტრადიციული მედია გამოიყენებს სოციალურ მედიას და იქ განაგრძობს არსებობას და თუ ეს ასე არ გაკეთა, ვფიქრობ დაასრულებს თავის არსებობას (წულუკიძე, 2024).

ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაში საჭიროებას ამ ეტაპზე ვერ ვხედავ ალბათ, იმიტომ რომ ციფრულ მედიაში არასდროს მიმუშავია, ვფიქრობ ვერც დავინახავ ვერასდროს ამის საჭიროებას, რადგან ციფრულ მედიას აქვს თავისი დანიშნულება, ძალიან სერიოზული ჩვენც ძალიან ხშირად ვიყენებთ და ვეყრდნობით მუშაობის პროცესში, თუმცა ტელევიზია ჩემთვის სხვა რამეა, ჩემი აზრით ტელევიზიის მიმართ უფრო მეტი ნდობა აქვთ. ჩანაცვლება არა, მაგრამ საჭირო და აუცილებელია ტრადიციულმა მედიამ თავისი კონტენტი გაავრცელოს სოციალურ პლატფორმებზე (კირვალიძე, 2024).

ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმაცია აუცილებელია და ამას

ტელევიზიები უკვე აკეთებენ. განსაკუთრებით აქტიურად, ასევე ზოგიერთი გაზეთი და რადიო აკეთებს ამას, თუმცა უნდა ითქვას, რომ გაზეთებს და რადიოებს ეს ძალიან გაუჭირდათ. რა თქმა უნდა, არიან გამონაკლისი მედია საშუალებები, საერთო ჯამში ტელევიზიებს აქვთ კარგი მდგომარეობა ამ კუთხით (კუპრეიშვილი, 2024).

ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმაციის საჭიროებაზე საუბარი ჯერ კიდევ 2000 იანი წლებიდან დაიწყო, რადგან მაშინ იყო გარკვეული შიშები. თუმცა 2009 წლისკენ უკვე გამოიკვეთა, რომ ციფრული ტრანსფორმაციის გარეშე იარსებოს, მანამდე იყო შიში და არ იყო ეს შიშები უსაფუძვლო, ვინაიდან ფულის ინტერნეტიდან ამოქაჩვა ძალიან რთულია, განსაკუთრებით ბექდურ მედიაში. დღეისათვის თუ არ არსებობ ციფრულ მედიაში, ფაქტიურად არ არსებობ (გაგუა, 2024).

საჭიროა ფიზიკური მასალა გახდეს ციფრულად გადამუშავებადი, ბექდური სტატიები ონლაინ, ვრცელი სიუჟეტები მოკლე კლიპებად და ა.შ., რათა მკითხველამდე მსმენელამდე მივიდეს იმ ფორმით, რა ფორმაც მათთვის მისაღები და მოქნილია (ცირამუა, 2024).

არანაკლებ მნიშვნელოვანია რესპონდენტთა აზრი და ხედვები, თუ რა გამოწვევები შეიძლება ახლდეს ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმაციის პროცესს:

გამოწვევებს რაც შეეხება, მთავარი გამოწვევა რესურსია. მედია ორგანიზაციებს ახლა უწევს, არა მხოლოდ, მაგალითად, ტელევიზიისათვის საჭირო ადამიანები, ჟურნალისტები, ოპერატორები, განათების სპეციალისტები... დაიჭიროს, არამედ აიყვანოს კადრები, რომლებიც იზრუნებენ ვებგვერდის გამართვაზე, ადმინისტრირებაზე, სოციალური მედიის განვითარებაზე, ფეიჯების მართვაზე, შესაბამისი კონტენტის მომზადებაზე. თუ კონტენტი ხარისხიანი არ არის, აუდიტორიაც ნაკლები ჰყავს. ამიტომაც, ალბათ, ხარჯებიც და რესურსებიც გაზრდილია, რაც ტრადიციული მედიისათვის დამატებითი ფინანსების გაღებასთან ასოცირდება. იმ მედია საშუალებებს კი, რომლებსაც კერძო დამფინანსებლები ჰყავთ, შესაძლოა, რესურსების მოძიება გაუჭირდეთ (იაკობაშვილი, 2024).

ციფრული ტრანსფორმაცია მნიშვნელოვან გამოწვევებთანაა დაკავშირებული. ციფრულ პლატფორმებზე მუშაობა მოითხოვს განსხვავებულ უნარებს, სჭირდება განსხვავებული ტექნიკური აღჭურვილობა და ვფიქრობ, ნიუსრუმის მუშაობის სტილის შეცვლაც. რაც განსაკუთრებით დიდი, ტრადიციული მედიის საშუალებებისთვის მარტივი არ იქნება (ქეშელაშვილი, 2024).

ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმაციას შეიძლება ახლდეს ის, რომ დიდი რესურსი სჭირდება, გრძელვადიანი ხედვა და ამასთან, ტრადიციული მედია ფორმები ხშირად პირდაპირ არ გადადის ციფრულ ფორმატებში (ცირამუა, 2024).

ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაზე ტრანსფორმაციის პროცესის განვითარების შესახებ ყველა რესპონდენტი თითქმის ერთ აზრზეა და ამბობენ, რომ ეს პროცესი ძალიან სწრაფად განვითარდება და სამომავლოდ ტრადიციული მედია მთელი არსებით იარსებებს ციფრულ სივრცეში.

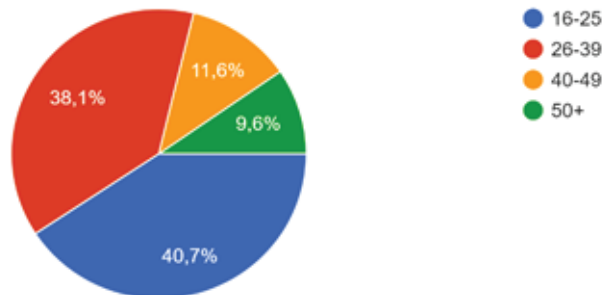
აუდიტორიის კვლევის შედეგები:

რაოდენობრივი კვლევა ჩატარდა 2024 წლის 15 მაისიდან, 2024 წლის 16 ივნისამდე შუალედში. კვლევაში მონაწილეობა მიიღო სულ 302 ადამიანი, აქედან 196 ანუ 64,9% იყო მდებარეობით, ხოლო 106 ანუ 35.1% მამრობითი სქესის წარმომადგენელი.

კვლევისთვის გამიზნული აუდიტორიის ასაკობრივი ზღვარი განისაზღვრა 16 წლიდან ზემოთ ასაკობრივი კატეგორიის ადამიანები ვინც მოიხმარენ სოციალურ მედიას და არიან ტრადიციული მედიის მომხმარებელი. ასაკობრივი შუალედების გაყოფა შემდეგნაირად განხორციელდა: 16-26 წლის 123 ადამიანი, რაც გამოკითხულთა 40,7% შეადგენს, 26-39 წლის 115 ადამიანი, რაც გამოკითხულთა 38.1% შეადგენს, 40-49 წლის 35 ადამიანი, რაც 11,6% შეადგენს და ბოლოს 50 წელს ზემოთ მონაწილეობა მიიღო 29 ადამიანმა, რაც შესაბამისად გამოკითხულთა 9.6% შეადგენს.

1. თქვენი ასაკი?

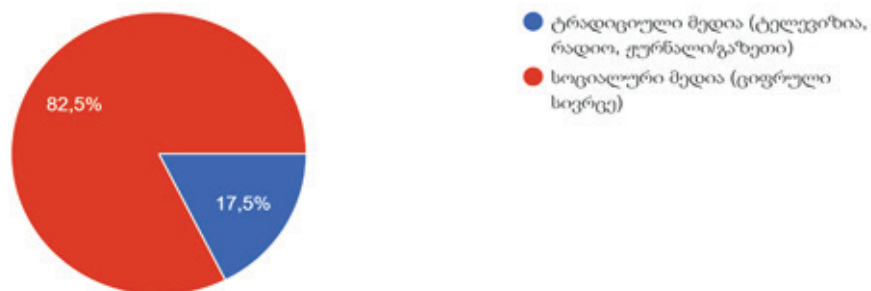
302 პასუხი

ინფორმაციის მიღების კომფორტულ საშუალებად კი აბსოლუტური უმრავლესობა 82.5% სოციალურ მედიას ანუ ციფრულ სივრცეს ასახელებს.

7. თქვენთვის ინფორმაციის მიღების, რომელი საშუალებაა უფრო კომფორტული?

302 პასუხი

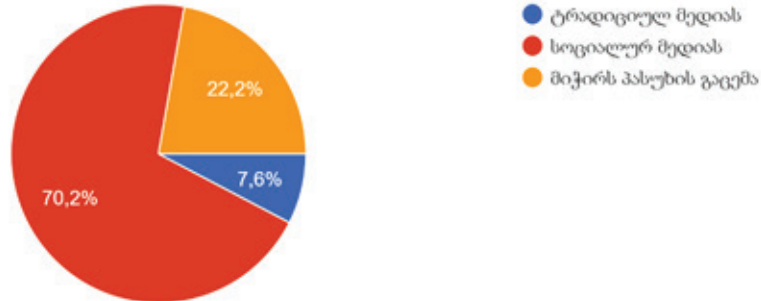

ჩვენი კვლევის ერთ-ერთი ჰიპოთეზა გაამართლა კითხვამ იმის თაობაზე თუ რამდენად მნიშვნელოვანი და აუცილებელია ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმაცია და გამოკითხულთა უმრავლესობა 88.4% ფიქრობს, რომ აუცილებელი და საჭიროა, რადგანაც აუდიტორია სოციალურ მედიას უფრო მეტი ჰყავს. თუმცა უნდა აღინიშნოს ის ფაქტიც, რომ თვისებრივმა კვლევამაც ანალოგიურად დააფიქსირა და

უმრავლესობით აზრით, ეს ძალიან მნიშვნელოვანი და აუცილებელია.

11. თქვენი აზრით, ტრადიციულ მედიაზე უფრო მეტი მოთხოვნილებაა და დიდი აუდიტორია ჰყავს, თუ სოციალურს?

302 პასუხი

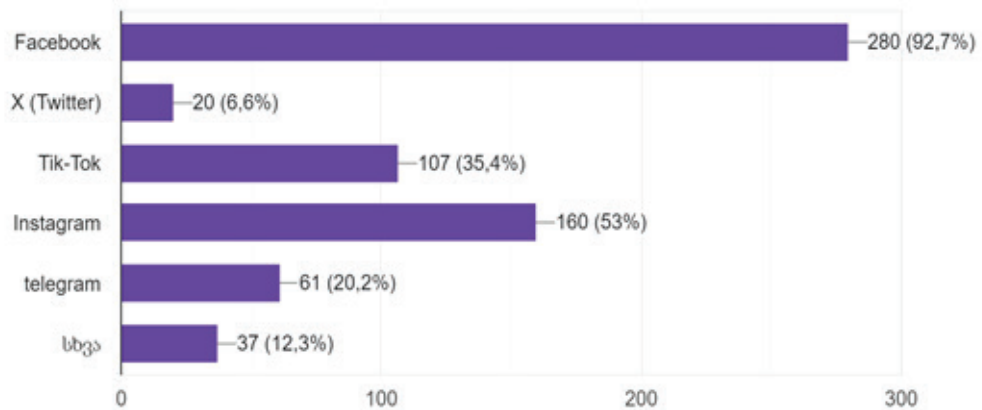

გამოკითხული აუდიტორის აზრით საქართველოში სანდო ობიექტურ და მიუკერძოებელ მედიასაშუალებებად დასახელდა; რადიო თავისუფლება, პირველი არხი, TV პირველი, პალიტრა News და ბოლოს მთავარი არხი.

სოციალურ ქსელებში გამოკითხულთა უმრავლესობა როგორც მოსალოდნელი იყო და ამას სტატისტიკებიც გვიჩვენებს, Facebook-ის მომხმარებელია, შემდეგ მოდის ინსტაგრამი, ტიკ ტოკ-ი, ხოლო Telegram-სა და Twitters/X-ის მომხმარებლები ძალიან ცოტაა გამოკითხულთა შორის.

13. რომელი სოციალურ ქსელს იყენებთ ინფორმაციის მისაღებად?

302 პასუხი

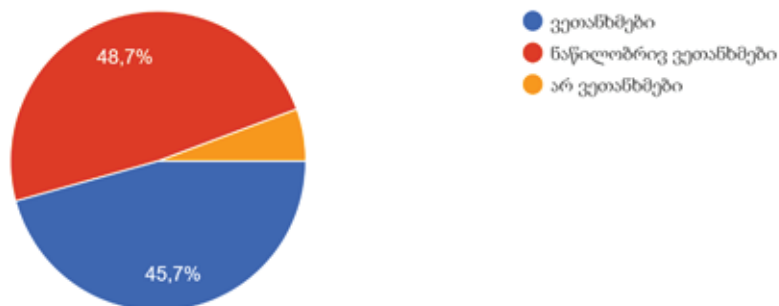

ძალიან მნიშვნელოვანი იყო ჩვენი კვლევისთვის და მთავარ კითხვას წარმოადგენდა ფაქტიურად მოსაზრება, რომ ტრადიციული მედია საშუალებებმა, რომლებმაც არ ან ვერ განახორციელეს ციფრულ ეპოქაზე ტრანსფორმაცია (მორგება), დაკარგეს აუდიტორია და შესუსტდნენ ან საერთოდ გაქრნენ მედია სივრციდან? ასევე ეს კითხვა ჩემს ჰიპოთეზას წარმოადგენს, რომელზეც ჩემი გამოკითხული აუდიტორიის უმრავლესობა 48.7% ნაწილობრივ მაინც ეთანხმება ამ თეორიას, ხოლო 45.7% ეთანხმება ამ მოსაზრებას, რაც ამართლებს ჩვენს ძირითად და მთავარ ჰიპოთეზას, ამ მოსაზრებას არ ეთანხმება, მხოლოდ გამოკითხულთა 5.6% ანუ 302 კაციდან 17 გამოკითხული ადამიანი და ჩვენ შეგვიძლია

ვივარაუდოთ, ეს ადამიანები რომელ ასაკობრივ კატეგორიას მიეკუთვნებიან. ასევე აღსანიშნავია, რომ თვისებრივ კვლევაშიც, რესპონდენტთა უმრავლესობა ეთანხმება ამ ჰიპოთეზას, რაც კიდევ უფრო ამართლებს და ამყარებს ჩვენს ჰიპოთეზას.

16. ეთანხმებით თუ არა მოსაზრებას, რომ ტრადიციული მედია საშუალებებმა, რომლებმაც არ ან ვერ განახორციელეს ციფრულ ეპოქაზე ტრანსფორმ...დნენ ან საერთოდ გაქრნენ მედია სივრციდან?

302 პასუხი

ასევე მნიშვნელოვანი იყო გამოკითხვის ბოლო ღია კითხვა, ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმაციის საჭიროებასა და მნიშვნელობაზე, რომელიც უშუალო კავშირში იყო ჩვენს ჰიპოთეზებთან და გიზიარებთ გამოკითხულთაგან გაცემულ ზოგიერთ პასუხებს:

უცილებელი და გარდაუვალი პროცესია ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმაცია, რადგან სოციალური მედია ჩვენი ყოველდღიური ცხოვრების განუყოფელი ნაწილია. ვერცერთი მედია ვერ გადარჩება სოციალური მედიის გამოყენების გარეშე, რადგან ვერ შეძლებენ აუდიტორიამდე მიწვდომას. თუმცა, მხოლოდ Facebook-ის გამოყენება არ არის საკმარისი, თუ სურთ ახალგაზრდული აუდიტორიის მოზიდვა, ვფიქრობ, ტრადიციულმა მედია საშუალებებმა ასევე აქტიურად უნდა დაიწყონ ინსტაგრამისა თუ ტიკტოკის გამოყენება, რადგან მოკლე ვიდეოების მეშვეობით, რაც ამ პლატფორმებისთვისაა დამახასიათებელი, უფრო ეფექტურად შეძლებენ მათთვის ინფორმაციის მიწოდებას.

ოცდამეერთე საუკუნეში, აუცილებელია ციფრული კუთხით განვითარდეს ნებისმიერი სფერო. არამარტო მედია საშუალებები ხელოვნების კუთხითაც თუ არ არის აქტიური ციფრულად, ნაკლებად ჰყავს აუდიტორია. მით უფრო, ახალგაზრდები, რომლებიც ძირითადად ინტერნეტით იღებენ ნებისმიერ ინფორმაციას. მართალია, საინფორმაციო კუთხით რთულია დამკვიდრება მედიისთვის როცა დეზინფორმაცია ისევე მარტივად გავრცელებადია, როგორც სიმართლე მაგრამ ტექნოლოგიების ხანაში არც ისე რთულია წყაროს მოძიება და როგორც გამავრცელებლის მოძიება ასევე სხვადასხვა ნიშნებით და ელემენტარული ცოდნით გარკვევა ინფორმაციის სიზუსტეში.

იმ ეპოქაში, სადაც ახალგაზრდა თაობა და არამარტო, აქტიურად იყენებს სოციალურ ქსელს, როგორც წყაროს ახალი ამბებისას, მნიშვნელოვანია მედია გადავიდეს ციფრულ სამყაროში და მოერგოს აუდიტორიის პრიორიტეტებს. ეს მნიშვნელოვანია იმისათვის, რომ

მათ არ დაკარგონ მაცურებელი და ამასთანავე, უზრუნველყონ ავტენტური ინფორმაციის გადაცემა, რადგანაც როგორც თანამედროვე სოციალურ მედიაში ვხედავთ, დეზინფორმაცია უფრო ხშირად გვხვდება სოციალურ მედიაში.

გამომდინარე იქიდან, რომ სოციალური ქსელები და ზოგადად, ინტერნეტი უფრო და უფრო ინტენსიურად გამოიყენება საზოგადოებაში, ვფიქრობ ტრადიციულ მედიის ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმირება საჭირო და მეტიც, აუცილებელია.

ბევრი რომ არ გაგვიგრძელდეს, გამოკითხულთა უმრავლესობა ერთ აზრზეა და ფიქრობს, რომ ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმაცია მნიშვნელოვანი, აუცილებელი და უფრო მეტიც გარდაუვალია, რაც ამავდროულად ამართლებს ჩვენს ჰიპოთეზებს.

დასკვნა

კვლევის შედეგად დადასტურდა პირველ ჰიპოთეზაში წამოჭრილი მოსაზრება და ასევე ნაწილობრივ დადასტურდა მეორე ჰიპოთეზაში წამოჭრილი მოსაზრებები. აღსანიშნავია, რომ გამოიკვეთა მნიშვნელოვანი გამოწვევები, რაც შეიძლება თან ახლდეს ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმაციის პროცესს. ამათგან უნდა აღინიშნოს ფინანსური არასტაბილურობის პრობლემა და აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ მედია საშუალებები, რომლებიც არაფორმალურად თუ ფორმალურად არ აქვს ამას დიდი მნიშვნელობა ამ შემთხვევაში და რომლებსაც ფინანსური პრობლემები არ აქვთ, შეუძლიათ მაცურებელს შესთავაზოს მრავალფეროვან კონტენტს, ეს იქნება სერიალები, სხვა და სხვა გასართობი ტოქშოუები თუ სხვა შინაარსის გადაცემები, რაც არის იმის წინაპირობა, რომ მიიზიდოს აუდიტორია. შესაბამისად დღევანდელი აუდიტორიის სტატისტიკის რეალობა შეიძლება არ გვაძლევდეს სრულყოფილ სურათს, რაც გვაძლევს იმის ვარაუდის საშუალებას, რომ არსებული რეიტინგი შეიძლება იყოს გარკვეული სხვადასხვა სახის მანიპულაციების შედეგი.

როგორც თვისებრივი და რაოდენობრივი კვლევები გვიჩვენებს სოციალური მედია არის ის ადგილი სადაც აუცილებლად უნდა არსებობდეს ტრადიციული მედია, ტრადიციული მედიიდან მართალია ტელევიზია ისევ რჩება ჯერჯერობით მთავარ ინფორმაციის მიღებს წყაროდ, თუმცა ეს რეალობა შეიცვლება და ისეთივე რეალობის წინაშე დადგება ტელე მაუწყებლებიც, რა რეალობის წინაშეც დგანან დღეისათვის რადიო მაუწყებლობა და განსაკუთრებით, ბეჭდური მედია და ეს რეალობა ის არის, რომ ის მედია საშუალებები ეს რადიო მაუწყებელი იქნება ეს თუ ბეჭდური მედია, რომლებიც არ არსებობენ ციფრულ სივრცეში, ფაქტიურად არ არსებობენ, ან თუ არსებობენ იმდენად მწირი აუდიტორია ჰყავთ, რომ თავის შენახვაც კი უკვე მათთვის დიდი გამოწვევაა, ხოლო ის ტრადიციული მედია საშუალებები, რომლებმაც მოახერხეს ციფრულ სივრცეში ტრანსფორმაცია და ინტეგრირება საკმაოდ აქტიური, რეიტინგული და დიდი აუდიტორიის მფლობელია.

მაგალითად შეგვიძლია მოვიყვანოთ, ბუჭდური მედიიდან გაზეთი ბათუმელები, რადიო მაუწყებლობიდან რადიო თავისუფლება, და ტელევიზიების უმრავლესობა, ფორმულა TV და ასე შემდეგ.

უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ თვისებრივი კვლევის შედეგები ზოგიერთ საკითხში ემთხვეოდა რაოდენობრივი კვლევის შედეგებს, მაგრამ იყო საკითხები, სადაც სრულიად ურთიერთსაწინააღმდეგო შედეგები იყო. მაგალითად, თვისებრივი კვლევის ყველა რესპონდენტი ფიქრობს, რომ ტრადიციული მედია, კერძოდ ტელემაუწყებლობა უფრო წინა პლანზეა ვიდრე სოციალური მედია, რაოდენობრივ კვლევაში კი ამ საკითხთან მიმართებაში სრულიად განსხვავებული და საწინააღმდეგო შედეგი მივიღეთ და მონაწილეების აზრით, სოციალური მედია უფრო კომფორტულია და წინა პლანზეა. ჩვენი კვლევის ჰიპოთეზებს რაც შეეხება, გამართლდა და დადასტურდა, როგორც თვისებრივი, ასევე რაოდენობრივი კვლევის შედეგებითაც, ვინაიდან ყველა თანხმდება იმაზე, რომ ტრადიციული მედიის ორგანოებმა, რომლებმაც ვერ მოახერხეს ან დააკვირნენ ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმირება, აისახა მათ რეიტინგზე ან საერთოდ გააქრო ისინი მედიის სივრციდან. ასევე კვლევის ორივე მეთოდის შედეგებით იქნა დადასტურებული, რომ ჟურნალისტი/ები მედია ორგანო/ები, რომლებმაც ვერ მოახერხეს ახალი ციფრული ტექნოლოგიების ათვისება აისახა მათ საქმიანობასა და ხარისხზე, რამაც გამოიწვია მათი ჩამორჩენა, რაც აისახა მათ, როგორც ეკონომიკურ ასევე სოციალურ სტატუსზე და ამის მაგალითად მინდა მოვიყვანო ერთერთი ჟურნალისტი რომელიც გაზეთ აჭარაში მუშაობს, მის სახელს შეგნებულად არ დავასახელებ იმის მიუხედავად, რომ დამეთანხმებინტერვიუზე, შემდეგ თავი შეიკავა, რადგანაც კითხვებიდან გამომდინარე მიხვდა, რა თემაზე იყო საუბარი, ასევე მითხრა, რომ ონლაინ ჩაწერას ისედაც ვერ მოახერხებდა რადგანაც ვერ ერკვევა ტექნოლოგიებში და ფაქტი სახეზეა გაზეთი აჭარა რამდენად ჩამორჩება ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმაციის პროცესს და ამ ჟურნალისტმა მირჩია ვინმე სხვა ამ საკითხის პროფესიონალი რესპონდენტები მომეძია. ჟურნალისტმა, ისევე როგორც სხვა ნებისმიერი პროფესიის წარმომადგენელმა აუცილებლად უნდა განაახლოს სისტემატიურად საკუთარი თავი, ფეხი აუწყოს განვითარების ტემპს, გააუმჯობესოს საკუთარი უნარ ჩვევები და შესაძლებლობები. ეს ყოველივე ყველა სფეროს წარმომადგენელს სჭირდება, მაგრამ კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია ეს ჟურნალისტისათვის, რადგანაც ის ასრულებს ინფორმაციასა და საზოგადოებას შორის ხიდის ფუნქციას. ეს ხიდი უნდა იყოს სანდო და მყარი, სხვა შემთხვევაში ჟურნალისტი თავის მოვალეობას პირნათლად ვერ შეასრულებს.

კვლევის ორივე ჰიპოთეზა გამართლდა. როგორც რაოდენობრივი, ასევე თვისებრივი კვლევების შედეგებით დასტურდება, რომ ჩვენს მიერ წამოჭრილი ორივე ჰიპოთეზა გამართლებულია და ტრადიციული მედია აუცილებლად უნდა მოერგოს ციფრულ ეპოქას, სხვა ალტერნატივა უბრალოდ არ არსებობს. ასევე ტრადიციული მედიის წარმომადგენლები არიან გარკვეული გამოწვევების წინაშე, რისი გადალახვის და ციფრულ ეპოქაში მუშაობისათვის უნარ-ჩვევების განვითარება-დახვეწის აუცილებლობის წინაშე დგანან.

დღეისათვის საქართველოში საბედნიეროდ ბევრია ისეთი ტრადიციული მედია

საშუალებები, რომლებიც ძალიან კარგად ერგებიან და ტრანსფორმირდებიან ციფრულ სივრცეში, თუმცა არიან ტრადიციული მედია საშუალებები, რომლებიც კარგად ფეხს ვერ უწყობენ ამ პროცესს, ისინი დგანან იმ აუცილებლობის წინაშე, რომ მაგალითი აიღონ ამ საკითხში წარმატებული ტრადიციული მედია ორგანიზაციებისაგან, ყველა გამოწვევა დროულად გადალახონ და დროულად განახორციელონ ციფრულ სივრცეში მორგება, ინტეგრირება და ტრანსფორმაცია, წინააღმდეგ შემთხვევაში მათაც ემუქრებათ შესუსტება და აუდიტორიის დაკარგვა, რაც შემდეგ გამოიწვევს მათ მედია სივრციდან გაქრობას, რისი მაგალითებიც სამწუხაროდ ჩვენს ქვეყანაში არც თუ ისე ცოტა გვაქვს.

და ბოლოს, კვლევის შედეგად ხაზგასმით იკვეთება, რომ ტრადიციული მედიის ციფრულ ეპოქაში ტრანსფორმაცია უმნიშვნელოვანესია, აუცილებელია და გარდაუვალია.

რეკომენდაციები

წარმოგიდგენთ იმ რეკომენდაციებს, რომლებიც ჩვენი კვლევის შედეგად გამოიკვეთა:

- იმისათვის, რომ ტრადიციული მედია დარჩეს ინფორმაციის მიღების მთავარ წყაროდ და ზოგადად, შეძლოს მან არსებობა, უნდა გააქტიურდეს ციფრულ სივრცეში. ტრადიციული მედია ორგანოებიდან ტელევიზიებმა გარკვეულ წილად მოახერხეს ციფრულ სივრცეში ტრანსფორმაცია, თუ არ ჩავთვლით გამონაკლისებს, მაგრამ ბეჭდურ და რადიო მაუწყებლობაში ძალიან დიდი პრობლემებია ამ მიმართულებით ჩვენს ქვეყანაში, ძალიან ცოტა ბეჭდურმა და რადიო მაუწყებლობამ თუ მოახერხეს ციფრულ ეპოქაზე მორგება და მათი რიცხვი ძალიან მცირეა. იმ ტრადიციულმა მედია საშუალებებმა, რომლებმაც ვერ მოახერხეს ფეხი აეწყოთ ტრანსფორმაციის პროცესზე და ეს შეეხო პირველ რიგში ბეჭდურ მედიას და მერე რადიო მაუწყებლობასაც ნაწილობრივ, ძალიან შესუსტდნენ და არც თუ ისე ცოტა ასევე საერთოდ მედია სივრციდან გამქრალი ტრადიციული მედია საშუალებები. შესაბამისად, აუცილებელია ყველა ტრადიციულმა მედია საშუალებამ დროულად აუწყოს ფეხი ციფრულ სივრცეში ტრანსფორმაციის პროცესს და არ დააყოვნოს ეს თუ სურს, რომ ამ სფეროში გააგრძელოს არსებობა;
- აუცილებელია, მედია საშუალებებმა მანიპულაციებს კი არ მიმართონ, რომ რეიტინგულად გამოიყურებოდნენ, არამედ ხარისხი გააუმჯობესონ, კონტენტი გაამრავალფეროვნონ და აუდიტორიას შესთავაზონ მათ მოთხოვნებზე მორგებული მედიაპროდუქტი და ყოველთვის გაითვალისწინონ საზოგადოების ინტერესი, რაც შემდეგში ავტომატურად გამოიწვევს მათი რეიტინგის ამაღლებას და აღარ დასჭირდებათ სხვადასხვა მანიპულაციის ხერხების გამოყენება;
- თუ შეიმჩნევა ტრადიციულ მედიაში მომუშავე ჟურნალისტების ციფრულ სფეროში მუშაობისათვის არასაკმარისი ცოდნა და არაკომპეტენტურობა, სასურველია, თვით მედია საშუალებამ უზრუნველყოს თავისი ჟურნალისტების გადამზადება და ტრენინგ გაკვეთილების განხორციელებით ჟურნალისტების კომპეტენტურობისა და ქმედუნარიანობის გაზრდა, რადგანაც ტრადიციული

მედიისა და სოციალური მედიის სპეციფიკა გარკვეულწილად განსხვავებულია. აქედან გამომდინარე ტრადიციულ მედიაში მომუშავე ძალიან წარმატებული და კომპეტენტური ჟურნალისტი შეიძლება იგივენაირად ვერ იყოს ციფრულ სივრცეში და მას დაჭირდეს გარკვეული გადამზადებები, ტრენინგები. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ეს არ არის ყველასათვის საჭირო რადგანაც არიან ჟურნალისტები, რომლებიც ამ გამოწვევას თავიანთი ძალებით უმკლავდებიან, ყოველთვის აახლებენ თავიანთ ცოდნას და ძალიან კარგად ერგებიან ციფრულ სივრცეს;

- დღეისათვის არამარტო ჟურნალისტებისთვის, არამედ თითოეული მოქალაქისთვის მნიშვნელოვანია ახალი ტექნოლოგიების ფლობა, ვინაიდან ინფორმაციის მიღებისას ყველას უნდა შეეძლოს ინფორმაციის უტყუარობის გადამოწმება და ჰქონდეს საჭირო ცოდნა იმისათვის თუ როგორ უნდა გააკეთოს ეს. ამისათვის ძალიან მნიშვნელოვანია მედიაწიგნიერება, მედიაწიგნიერების დანერგვა საგანმანათლებლო დაწესებულებებში, რაც ვფიქრობ, ძალიან დიდ წვლილს შეიტანს დეზინფორმაციების გავრცელების აღმოფხვრისა და სწორი ინფორმაციის ამოცნობის თვალსაზრისით.

გამოყენებული ლიტერატურა

Albadri, H. A. (2023). The Convergence of Traditional Media to the Digital. digitalcommons.aaru.edu.jo.

Amy Schmitz Weiss, Vanessa de Macedo Higgins Joyce. (2009). Compressed dimensions in digital media. journals.sagepub.com.

Bayram, P. (2022). Dijital Çağda Gazetecilik: Geleneksel ve Dijital Gazetecilik. dergipark.org.tr.

PARLAK, M. O. (2018). YENİ MEDYA VE HABERCİLİĞİN DÖNÜŞÜMÜ. dergipark.org.tr.

Pavlik, J. V. (2008). Media in the Digital Age. Nev York: books.google.ge.

Zaliha İnci Karabacak, Ayşe Aslı Sezgin Büyükalaca. (2019). TÜRKİYE'DE DİJİTAL DÖNÜŞÜM VE DİJİTAL OKURYAZARLIK. researchgate.net.

აფროსიძე, მ. (2017). მულტიმედია ჟურნალისტიკის განვითარების ტენდენციები. open-science.ge.

ბაჯელიძის, მ. (2017). სოციალური და ტრადიციული მედიის ურთიერთმიმართება. open-science.ge.

გაგუა, მ. (2024, ივნისი 14). გაზეთ „რეზონანსი“-ს რედაქტორი. (გ. აბაშიძე, Interviewer)

თინიკაშვილი, ს. (2019). ახალი ამბების ჟურნალისტიკა და პიარი კიბერსივრცეში. open-science.ge, 10.

იაკობაშვილი, თ. (2024, ივნისი 11). პალიტრა ჰოლდინგის ჟურნალისტი, ჟურნალ Beau-monde-ს საიტის ადმინისტრატორი. (გ. აბაშიძე, Interviewer) თბილისი, საქართველო, შიდა ქართლი.

კირვალიძე, ლ. (2024, ივნისი 16). ჟურნალისტი, TV პირველის პროდიუსერი. (გ. აბაშიძე, Interviewer)

კუპრეიშვილი, თ. (2024, ივნისი 12). ჟურნალისტი, „ნეტგაზეთის“ რედაქტორი. (გ. აბაშიძე, Interviewer)

ლორთქიფანიძე, ე. (2024, ივნისი 16). ჟურნალისტი, „რადიო თავისუფლება“-ის კორესპონდენტი აჭარის რეგიონში. (გ. აბაშიძე, Interviewer)

ნადარაია, ნ. (2024). ციფრული მედია 2024-ში: ტრენდები, პროგნოზები და შესაძლებლობები ბიზნესისათვის. forbes.ge.

ოსევაშვილი, დ. (2019). The Print Media News in The Era of Media Convergence -The End of Traditional Media or Future Development as a Global Challenge. books.google.ge.

სამსახური, ს. ს. (2023). შინამეურნეობაში საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენების მაჩვენებლები. geostat.ge.

ქეშელაშვილი, ა. (2024, ივნისი 13). ჟურნალისტი, ონლაინ გამოცემა „პუბლიკის“ თანადამფუძნებელი. (გ. აბაშიძე, Interviewer)

შენგელია, ნ. (2022). ციფრული პლატფორმების მიერ კონტენტის მართვა და ადამიანის. openscience.ge.

ცირამუა, დ. (2024, ივნისი 17). ჟურნალ „Forbes Georgia“ ვებ დირექტორი. (გ. აბაშიძე, Interviewer)

ცისკარიძე, თ. (2024, ივნისი 16). „ფორმულა“-ს ჟურნალისტი. (გ. აბაშიძე, Interviewer)

ძიძიშვილი, ს. (2020). ახალი მედია, როგორც სოციალური გავლენის თეორიების კელი . openscience.ge.

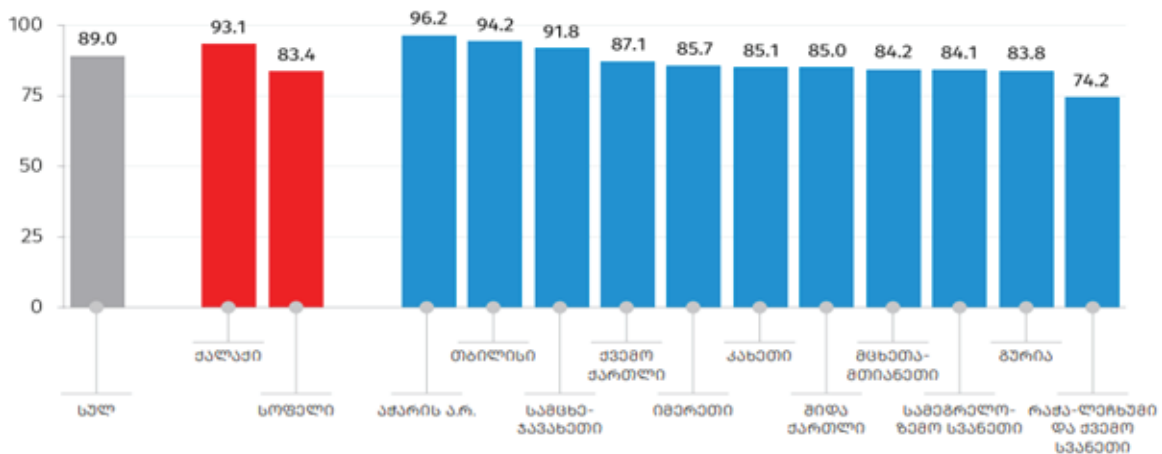
წულუკიძე, მ. (2024, ივნისი 16). ჟურნალისტი, TV პირველის კორესპონდენტი აჭარის რეგიონში. (გ. აბაშიძე, Interviewer)

დანართი

ქვემოთ მოცემულ დიაგრამაზე წარმოდგენილია ინტერნეტით უზრუნველყოფილი შინამეურნეობების წილი დასახლების ტიპისა და რეგიონების მიხედვით.

დიაგრამა №1

ინტერნეტით უზრუნველყოფილი შინამეურნეობების წილი, 2023 (%)

ხელოვნური ინტელექტის გავლენა შრომით უფლებებზე

თამარ აქუბარდია

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი

როგორ აისახება ხელოვნური ინტელექტი დასაქმებულის პირადი ინფორმაციის უსაფრთხოებაზე? შეიძლება ხელოვნური ინტელექტი გახდეს შრომითი ურთიერთობების სუბიექტი? და მაინც რა გავლენას მოახდენს ხელოვნური ინტელექტი დასაქმებულთა უფლებებზე? ეს კითხვები ყველაზე აქტიუალური 2022 წლის შემდეგ გახდა, რაც ინტერნეტ სივრცეში ხელოვნური ინტელექტის პლათფორმა ChatGPT ჩაეშვა. რის შედეგადაც, მსოფლიომ გაიაზრა, რომ ხელოვნური ინტელექტი სულ უფრო და უფრო შემოდოდა ადამიანების ცხოვრებაში. ხელოვნური ინტელექტის გავლენის სწრაფი ზრდა ყველაფერზე აისახება, მათ შორის იგი ძირფესვიანად გარდაქმნის სამუშაო ბაზარს და პირდაპირპროპორციულად აისახება შრომის სამართალზე.

უშუალოდ ხელოვნური ინტელექტი, ასევე ცნობილი, როგორც Artificial Intelligence (AI), არის ტექნოლოგია, რომელიც კომპიუტერებისა და სხვა მოწყობილობების გამოყენების გზით ადამიანის ინტელექტის სიმულაციას ახდენს. ხელოვნურ ინტელექტს იმის ძალა შესწევს, რომ შეასრულოს ამოცანები, რომლებიც სტანდარტულად ადამიანის ჩარევას ან მის ინტელექტუალურ რესურს მოითხოვდა.

ხელოვნურ ინტელექტზე მოთხოვნის პარალელურად, იზრდება ნეგატიური შეფასებებიც. ბოლო პერიოდში, ხელოვნური ინტელექტის ცალკეული ფუნქციების გამოყენებადობის გარშემო ატეხილ აჟიოტაჟს მოჰყვა აქტიური მსჯელობა ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებასთან დაკავშირებით ეთიკის საკითხზე. ფაქტია, რომ მიუხედავად მნიშვნელოვანი გავლენისა, ხელოვნური ინტელექტი ჯერ კიდევ ვერ მოექცა რომელიმე სამართლებრივი სისტემის სამართლებრივი რეგულირების ჩარჩოებში. ხელოვნური ინტელექტი არის საკმაოდ კარგი ინსტრუმენტი შრომითი ბაზრისთვის. მას შეუძლია სწრაფად გაანალიზოს და გადაახარისხოს მონაცემთა დიდი ნაკრები. კომპანიები, მათ შორის, ქართული, მას მარკეტინგული კამპანიების დაგეგმვისთვის, გაყიდვების სისტემის მართვისთვის და ადამიანური რესურსების ნაწილში იყენებენ. ასევე ხშირად ხელოვნური ინტელექტი ოცდაოთხსაათიან კომუნიკაციას უზრუნველყოფს მომხმარებელთან, ასევე დახმარებას უწევს IT სერვისების მიმართულებით. ფაქტია, როგორც კერძო, ისე საჯარო სექტორში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების მრავალი გზა არსებობს, თუმცა არსებობს სერიოზული რისკებიც. ამ ნაწილში ჩვენ უნდა ვისაუბროთ ხელოვნური ინტელექტის იმ რისკებზე, რომელიც უშუალოდ შრომით ურთიერთობაში მის გამოყენებას უკავშირდება.

ნაშრომის მიმდინარეობისას ჩვენ სწორედ ამ საკითხებზე ვისაუბრებთ, კერძოდ ხელოვნური ინტელექტის არსზე, მის გავლენაზე შრომით უფლებებზე, მათ შორის დისკრიმინაციის აკრძალვაზე და პირადი ინფორმაციის უსაფრთხოებაზე. ასევე მიმოვიხილავთ არსებულ სამართლებრივ მოწესრიგებას, როგორც ქართული, ისე მსოფლიოს სხვა სამართლებრივი სისტემების პრაქტიკიდან. განვიხილავთ და გამოვკვეთთ, როგორც არსებით პრობლემებს, ისე მათი გადაჭრის გზებს. ნაშრომის მიზანიც სწორედ ესაა, შეძლებისდაგვარად მიმოვიხილოს ეს პრობლემური საკითხი და გამოვკვეთოს პრობლემის მნიშვნელობა შრომითი ურთიერთობებისთვის.

საკვანძო სიტყვები: ხელოვნური ინტელექტი, ტექნოლოგია, შრომითი ბაზარი, საკანონმდებლო ბაზა.

Abstract

How will artificial intelligence affect employee personal information security? Can artificial intelligence become the subject of labor relations? And yet, what impact will artificial intelligence have on employee rights? These questions became the most relevant after 2022, when the artificial intelligence platform ChatGPT entered the Internet space. As a result, the world realized that artificial intelligence was increasingly entering people's lives. The rapid growth of the impact of artificial intelligence has implications for everything, including the way it fundamentally transforms the labor market and directly affects labor law.

Direct artificial intelligence, also known as artificial intelligence (AI), is a technology that simulates human intelligence through the use of computers and other devices. Artificial intelligence will have the power to perform tasks that would normally require human intervention or intellectual resources.

Along with the demand for artificial intelligence, negative evaluations are also increasing. Recently, the hype surrounding the applicability of certain AI functions has been followed by active debate on the ethics of AI use. The fact is that, despite its significant influence, artificial intelligence has not yet been included in the framework of legal regulation in any legal system. Artificial intelligence is a pretty good tool for the job market. It can quickly analyze and sort large data sets. The fact is that there are many ways to use artificial intelligence in both the private and public sectors, but there are also serious risks. In this part, we should talk about the risks of artificial intelligence, which are directly related to its use in labor relations. In the course of the paper, we will talk about these issues, namely the essence of artificial intelligence and its impact on labor rights, including the prohibition of discrimination and the security of personal information.

Keywords: Artificial intelligence, technology, labor market, legal framework.

შესავალი

მას შემდეგ რაც 2022 წელს ცნობილი ხელოვნური ინტელექტის პლათფორმა ChatGPT ჩაეშვა ინტერნეტ სივრცეში, მსოფლიომ გაიაზრა, რომ ხელოვნური ინტელექტი სულ უფრო და უფრო შემოდის ადამიანების ცხოვრებაში. ხელოვნური ინტელექტის გავლენების სწრაფი ზრდა აისახება ყველაფერზე, მათ შორის იგი ძირფესვიანად გარდაქმნის სამუშაო ბაზარს, რაც პირდაპირპროპორციულად აისახება შრომით სამართალზე, თუმცა, ამის პარალელურად ჩნდება კრიტიკულად მნიშვნელოვანი კითხვები მის გავლენაზე შრომით უფლებებთან მიმართებით.

ხელოვნურმა ინტელექტმა ეს მნიშვნელობა მისი პოტენციალის გამო შეიძინა. ამ ტექნოლოგიას ნამდვილად შეუძლია, შეცვალოს ადამიანების ცხოვრება. ამ ეტაპზე ის ეფექტურად გამოიყენება შრომით ბაზარზე, მთელი რიგი ამოცანების ავტომატიზაციისთვის, მათ შორის მომხმარებელთა მომსახურების სფეროში, ასევე ხშირად თაღლითობის გამოვლენასა და ხარისხის კონტროლს აკისრებენ ხოლმე. დროთა განმავლობაში აშკარაც კი გახდა, რომ რიგ სფეროებში ხელოვნური ინტელექტი დავალებას იმაზე უკეთ ასრულებს, ვიდრე ადამიანი. განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, თუ საქმე ეხება განმეორებით, რუტინულ და დეტალებზე ორიენტირებულ დავალებებს. მათ შორის დიდი ოდენობით სამართლებრივი დოკუმენტების ანალიზი და მასში შესაბამისი ველების სწორად შევსების უზრუნველყოფა. ხელოვნური ინტელექტის შესრულებული სამუშაოები ბევრად სწრაფია და შეცდომა კი ნაკლები.

მსოფლიოს ეკონომიკური ფორუმის კვლევის მიხედვით, 2025 წლამდე ხელოვნური ინტელექტის გამო 85 მილიონი ადამიანი სამუშაო ადგილს დაკარგავს, თუმცა ამის პარალელურად 97 მილიონი ახალი სამუშაო ადგილი შეიქმნება. თუმცა ძირითადად საინფორმაციო ტექნოლოგიებს, უსაფრთხოებას, ციფრულ მარკეტინგს და მსგავს ტექნოლოგიებთან დაკავშირებულ სფეროებს მოიცავს (Jha, 2023). აქვე გამოგვადგება მსოფლიო ბანკის სტატისტიკა. გამოკითხული 800 კომპანიის დაახლოებით 78%-მა განაცხადა, რომ ისინი აპირებენ ხელოვნური ინტელექტის დანერგვას თავიანთ სამუშაო გარემოში (ნატროშვილი, 2023).

ხელოვნური ინტელექტის სამუშაო ადგილზე გამოყენების პრაქტიკა ძირითადად დიდ კომპანიებს უკავშირდება, მათი უმრავლესობა კი ინფორმაციის, კომუნიკაციების, ტექნოლოგიების და სამეცნიერო ინდუსტრიებისთვისაა. კომპანიების მიერ ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების ძირითადი მიზეზი იმ ეფექტურობის შექმნაა, რომელსაც ხშირად ადამიანები ვერ უზრუნველყოფენ, ამასთანავე ხელოვნური ინტელექტი ამცირებს ადამიანური რესურსების დაქირავებასთან დაკავშირებულ ხარჯებს, პარალელურად იზრდება პრდუქტიულობა.

თუმცა, ხელოვნური ინტელექტის შრომით ბაზარზე დამკვიდრების პარალელურად ჩნდება კითხვები დასაქმებულთა პირადი ინფორმაციის კონფიდენციალურობასთან, სისტემის საიმედოობასა და თანამშრომლების ფსიქიკური ჯანმრთელობასთან დაკავშირებით.

უფრო კონკრეტულად კი იმასთან დაკავშირებით, საერთოდ შეიძლება თუ არა ხელოვნურმა სამუშაო ძალის დიდი ნაწილი უმუშევარი დატოვოს.

ამ ეტაპზე ჩვენს ქვეყანაში არ არსებობს რაიმე კონკრეტული კანონი რაც დაარეგულირებს სამუშაო ადგილზე ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების საკითხს. ასეთი კანონები რთულად თუ მოიძებნება სხვა ქვეყნების შრომითსამართლებრივ პრაქტიკაშიც, უკვე არსებულ ნორმებს კი დეტალურად ქვემოთ განვიხილავთ (Laskowski, N, Tucci, L, 2022).

საკვლევი კითხვები:

ნაშრომის მიმდინარეობისას უნდა მიმოვიხილოთ შემდეგი კითხვები:

- რა საკანონმდებლო ჩარჩოები და რეგულაციები არსებობს დღესდღეობით საქართველოსა და მსოფლიოში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებადობის დასარეგულირებლად სამუშაო ადგილზე და რამდენად ეფექტურია ისინი დასაქმებულთა უფლებების დაცვის ნაწილში?
- როგორ მოქმედებს ხელოვნური ინტელექტის დანერგვა სამუშაო ადგილზე თანამშრომლების კონფიდენციალურობასა და მონაცემთა დაცვაზე?
- დასაქმებულის რომელ უფლებებზე აქვს ხელოვნურ ინტელექტს ყველაზე მეტი გავლენა?
- რა საქმიანობა ხორციელდება ამ ეტაპზე ხელოვნური ინტელექტის სამართლებრივ ჩარჩოებში მოქცევის კუთხით მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის სამართლებრივ სისტემაში?

კვლევის მეთოდოლოგია

ნაშრომში მიმოხილული თემის გარშემო არსებული აკადემიური ლიტერატურა, ნორმატიული მასალა და ამ მასალათა კომენტარები. მიმოხილულია თემა, როგორც ქართული და გლობალური პერსპექტივიდან. შეძლებისდაგვარად შევისწავლით სამუშაო ადგილზე ხელოვნურ ინტელექტის გამოყენებასთან დაკავშირებული კანონმდებლობას და რეგულაციებს, მიმოვიხილავთ მათ ეფექტურობას დასაქმებულთა უფლებების დაცვის ნაწილში.

საკვლევი თემა განხილულია კონკრეტულად ხელოვნური ინტელექტის დანერგვის ნაწილშიც, კერძოდ მოყვანილია მაგალითები, როგორც ქართული, ისე უცხოური პრაქტიკიდან, განსაკუთრებით ისეთ სექტორებში, რომლებიც გავლენას ახდენენ შრომის უფლებებზე და კონფიდენციალურობის საკითხებზე.

ნაშრომში ასევე გამოყენებულია ინტერვიუების მეთოდი, კერძოდ ერთ-ერთი ქართული კომპანიის მაგალითზე, რომელიც ხელოვნური ინტელექტის ხელსწყოებს აწვდის ასევე ქართულ კომპანიებს, რეკრუტირების პროცესში.

ლიტერატურის მიმოხილვა

ხელოვნური ინტელექტი, ასევე ცნობილი, როგორც AI, არის ტექნოლოგია, რომელიც კომპიუტერებისა და სხვა მოწყობილობების გამოყენების გზით ადამიანის ინტელექტის სიმულაცია მოახდინოს, ამ გზით იგი პრობლემების გადაჭრის შესაძლებლობას იძენს. ხელოვნურმა ინტელექტმა შეიძლება იმუშაოს, როგორც დამოუკიდებლად, ისე სხვა, დამხმარე ტექნოლოგიებთან ერთად, როგორებიცაა, მაგალითად გეოლოკაცია, სენსორები, რობოტიკა და ა. შ. ხელოვნურ ინტელექტს იმის ძალა შესწევს, რომ შეასრულოს ამოცანები, რომლებიც სტანდარტულად ადამიანის ჩარევას ან მის ინტელექტუალურ რესურს მოითხოვდა. იგი ყოველდღიურ ცხოვრებაში გვხვდება, როგორც გაჯეტების ციფრული ასისტენტები, ავტომატური მოწყობილობები, ნავიგაციის სიტემები და გენერაციული ინსტრუმენტები, რომელთაგან ჩვენთვის ყველაზე ცნობილია ChatGPT. (Laskowski, N, Tucci, L, 2022).

ხელოვნურმა ინტელექტმა განვითარების მრავალი ფაზა გაიარა და ამასთან ერთად, აჟიოტაჟის მთელი ციკლი. თუმცა, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ სკეპტიკურად განწყობილებისთვისაც კი ChatGPT - ის გამოშვება, გარდამტეხ წერტილად იქცა. გენერაციულმა ხელოვნურმა ინტელექტმა სულ რამდენიმე წელიწადში მოხერხა მომხმარებელთა ფართო მასაზე გასვლა და ეს მომენტი ნამდვილად შეგვიძლია გარღვევად მივიჩნიოთ ციფრულ ინდუსტრიაში. დღეს გენერაციული ხელოვნური ინტელექტი არა მხოლოდ ადამიანის ენასა და გონებრივ რესურსს აგენერირებს, არამედ მას უკვე სხვა ტიპის მონაცემების, მათ შორის ფოტოების, ვიდეოების, პროგრამული კოდების და მოლეკულური სტრუქტურების დაგენერირების ძალაც კი შესწევს (IBM, n.d.)

ხელოვნურ ინტელექტზე მოთხოვნის პარალელურად, იზრდება ნეგატიური განცხადებების ოდენობაც. ბოლო პერიოდში, ხელოვნური ინტელექტის ცალკეული ფუნქციების გამოყენებადობის გარშემო ატეხილ აჟიოტაჟს მოჰყვა აქტიური მსჯელობა ხელოვნური ინტელექტის ეთიკაზე და პასუხისმგებლიან ხელოვნულ ინტელექტზე. ფაქტია, რომ მიუხედავად მნიშვნელოვანი გავლენისა, ხელოვნური ინტელექტი ჯერ მაინც არაა ის სფერო, რომლის კანონის ფარგლებში მოქცევაზე რომელიმე სამართლებრივმა სისტემამ სერიოზულად იმუშავა.

თუმცა, 2023 წელს, ევროკავშირის კანონმდებლები ხელოვნური ინტელექტის შესახებ აქტის მიღებაზე შეთანხმდნენ. ორმოც საათიანი მოლაპარაკებები, რომელიც რვა დეკემბერს გაიმართა, Chat GPT- ის შექმნის შემდეგ გახდა პირველი სერიოზული და ყოვლისმომცველი რეგულაცია ხელოვნურ ინტელექტთან დაკავშირებით, რომელმაც მეტ-ნაკლებად წერტილი დაუსვა პოლიტიკურ დებატებს. საკითხი რომ მეტად პრობლემურია, ამას ისიც მოწმობს, რომ G7 - ის სამიტზე განხილულ საკითხებშიც კი შედიოდა. ხელოვნური ინტელექტის შესახებ განკარგულება გამოსცა თეთრმა სახლმა, პარალელურად ბრიტანეთი მუშაობს მთელ რიგ საკანონმდებლო ცვლილებებზე და ამასთანავე, უმასპინძლა სამიტს, რომელიც სრულად მიედგნა ხელოვნურ ინტელექტს. თუმცა, ზემოთ განხილული დოკუმენტი ყველა ზემოთ

ჩამოთვლილისგან იმით განსხვავდება, რომ იგი სავალდებულო ხასიათს ატარებს და ევროკავშირზე მთლიანად ვრცელდება. ვარაუდობენ, რომ ამ აქტს არა მხოლოდ ევროპაში, არამედ მსოფლიოში ხელოვნური ინტელექტის რეგულირების კუთხით სერიოზული ზეგავლენის მოხდენა შეეძლება. აქტის მთავარი მიზნად ევროპარლამენტარებმა დაასახელეს იმ სისტემების უსაფრთხოება და ევროკავშირის ფუნდამენტურ ღირებულებებზე მორგების აუცილებლობა, რომლებიც ხელოვნურ ინტელექტს უკავშირდებიან (IDFI, 2023).

რაც შეეხება აღსრულების ნაწილს. ევროკომისიამ შექმნა რამდენიმე ახალი უწყება, ესენია:

- **AI** ოფისი - ევროკავშირის მასშტაბით, ამ ოფისს ევალება, გააკონტროლოს აქტის აღსრულების ნაწილი. რაც შეეხება ეროვნულ დონეს, ამ კომპეტენციას მთავრობის შესაბამისი უწყებები ჩაიბარებენ;
- **AI** საბჭო - შედგენილი იქნება ევროკავშირის წევრი ქვეყნების წარმომადენლებისგან და ექნება ერთგვარი საკოორდინაციო პლატფორმის ფუნქცია. მისი მიზანი იქნება, დახმაროს წევრ ქვეყნებს, მოარგოს აქტი საკუთარი ქვეყნის კანონმდებლობას;
- დამოუკიდებელი ექსპერტების სამეცნიერო საბჭო - მისი მიზანი AI ოფისის მრჩევლად ყოფნაა;
- მრჩეველთა ფორუმი - იგი გააერთიანებს იმ ყველა დაინტერესებულ მხარეს, რომლებიც პროცესში ჩართვის სურვილის გამოთქვამენ. მათ შორის, არასამთავრობო ორგანიზაციებიდან და კერძო სექტორიდან. მთავარი მიზანია, რომ პროცესში ყველა დაინტერესებული მხარის ინტერესი მაქსიმალურად იქნას გათვალისწინებული.

რაც შეეხება სანქციებს, დაწესებული მოთხოვნების შეუსრულებლობის შემთხვევაში, შემოღებულია ჯარიმები, რომლებიც კომპანიის სიდიდისა და ჩადენილი დარღვევის პროპორციულია და დამრღვევის გლობალური გაყიდვების ბრუნვის 1.5 პროცენტიდან, 7 პროცენტამდე შეიძლება მერყეობდეს. მთლიანად აქტი სავალდებულო ძალას მხოლოდ 2025 წლიდან მიიღებს. ევროკავშირმა კომპანიებს მისცა შესაძლებლობა, ამ პერიოდში მოერგონ ევროკავშირის მიერ დაწესებულ ახალ სტანდარტებს (Jha, 2023).

ევროპის ხელოვნური ინტელექტის აქტში რისკების მიხედვით ხელოვნური ინტელექტის სამი ძირითადი ჯგუფი გამოყვეს:

1. ლიმიტირებული რისკის შემცველი - ისეთი ხელოვნური ინტელექტი, როგორც მაგალითად ჩეთბოტებია. მათი მისია ტექსტის და სხვა მულტიმედია პროდუქტის გენერირებაა. ისინი ლიმიტირებულ რისკს უქმნიან ადამიანებს. კანონმდებლის ერთადერთი მოთხოვნაა, რომ გენერირებულ მასალას დაერთოს თან, რომ ის ხელოვნური ინტელექტის მიერაა შექმნილი, რათა მომხმარებელი სხვადასხვა მანიპულაციის მსხვერპლი არ გახდეს;
2. მაღალი რისკის შემცველი - აქ გაცხილებით მკაცრ რეგულაციებს ვხვდებით. მიზეზი ისაა, რომ ხელოვნურმა ინტელექტმა ადამიანების უსაფრთხოებასა და ჯანმრთელობას მაღალი რისკი შეუქმნა. გარდა იმისა, რომ ასეთ ტექნოლოგიებს გამჭირვალეობა დაევალებათ, მათ მიმართ წამოაყენეს რამდენიმე ძირითადი

მოთხოვნა:

- ადამიანის ძირითად უფლებებზე ხელოვნური ინტელექტის გავლენის შეფასება და ამ პროცესში შესაბამისობის დადგენა;
- ხელოვნური ინტელექტის სისტემის ევროკავშირის მონაცემთა ბაზაში რეგისტრაცია;
- ხარისხისა თუ შესაძლო რისკების მართვისთვის საჭირო სისტემების დანერგვა;
- მიკერძობების შემცირება (რაც, როგორც უკვე განვიხილეთ, პრობლემური საკითხია)
- გამჭვირვალობა (ასევე განსახილველ პრობლემებს შორის იყო);
- მოხდეს სისტემაზე ადამიანის ზედამხედველობა;
- სიზუსტე, მდგრადობა და კიბერუსაფრთხოება;

კანონმდებელმა ასეთ სისტემებს მიაკუთვნა:

- სამედიცინო მოწყობილობები;
- რეკრუტირებისა და HR სისტემის მართვისთვის გამოყენებული ხელოვნური ინტელექტი;
- საგანმანათლებლო თუ პროფესიული განვითარების სწავლებაში გამოყენებული ხელოვნური ინტელექტი;
- მომსახურების სფეროში გამოყენებული სისტემები (ბანკი, დაზღვევა და ა. შ.);
- კრიტიკულად მნიშვნელოვან ინფრასტრუქტურასთან დაკავშირებული სისტემები, ეს შეიძლება იყოს წყალმომარაგება, ბუნებრივი აირი და ა. შ.;
- ადამიანის ემოციების ამომცნობი სისტემა;
- ბიომეტრიული სისტემები;
- ძალოვანი უწყებები, ლტოლვილებისა და მიგრანტების სისტემები და სასაზღვრო კონტროლი;
- ადმინისტრაციულ და მართმსაჯულების სისტემაში გამოყენებული ხელოვნური ინტელექტი.

3. დაუშვებელი რისკის შემცველი - ეს ის ხელოვნური ინტელექტია, რომლებიც ადამიანების ძირითად უფლებებს მკაფიო საფრთხეს უქმნიან და ევროკავშირის ახალი დირექტივებით ასეთი სისტემები იკრძალება, ესენია:

- სამუშაო ადგილებსა თუ საგანმანათლებლო დაწესებულებებში ემოციების ამომცნობი სისტემა;
- სოციალური ქულების სისტემა;
- ხელოვნური ინტელექტი, რომელიც ადამიანის ქცევებით მანიპულირებს;
- ადამიანების სახის გამოსახულების არამიზნობრივი შეგროვება, მათი სახის ამოცნობის მიზნით;
- ხელოვნური ინტელექტი, რომელიც დანაშაულს პროგნოზირებს;
- ძალოვანი უწყებების მიერ ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით ბიომეტრიული მონაცემების შეგროვება საჯარო სივრცეში.

გამონაკლისის სახით კანონმდებელი ნებას აძლევს ძალოვან უწყებებს ზოგიერთი მძიმე

დანაშაულის შემთხვევაში გამოიყენონ დაუშვებელი რისკის შემცველი რამდენიმე საშუალება (Jha, 2023).

განსახილველ შემთხვევაში, ის რისკები, რომლებზეც ზემოთ ვისაუბრეთ მაღალი რისკის კატეგორიაში ექცევა. ის, რომ შრომით სამართლებრივი კუთხით რეგულირების მექანიზმები არ გაგვაჩნია, სერიოზულ პრობლემაზე მიუთითებს. გამოდის, რომ დღევანდელ ქართულ კომპანიებში, სადაც ხელოვნურ ინტელექტს აქტიურად იყენებენ, თანამშრომელთა მთელი რიგი უფლებების დაცვა მხოლოდ დამსაქმებლის კეთილ ნებაზეა დამოკიდებული.

კერძო სექტორისგან განსხვავებით საქართველოს საჯარო სექტორში ხელოვნური ინტელექტის დანერგვა ჯერ მხოლოდ საწყის ეტაპზეა. რაც შეეხება კერძო სექტორს, აქ უკვე მრავლად არის სხვადასხვა ტექნოლოგიები შემოსული და ნაშრომის მიმდინარეობისას ამ თემას უკეთ განვიხილავთ. ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტის (IDFI) 2021 წლის მომაცემებით დღესდღეობით საქართველოში ხელოვნური ინტელექტის სისტემების შესახებ რაიმე საკანონმდებლო რეგულაცია, ნორმატიული აქტი არ იძებნება, თუ არ ჩავთვლით საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის ბრძანებას, რომელშიც ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების რეგულირებას ემსახურება ფინანსურ სექტორში (Jha, 2023).

აღსანიშნავია, რომ ქართულ საკანონმდებლო სივრცეში არ არსებობს ხელოვნური ინტელექტის დეფინიცია, რაც საბოლოო ჯამში, სერიოზულ პრობლემას ქმნის რისკების მართვისა და რეგულირების ნაწილში, ამას ისიც ემატება, რომ ზოგადად რთულდება სამართლებრივი განვითარება, მათ შორის ჩვენი საკვლევი თემის ნაწილშიც. უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს ევროინტეგრაციის გზაზე მნიშვნელოვანი წინგადადგმული ნაბიჯი იქნება ამ მიმართულებით უკვე არსებული ევროპული კანონმდებლობის გათვალისწინება. შესაბამისად, არსებული რეალობიდან გამომდინარე სწორად მიმაჩნია, ქვეყანამ უკვე სერიოზულად დაიწყოს ხელოვნური ინტელექტის შესახებ მარეგულირებელი ნორმების მიღებაზე მუშაობა.

ხელოვნური ინტელექტი და დასაქმებულის პირადი ინფორმაცია

ხელოვნური ინტელექტი არის საკმაოდ კარგი ინსტრუმენტი შრომითი ბაზრისთვის. მას შეუძლია სწრაფად გაანალიზოს და გადაახარისხოს მონაცემთა დიდი ნაკრები. კომპანიები, მათ შორის, ქართული, მას მარკეტინგული კამპანიების დაგეგმვისთვის, გაყიდვების სისტემის მართვისთვის და ადამიანური რესურსების ნაწილში იყენებენ. ასევე ხშირად ხელოვნური ინტელექტი ოცდაოთხსაათიან კომუნიკაციას უზრუნველყოფს მომხმარებელთან, ასევე უწევს დახმარებას IT სერვისების მიმართულებით. ფაქტია, როგორც კერძო, ისე საჯარო სექტორში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების მრავალი გზა არსებობს, თუმცა არსებობს სერიოზული რისკებიც. ამ ნაწილში ჩვენ უნდა ვისაუბროთ ხელოვნური ინტელექტის რისკებზე, რომელიც უშუალოდ შრომით ურთიერთობაში მის

გამოყენებას უკავშირდება.

ამ ეტაპზე ხელოვნური ინტერნეტის სამუშაო ადგილზე გამოყენების რამდენიმე ძირითადი მიმართულების გამოყოფა შეგვიძლია:

- თანამშრომელთა უნარების, კვალიფიკაციისა და გამოცდილების იდენტიფიცირება. (ძირითადად, კადრების აყვანის პროცესში);
- CV-ს და განაცხადის ფორმების განხილვა;
- ტესტების შედგენა თანამშრომლებისთვის;
- ჩართვა ინტერვიუების პროცესში - შესაძლოა დააკვირდეს გასაუბრებაზე კანდიდატის არავერბალური კომუნიკაციის ფორმებს;
- ცვლის დაგეგმვა, თანამშრომელთა პროდუქტიულობისა და შესრულების შეფასება. ასევე სამუშაო ადგილზე პოტენციური საფრთხის მონიტორინგი;
- მონიტორინგი და ზედამხედველობა. (მაგალითად, საკურიერო მომსახურების მძღოლების მონიტორინგის სისტემები) ამ ეტაპზე, ეს ყველაზე გავრცელებული მიმართულებაა (MacKenzie, 2023).

ხელოვნური ინტელექტის სისტემების უმეტესობა, რომლებიც ამ პროცესში ერთვებიან, არ არიან „შიდა“ ქსელები. ეს ნიშნავს იმას, რომ ისინი ცალკეული სისტემები არიან, რომლებზეც წვდომა ადვილად შეიძლება მესამე მხარემ მოიპოვოს, ეს კი ბადაბეს სერიოზულ რისკებს. ხელოვნური ინტელექტის პროგრამულ უზრუნველყოფაზე ბევრი ადამიანი მუშაობს, ისინი სხვადასხვა პროფესიის არიან, ეს კი ნიშნავს იმას, რომ მათ მიერ ადამიანის პერსონალური ინფორმაციის შესახებ წარმოდგენა და მოლოდინები ერთმანეთისგან განსხვავებულია. ამიტომაც, ეს აჩენს სერიოზულ რისკებს. ეს რისკები განსხვავდება იმის მიხედვით, თუ რა ტექნოლოგიები გამოიყენება, როგორ ვითარდება და რამდენად რთულია მასში განხორციელებული ოპერაციები.

ამ ნაწილში აუცილებლად უნდა განვიხილოთ GDPR. ეს მონაცემთა დაცვის ზოგადი რეგულაციაა ევროკავშირისა და ევროპის ეკონომიკურ ზონაში. ის ევროკავშირის კონფიდენციალურობის შესახებ კანონის ნიშნელოვანი ნაწილია, ერთი წლის წინ შევიდა ძალაში და შემოიღო ახალი და მკაცრი ვალდებულებები მათთვის, ვინც ამუშავებს პერსონალურ მონაცემებს, ასევე ახალი უფლებები მათთვის, ვისი მონაცემებიც მუშავდება. გამჭირვალობა და ანგარიშვალდებულება ამ რეგულაციის მთავარი მახასიათებელია. მონაცემთა დაცვის სუბიექტები უნდა დაეთანხმონ თავიანთი მონაცემების დამუშავებას. მონაცემთა დამუშავებლებმა უნდა განახორციელონ შესაბამისი ზომები, რათა უზრუნველყოფილ იქნას კონფიდენციალურობის მოთხოვნები, პროცესი განხორციელდეს ისეთი მეთოდებით, როგორებიცაა დაშიფრვა ან ფსევდონიმიზაცია. თანამშრომლების მონაცემების ანონიმიზაციასა და ფსევდონიმიზაციას შეუძლია კონფიდენციალურობის დაცვის დამატებითი ფენის შექმნა.

- ანონიმიზაცია - პერსონალური საიდენტიფიკაციო ინფორმაციის ამოღებას ხელოვნური ინტელექტის მიერ გამოყენებული მონაცემთა ნაკრებიდან, რაც

შეუძლებელს ხდის ცალკეული თანამშრომლების იდენტიფიცირებას.

- ფსევდონიმიზაცია - პირადი ინფორმაციის, სახელის, გვარის ფსევდონიმებით ჩანაცვლებას, იმის უზრუნველყოფას, რომ მონაცემები სასარგებლო იქნება ხელოვნური ინტელექტისთვის თანამშრომლის უშუალო იდენტიფიკაციის გარეშე.

ამავე კანონის მეხუთე მუხლი მოითხოვს, რომ მონაცემები დამუშავდეს გამჭვირვალე წესი. თუმცა, ჩნდება კითხვა, რამდენად შესაძლებელია ეს ხელოვნური ინტელექტთან მიმართებით? ამავე რეგულაციის მეექვსე მუხლი ადგენს მონაცემთა დამუშავების კანონიერ საფუძვლებს, როგორცაა მონაცემთა სუბიექტის თანხმობა, თუმცა ხელოვნური ინტელექტით მრავალი სხვადასხვა მიზნისთვის დამუშავებული მონაცემების მოცულობის გათვალისწინებით, შეუძლია თუ არა მონაცემთა სუბიექტს მართლაც ინფორმირებული, მკაფიო თანხმობა განაცხადოს?

ხელოვნური ინტელექტისა და პირადი ინფორმაციის ნაწილში, ყველაზე მეტად გამოსაყოფია წინასახელშეკრულებო ეტაპი, მასში კი ძირითადად სწორედ გასაუბრება შედის. ამ ეტაპზე მუშავდება პოტენციურ კანდიდატთან დაკავშირებით ყველაზე მეტი ინფორმაცია. რეზიუმესა და კანდიდატთან გასაუბრების შემდეგ, დასაქმებელი იღებს ინფორმაციას პოტენციური დასაქმებულის კვალიფიკაციის, პიროვნული მახასიათებლებისა და სამუშაო გამოცდილების შესახებ. სწორედ აქ ხდება ინფორმაციის მიღების უფლების რეალიზება, როგორც ერთი, ისე მეორე მხარის მიმართ. ამიტომაც, საქართველოს შრომის კოდექსის მეთერთმეტე მუხლის მეოთხე პუნქტი დამსაქმებელს უწესებს ვალდებულებას, დაიცვას კანდიდატზე მიღებული ინფორმაციის კონფიდენციალურობა. კერძოდ, ინფორმაციის გასამჟღავნებლად დამსაქმებელს სჭირდება კანდიდატისგან თანხმობის მიღება. (საქართველოს შრომის კოდექსი, მეთერთმეტე მუხლი, 2024)

დღესდღეობით ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების ასპარეზად სწორედ სამუშაო ადგილებისა და სამუშაო ძალის მართვა სახელდება. ადამიანური რესურსების მართვის, იგივე HR სახელით ცნობილი ფუნქციის 40%-ს მსოფლიოში დღეს სწორედ ხელოვნური ინტელექტი ასრულებს, არ აქვს მნიშვნელობა, მცირე კომპანია იქნება სახეზე, თუ დიდი. კომპანიების უმეტესობა მაინც შეერთებულ შტატებზე მოდის, თუმცა კადრების მართვის პროცესში ქართული კერძო კომპანიებიც უკვე აქტიურად იყენებენ. კვლევამ აჩვენა, რომ უფრო და უფრო მეტი ბიზნესი მსოფლიოში ხელოვნური ინტელექტის ღირებულების დანახვას იწყებს სამუშაო ადგილზე (Moore, 2020).

იმავე პრობლემას ვაწყდებით უკვე დასაქმების ეტაპზეც. პირველ რიგში, დამსაქმებელს აქვს ვალდებულება, უკვე სამუშაოს შესრულების ეტაპზე, პატივი სცემს თანამშრომელთა კონსტიტუციით გარანტირებულ მთელ რიგ უფლებებსა თუ თავისუფლებებს, მათ შორის, ადამიანის პატივის, ღირსების, ოჯახური თუ პირადი ცხოვრებისა და პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლებებს. აქედან გამომდინარე, დასაქმებულებს უკვე უშუალოდ სამუშაო ადგილზე უნდა ჰქონდეთ იმის საშუალება, რომ სოციალური და პირადი ურთიერთობები დაამყარონ.

აქვე უნდა განვასხვავოთ თავად ინფორმაციაც დასაქმებულის შესახებ. არსებობს კონკრეტული ინფორმაცია, რომელიც დაკავშირებული არის საქმიანობასთან, თუმცა არსებობს მეორე მხარე, დასაქმებულის სამეგობრო წრე, ინტერესები, ჰობი, საყვარელი სპორტის სახეობა და ა.შ. რა თქმა უნდა ასეთი მონაცემები არ უნდა გახდეს ის ფაქტორი, რის გამოც პირს სამსახურში აიყვანენ, ან კარიერული თვალსაზრისით აამაღლებენ. მსგავსი ინფორმაციის დამუშავებას დასაქმებულის თანხმობა სჭირდება.

ჩვენი კანონმდებლის მოთხოვნაა, რომ პერსონალური მონაცემების დამუშავება მოხდეს მოთხოვნების დაცვით და ამ პერიოდში დამსაქმებელმა უნდა შეინარჩუნოს დასაქმებულის მიმართ თანაბარი და სამართლიანი მიდგომა. სამართლიან მიდგომაში იგულისხმება, რომ იდენტური თანამდებობის პირებისგან დამსაქმებელმა სხვადასხვა ინფორმაცია არ უნდა მოითხოვოს, თუ ასე მოხდება, აქ უკვე დისკრიმინაციის საკითხი შემოდის, რომელიც როგორც ქართული შრომის კოდექსის, ისე საერთაშორისო კონვენციების მიერ არის განმტკიცებული. (პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის აპარატი, 2018)

როდესაც ამ ნაწილში ხელოვნური ინტერნეტი ჩაერთვება, დგება ორი მნიშვნელოვანი საკითხი.

1. დასაქმებულთა ინფორმირებულობა - დამსაქმებელმა უნდა მიაწოდოს ინფორმაცია დასაქმებულს მისი პერსონალური მონაცემების დაამუშავების შესახებ. ქართულ კანონმდებლობაში ვერ ვიპოვით ნორმას, რომელიც ამ პროცესში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების შესახებ თანამშრომლების ინფორმირებულობას დაარეგულირებს. თუმცა, ინფორმირებულობის მოთხოვნა ზოგადი ხასიათისაა, ამ ეტაპზე მისი მისადაგება შეგვიძლია ისეთ შემთხვევებზე, როდესაც ხელოვნური ინტელექტი იქნა გამოყენებული;
2. პროპორციულობა, ადეკვატურობა - არ აქვს მნიშვნელობა, რა ტიპის მონაცემი მუშავდება. დასაქმებულის ამ ქმედებას უნდა ჰქონდეს კანონიერი, მკაფიოდ განსაზღვრული და დამოუკიდებელი მიზანი. დასაქმებულს ევალება, შრომითი ურთიერთობის პროცესში მხოლოდ ის პერსონალური მონაცემები დაამუშაოს, რომლებიც აუცილებელია მიზნის მისაღწევად (პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის აპარატი, 2018).

აქვე უნდა გაეცეს კითხვას პასუხი, თუ საერთოდ რატომ არის ხელოვნური ინტელექტი საფრთხის შემცველი დასაქმებულისთვის. როგორც უკვე ვისაუბრეთ, ხელოვნური ინტელექტი მრავალი მიმართულებით მუშაობს. ისინი ხშირად ინფორმაციას ინდივიდის ყოველი ქმედებიდან. ეს ქმედებები რომ შეისწავლოს, ხელოვნურმა ინტელექტმა მონაცემები ხანგრძლივი დროით უნდა შეინახოს. მონაცემებში შეიძლება შედიოდეს, დასაქმებულის რეზიუმე, ანგარიში, კომუნიკაცია მომხმარებლებთან და სოციალური მედიის პლათფორმების პაროლებიც კი. ისინი ასევე აქტიურად ინახავენ ინფორმაციას, რომელიც მომხმარებელმა მათ ავტომატურად გაუზიარა, დასაქმებულის ბრაუზერი, IP მისამართი, ე. წ. ქუჩი ჩანაწერები და ისიც კი, რა სიხშირით და რისთვის იყენებს

დასაქმებული კონკრეტულ აპლიკაციებს.

მაგალითად, ცნობილი ხელოვნური ინტელექტი Chat GPT - ის მფლობელი სერვისი Open AI, (მიუხედავად იმისა, რომ ამ ტიპის აპლიკაციები ევროკავშირის ბოლო დირექტივების მიხედვით ნაკლებ საფრთხედ არის აღქმული, იმიტომ, რომ გენერირებაზე ორიენტირებული პლატფორმა) კონფიდენციალურობის პოლიტიკის ნაწილში სერიოზულ ხარვეზებს ავლენს. კერძოდ, მათ შეუძლიათ გაუზიარონ რომელიმე მნიშვნელოვანი პირადი ინფორმაცია მესამე მხარეს, თუ მათ ამის მოთხოვნა ექნებათ. ამ მესამე მხარეთა სია, კომპანიას დაზუსტებული არ აქვს, ისინი შეიძლება იყვნენ, როგორც კომპანიის შვილობილები, ისე ცალკეული იურიდიული პირები, რაც საფრთხის შემცველია მომხმარებლისთვის (Allen, 2024)

მართალია, არ მოგვეპოვება ქართულ შრომით კანონმდებლობაში დებულება, რომლის მიხედვითაც რეგულირდება ხელოვნური ინტელექტისა და დასაქმებულის პერსონალური ინფორმაციის მიმართება. ევროკავშირი და აშშ დღესდღეობით მოწინავენი არიან ხელოვნურ ინტელექტთან დაკავშირებული სპეციფიკური კანონების მიღებაში. საინტერესოა აშშ-ს მაგალითი, სადაც მთელი რიგი ცვლილებები მოხდა კანონმდებლობაში. მაგალითად, აშშ-ს თანაბარი დასაქმების შესაძლებლობის კომისიამ, იგივე EEOC-მ რეკომენდაცია გასცა იმ დამსაქმებლებისთვის, რომლებიც ხელოვნურ ინტელექტს იყენებენ. მათ დაევალოთ, მიაწოდონ ინფორმაცია თანამშრომლებს, მინიმუმ იმის შესახებ, თუ რა მიზნით გახდა საჭირო მისი მონაცემების ხელოვნური ინტელექტის მიერ დამუშავება. ასევე, მეთოდები, რომლითაც ეს მონაცემები გაიზომება და გადაისინჯება. 2022 წელს შეერთებულმა შტატებმა ასევე წამოიწყო ხელოვნური ინტელექტისა და ალგორითმული სამართლიანობის ინიციატივა, რათა უზრუნველყო, რომ პროგრამული უზრუნველყოფის გამოყენება, მათ შორის ხელოვნური ინტელექტზე დაფუძნებული, შეესაბამებოდეს ფედერალურ სამოქალაქო უფლებების კანონებს, როდესაც მას გამოიყენებენ თანამშრომლის დაქირავებისთვის და სხვა დასაქმებასთან დაკავშირებულ გადაწყვეტილებებში (Ponomarov, 2024).

ინოვაციურია ასევე ნიუ-იორკის შტატის შრომით კანონმდებლობაში შეტანილი ცვლილებებიც. ეს უკანასკნელი მოითხოვს, რომ კომპანიებმა დასაქმებულებს გადასცენ შეტყობინება, სადაც განმარტების სახით იქნება მოცემული, რომ კომპანია გამოიყენებს ხელოვნურ ინტელექტს. ეს კანონი ფარავს როგორც დასაქმებულის, ისე კანდიდატის უფლებებს. უკავშირდება კანდიდატის/ დასაქმებულის საქმიანობის შეფასებას, სამუშაო კვალიფიკაციას და ა.შ (MacKenzie, 2023)

2023 წლის დასაწყისში დიდმა ბრიტანეთმა გამოსცა სახელმძღვანელო პრინციპები, სადაც საუბარია ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით მიღებული გადაწყვეტილებების ახსნის შესახებ. მიუხედავად იმისა, რომ იგი ცალსახად არ არის შექმნილი დასაქმების კონტექსტში, გაიდლაინები შესაძლოა ძალიან სასარგებლო იყოს ადამიანური რესურსების მართვის გუნდებისა და დამსაქმებლებისთვის, რომლებიც აქტიურად იყენებენ, ან მომავალში გამოიყენებენ ხელოვნურ ინტელექტს (ICO, 2023).

შეჯამების სახით, კითხვაზე, აქვს თუ არა დამსაქმებელს იმის უფლება, შეაგროვოს პერსონალური მონაცემების შეგროვების და შემდგომ, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით მისი დამუშავების სამართლებრივი საფუძველი, ძირითადად ოთხ ფაქტორზე იქნება დამოკიდებული:

- აქვს თუ არა დამსაქმებელს პერსონალური მონაცემების შეგროვებისა და გამოყენების სამართლებრივი საფუძველი;
- პერსონალური მონაცემების ტიპი, თანამშრომლის კონფიდენციალურობის ინტერესი;
- სად ხდება ინფორმაციის დამუშავება? ხომ არ არის მონაცემები საჯაროდ ხელმისაწვდომი;
- შეგროვებისა და დამუშავების მიზეზი, კონტექსტი;
- გამოყენების მიზანი.

სხვა შრომითი უფლებები, რომლებიც პრობლემურია ხელოვნურ ინტელექტთან მიმართებით

დისკრიმინაციის აკრძალვა და ხელოვნური ინტელექტი

დასაქმების კონტექსტში, გარდა პირადი ინფორმაციისა, ხელოვნურ ინტელექტს ყველაზე ხშირად სწორედ დისკრიმინაციის ნაწილში აკრიტიკებენ. ქართულ შრომის სამართალში დისკრიმინაცია შრომის კოდექსის მეოთხე მუხლით იკრძალება. საქართველოს შრომის კოდექსში შრომითი დისკრიმინაციის აკრძალვის ეფუძნება შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის მასე და ასმეთერთმეტე კონვენციებს (ავტორთა კოლექტივი, 2023) შრომის კოდექსის მეოთხე მუხლი შედგება შვიდი ქვეპუნქტისგან და ითვალისწინებს ზოგადად, დისკრიმინაციის ცნებას, მის აკრძალულ ნიშნებს, ანუ დაცულ საფუძველებს, ასევე პირდაპირი/არაპირდაპირი დისკრიმინაციისა და შევიწროების, მათ შორის სექსუალური შევიწროების განმარტებას. დისკრიმინაციის აკრძალვა, თავის მხრივ თანასწორობის იდეიდან არის წარმოშობილი. თანასწორუფლებიანობის არსი კი ადამიანების მიმართ თანაბარი მოპყრობა და ისეთ სოციალურ სიკეთეებზე თანაბარი წვდომის მიღებაა, როგორებიცაა სამუშაო ადგილი, ჯანდაცვა და განათლება. თვითონ პრინციპი საზოგადოებაში ფართოდ გავრცელებულ და დამკვიდრებულ ღირებულებებს უკავშირდება და სწორედ ამ ღირებულებების უფლებელყოფამ შექმნა იმის აუცილებლობა, მიეღოთ შესაბამისი კანონები, რომლებიც აკრძალავდა დისკრიმინაციას. საქართველოს კონსტიტუციის მეთერთმეტე მუხლი თანასწორობის უფლებას განამტკიცებს. მის პირველ და მეორე პუნქტებში კი დისკრიმინაციის აკრძალვაზე საუბარი (საქართველოს კონსტიტუცია, 2023). კონსტიტუცია ადგენს, რომ ყველა ადამიანი სამართლის წინაშე არის თანასწორი. აქვე განმარტავს, რომ აკრძალულია დისკრიმინაცია ადამიანის რასის, კანის ფერის, სქესის, ეთნიკური კუთვნილების, წარმოშობის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულებების, სოციალური კუთვნილების, ქონებრივი ან წოდებრივი მდგომარეობის,

საცხოვრებელი ადგილის ან სხვა ნიშნის მიხედვით. კონსტიტუცია ასევე განამტკიცებს, რომ „საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპებისა და ნორმების და საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად საქართველოს მოქალაქეებს, განურჩევლად მათი ეთნიკური, რელიგიური თუ ენობრივი კუთვნილებისა, უფლება აქვთ ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე შეინარჩუნონ და განავითარონ თავიანთი კულტურა, ისარგებლონ დედაენით პირად ცხოვრებაში ან საჯაროდ.“

დისკრიმინაციის აკრძალვა მის გავრცელებას გულისხმობს შრომითი ურთიერთობების სუბიექტებზე და შრომის კოდექსით გათვალისწინებულ ყველა ვალდებულებას, უფლებას და დებულებას გულისხმობს. აქ მოიაზრება როგორც წინასახელშეკრულებო ურთიერთობა, ისე პროფესიული საქმიანობის ნაწილი. ამ მოცემულობით კი პრობლემურია შემდეგი საკითხი - საყოველთაოდ არის აღიარებული, რომ ხელოვნური ინტელექტს იმის უნარიც შესწევს, იყოს მიკერძოებული. ამის მიზეზი ისიც შეიძლება იყოს, რომ ხელოვნური ინტელექტის სისტემა ინფორმაციას იღებს წყაროდან, სადაც მონაცემები ერთ კონკრეტულ ჯგუფზე უფრო მეტი მოიპოვება, ვიდრე მეორეზე. ასე გამოდის, რომ ხელოვნური ინტელექტის გადაწყვეტილება მეორე კანდიდატზე საკმარისი მონაცემების არ ქონის გამო, იყო მიკერძოებული. ქართულ პრაქტიკაში, გამომდინარე თემის სიახლიდან, მსგავსი შემთხვევა არ მოიპოვება, თუმცა გამოსადეგია 2014 წლის განმაურებული შემთხვევა აშშ-ს პრაქტიკიდან. ვებ-გვერდმა ამაზონმა 2014 წელს დაწერა ხელოვნური ინტელექტით აღჭურვილი ინსტრუმენტი, რომელიც მიზნად ისახავდა პოტენციურ თანამშრომელთა რეზიუმეების შემოქმედებას, რათა ამ გზით ყველაზე შესაფერისი კანდიდატი გამოეკლინათ. თუმცა, როგორც შემდეგ გაირკვა, ალგორითმი ქალი კანდიდატების დისკრიმინაციას ახდენდა. მსგავს შემთხვევას ჰქონდა ადგილი ტაქსის გამოძახების სერვისის „უბერის“ შემთხვევაში. ამ კომპანიამ საკვების მიტანის სერვისის დაამატა და ჩართო სახის ამოცნობის სისტემა, რათა ამ გზით დაედასტურებინა მათივე თანამშრომლების ვინაობა, როდესაც ისინი თავიანთ ცვლას დაიწყებდნენ. აღმოჩნდა, რომ სისტემა რასობრივი დისკრიმინაციის სერიოზულ ნიშნებს ავლენდა და არ მუშაობდა თანასწორუფლებიანი მიდგომით. მაგალითად, კანის ფერის გამო ვერ ამოიცნო მძღოლები.

წინა წლის აგვისტორში, აშშ-ს თანაბარი დასაქმების შესაძლებლობების კომისიამ - EEOC, განიხილა პირველი სარჩელი დასაქმებულის დისკრიმინაციის შესახებ, სადაც ხელოვნური ინტელექტი ფიგურირებდა. სარჩელში ნათქვამი იყო, რომ კომპანიამ, რომელიც უზრუნველყოფს სატრენინგო მომსახურებას, თანამშრომლების მიმართ დისკრიმინაციული მოპყრობა გამოავლინა, კერძოდ კი ასაკობრივი ნიშნით. კომპანიამ დაწერა ხელოვნური ინტელექტი, რომელიც ავტომატურად უარყოფით პასუხს უგზავნიდა გასაუბრებაზე 60 წელზე მეტი ასაკის მამრობით და 55 წელზე მეტი ასაკის მდედრობითი სქესის კანდიდატებს. ამდაგვარი მიდგომით კომპანიამ 200-ზე მეტ კანდიდატს უთხრა უარი დასაქმებაზე, მისი ასაკის გამო. მოსარჩელე მხარე ამტკიცებდა, რომ მან კომპანიას მიმართა ნამდვილი დაბადების თარიღით და მაშინვე უარით უპასუხა სისტემამ, თუმცა მეორე დღეს მან დაბადების თარიღი მიზანმიმართულად, უფრო ახალი ჩაწერა, რის

შემდეგაც სისტემამ ის გასაბრუნებელი დაიბარა. კომისიამ კომპანიას შემდეგი საკითხები დავალდებულა:

1. კომპანიამ გადაუხადოს 365 000\$, კანდიდატებს, რომლებსაც უარი სწორედ მათი ასაკის გამო ეთქვათ.

1. კომპანიაში დაინერგოს ანტიდისკრიმინაციული პოლიტიკა, მიმართული ყველა თანამშრომლისთვის. ასევე გადაამზადოს კომპანიის კადრები დისკრიმინაციის ნაწილში.

2. დამსაქმებელი ასევე უნდა დაუკავშირდეს ყველა განმცხადებელს, რომლებსაც სავარაუდოდ, უარი ეთქვათ ასაკის გამო, მოიწვიოს ისინი ხელახლა, რომ განაცხადონ და შემდგომ შესთავაზონ გასაუბრება ყველა განახლებულ განაცხადზე (Settles, 2024).

გამჭირვალობის ნაკლებობა

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია გამჭირვალობის ნაკლებობა. მართალია, ქართული შრომის კოდექსის მეტერთმეტე მუხლი არ ავალდებულებს დამსაქმებელს მიაწოდოს კანდიდატს იმის შესახებ ინფორმაცია, თუ რატომ ითქვა უარი მის კანდიდატურაზე (საქართველოს შრომის კოდექსი, 2024, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 17)

თუმცა, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ პროცესი გამჭირვალეობის გარეშე უნდა წარიმართოს. მართალია, ნორმა აყალიბებებს დამსაქმებლის თავისუფლებას ამ ნაწილში, თუმცა ჩვენ ამავე კოდექსში გვაქვს დისკრიმინაციის აკრძალვის შესახებ იმპერატიული ნორმა, რომელიც თავისთავად დამსაქმებლის ამ უფლებაზეც უნდა გავრცელდეს. გამოდის, რომ შრომის კოდექსი მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებას აკისრებს პოტენციურ დამსაქმებელს. გამოდის, რომ დამსაქმებელი, მართალია არ არის ვალდებული, ახსნას თავისი გადაწყვეტილება, თუმცა აქვეა დამსაქმებელი, რომელიც აცხადებს საჯაროდ ვაკანსიას, კანონმდებელი კი მას ვალდებულებას უწესებს, უარი არ ეთქვას კანდიდატთან ხელშეკრულების გაფორმებაზე დისკრიმინაციული ნიშნით. ამ კონტექსტში განსაკუთრებით რთულდება ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების საკითხი, რადგან ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება ართულებს გადაწყვეტილების დასაბუთებულობას, ხოლო შემდგომ მის გასარჩევნებას. ზოგიერთ შემთხვევაში, თანამშრომელმა შეიძლება არც კი იცოდნენ, რომ გადარჩევის პროცესში ხელოვნური ინტელექტი გამოიყენეს. აქედან ის დასკვნა შეგვიძლია გამოვიტანოთ, რომ შრომით და ადმინისტრაციულ კანონებში აუცილებლად დადგება ცვილებების განხორციელების საჭიროება. მკაფიო და გამჭვირვალე უნდა იყოს ის, თუ რა დროს იყენებს დამსაქმებელი ხელოვნური ინტელექტს, რა მიზნით და რა გავლენას მოახდენს მისი გამოყენება თანამშრომლის ინტერესებზე. ხელოვნური ინტელექტის ნაწილში სასურველია დაცული იყოს თანაზომიერება. კერძოდ გამოყენებას უნდა ჰქონდეს ლეგიტიმური მიზანი და უნდა იყოს მიზნის პროპორციული. მაგალითად, ბრაზილიის შრომითი კანონმდებლობის მიხედვით დასაქმებულს რჩება იმის უფლება, რომ მასთან დაკავშირებული სრულად ავტომატიზირებული გადაწყვეტილების

გადახედვა მოითხოვოს, ასევე დასაქმებულისთვის სავალდებულო შეტყობინება უნდა შეიცავდეს განცადებასაც, რომ ხელოვნური ინტელექტი გამოყენებული იქნება და აქვე მას უნდა დაერთოს დასაქმებულის უფლებების შესახებ განმატებები. ამ უფლებებში შედის: გადაწყვეტილების გასაჩივრების უფლება და დისკრიმინაციის აკრძალვა.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მერვე მუხლის მესამე პუნქტი ადგენს სამართლებრივ ურთიერთობებში მხარეთა კეთილსინდისიერების საკითხს. გარდა იმისა, რომ გამჭირვალობა არის პრობლემა, ხელოვნური ინტელექტის მართლსაწინააღმდეგოდ, გაუმჭირვალედ გამოყენება ძირს უთხრის კეთილსინდისიერების პრინციპს და მხარეთა შორის ორმხრივ ნდობას. რაც, ასევე, ცალკეული პრობლემაა. კანონის დაცვასთან ერთად, დამსაქმებელმა უნდა გაითვალისწინოს ეთიკური ნაწილიც. ეთიკურად ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება გულისხმობს, ერთის მხრივ კანონის ნორმების ზედმიწევნით დაცვას და ამას ემატება საზოგადოებაში დამკვიდრებული მორალური პრინციპები. ეს პრინციპები პრიორიტეტს ანიჭებენ სამართლიანობას, ანგარიშვალდებულებას და გამჭირვალეობას. ეთიკური ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება ნიშნავს, რომ დამსაქმებელმა მუდმივად უნდა შეაფასოს ხელოვნური ინტელექტის გავლენა თანამშრომლებზე, ამასთანავე უზრუნველყოს, რომ ხელოვნური ინტელექტის გავლენა თანამშრომლებზე დიდი არ იყოს. ორგანიზაციის შიგნით ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებისათვის ეთიკური მითითებების დაწესება ხელს უწყობს ხელოვნური ინტელექტის პასუხისმგებლიან გამოყენებას და ხელს უწყობს სამუშაო ადგილის პოზიტიური კულტურის შენარჩუნებას.

ჯანსაღი გარემოს უზრუნველყოფა და თანამშრომელთა ჯანმრთელობის საკითხი

საქართველოს შრომის კოდექსის 45 მუხლი ჯანსაღი და უსაფრთხო სამუშაო გარემოს უფლებას ადგენს. აქ კანონმდებელი დასაქმებულს ავალდებულებს უზრუნველყოს სამუშაო გარემო, სადაც დასაქმებულს ჯანმრთელობა მაქსიმალურად იქნება დაცული. აქ, რა თქმა უნდა, იგულისხმება ადამიანების მენტალური ჯანმრთელობაც. ჯანსაღი და უსაფრთხო სამუშაო გარემოს უზრუნველყოფა შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ აღიარებულია, როგორც ერთ-ერთი ფუნდამენტური უფლება. 1998 წლის შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის დეკლარაციაში ცვლილებები შევიდა, კერძოდ 2022 წელს შრომის საერთაშორისო კონფერენციაზე ფუნდამენტურად აღიარებული შრომითი უფლებებების და პრინციპების ოთხ კატეგორიას დაემატა მეხუთედ ჯანსაღი და უსაფრთხო სამუშაო გარემოს უზრუნველყოფა. ამის შედეგად 155 კონვენცია პროფესიული უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის შესახებ და 187 კონვენცია ძირითად, ანუ ფუნდამენტურ კონვენციებად გამოცხადდა. ამ რეალობაში, იმ კომპანიებთან მიმართებით, სადაც ხელოვნური ინტელექტი უკვე დაინტერგა არსებობს ლეგიტიმური შეშფოთება, იმასთან დაკავშირებით, რომ ხელოვნური ინტელექტის შრომით ურთიერთობებში ინტეგრირება ნეგატიურ გავლენას მოახდენს თანამშრომელთა

მენტალურ ჯანმრთელობაზე. რა თქმა უნდა, ხელოვნური ინტელექტის ინტეგრირება ნამდვილად არის პოზიტიური ცვლილება და ის შეძლებისდაგვარად დაეხმარება თანამშრომლებს როლების განაწილების ნაწილში, თუმცა მას შემდეგ, რაც ეს მიდგომა პოპულარული გახდა, აქტიურად საუბრობენ რომ თუ ამ ფორმით თანამშრომელს მუდმივად აკონტროლებენ, ამან შეიძლება გაზარდოს სტრესი და ნეგატიურად იმოქმედოს თანამშრომლების ჯანმრთელობაზე. ეს განსაკუთრებით პრობლემური მაშინ გახდება, თუ ხელოვნურ ინტელექტს ისეთ მოწყობილობებში ჩააინტეგრირებენ, რომლებსაც პორტატული ფუნქცია გააჩნია. მაგალითად, ქართულ კომპანიებში ხშირად გამოყოფენ თანამშრომლებისთვის ლეპტოპებს, ტელეფონებს, პლანშეტებს ან სხვა გაჯეტებს, მათ შორის, შინ სამუშაოდ. მათში ხელოვნური ინტელექტის ინტეგრირებამ კი შეიძლება სეროზული გავლენა მოახდონის სამსახურისა და პირადი ცხოვრების ბალანსზე. და რაც მთავარია, დღეს ადამიანებს მუდმივი შიში აქვთ, რომ ხელოვნური ინტელექტი იქნება ის ტექნოლოგია, რომელიც მათი სამუშაოს კარგვას გამოწვევს. პენსილვანიისა და ნიუ-იორკის უნივერსიტეტების ექსპერტები მიერ ჩატარებული კვლევა მიუთითებს, რომ ახალი ტექნოლოგიები ყველაზე მეტად ტელემარკეტოლოგებს და მასწავლებლებს დაზარალებს. პედაგოგთა შორის ყველაზე მეტად ენის და ლიტერატურის სპეციალისტები, ასევე ისტორიის, სამართლის, ფილოსოფიის, რელიგიის, სოციოლოგიის, პოლიტოლოგიის და ფსიქოლოგიის ექსპერტები დაზარალებიან. აბსოლუტურად ლოგიკურია, დავუშვათ, რომ შეიძლება ამ პროფესიით დასაქმებულებმა გულწრფელად იგრძნონ იმედგაცრუება და ამან, საბოლოო ჯამში, მათსავე მენტალურ მდგომარეობაზე იმოქმედოს ნეგატიურად.

ხელოვნური ინტელექტი, როგორც შრომითი ურთიერთობის ახალი სუბიექტი?

დამკვიდრებული სტანდარტით, მუშებს დამსაქმებლები ყოველთვის ადევნებდნენ თვალს, მონიტორინგს უწევდნენ მათ მუშაობას. დასაქმებულებს სურთ ღირსეული შრომითი პირობები, ცხოვრების პირობების უზრუნველყოფა გამომუშავებული ხელფასით. დამსაქმებლებლების ძირითადი მოტივი კი ბიზნეს მოგებაა. ამ პრინციპით ვითარდებოდა შრომითი ურთიერთობები დღემდე. თუმცა, დღეს აქტიურად საუბრობენ იმაზე, რომ შესაძლებელი ეს მიდგომა შეიცვალოს. ფაქტია, რომ დღეს შრომითი ურთიერთობები იცვლება და სამუშაო ბაზარზე ჩნდება ახალი სუბიექტი. ხელოვნური ინტელექტი თავდაპირველად მხოლოდ ადამიანებისთვის შრომის შესამსუბუქებლად გამოიყენებოდა ახლა, ხელოვნური ინტელექტის ხელსაწყოების და აპლიკაციების ინტეგრაციის მეშვეობით, ზოგიერთ ხელოვნურ ინტელექტს აქვს ახალი პასუხისმგებლობა და თვით ავტონომიაც კი, ასევე მოსალოდნელია, რომ გამოავლინოს ადამიანის ინტელექტის სხვადასხვა ფორმები და თავად მიიღოს გადაწყვეტილებები.

როგორც უკვე განვიხილეთ, ხელოვნური ინტელექტის ასეთი მასშტაბური გავრცელება მილიონობით სამუშაო ადგილის გაქრობას მოასწავებს, არც ისე შორეულ პერსპექტივაში. შრომითი ურთიერთობის და, ზოგადად, მუშაობის ცნება თანდათან უკავშირდება

ხელოვნურ ინტელექტს. ერთის მხრივ, ეს შეგვიძლია შევაფასოთ, როგორც ტრადიციული სამუშაო გარემოსთვის ძირის გამოთხრა. მეორე მხარეზე, ხელოვნური ინტელექტი, რამდენ სამუშაო ადგილსაც გააქრობს, იმდენივეს შექმნის. ერთი რამ კი ეჭვგარეშეა, ხელოვნური ინტელექტის შრომით ბაზარზე შემოსვლის ტენდენცია მზარდია. ჩნდება კითხვა, ხომ არ არის უკვე დრო, მოხდეს კანონმდებლობის შესაბამისობაში მოყვანა?

გარდა იმისა, რომ ქართულ შრომის კოდექსს მოუწევს ახალ რეალობას მოერგოს, ზემოთ განხილული საკითხების გამო, მიდის მსჯელობა იმის შესახებაც, რომ შრომის კანონმდებლობაში შემოვიდნენ ახალი სუბიექტები. მსგავსი მიდგომა ჯერ არცერთ სამართლებრივ სისტემაში დანერგილა, არც ვითარებაა ამ ეტაპზე იმგვარი, რომ ამის საჭიროება იდგეს, თუმცა პროგნოზებს თუ დავუჯერებთ, 2030 წლისთვის ამის საჭიროება, უდიდესი ალბათობით, დადგება. საკითხი მდგომარეობს შემდეგში, რომ გვქონდეს განსხვავება ადამიან დასაქმებულებსა და ხელოვნურ ინტელექტს შორის. რეგულაციების ცვლილება, პირველ რიგში, იმას ნიშნავს, რომ საჭირო გახდება სპეციალური ნორმების შემოღება, რომელიც, როგორც მინიმუმ, განსაზღვრავს იმას, თუ რა ურთიერთობა იქნება დამსაქმებელსა და ხელოვნურ ინტელექტს შორის, ასევე თავად დასაქმებულებს შორის. (გაბისონია, 2021)

აქ უნდა განვიხილოთ ხელოვნური ინტელექტის, როგორც სამართლის სუბიექტის საკითხი. ამ ეტაპზე სამართლის სუბიექტები მხოლოდ ფიზიკური და იურიდიული პირები არიან. ვარაუდობენ, რომ მას შემდეგ, რაც ხელოვნური ინტელექტი უკვე მიაღწევს განვითარებისა და გავრცელებადობის იმ ეტაპს, როდესაც მას შეეძლება დამოუკიდებლად შექმნას, როგორც პროდუქტი, ისე მომსახურება (რაც უკვე საკმაოდ გავრცელებულია), საჭირო გახდება სრულიად ახლებური რეგულირების დანერგვა. უპირველეს ყოვლისა, ეს შეეხება ხელოვნური ინტელექტის, როგორც სამართლის დამოუკიდებელი სუბიექტის აღიარებას.

როგორც ამას ანგლო-ამერიკულ სამართალში მიუთითებენ, იურიდიული ფიქციის ცნობილი თეორიის მიხედვით შეიქმნა იურიდიული პირი, ახალ სუბიექტს კი, შესაძლოა, ელექტრონული პირი ვუწოდოთ. რაც შეეხება უფლებაუნარიანობას, იგი უფრო უახლოვდება იურიდიული პირის ცნებას, იგივე ხდება ქმედუნარიანობის შემთხვევაში. 2016 წელს ევროპარლამენტში უკვე იყო შესული ინიციატივა, რომელიც მიზნად ისახავდა ელექტრონული პირის ცნების დანერგვას სამართლებრივ წრეებში. ამ ინიციატივამ აშკარა აზრთა სხვადასხვაობა გამოიწვია. დადგინდა, რომ ამ ტიპის წინასწარი ინიციატივები იმ ეტაპზე ზედმეტი იყო და უკუ ეფექტსაც გამოიწვევდა, კერძოდ, პირიქით შეაფერხებდა ხელოვნური ინტელექტის განვითარებას და ატვირთავდა მას ზედმეტი ბიუროკრატიით. ამ ეტაპზე, გვაქვს ევროპარლამენტის მიერ მიღებული რეგულაცია, რომლის მიხედვითაც ხელოვნური ინტელექტის მიერ შექმნილი სერვისი თუ პროდუქტი, არის მათი შემქმნელი კომპანიებისა თუ ინჟინერების დაქვემდებარებაში, რადგან მათ არ გააჩნიათ ცნობიერი, უნარები და ვალდებულებები (გაბისონია, 2021).

ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებული პლატფორმა ქართულ შრომით ბაზარზე

ქართულ რეალობაში არსებობს კომპანია Helio. ai, ის ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებული პლატფორმაა. მისი მიზანია დაეხმაროს ორგანიზაციებს, კერძოდ კადრების მართვის ნაწილში. ასევე, დაეხმაროს, რომ დამსაქმებელმა სწორი კადრი აიყვანოს სწორ სამუშაოზე. შესაბამისად, ეს კონკრეტული ხელოვნური ინტელექტი შემოდის სწორედ წინასახელშეკრულებო ეტაპზე, როგორც ადამიანური რესურსების მართვის ასისტენტი. ეს ხელოვნური ინტელექტი ბევრ საქმეს აკეთებს, თუმცა მისი მთავარი მისია ამ ეტაპზე, სწორედ კადრების მართვის ნაწილშია თავმოყრილი. როგორც ვებ გვერდის შეფასებებიდან ირკვევა კომპანიები ჰელიოს საშუალებით ანალიზებენ როგორც რეზიუმეს, ისე რეზიუმეს ავტორს, მართავენ გასაუბრების პროცესს და ანდობენ სისტემას კანდიდატის შესახებ ინფორმაციის დეტალურ ანალიზს. გამოდის, რომ ამ გზით პირადი ინფორმაცია, აუცილებლად გაივლის ხელოვნურ ინტელექტში. რა თქმა უნდა, ჩნდება კითხვა, რამდენად დაცულია კანდიდატის პირადი ინფორმაცია, მითუმეტეს, იმის გათვალისწინებით, რომ რეზიუმეში ხშირად საკმაოდ მნიშვნელოვანი მონაცემებია თავმოყრილი.

საწყის ეტაპზე, საჭირო გახდა ვებ გვერდის საშუალებით რაიმე სახის ინფორმაციის მიღება მონაცემთა დაცვის ნაწილში. გვერდს აქვს განყოფილება მონაცემების უსაფრთხოების პოლიტიკასთან დაკავშირებით, თუმცა, სერვისის ინფორმაციის ნაწილში გაუმართავია და საშუალო სტატისტიკური მომხმარებელი მისგან ინფორმაციას ვერ მიიღებს. ელფოსტის საშუალებით მათთან დაკავშირების შემდეგ, რამდენიმე დღეში, მცირედი განმარტებაც გააკეთეს. აღნიშნული კომპანია, თავის მხრივ, 60-მდე კომპანიას ემსახურება. რაც შეეხება უსაფრთხოებას, მთელი მათი სისტემა არის ე.წ „Cloud based“ და განთავსებულია Amazon-ის სერვერებზე გერმანიაში. კითხვაზე, ვის აქვს წვდომა ამ სერვერებზე, კომპანიაში უპასუხა, რომ მხოლოდ კომპანიის ავტორიზებულ პირებს შეუძლიათ. თუმცა, აქ ჩნდება კითხვა, ვინ შეიძლება იყოს ავტორიზებული პირი, რადგან ეს ტერმინი დაკონკრეტებული არ არის. დღესდღეობით კომპანია ისეთ ცნობილ ბრენდებთან თანამშრომლობს, როგორებიც არიან „გალფი,“ „სკა,“ „ლაზიკა კაპიტალი,“ „ტერანოვა“ და ა. შ. გამომდინარე ამ კომპანიების მასშტაბურობიდან, ჩნდება ლეგიტიმური კითხვა, რამდენად კანონიერად ხდება ხელოვნური ინტელექტის მიერ მონაცემების დამუშავება.

დასკვნა

დასკვნისთვის, განხილულ ნაშრომში საუბარი იყო ხელოვნურ ინტელექტსა და შრომით ურთიერთობაზე, კერძოდ მიმოხილულ იქნა, ხელოვნური ინტელექტის (AI) ინტეგრაციის საკითხი შრომით ურთიერთობებში. ფაქტია, ამ შემთხვევამ ნამდვილად გამოიწვია მნიშვნელოვანი დისკურსი მის გავლენასთან დაკავშირებით შრომით უფლებებზე. რამდენადაც ხელოვნური ინტელექტის ტექნოლოგიები უფრო გავრცელებული ხდება სხვადასხვა ინდუსტრიებში, აუცილებლობა მოითხოვს მათი გავლენის შეფასებას

თანამშრომელთა უფლებებზე, კონფიდენციალურობაზე და საერთო კეთილდღეობაზე. ამ ნაშრომში განხილულ იქნა ხელოვნური ინტელექტის გავლენის მრავალმხრივი, სარკისებური ეფექტი შრომის უფლებებზე, არსებული საკანონმდებლო ბაზა, როგორც საქართველოში, ისე უცხოეთში, კონფიდენციალურობის საკითხები და ხელოვნური ინტელექტის სამართლებრივი რეგულირების განვითარებადი მდგომარეობა.

როგორც აღმოჩნდა, კანონმდებელთა ძალისხმევა მთელ მსოფლიოში, მათ შორის ევროკავშირის მიერ ხელოვნური ინტელექტის აქტის ბოლოდროინდელი მიღება, მიუთითებს ხელოვნური ინტელექტის სისტემების რეგულირების აუცილებლობაზე და იმაზე, რომ მსოფლიო თუ ევროპული კანონმდებლობა სერიოზულად ფიქრობს უკვე ამ საკითხზე, განსაკუთრებით ადამიანების და მათ შორის დასაქმებულების ძირითადი უფლებებისა და ღირებულებების უზრუნველსაყოფად. აქტი განსაზღვრავს ხელოვნური ინტელექტის მომწესირგებელი ამჟამინდელი ევროპული აქტი ამ მხრივ მნიშვნელოვანი წინგადადგმული ნაბიჯია, რადგან იგი აწესებს მკაცრ რეგულაციას მაღალი რისკის შემცველ სისტემებთან მიმართებით და უწესებს მათ გამჭვირვალობის, ანგარიშვალდებულებისა და ადამიანის უფლებების დაცვის ვალდებულებას. გამოდის, რომ ავალდებულებს ზუსტად იმას, რაც პრობლემურია. ასეთი მარეგულირებელი ინიციატივები ემსახურება სამუშაო ადგილებზე ხელოვნური ინტელექტის შემოტანით გამოწვეული ეთიკური და სამართლებრივი გამოწვევების გადაჭრას.

ამ ნაშრომში ხაზგასმული ერთ-ერთი მთავარი საზრუნავი არის თანამშრომლების კონფიდენციალურობისა და პერსონალური მონაცემების დაცვა ხელოვნური ინტელექტის მიერ ანალიტიკისური აზროვნებისა და გადაწყვეტილების მიღების ეპოქაში. მონაცემთა დაცვის ზოგადი რეგულაცია (GDPR) ევროკავშირში ადგენს მონაცემთა კონფიდენციალურობის სტანდარტებს, რომელიც მოითხოვს გამჭვირვალობას, თანხმობას და ანგარიშვალდებულებას მონაცემთა დამუშავების პრაქტიკაში. თუმცა, ხელოვნური ინტელექტისა და პერსონალური მონაცემების გადაკვეთა იწვევს სირთულეებს თანხმობის და კონფიდენციალურობის დაცვის გარანტიების ადეკვატურობასთან დაკავშირებით, რაც მოითხოვს მუდმივ შემოწმებას და მარეგულირებელი ჩარჩოების ადაპტაციას. სამწუხაროდ, ნაშრომის მიმდინარეობისას გამოვლინდა, რომ ამ მხრივ ქართველი დასაქმებული აბსოლუტურად დაუცველია. მეტიც, როგორც მოკვლევიდან გამოჩნდა, ქართულ კერძო სექტორში და, შესაბამისად, შრომით ბაზარზე ხელოვნური ინტელექტი უკვე აქტიურად მკვიდრდება, თუმცა დასაქმებულთა უფლებებთან დაკავშირებით ჯერ არც ერთი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი არ გადადგმულა. გამოდის, რომ საკმაოდ სერიოზული საკითხი აბსოლუტურად რეგულირების გარეშეა დარჩენილი.

ნაშრომი არ არის მიმართული ხელოვნური ინტელექტის კრიტიკისკენ, ეს უკანასკნელი საკმაოდ ეფექტური ინსტრუმენტია და შრომითი ბაზარიც ვერ გაეჭვევა ტექნოლოგიურ პროგრესს, თუმცა არსებობს მიკერძოების, დისკრიმინაციისა და გაუმჭირვალე გადაწყვეტილებების მიღების თანდაყოლილი რისკები, რომელიც ნაშრომის მიმდინარეობისას ნათლად გამოვლინდა. მკაფიო გაიდლაინები და ზედამხედველობის

მექანიზმები აუცილებელია ამ რისკების შესამცირებლად და დასაქმების პრაქტიკაში სამართლიანობისა და თანასწორობის უზრუნველსაყოფად. მნიშვნელოვანია ასევე ეროვნული კანონების ჰარმონიზაცია საერთაშორისო სტანდარტებთან, როგორც განხილულ იქნა ნაშრომში, 2025 წელს ევროკავშირი მნიშვნელოვან დირექტივებს მიიღებს და ამ მხრივაც ქართული კანონმდებლობის მორგება მნიშვნელოვანი ნაბიჯი იქნება.

გამოყენებული ლიტერატურა

Allen, J. (2024, February 20). The Risks of Sharing Personal Information with AI. <https://tinyurl.com/4x-cyuj5>

Settles, E. (2024). EEOC Settles First AI-Discrimination Lawsuit, Sullivan & Cromwell LLP <https://tinyurl.com/yzvz7u5>

ICO. (2023). Guidance on AI and data protection, <https://tinyurl.com/z2tn9xaj>

Jha, S. (2023, March 28). Will ChatGPT take your job — and millions of others? Aljazeera <https://tinyurl.com/yy3xzmff>

Laskowski, N., & Tucci, L. (2022, July 1). What Is Artificial Intelligence (AI)? TechTarget <https://tinyurl.com/35fpz8sn>

MacKenzie, J. (2023, August 29). Artificial Intelligence and employment law. Retrieved from Global Workplace Insider <https://tinyurl.com/2k2dsjb4>

Moore, P. V. (2020). Artificial Intelligence in the Workplace: What is at Stake for Workers? OpenMind <https://tinyurl.com/umpebus8>

Ponomarov, K. (2024, February 23). Using AI in HR and Recruitment: Key Compliance Risks and How to Mitigate Them. Legalnodes <https://tinyurl.com/bdx2vu3h>

What is Artificial Intelligence (AI) ? IBM. (n.d.) <https://tinyurl.com/mppttaxz>

ავტორთა კოლექტივი, (2023) საქართველოს შრომის კოდექსის კომენტარი, თბილისი, 21-40

საქართველოს კონსტიტუცია (2023, ივლისი 11) მეთერთმეტე მუხლი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 11.

ნატროშვილი, ნ. (2023, თებერვალი 05) შრომის ბაზარზე ხელოვნური ინტელექტის დანერგვის შედეგად შესაძლოა, 26 მილიონი სამუშაო ადგილი გაქრეს, Business Insider, <https://tinyurl.com/37d5ktyz>

გაბისონია ზ, (2021) ხელოვნური ინტელექტის არსი და მისი სამართლებრივი რეგულირების საჭიროება, „შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი,“ №7, 34-43

„ევროკავშირის ხელოვნური ინტელექტის აქტი (EU AI Act) - რა უნდა იცოდეთ მსოფლიოში AI-ის გამოყენების პირველ რეგულაციაზე,“ IDFI, (2023, დეკემბერი 23) <https://tinyurl.com/yw89xp3x>

საქართველოს შრომის კოდექსი, მეთერთმეტე მუხლი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 17, 17/01/2024.

„რეკომენდაციები შრომით ურთიერთობებში პერსონალური მონაცემების დაცვის შესახებ“ პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის აპარატი, 2018, <https://tinyurl.com/yc7w3mz>

მზითვის ინსტიტუტი საქართველოში

თეკლა მარჩილაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი

საკონფერენციო ნაშრომი ეხება მზითვის ინსტიტუტს საქართველოში. ნაშრომში მოცემულია მისი განმარტება და განვითარების ეტაპები. როგორც ჩვენთვის ცნობილია, მზითევი, ქალისათვის გათხოვებისას გასატანებელი ქონებაა. ნაშრომის ფარგლებში განვიხილავთ მზითვის შემადგენლობასა და ამ ინსტიტუტის სახესხვაობას მთასა და ბარს შორის.

საინტერესოა, მზითვის როლი ქალების მემკვიდრეობის თვალსაზრისითაც. ძირითადად, გათხოვილი ქალის სამემკვიდრეო უფლებები მზითვით შემოიფარგლებოდა. მზითევი ქალის ქონებრივი დამოუკიდებლობის მთავარი განმაპირობებელი ფაქტორი იყო და ის დიდ გავლენას ახდენდა ქალის უფლებრივ მდგომარეობაზეც ქმრის ოჯახში. მშობლები გათხოვილ ქალს, მზითევის სახით, ოჯახიდან აძლევდნენ ქონებას. აღნიშნულის მიზანს კი ქალიშვილისთვის, გარკვეულწილად, ცხოვრების შემსუბუქება და მისთვის ქმრის ოჯახში კარგი პირობების შექმნა წარმოადგენდა. საკონფერენციო ნაშრომში განმარტებული იქნება თუ როგორ შეძლებდნენ ისინი მზითევის გატანებით შვილისთვის ქორწინების ტვირთის შემსუბუქებას.

საქართველოში ქალის ქონების აღმნიშვნელ რამდენიმე ტერმინს ვხვდებით, მართალია მათ შორის ყველაზე გავრცელებულია „მზითევი“, თუმცა საგულისხმოა ტერმინი „სათავნო“. საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში, თითოეული, განსხვავებული მნიშვნელობით გამოიყენებოდა. მათი გაგება და მნიშვნელობა კი დროთა განმავლობაში იცვლებოდა. მზითევი წყაროებში წარმოდგენილია, როგორც ქორწინების შემადგენელი ნაწილი, რომლის მიცემა ქალიშვილისთვის სასურველის გარდა აუცილებელიც ყოფილა. დროთა განმავლობაში, მისი როლის ზრდამ კი განაპირობა აღნიშნულის სამართლებრივი რეგულირებაც.

საკონფერენციონაშრომი მკითხველს საშუალებას მისცემს გაეცნოს საქართველოში მზითვის ინსტიტუტის რაობას, მის განვითარებასა და შემადგენლობას. ასევე შეძლებს, შეიტყოს თუ რაოდენ დიდი მნიშვნელობის მატარებელი ყოფილა ის ქალის უფლებაუნარიანობის განვითარებისთვის. ნაშრომში მოცემულია საგულისხმო ინფორმაცია ქალის ქონების აღმნიშვნელი სხვა ტერმინების შესახებაც. თუმცა, ყველაზე საინტერესო საზოგადოების შეხედულებათა ცვალებადობაა ამ ინსტიტუტთან მიმართებით. თანამედროვეობაში, ხშირია, მზითვის ინსტიტუტის მიმართ კრიტიკული დამოკიდებულება, რაც ქალთა

უფლებრივი მდგომარეობის გაუმჯობესებამ და თავის მხრივ, მაღალმა საზოგადოებრივმა სტატუსმა განაპირობა.

საკვანძო სიტყვები: „მზითვის ინსტიტუტი“, „სათავნო“, „ქალთა უფლებები“, „ქონებრივი დამოუკიდებლობის გარანტია“.

Abstract

The conference paper is about the dowry institute in Georgia. Here are given definition and stages of development. As we all know, dowry is a property that is given to a woman when she gets married. Within the scope of the paper, we discuss the composition of dowry and the difference between this institution in Mountain and Bar.

It is interesting to consider the role of dowry in the context of women's inheritance. Primarily, a married woman's inheritance rights were limited to her dowry. The dowry was the main determinant of a woman's financial independence and had a significant impact on her status in her husband's family. Parents gave property to a married woman in the form of a dowry. The aim of this was to somewhat ease their daughter's life and create good conditions for her in her husband's family. The conference paper will explain how they were able to alleviate the burden of marriage for their daughter by providing a dowry.

In Georgia we find several terms indicating a woman's property, although the most common among them is "dowry", but the term "satavno" is also significant. In different regions of Georgia, each term was used with different meanings. Their understanding and meaning changed over time. Dowry is presented in sources as an essential part of marriage, that was not only desirable but also necessary for the daughter. Over time, the growth of its role led to its legal regulation.

The conference paper will allow the reader to learn about the nature of the dowry institute in Georgia, its development and its components. Additionally, readers will learn how significant it has been for the development of women's legal capacities. The paper also provides important information about other terms indicating a woman's property. However, most interesting aspect is the change in public opinion towards this institution. In modern times, there is often a critical attitude towards the institution of dowry, which was caused by the improvement of the legal status of women and, in turn, the high social status.

შესავალი

წინამდებარე ნაშრომი შეეხება მზითვის ინსტიტუტს საქართველოში. ნაშრომის ფარგლებში მოცემული იქნება როგორც, მზითვის ცნება, მისი შემადგენლობა და მომზადების წესი, ასევე მისი განვითარების ეტაპები. საინტერესოა, დროთა განმავლობაში, ხსენებული ინსტიტუტის აღმასვლამ, როგორ განაპირობა მისი შემადგენლობის ცვლილება. მზითვის ინსტიტუტი საქართველოში დიდი ხნის განმავლობაში არსებობდა, თუმცა განვითარების

უმალეს საფეხურს IX საუკუნეში მიაღწია, რამაც უდიდესი გავლენა მოახდინა ქალთა უფლებრივ მდგომარეობაზე. სხვადასხვა წყაროზე დაყრდნობით განვიხილავთ მზითევს, როგორც ქალთა ქონებრივი დამოუკიდებლობისა და მათი უფლებაუნარიანობის გაუმჯობესების მთავარ განმაპირობებელ ფაქტორს. ამასთანავე, შეძლებისდაგვარად გავმიჯნავთ მზითევს და სათავნოს. ხსენებული ინსტიტუტის მიმართ საზოგადოების დამოკიდებულება მუდმივად იცვლებოდა. აღნიშნულ საკითხებზე და იმაზე თუ რამ განაპირობა ხალხის მოსაზრების ასეთი ცვლილება, ქვემოთ ვიმსჯელებთ.

მზითვის ცნება და მისი მომზადება

იმისათვის, რომ მზითვის ინსტიტუტის შესწავლა და გაანალიზება სიღრმისეულად შევძლოთ საჭიროა, რომ, პირველ რიგში, გავცნოთ ტერმინთა განმარტებას. მზითევი, ჩუბინაშვილის განმარტებით, არის „გასათხოვარის ქალის მისაცემი ქონება სამშობლოს სახლიდამ“. (ჩუბინაშვილი ნ., 1961) ხოლო სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონის მიხედვით, „ზითევი“ არის „სძლის მონაყოლი საქონელი“. (სულხან-საბა ორბელიანი, 1928) მზითვის განმარტება და მისი შემადგენლობა განსხვავდებოდა საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში, ასევე განსხვავდებოდა მისი მომზადების წესი. მზითვის, შედარებით, ამომწურავ დეფინიციად შესაძლოა მივიჩნიოთ შემდეგი: მზითევი არის ქონება, რომელიც ქალს გათხოვებისას გადაეცემოდა. მის მომზადებას ოჯახი უზრუნველყოფდა და ეს ძირითადად, სასახლო ქონების ხარჯზე ხდებოდა. მისი გადაცემის მიზანს კი ქმრის ოჯახისთვის ხარჯების შემსუბუქება წარმოადგენდა. საზოგადოების განვითარება და პოლიტიკურ-ეკონომიკური მდგომარეობა მნიშვნელოვნად განაპირობებდა, როგორც მზითვის დეფინიციას, ასევე მისდამი დამოკიდებულებას. ამან გამოიწვია მისი მომზადების წესისა და შემადგენლობის ცვალებადობა. სხვადასხვა წყაროზე დაყრდნობით, საქართველოში მზითევი პირველად ფეოდალური დროიდან გვხვდება. თუმცა მკვლევარები მიიჩნევენ, რომ იგი ადრეც არსებობდა, მაგრამ მის აღსანიშნავად სხვა ტერმინი გამოიყენებოდა.

მზითვის მომზადება ქალის მშობლების პასუხისმგებლობას წარმოადგენდა. მზითვის გატანების აუცილებლობიდან გამომდინარე, ოჯახი, ძირითადად, წინასწარ იწყებდა მის მომზადებას. საზოგადოება დიდ ყურადღებას აქცევდა ქალის სამზითვო ქონებას და დამცინავადაც კი უყურებდა იმ ოჯახს, რომელიც სათანადო მზითევს არ გაატანდა ქალიშვილს. რა თქმა უნდა, მათი ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, გაჭირვებულ ოჯახს, რიგ შემთხვევებში, მეზობლებიც უწყობდნენ ხელს გასატანებელი ქონების მომზადებაში. მეზობლების ჩართულობას, თავის ნაშრომში, ხაზს უსვამს ნუნუ მაჩაბელიც, რომლის მიხედვითაც ოჯახი ქალიშვილისათვის სამზითვო ლოგინის შესაკრად „მოიწვევდნენ მეზობლებს, მზის ამოსვლისას მატყლს წამოყრიდნენ და გაწეწავდნენ“. (მაჩაბელი ნ., 1976) მზითვის მომზადებაში მეზობლები და პატარძლის მეგობრები აქტიურად ყოფილან ჩართულნი.

ზემოთ არაერთხელ გავუსვით ხაზი მზითვის ქონისა და გატანების აუცილებლობას,

რასაც ასევე ადასტურებს ნუნუ მაჩაბელი, „ხშირად მზითვის მოუმზადებლობა აყვავებდა ქალის გათხოვების საქმეს და ქორწილის ვადის გადაწვევისათვის საპატიო მიზეზად ითვლებოდა“. (მაჩაბელი ნ.,1976) ვაჟის ინტერესებში იყო ცოლად მოეყვანა ქალიშვილი, რომელსაც კარგი მზითევი ექნებოდა, რადგან შექმნილ ოჯახში ცოლის მიერ შეტანილი ქონება ოჯახის კეთილდღეობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენდა. ვფიქრობ, მზითვის დაუმზადებლობა ქორწილის გადაწვევის საპატიო მიზეზად ამიტომაც მიიჩნეოდა. ვაჟის ოჯახისთვის კარგი მზითევი მომავალი კეთილდღეობისა და ეკონომიკური სტაბილურობის ერთგვარი გარანტია იყო. აქედან გამომდინარე, ნათლად ჩანს ამ ინსტიტუტის უმნიშვნელოვანესი როლი წყვილთა დაოჯახების საქმეში.

მზითვის შემადგენლობა

მზითევის შემადგენლობა ქვეყანაში არსებული პოლიტიკურ-ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, მუდმივად განიცდიდა ცვლილებას. მისი შემადგენლობა განსხვავდებოდა მთასა და ბარს შორის. მზითევი განვითარების ადრეულ საფეხურზე, შეიცავდა პირადი და საოჯახო მოხმარების ნივთებს, როგორცაა ტანსაცმელი, სამკაულები, ლოგინი, ჭურჭელი და სხვა. მზითვის შემადგენლობაში პირადი სარგებლობის ნივთები ყოველთვის შედიოდა. მისი შემადგენლობა განსხვავებული იყო საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში, თუმცა ბარში ის უფრო მეტი მრავალფეროვნებით ხასიათდებოდა, ვიდრე მთაში.

დროთა განმავლობაში, მზითვის ინსტიტუტის განვითარებამ განაპირობა მისი შემადგენლობის ცვლილება. მზითევი თანდათანობით უფრო სრულყოფილი ხდება. სასურველია, გამოვყოთ მზითევი შემადგენლობის მნიშვნელოვანი ელემენტები და განვიხილოთ თითოეული მათგანი. ესენია: ფული, პირუტყვი, მამული.

შედარებით შეძლებული ოჯახები, ძირითადად, ცდილობდნენ ქალიშვილისთვის ფული მიეცათ. ქართლ-კახეთში ქალს ძვირფასს ტანსაცმელს და საოჯახო მოხმარების ნივთებს ატანდნენ. ხშირი იყო მზითევის სახით ფულის გატანების შემთხვევებიც. აღნიშნულს „ქრთამს“ ან „ჯიბის ფულს“ უწოდებდნენ. ფულის გატანებას საყოველთაო ხასიათი ჰქონდა მიღებული და საქორწინო ურთიერთობაში იმდენად მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა რომ მასზე მოლაპარაკებებსაც ჰქონდა ადგილი.

ქართლ-კახეთში, არანაკლებ, გავრცელებული იყო ქალისთვის გათხოვებისას საქონლის გატანებაც. „ქართლსა და კახეთში ქალს ხშირად გოჭებიან დედა ღორსაც ატანდნენ“. (მაჩაბელი ნ.,1976) თუმცა, მზითვის სახით საქონლის მიცემას, ყველაზე ხშირად, ადგილი მაინც მთაში ჰქონდა ხოლმე. საქონელი, რომელსაც მთაში ქალს მზითევი ატანდნენ, „სათავნოს“ სახელწოდებით იყო ცნობილი, მაგრამ მას სიღრმისეულად შემდეგ თავებში განვიხილავთ. მნიშვნელოვანია, რომ პირუტყვი ქალის საკუთრებას წარმოადგენდა და მისგან მიღებული შემოსავალიც შეეძლო სურვილისამებრ განეკარგა.

რაც შეეხება მამულს, ის მზითვის ერთ-ერთ ელემენტს წარმოადგენდა. ივანე ჯავახიშვილი

აღნიშნავს, რომ „თანდათან ზითვად მოძრავ ქონებასთან ერთად უძრავი ქონებისა და მამულების მიცემაც ჩვეულებად შემოვიდა“. (ჯავახიშვილი. ივ.,1929) მართლაც ასეა, მშობლები ქალს მზითევს უმზადებდნენ, რომლის შემადგენლობაში შესაძლოა შესულიყო ნებისმიერი ქონება, მათ შორის, მზითვის ცნებაში უძრავი ქონებაც ერთიანდებოდა. ცხადია, ყველას ვერ ექნებოდა მამულების გატანების შესაძლებლობა. მზითვის ოდენობა, ქალის ოჯახის შეძლებაზე იყო დამოკიდებული. თუმცა, შემონახული ცნობების თანახმად, ზოგჯერ მთელი საფეოდალოც გაუტანებიათ მზითვად ქალისთვის. ცხადია, ამ შემთხვევაში საქმე სამეფო საგვარეულოს წარმომადგენლებთან გვქონდა. მაგალითად, ცნობილია, რომ დედოფალმა დარეჯანმა თავის შუათანა შვილს მზითევში სოფელ ხეობის ახალდაბა გაატანა. ჟამთააღმწერლის ცნობით, მეფე რუსუდანსაც გაუტანებია თავისი ასულისთვის, თამარისთვის, მზითვად აწყური. იმას, რომ მზითვის შემადგენლობაში სოციალურ ფენებზე დაყრდნობით, ძალიან დიდი სხვაობაა, არაერთი წყარო ადასტურებს.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ნათელი ხდება, რომ მზითვის შემადგენლობა მუდმივ ცვალებადობას განიცდიდა, რაც ხსენებული ინსტიტუტის განვითარებით იყო განპირობებული. საქართველოში მისი როლის გაზრდაზე ის მეტყველებს, რომ მის შემადგენლობაში უძრავი ქონებაც შედიოდა.

მზითვის ინსტიტუტის სახესხვაობა საქართველოს კუთხეში

საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში მზითვის ინსტიტუტის შესწავლისას, იკვეთება მისი მნიშვნელობის, მომზადების წესისა და შემადგენლობის განსხვავებულობა. საქართველოში, ქალის ქონების აღმნიშვნელი ყველაზე გავრცელებული ტერმინია „მზითევი“, თუმცა არანაკლებ ცნობილია „სათავნო“. თითოეული მათგანი განსხვავებული მნიშვნელობით გამოიყენებოდა სხვადასხვა კუთხეში. მზითევი ქალის ქონებას აღნიშნავდა, რომელშიც ერთიანდებოდა პირადი მოხმარების ნივთები, საოჯახო საგნები, ხოლო ტერმინ „სათავნოს“ მთაში ვხვდებით და მასში პირუტყვი შედიოდა. სათავნო შეგვიძლია მივიჩნიოთ ქალის პირად კაპიტალად, რომელიც ზრდას ექვემდებარებოდა. ქალს შეეძლო საკუთარი ხელსაქმით გაეჩინა ან გაემდიდრებინა იგი. მზითევსა და სათავნოს შორის, ძირითადი, განსხვავება იმაში მდგომარეობდა, რომ ქორწინების განმავლობაში სათავნო იზრდებოდა, ხოლო მზითევი ზრდას არ ექვემდებარებოდა.

მთაში მზითევი და სათავნო სხვადასხვა მნიშვნელობით გამოიყენებოდა, ასევე განსხვავდებოდა მათი შემადგენლობაც. ამის შესახებ საგულისხმო ცნობებს ვიღებთ ვალერიან ითონიშვილის ნაშრომიდან, რომლის მიხედვით, „მზითვის შემადგენლობაში შედიოდა ერთი სკივრი, ერთი ხელი ლოგინი, ერთი კედლის ნაბადი, სამი ხელი „ტარავალი“ (ტანსაცმელი), ერთი საწყლე ტაგანა (კასრი) ან თულუხი და სკივრში ჩალაგებული წვრილმანები (ნემსები, ძაფები, სათითურები და ა.შ.). სათავნოდ კი აძლევდნენ ერთ ჭოჭყს (1 წლის საფურე ხბო) ან ერთ დედალ ცხვარს“. (ითონიშვილი ვ.,1960) აღნიშნული შემადგენლობა დამახასიათებელია XIX საუკუნის ხევსთვის. მხოლოდ

ზემოთ მოცემულიდანაც ნათლად იკვეთება, რომ ხევში მზითვისა და სათავნოს გატანება უცხო მოვლენას არ წარმოადგენდა და საქორწინო ურთიერთობის აუცილებელ ელემენტს განეკუთვნებოდა. თუმცა აღსანიშნავია, რომ ხევსურებს, თავიანთი ცხოვრების წესიდან გამომდინარე, არ ჰქონიათ მრავალფეროვანი მზითევის ქონის და მზითევად ფულის გატანების საჭიროება. მათ მთავარ სიმდიდრედ, ყოველთვის საქონელი ითვლებოდა, ამიტომაც ქალსაც, ძირითადად, საქონელს ატანდნენ სათავნოდ.

განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით, მნიშვნელოვან ინფორმაციას ვიღებთ სვანური საოჯახო სამართლის შესწავლით. პირველ რიგში, საჭიროა რამდენიმე სიტყვით შევხვით სვანურ დიდ ოჯახს, რომელიც მამაკაცის ხაზით უახლოეს ნათესავენს აერთიანებდა. თითოეულ ოჯახის წევრს განსაზღვრული ფუნქცია-მოვალეობები ჰქონდა დაკისრებული. ოჯახში ქალებს შორის საოჯახო საქმეები და შრომა ნაწილდებოდა არა მხოლოდ სვანეთში, არამედ მთიულეთში, ხევსა და აჭარაშიც. რა თქმა უნდა, სახეზე გვაქვს პატრიარქალური წყობილება, რაც ნათლად იკვეთება სამემკვიდრეო უფლებებთან მიმართებაშიც, თუმცა, აღსანიშნავია, რომ მთაში ქალებს თავისუფლების უფრო მაღალი ხარისხი გააჩნდათ, ბართან შედარებით. ძირითადად, ქალების კერძო საკუთრება შემდეგი იყო, რძალს ჰქონდა ოჯახიდან გამოყოფილი ქონება, ხოლო ქალიშვილის უპირობო საკუთრებას დედის ქონება წარმოადგენდა. საკითხის სიღრმისეული ანალიზისთვის, სასურველია შევხვით ტერმინ „მამულისა“ და „დედულის“ განმარტებასაც. ზემოთ ხსენებული ორივე ტერმინი შვილების მიერ მიღებული საკუთრების აღმნიშვნელია. მამული მამისგან მემკვიდრეობით მიღებულ უძრავ ქონებას ნიშნავდა. რაც შეეხება დედულს- დედის მიერ მზითევში მიღებულ ქონებას. დედული იმ ქონებას ერქვა, რომელიც შვილებს დედისგან დარჩებოდათ. თავის მხრივ, ამ ქონებას დედა გათხოვებისას მშობლების სახლიდან იღებდა, მზითევის სახით. თუმცა, აღნიშნულის გარდა, დედულს შესაძლოა მიმატებოდა ხელსაქმით მიღებული შემოსავალიც. დედის გარდაცვალების შემდეგ დედული შვილებს რჩებოდათ, ხოლო მაშინ, როდესაც ქალს შვილები არ ჰყავდა, მზითვი უკან უბრუნდებოდა მშობლების სახლს. როგორც უკვე აღინიშნა, სვანური ადათის მიხედვით, მემკვიდრეობად მხოლოდ მამაკაცები ითვლებოდნენ, ქალების სამემკვიდრეო უფლებები კი მზითევით ამოიწურებოდა, აქედან გამომდინარე, უფრო ნათელი ხდება თუ რა მნიშვნელობის მატარებელი ყოფილა იგი ქალის ეკონომიკური დამოუკიდებლობისთვის.

ხსენებული ინსტიტუტის მიმართ განსხვავებულ მიდგომას ვხვდებით სამეგრელოში. არქანჯელო ლამბერტის, „სამეგრელოს აღწერა“, მოგვითხრობს, რომ „იქ ქალს არავითარი მზითვი ქმრისთვის არ მოაქვს“. (არქანჯელო ლამბერტი, 1938) ეს გარკვეულწილად კარგიცაა, რადგან ამ შემთხვევაში ადგილი არ ექნებოდა საცოლის მდიდრული მზითევით არჩევის შემთხვევებს. მეგრელებისთვის მთავარი არა ქონება, არამედ კარგი შთამომავლობა და ზრდილობა იყო. თუმცა უმზითვობა განაპირობებდა ქალების შეზღუდულ უფლებებსაც ოჯახში. სასიძომ „მშობლებს უნდა მოუტანოს იმდენი საჩუქარი, თითქოს სარძლო მონა არისო და მის ფასს იხდისო“. (არქანჯელო ლამბერტი, 1938) ცხადია, ქალი აღიქმებოდა, როგორც ნივთი და მზითვის არქონა მისდამი მსგავს დამოკიდებულებას ხელს უწყობდა.

მართალია, საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში, მის გაგებასა და შემადგენლობაში მცირე განსხვავებები იკვეთება თუმცა, ამა თუ იმ, ფორმითა და სახელით ის მაინც არსებობდა და ქორწინების განუყოფელი ნაწილი იყო.

მზითვის როლი ქორწინებაში

ქორწინება საკმაოდ რთული და მნიშვნელოვანი საკითხია, რომელიც საშუალებას გვაძლევს ყოფა-ცხოვრების, ეკონომიკისა და ტრადიციების შესწავლის. სწორედ ქორწინება წარმოადგენდა მზითვის ინსტიტუტის წარმოშობისა და განვითარების მთავარ მიზეზს. მზითვის საკითხი ადათობრივი სამართლით რეგულირდებოდა და როგორც ჩვენთვის ცნობილია, მისი გატანება სასურველის გარდა, აუცილებელიც ყოფილა. მოცემულ თავში განხილული იქნება მზითვის როლი ქორწინებაში.

მზითვის ინსტიტუტის ადრეულ ფორმაზე მსჯელობისას ხშირად განიხილავენ იაკობ ხუცესის „შუშანიკის წამებას“. თუმცა მეხუთე საუკუნის ეს ჰაგიოგრაფიული ძეგლი ამ თვალსაზრისით ბევრ ინფორმაციას არ გვაწვდის და რომც გვაწვდიდეს, შუშანიკის წარმომავლობიდან გამომდინარე, ჩვენთვის ნაკლებად საინტერესო იქნებოდა. სამაგიეროდ, აღნიშნული ნაწარმოების მიხედვით, შეგვიძლია მეუღლეთა შორის ქონებრივ ურთიერთობაზე ვიმსჯელოთ. „ჩემი სამკაული მას არა დაუტეო, **ოდეს** იგი არა ჩემი ცოლი არს, - **იპოოს ვინმე, რომელმან განკაფოს** იგი.“ (იაკობ ხუცესი, 1979) რა თქმა უნდა, მოცემული ნაწარმოები თავისი შინაარსიდან გამომდინარე, ისტორიის მხოლოდ არაპირდაპირ წყაროს წარმოადგენს და მასზე დაყრდნობით ზუსტი დასკვნების გამოტანა არ შეგვიძლია, მაგრამ ვარსკენის ეს სიტყვები გვაძლევს იმის ვარაუდის საშუალებას, რომ ქმარი ვალდებული იყო ცოლისათვის ქორწინებისას საჩუქრები მიერთმია, ხოლო განქორწინებისას კი შეეძლო მისი დაბრუნება მოეთხოვა. ქორწინებისას მირთმეული საჩუქარი, ისევე როგორც მზითევი ქალის საკუთრებას წარმოადგენდა და გამოყოფილი იყო სასახლო ქონებიდან. მზითვის განვითარების შემდგომ ეტაპზე, მისი როლის გაზრდამ, განაპირობა მოლაპარაკებები მის შემადგენლობასა და რაოდენობაზე. სწორედ ამ პერიოდში გაჩნდა „მზითვის წიგნი“. კარგი მზითვის გატანება სავალდებულო გახდა და გავლენას ახდენდა ოჯახის სახელზეც.

ქორწინებისთვის აუცილებელი პირობაა ნიშნობა. როგორ წარიმართებოდა ის და რა წარმოადგენდა ნიშნობამდელ მოქმედებებს ცდება ჩვენს მიერ განსახილველი თემის ფარგლებს. ამჟამად, ჩვენთვის ბევრად საინტერესოა ნიშნობის დროს მხარეთათვის დაკისრებული უფლება-მოვალეობანი, კერძოდ კი ქონებრივი ვალდებულებები და მათი შესრულების აუცილებლობა. ნიშნობის დღეს ქალის ოჯახში ძღვენით მიდიოდა ვაჟი. სასიძოს ოჯახში უნდა მიეტანა არა მხოლოდ საჩუქრები, არამედ სურსათიც. ოჯახში შესული პატარძალიც ვალდებული იყო, საჩუქრებითვე ეცა პატივი. ამავე დროს, ქალს გათხოვებისას, თავისი ოჯახი ატანდა საოჯახო მოხმარების ნივთებს და აძლევდა „სათავნოს“, ანუ პირუტყვს, რომელსაც ქალი ქმრის ოჯახში გადასვლისას თან წაიყვანდა.

სათავნო გათხოვილ ქალს გარკვეულწილად დამოუკიდებლობას ანიჭებდა. პარალელურად მნიშვნელოვან საყრდენს წარმოადგენდა ახალი ოჯახის საერთო მეურნეობისთვის. ზოგიერთ შემთხვევაში, სათავნო გამოიყენებოდა, როგორც ქალის ქონების აღმნიშვნელი ტერმინი, რაც იმას მოწმობდა, რომ ის არ ერთიანდებოდა სასახლო ქონებაში. ქალის სათავნო, მამის ოჯახში ცალკე არ ყოფილა გამოყოფილი, მაგრამ გათხოვებისას, მისი შენახვის წესი იცვლებოდა. „საქონელს, რომელიც სათავნოს წარმოადგენდა, რაკი არ შედიოდა საერთო საოჯახო საკუთრებაში, ვერ შეინახავდნენ ოჯახის ხარჯებით, ამიტომ ქალი სათავნოს სხვას აძლევდა და იქიდან მიღებული შემოსავალი მის ხელშეუხებელ საკუთრებას წარმოადგენდა“. (მაჩაბელი ნ., 1976) აღნიშნული სათავნოს გამოყენების ადრინდელ ფორმაა. შემდგომში საქონელი შესაძლოა ქმრის საოჯახო თემში შენახულიყო, თუმცა ამის სანაცვლოდ, მიღებული შემოსავალიც იყოფოდა.

მზითევი შექმნილ ოჯახში წარმოადგენდა მეურნეობის წყაროს და მომავალში სტაბილურობის მნიშვნელოვან საფუძველს. თუმცა, მზითვის ინსტიტუტის როლი ამით არ ამოიწურებოდა. ქალის კარგი მზითვით გათხოვება, მისი მომავალი კეთილდღეობის საწინდარი იყო. ქალის უუფლებობა ქონებრივი ურთიერთობების თვალსაზრისით იწვევდა მის უუფლებობას პირადი ურთიერთობების საკითხებშიც. IX საუკუნეში მზითვის ინსტიტუტის განვითარებული სახით არსებობამ, მნიშვნელოვნად განაპირობა ქალთა უფლებრივი მდგომარეობის გაუმჯობესებაც. ქალი ქმრის სახლში შედის და გარანტირებული აქვს დამოუკიდებლობა და თავისუფლების მაღალი ხარისხი. ცოლის მზითეზე ქმარს ხელი არ მიუწვდებოდა, მას არ შეეძლო სურვილისამებრ გამოეყენებინა იგი. გამომდინარე იქიდან, რომ მზითევი რძლის უპირობო საკუთრება იყო ქმრის ოჯახში, მნიშვნელოვნად იზრდებოდა მის მიმართ პატივისცემის დონეც. ამ ფაქტორებმა განაპირობა მისი როლის გაზრდა და მისთვის სავალდებულო ხასიათის მიცემა.

შესაბამისად, ქორწინების განმავლობაში მზითევი ორ უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებდა. 1. ახლად შექმნილ ოჯახსა და მეურნეობას აძლევდა ქონებრივ წყაროს; 2. რძლის ფართო უფლებებისა და თავისუფლების მაღალი ხარისხის განმაპირობებელი ფაქტორი იყო.

მზითვის ბედი განქორწინებისას

ოჯახის გაყრის შემთხვევაში, ქალისათვის მზითვად გატანებული უძრავი და მოძრავი ქონების განკარგვა სამართლებრივი რეგულირების საგანს წარმოადგენდა. აღნიშნული საკითხის უკეთ განსახილველად, უპირველესად, საჭიროა განქორწინებაზე, მის დასაშვებობასა და განმაპირობებელ მიზეზებზე ვისაუბროთ.

საქართველოში საზოგადოებრივი მორალის, ცხოვრებისა და საკანონმდებლო ნორმების ძირითადი განმსაზღვრელი იყო ეკლესია. იგი ფართო უფლებებით სარგებლობდა და დამოუკიდებელი სამართალწარმოება გააჩნდა. საეკლესიო სასამართლოების განხილვის

საგანს უამრავი საკითხი წარმოადგენდა, მათ შორის, საოჯახო სამართალიც.

ქორწინება ოჯახის საფუძველს წარმოადგენს, ოჯახი კი უმაღლეს ღირებულებად მიიჩნეოდა. ის საზოგადოების სოციალური უჯრედია, ხოლო განქორწინება არღვევს არსებულ წესრიგსა და წონასწორობას, რაც სახელმწიფოს ინტერესებზეც ახდენს ზეგავლენას. ქორწინების შეწყვეტა არა მხოლოდ მეუღლეების ცხოვრებასა და მომავალზე, არამედ მათი შვილებისა და მშობლების ცხოვრების ცვლილებასაც განაპირობებდა. ამ და სხვა უამრავი ფაქტორიდან გამომდინარე, სახელმწიფოსთვის დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ოჯახის სიმყარეს. სახელმწიფო და ეკლესია კანონმდებლობით იცავდა ქორწინების სტაბილურობასა და ურღვევობას. საეკლესიო მოძღვრების მიხედვით, ქორწინება წყდება, მხოლოდ და მხოლოდ, სიკვდილის შედეგად, თუმცა მთლიანად მაშინაც არა. ამის გამო, განქორწინებაზე ეკლესიის წინააღმდეგობა საკმაოდ დიდი იყო. ამ მოსაზრების დასასაბუთებლად შეგვიძლია მოვიყვანოთ ვახტანგ VI-ის სამართლის წიგნის 66 მუხლი, რომლის მიხედვით, „ცოლი და ქმარი რაგინდსძულობნდენ ერთმანეთსა, უბრალოდ გაყრას იქნების, კათალიკოზმა წვრთნით უნდა შეარიგოს“. (ვახტანგ VI., 1955) ამავე საკანონმდებლო ძეგლში, კერძოდ 64 მუხლში, მოცემულია შემდეგი: „კაცი რომ ცოლს სტანჯვიდეს და უპატიურად ეპყრობოდეს და ურიგოს უშვრებოდეს, მეფემ ის კაცი დააბას, დატუქსოს, ავად მიეპყრას, და კათალიკოზმაც ასრე უყოს.“ (ვახტანგ VI., 1955) მოცემული მუხლის მიხედვით, ჩანს, რომ ოჯახში ქალის დაცულობა გარანტირებულია, რაც ოჯახის სტაბილურობის დაცვისკენაა მიმართული. მსგავსი შინაარსის წყაროებსა და საკანონმდებლო ძეგლებს ხშირად ვხვდებით, ეს კი კიდევ ერთხელ ადასტურებს თუ როდენ დიდ ღირებულებად მიიჩნეოდა ოჯახი. მისი სიმყარის შესანარჩუნებლად სახელმწიფო, ეკლესია და ხალხი ერთიანდებოდა.

საქართველოში განქორწინება დიდი ხნის განმავლობაში მიუღებლად მიიჩნეოდა, თუმცა დროთა განმავლობაში, მიუხედავად ეკლესიის მიერ აღნიშნულის აკრძალვისა, კანონმდებელი უშვებს ქორწინების შეწყვეტას და ადგენს სათანადო საკანონმდებლო მოტივებს. სახარების მიხედვით, განქორწინება დასაშვებია მხოლოდ ცოლის მრუშობის შემთხვევაში, მაგრამ დროთა განმავლობაში აღიარებულ იქნა სხვა მიზეზებიც.

საქართველოში არსებული საკანონმდებლო ძეგლებიდან ჩანს, რომ ქორწინების შეწყვეტის მიზეზი, მრუშობის გარდა შესაძლოა ყოფილიყო ცოლის დასნეულება, კაცის მიერ ცოლის „უბრალოდ დაგდება“, ცოლის სიგიჟე და ბნედიანობა და სხვა. ამ საკითხის განხილვა იმდენად გვჭირდება, რამდენადაც ის გავლენას ახდენდა განქორწინებისას მზითვის ბედზე.

ბაგრატ კურაპალატის სამართლის წიგნი ეხება ცოლის სნეულებას, როგორც განქორწინების საფუძველს. კერძოდ, 140-ე მუხლის მიხედვით, „თუ ცოლი დასნეულდეს, ქმარი ცოლისა გუარსა არას ემართლების, მისთვის რომე მისსა ხელსა შიგან დამართებია. თუ გაეყაროს, შეფიცოს ნაბნითა, რომე სიძულვილითა არა გაყროდეს, და ნახევარი სისხლი დაუურვოს. და დედაკაცი ზითევს ნუ ითხოვს, თუ შვილი დარჩეს“. (დოლიძე ი., 1963) დედის მზითვეი შვილებს გადაეცემოდათ და ხშირად ის გამოიყენებოდა კიდევ ქალიშვილების

გათხოვებისას, მათი მზითვის გასამდიდრებლად, ამიტომაც, შვილების ყოლის შემთხვევაში ქალს მზითვეს არ ატანდნენ. რაც შეეხება მზითვის საკითხის რეგულირებას მრუშობის მიზეზით განქორწინების შემთხვევაში, ამაზე ცნობებს გვაწვდის ვახტანგ მეექვსის სამართლის წიგნის 67-ე მუხლი. მოცემული მუხლის მიხედვით, კანონმდებელი მრუშობას განქორწინების სათანადო საფუძვლად მიიჩნევს, თუმცა ქმარი ვალდებული არაა გაეყაროს ცოლს. მას აქვს არჩევანის საშუალება. თუ ქმარი განქორწინებას გადაწყვეტს ცოლთან, რომელთანაც შვილები ჰყავს, ამ შემთხვევაში „ზითვე სრულ არ მიეცემის, ამიტომ რომ შვილსაც წილი აქვს, - ნახევარი ანუ უმცროსი; ან არა, რამდენიც შვილი ყვანდეს, შვილებსა და დედას თვითო-თვითო წილად მისცენ ყველას სწორედ“. (ვახტანგ VI., 1955) ზემოთ მოყვანილ ორივე მუხლში მსგავსს მიდგომას ვხვდებით მზითვთან მიმართებით. ქალს მზითვეი შეეძლო სრულად წაეღო, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა მას შვილები ჰყავდა. რაც შეეხება ქორწინების შეწყვეტის მიზეზს, რომელიცაა ცოლის „დაგდება“, ამ საკითხს, ბექას სამართლის 29-ე მუხლი არეგულირებს, რომელშიც ნათქვამია: „თუ კაცმან უბრალოდ ცოლი დააგდოს, სისხლის ნახევარი მისცეს და მისი ზითვეი სრულად“. (დოლიძე ი., 1963) ამ შემთხვევაში საკანონმდებლო დაცვის საგანია ქალის ქონებრივი უფლებები. საინტერესოა ამავე მუხლის მეორე ნაწილიც, „თუ ბოზობისათვის დააგდოს, მისი ზითვეი მაშინაცა მისცეს სრულად- თუ დიაცი ბოზი არის, ზითვეიცა ბოზი იქნების“.

არაერთი წყაროსა და საკანონმდებლო ძეგლის ანალიზიდან გამომდინარე შეგვიძლია ვთქვათ, რომ განქორწინების შემთხვევაში მზითვეზე ქმარს უფლება არ გააჩნდა და ის უკლებლივ უბრუნდებოდა ქალს, გარდა განხილული გამონაკლისისა.

მზითვის მნიშვნელობა თანამედროვეობაში

მზითვის ინსტიტუტმა განვითარების დიდი გზა განვლო. დროთა განმავლობაში იზრდებოდა ხსენებული ინსტიტუტის მნიშვნელობა, შემადგენლობა და მის მიმართ საზოგადოების დამოკიდებულება.

მზითვის ინსტიტუტის უდიდესი მნიშვნელობა გამოწვეული იყო ქალის უფლებებით სამემკვიდრეო ურთიერთობის თვალსაზრისით. „თუ ვაჟიშვილთა მემკვიდრეობა ეჭვს არ იწვევდა, რთული ევოლუციური გზა განვლო ჩვენში ქალიშვილთა სამემკვიდრეო უფლებებმა“. (ზოიძე ბ., 2000) ქალის უფლებრივ მდგომარეობასა და სოციალურ სტატუსს მნიშვნელოვნად განაპირობებდა მისი ოჯახური მდგომარეობა, კერძოდ, გასათხოვარი იყო ის თუ გათხოვილი. როგორც ირკვევა, გათხოვილი ქალბატონის სამემკვიდრეო უფლებები, ძირითად შემთხვევებში, მზითვით შემოიფარგლებოდა. ყველასთვის კარგად ცნობილია, რომ დიდი ხნის განმავლობაში ერთადერთ მემკვიდრედ ვაჟიშვილს თვლიდნენ, ბევრი უვაჟო ოჯახსამოწყვეტილო ოჯახად მოიხსენიებდა. შვილებად მხოლოდ კაცებს აღიარებდნენ, რადგან ისინი მიიჩნეოდნენ გვარის გამგრძელებლად. ნებისმიერი ქონება მათ რჩებოდათ. ქართული ჩვეულებითი სამართლის მიხედვით, მშობლების გარდაცვალების შემდეგ თუ სახეზე არ იყვნენ შემდეგი მემკვიდრეები: ვაჟი, ბიძა ან სხვა მამაკაცი, მხოლოდ მაშინ

იმკვიდრებდნენ ქონებას ქალიშვილები. სხვა შემთხვევაში, ქალები ვერ დაეუფლებოდნენ მშობლების საკუთრებას. ვაჟს აღიქვამდნენ და დღემდე აღიქვამენ, როგორც მთავარ მემკვიდრეს და გვარის გამგრძელებელს. ეს იმიტომ, რომ ქალი მამის სახლიდან მიდიოდა და სხვა ოჯახის ნაწილი ხდებოდა. შესაბამისად, უზრუნველყოფდა სხვა გვარის გაგრძელებას. მსგავსი შეხედულებები მნიშვნელოვნად განაპირობებდა მის შეზღუდულ სამემკვიდრეო უფლებებს, რის გამოც ქალი წარმოგვიდგება, როგორც მეორეხარისხოვანი არსება.

ქალებისთვის დიდი ხნის განმავლობაში ერთადერთ ალტერნატივას გათხოვება წარმოადგენდა, თუმცა მზითევმა თანამედროვე ყოფაში დიდი ცვლილება განიცადა. მან სავალდებულო ხასიათი დაკარგა და არც ქორწილის განუყოფელი ნაწილია, როგორც ადრე. დღეს ქალები საზოგადოების აქტიური წევრები არიან, მოპოვებული აქვთ ეკონომიკური დამოუკიდებლობა და კანონმდებლობით გარანტირებული უფლებები, რაც მზითევს თავის ისტორიულ დანიშნულებას უკარგავს.

თანამედროვეობაში, ამ ინსტიტუტის მიმართ, ხშირად, ვხვდებით უარყოფით დამოკიდებულებასაც. ქალების უფლებრივი მდგომარეობის განვითარებამ მზითვის ინსტიტუტის უკუსვლა განაპირობა. ადრეთუ ქალების სამემკვიდრეო უფლებები მზითევით ამოიწურებოდა, დღეს ასე აღარაა. ქალი სამემკვიდრეო ურთიერთობის სრულუფლებიანი სუბიექტია. ის ფართო უფლებებით სარგებლობს, ამის გათვალისწინებით მზითევი შემორჩენილია, როგორც ძველი ტრადიციის ნაწილი, გადმონაშთი წარსულიდან, რომელიც ნელ-ნელა გაქრობისკენ მიდის.

დასკვნა

მოცემული ნაშრომის ფარგლებში გავცანით მზითვის ინსტიტუტს საქართველოში. ჩვენთვის ცნობილი გახდა მისი განმარტება და მომზადების წესი, ასევე შევისწავლეთ მისი შემადგენლობა და განვითარების ეტაპები. თავდაპირველად მზითევი მხოლოდ პირადი და საოჯახო მოხმარების ნივთებისგან შედგებოდა, თუმცა მოგვიანებით მასში შემავალი ელემენტები ფართოვდება და ვხვდებით როგორც მოძრავი, ისე უძრავი ქონების გატანების შემთხვევებსაც. საკონფერენციო ნაშრომში ქალის ქონების აღმნიშვნელ, არანაკლებ ცნობილ ტერმინს „სათავნოსაც“ შევხეთ, რომელიც, ძირითადად, მთაში იყო გავრცელებული და რომლის შემადგენლობაც საქონლით შემოიფარგლებოდა. ქორწინების გარეშე, მზითვის არსებობა წარმოუდგენელი იქნებოდა. სწორედ ის წარმოადგენს აღნიშნული ინსტიტუტის ჩამოყალიბების მთავარ მიზეზს. ის მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა ახლად შექმნილი ოჯახის ეკონომიკური სტაბილურობის შექმნაში. ყველაზე მნიშვნელოვანი კი მისი გავლენა იყო ქალის უფლებებზე. მზითევი წარმოადგენდა ქალის ქონებრივი დამოუკიდებლობის გარანტიას და რადგან ის რძლის უპირობო საკუთრება იყო, იზრდებოდა მის მიმართ პატივისცემის დონე და მისი თავისუფლების ხარისხიც. მზითვის ინსტიტუტის განვითარების გზა საკმაოდ მრავალფეროვანია. თანამედროვეობაში

მისდამი კრიტიკულ დამოკიდებულებას ხშირად ვხვდებით, რაც განპირობებულია ქალების სამემკვიდრეო ურთიერთობის სრულუფლებიან სუბიექტად გახდომითა და საზოგადოების აქტიური წევრობით.

გამოყენებული ლიტერატურა

- დოლიძე ი., ქართული სამართლის ძეგლები, (ტ.1) თბილისი: საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, 1963, გვ. 468; 435
- ვანტანგ VI., სამართლის წიგნი, თბილისი: საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, 1955, გვ. 69
- ზოიძე ბ., ძველი ქართული მემკვიდრეობითი სამართალი(შედარებით-სამართლებრივი გამოკვლევა), თბილისი: გამომცემლობა „უფლება“, 2000, გვ.172
- ითონიშვილი ვ., ქართველ მთიელთა საოჯახო ურთიერთობების ისტორიიდან, თბილისი: საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, 1960, გვ.232
- არქანჯელო ლამბერტი, სამეგრელოს აღწერა, (მეორე გამოცემა) თბილისი, 1938, გვ. 82
- მაჩაბელი ნ., ქართველი ხალხის საოჯახო ყოფის ისტორიიდან, თბილისი: „მეცნიერება“, 1976, გვ. 33; 53; 13
- სულხან-საბა ორბელიანი, ქართული ლექსიკონი, ტფილისი: „ქართული წიგნი“, 1928, გვ. 9
- ჩუბინაშვილი ნ., ქართული ლექსიკონი, თბილისი: „საბჭოთა საქართველო“, 1961, გვ. 222
- იაკობ ხუცესი, შუშანიკის წამება, თბილისი: „საბჭოთა საქართველო“, 1979
- ჯავახიშვილი. ივ., ქართული სამართლის ისტორია, წიგნი მეორე, ნაკვეთი მეორე, ტფილისი: ტფილისის უნივერსიტეტის გამომცემა, 1929, გვ. 374

საქორწინო ხელშეკრულების რეგულირების თავისებურებები კერძო სამართალში

მაგდა იაშვილი, ანა ივანელაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი

საკონფერენციო ნაშრომში განხილული იქნება საქორწინო ხელშეკრულების რეგულირების სამართლებრივი თავისებურებები კერძო სამართალში. საქორწინო კონტრაქტი საკანონმდებლო დონეზე, საქართველოში 1997 წლიდან მოწესრიგდა, თუმცა ეს დრო არ აღმოჩნდა საკმარისი ამ ინსტიტუტის განვითარებისათვის, რასაც განაპირობებს საქართველოში დამკვიდრებული ტრადიციები და წარმოდგენები ქორწინების ინსტიტუტთან დაკავშირებით. საზოგადოებაში არ არსებობს ერთიანი შეხედულება, ერთნი მიიჩნევენ, რომ საქორწინო კონტრაქტი არის მეუღლეთა პირადი უფლებების დაცვის საუკეთესო საშუალება, ხოლო საზოგადოების ნაწილი ფიქრობს, რომ მეუღლეთა შორის ურთიერთობის ამ ფორმით მოწესრიგება ეწინააღმდეგება მორალურ-ეთიკურ შეხედულებებსა და ოჯახის არსს. სწორედ დუალისტური შეხედულება ჩვენს რეალობაში პრობლემა, რაც კიდევ უფრო აქტუალურსა და მნიშვნელოვანს ხდის ამ საკითხის განხილვას.

კვლევა ეფუძნება: საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის, საერთაშორისო კანონმდებლობის, მეცნიერ-იურისტთა შეხედულებათა შესწავლას ამ ინსტიტუტის ზოგადი არსის ჩამოსაყალიბებლად. ასევე, გაანალიზდება სტატისტიკური მონაცემები, უცხო ქვეყნის კანონმდებლობა და პრაქტიკა.

კვლევის მიზანია, საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება აღნიშნული საკითხისადმი.

საკვანძო სიტყვები: საქორწინო ხელშეკრულების სამართლებრივი თავისებურებანი, ინსტიტუტისადმი დუალისტური შეხედულება, განვითარების ტენდენციები, უცხო ქვეყნის პრაქტიკა.

Peculiarities of regulation of marriage contract in private law

Abstract

The conference paper addresses the legal aspects of regulation of the marriage contract in private law. The marriage contract has been regulated at the legislative level in Georgia since 1997, however, this time was not enough for the development of this institution, which is shaped by long-standing traditions

and beliefs regarding the institution of marriage in Georgia. There is no consensus in the society, some believe that the marriage contract is the best way to protect the personal rights of spouses, while others contend that regulating the relationship between spouses in this way goes against moral and ethical principles and the fundamentals of the family. Since the dualistic view is the source of the problem in our reality, this issue is all the more relevant and crucial to discuss

The research is based on: the study of the Civil Code of Georgia, international legislation, the opinions of scientists and lawyers to establish the general essence of this institution. Also, statistical data, legislation and practice of foreign countries will be analysed.

The purpose of the research is to raise public awareness of the mentioned issue.

Keywords: legal aspects of the marriage contract, dualistic view of the institution, development trends, practice of foreign countries.

შესავალი

ოჯახი თურქული წარმომავლობის სიტყვაა და სახლს, კერას ნიშნავს. სამართლებრივი გაგებით, ოჯახი არის იურიდიული კავშირი, რომლის საფუძველსაც ერთობა და სიყვარული წარმოადგენს, ხოლო სიყვარულის ლოგიკური გაგრძელებაა ქორწინება. ქორწინება არის ოჯახის შექმნის მიზნით ქალისა და მამაკაცის ნებაყოფლობითი კავშირი, რომელიც რეგისტრირებულია საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში მოქმედი საჯარო სამართლის იურიდიული პირის-სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურში. ასევე, საქართველოს კონსტიტუციის ადამიანის ძირითად უფლებათა თავში განმტკიცებულია ქორწინების უფლება. ქორწინება, როგორც ქალისა და მამაკაცის კავშირი ოჯახის შექმნის მიზნით, ემყარება მეუღლეთა უფლებრივ თანასწორობასა და ნებაყოფლობას. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული ცნებები ზოგადი ხასიათისაა, იგი გვიქმნის გარკვეულ წარმოდგენას ქორწინებასთან დაკავშირებით. „ოჯახის შექმნის მიზანი“ - მექორწინეთა ერთადერთი მიზანი უნდა იყოს ოჯახის შექმნა და მის ქვეშ არ უნდა იმალებოდეს სხვა მოტივი. „ქალისა და მამაკაცის კავშირი“- ამ დათქმით, გამოკვეთილია, რომ საქართველოში ქორწინება დასაშვებია მხოლოდ სხვადასხვა სქესის წარმომადგენლებს შორის, ამაზე მეტყველებს ისიც, რომ ერთნაირსქესიანთა ქორწინებაზე კანონმდებლობა დუმს. აგრეთვე, სიტყვების „ქალისა და მამაკაცის“ გრამატიკული განმარტება, გვაძლევს იმის თქმის საშუალებას, რომ საქართველოში აღიარებულია მონოგამიის პრინციპი. „ნებაყოფლობითი კავშირი“- ქორწინება არ უნდა იყოს ძალდატანებითი აქტი, არამედ უნდა ემყარებოდეს პირთა თავისუფალი ნების გამოვლენას. „ქორწინების რეგისტრაცია“- მიზნად ისახავს, ქორწინების სამართლებრივ სივრცეში მოქცევას, რაც უზრუნველყოფს მექორწინეთა უფლებების დაცვას, ასევე, სახელმწიფო ადგენს ინფორმაციას დემოგრაფიული ვითარების შესახებ. „სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონის მიხედვით, ასო „ქ“ ნიშნავს ქრისტეს, ღმერთს; სიტყვა „ორი“ ნიშნავს ორს,

ერთსა და ერთს; სიტყვა „წილი“ ნიშნავს ნაწილს, მონაწილეს“, ხოლო სიტყვა „ნება“ ნიშნავს არჩევანს ანუ ადამიანის თავისუფალ არჩევანს, აქედან გამომდინარე სიტყვა „ქორწინება“ ნიშნავს ღმერთის ორი დამოუკიდებელი ნაწილის მიერ გაკეთებულ თავისუფალ არჩევანს (თუმანიშვილი, 2010). ორწინება არის როგორც ერთ-ერთი რელიგიური საიდუმლოება, ასევე სამოქალაქო ხელშეკრულება, თუმცა მხოლოდ ამ ბოლოს ხსენებულს გააჩნია სამართლებრივი ძალა. რეგისტრირებულ ქორწინებაზე ვრცელდება სამოქალაქო კოდექსით დადგენილი საოჯახო და მემკვიდრეობითი სამართლის ნორმები, ხოლო თუ მექორწინეთ სურთ განსხვავებულად მოაწესრიგონ თავიანთი ურთიერთობა, მათ უნდა გააფორმონ საქორწინო ხელშეკრულება.

საქორწინო ხელშეკრულების წარმოშობა და განვითარება

მეუღლეებს შეუძლიათ დადონ საქორწინო ხელშეკრულება, რომლითაც განისაზღვრება მათი ქონებრივი უფლებები და მოვალეობები როგორც ქორწინების განმავლობაში, ისე განქორწინებისას. საქორწინო კონტრაქტი არ არის ახალი ინსტიტუტი ცივილიზაციისათვის. მის უძველეს ნიმუშად კეთუბახსი (Ketubahs) არის მიჩნეული, რომელიც არსებობის ორი ათას წელზე მეტს ითვლის. ეს ჩვენამდე მოღწეული პირველი ხელშეკრულებაა, რომელიც შეიცავს დებულებებს მეუღლეების განქორწინების შემთხვევაში მათი ქონების გაყოფის პირობების შესახებ. ძველიებრაელების სამართლის თანახმად, წერილობით შესრულებული („კეთუბა“ წერილს ნიშნავს) საქორწინო ხელშეკრულება დაქორწინების აუცილებელ პირობას წარმოადგენდა (ჩიკაშვილი, 2000). „უკეთუ კაცი ცოლს შეერთავს და არ დადებს წერილობით ხელშეკრულებას, მაშინ ეს ქალი ცოლი არაა“ ვკითხულობთ ხამურაბის კანონებში, რაც გულისხმობს, რომ ჯერ კიდევ ახალ წელთაღრიცხვამდე საკანონმდებლო დონეზე იყო განმტკიცებული საქორწინო ხელშეკრულების ინსტიტუტი. ასევე, უძველესი კონტრაქტის ნიმუშებს ვხვდებით ძველ საბერძნეთში, ეგვიპტესა და რომში. საქორწინო ხელშეკრულების თემატიკა მეტად აქტუალური გახდა ხელოვნებათმცოდნეთათვის, მან ასახვა ჰპოვა არაერთი მხატვრის შემოქმედებაში მაგალითად, მიშელ გარნიეს მე-18 საუკუნეში შექმნილი ხელოვნების ნიმუში, სახელად „შეწყვეტილი საქორწინო კონტრაქტი“; უილიამ ჰოგარტი, რომელიც სხვადასხვა პოლიტიკური და სოციალური საკითხების მიმართ სატირული დამოკიდებულებით გამოირჩევა, ამ საკითხითაც დაინტერესდა და თავის ნახატში „საქორწინო კონტრაქტი“ ახალ გამდიდრებულ მეწარმეთა კლასის და გაღარიბებულ არისტოკრატ შთამომავლებს შორის ანგარებიანი ქორწინების ამბავს აღწერს. ასევე, მე-19 საუკუნეში მოღვაწე ფრანგი მწერლის ონორე დე ბალზაკის რომანში „საქორწინო კონტრაქტი“. აგრეთვე აღსანიშნავია, ნაპოლეონ ბონაპარტესა და მის მეუღლეს შორის გაფორმებული საქორწინო ხელშეკრულება, რომელიც ითვალისწინებდა, რომ მეუღლეებს შორის არ იქნებოდა საერთო საკუთრება და ისინი არ იღებდნენ პასუხისმგებლობას ერთმანეთის ვალებსა და იპოთეკაზე 1905 წლის ჰააგაში იქნა მიღებული კონვენცია, რომელიც საქორწინო კონტრაქტს შეეხებოდა. საბჭოთა პერიოდში საქორწინო კონტრაქტები არ იღებოდა, რაც განპირობებული იყო

საოჯახო ურთიერთობების გარკვეულ ჩარჩოებში მოქცევით, ასევე კერძო საკუთრების „არ არსებობით“, თუმცა ჩანასახი მაინც არსებობდა. საქართველოში 1997 წლიდან განმტკიცდა საქორწინო ხელშეკრულების ინსტიტუტი საკანონმდებლო დონეზე. თუმცა ეს პერიოდი არ აღმოჩნდა საკმარისი რათა მყარად მოეკიდა ფეხი, ამის მთავარი მიზეზი არის საზოგადოებაში გაბატონებული დუალისტური შეხედულება. საზოგადოების ნაწილი ფიქრობს, რომ საქორწინო ხელშეკრულება არის მათი პირადი უფლებების დაცვის საშუალება, ხოლო მეორე ნაწილი უარყოფითად არის განწყობილი ამ ინსტიტუტისადმი და მიაჩნიათ, რომ იგი ეწინააღმდეგება ტრადიციებს, ეთიკურ-მორალურ და კულტურულ-რელიგიურ ღირებულებებს. საზოგადოების ნეგატიურ დამოკიდებულებას განაპირობებს მათი შეხედულებები ქორწინებასთან დაკავშირებით, ისინი მიიჩნევენ, რომ ქორწინება ეს არის ჭეშმარიტ სიყვარულზე დაფუძნებული ურთიერთობა და ოჯახი არის შეუხებელი სიწმინდე, ხოლო საქორწინო კონტრაქტი ამ ურთიერთობაში ჩადებული ერთგვარი ნაღმია, რაც ოჯახის სიმყარეს საფრთხის ქვეშ აყენებს, ასევე მიიჩნევენ, რომ როდესაც მეუღლენი ქორწინების დასაწყისშივე ითვალისწინებენ განშორების ალბათობას, ეს ერთგვარ ნიადაგს უმზადებს რეალურ განქორწინებას. საქართველოში საქორწინო ხელშეკრულების გაფორმების ფაქტები არცთუ ხშირია, თუმცა, ხელშეკრულების დადების მსურველთა რაოდენობა ყოველ წელს იზრდება. 2010 წელს სანოტარო წესით 7 საქორწინო ხელშეკრულება დამოწმდა, 2011 წელს - 13, 2012 წელს - 21 (საქართველოს ნოტარიუსთა პალატა, 2012). საქორწინო კონტრაქტები 2017-2019 წლებში საქართველოში 151-ჯერ დაიდო. აქედან 3 ხელშეკრულება გაუქმდა. საყურადღებოა ის ფაქტი რომ ამ ხელშეკრულებათა ერთი მხარე ძირითად შემთხვევაში უცხოელია. სტატისტიკური მონაცემთა ანალიზი ცხადყოფს, თუ როდენ განვითარებადი ხასიათი აქვს საქორწინო ხელშეკრულების ინსტიტუტს. ხელშეკრულებათა რიცხვი მცირედით და ნელი სვლით, თუმცა მაინც იზრდება. ხოლო ზემოთ მოყვანილი არგუმენტის საპირწონედ, განქორწინებასთან დაკავშირებით, შეგვიძლია განვიხილოთ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ წარმოებული მონაცემები, რომელშიც ასახულია, რომ ბოლო 2 წლის განმავლობაში განქორწინების მაჩვენებელი აჭარბებს 14 000 (საქართველოს ეროვნული სტატისტიკის სამსახური, 2023-2024). განხილული სტატისტიკური მონაცემთა საფუძველზე, შეგვიძლია, დავასკვნათ, რომ საქორწინო ხელშეკრულება და განქორწინება არ არის ერთმანეთთან მიზეზობრივ კავშირში. რაც შეეხება ტრადიციებთან წინააღმდეგობას, შეგვიძლია მოვიყვანოთ ხალხური ანდაზა „ძმამ ძმას ანგარიში უყო, ისევ ძმები იყვნენო“, მართალია ამ ურთიერთობის სუბიექტები არიან მეუღლეები და არა ძმები, მაგრამ ისინი ქმნიან ერთ ოჯახს და თუ ძმებს შორის ქონების განაწილება არ წყვეტს მათ შორის ძმურ კავშირს, მაშინ რატომ უნდა ჰქონდეს ამ ყოველივეს გადამწყვეტი მნიშვნელობა მეუღლეთა ურთიერთობისათვის?! მეტიც, სიყვარულით გადანაწილებული ქონება სჯობს, განქორწინების შემდგომ სასამართლოს გზით გაყოფილ ქონებას, რაც უფრო მეტ სირთულესთანაა დაკავშირებული. საქორწინო ხელშეკრულებით მხარეებს შეუძლიათ მოაწესრიგონ ქონებრივი უფლებათა საკითხი, ეს ყოველივე მათ ეხმარებათ სამომავლოდ თავიდან აიცილონ უამრავი გაუგებრობა, მართალია სასამართლო არის

უფლებების დაცვის ყველაზე მყარი გარანტი, თუმცა ის ყოველთვის ვერ უზრუნველყოფს პირთა ინტერესების სრულყოფილად დაკმაყოფილებას, სასამართლოს გზით პრობლების აღმოფხვრა დამატებით ხარჯებთანაა დაკავშირებული, ამასთან ერთად იგი დროში არის გაწელილი, რაც შესაძლოა მხარეებზე ნეგატიურად აისახოს. მხარეებს შეუძლიათ, რომ ეს ყოველივე თავიდან აიცილონ ხელშეკრულების გაფორმების მარტივი გზით. მაგალითად, იტალიელ ტენორ, ლუჩიანო პავაროტსა და მის მეუღლეს შორის გაფორმებული იყო საქორწინო კონტრაქტი, რომლის მიხედვითაც, მათ ქონებაზე განცალკევებული საკუთრების რეჟიმი იყო დადგენილი, მათ 36 წლიანი თანაცხოვრების პერიოდში მოპოვებულ ქონებაზე სასამართლოს ჩარევის გარეშე განსაზღვრეს თავიანთი ინდივიდუალური საკუთრება (ჯახველაძე, 2012). საქორწინო ხელშეკრულება არის უფლებების დაცვის მყარი მექანიზმი, რომელიც მხარეებს აძლევს საშუალებას, ხელშეკრულებით განსაზღვრონ ქონებრივი უფლება-მოვალეობები ისე, რომ არცერთ მხარეს არ მიადგეს რაიმე სახის ზიანი. საქორწინო კონტრაქტი არის საშუალება, რომ მხარეებმა აიცილონ კონფლიქტები და რაც შეიძლება მარტივად გადაჭრან წარმოშობილი უსიამოვნებები, ეს ყოველივე მეუღლეთა ურთიერთობის სტაბილურობას უზრუნველყოფს და ბავშვთა საუკეთესო ინტერესების დაცვას ემსახურება. მსჯელობის საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ საზოგადოების მსგავსი პასიური დამოკიდებულება ძირითადად განპირობებულია იმ ფაქტით რომ სოციუმს უჭირს კომფორტის ზონიდან გამოსვლა და ასევე სამართლებრივი ცოდნა არ გააჩნიათ, ისინი მხოლოდ ზედაპირულად აღიქვამენ ხელშეკრულებას და მის არსსა და მიზანს არ უღრმავებიათ.

საქორწინო ხელშეკრულების ფორმა და შინაარსი

სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, საქორწინო ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს, როგორც ქორწინების რეგისტრაციამდე, ისე რეგისტრაციის შემდეგ ნებისმიერ დროს. ევროპისა და აშშ-ს პრაქტიკის მიხედვით, საქორწინო ხელშეკრულებათა 78% სწორედ ქორწინების რეგისტრაციამდე იდება, ხოლო 22% ქორწინების რეგისტრაციის შემდგომ (თუმანიშვილი, 2010). თუ საქორწინო ხელშეკრულება დაიდება ქორწინების რეგისტრაციამდე, იგი ძალას შეიძენს მხოლოდ ქორწინების რეგისტრაციის შემდგომ. იმ შემთხვევაში, თუ მხარეები დადებენ ქორწინებამდე კონტრაქტს, თუმცა არ დაქორწინდებიან, ხელშეკრულება ვერ შეიძენს იურიდიულ ძალას. საქორწინო ხელშეკრულება იდება წერილობით და დასტურდება სანოტარო წესით (სსკ). საქართველოს კანონმდებლობა საქორწინო ხელშეკრულებას არ საზღვრავს დროის გარკვეული სივრცით, იგი შეიძლება დაიდოს როგორც უვადოდ, ასევე გარკვეული ვადით. „გარიგების ფორმა, ნების გამოვლენის არსებობის გარეგნული გამოხატვაა, რომელსაც კანონი სამართლებრივ შედეგებს უკავშირებს.“ დაუშვებელია ხელშეკრულების მარტივი, ზეპირი ფორმით დადება, კანონმდებელი იმპერატიულად განსაზღვრავს კონტრაქტის წერილობითი ფორმით დადებას, რაც მხარეთა ხელმოწერით უნდა დადასტურდეს და დამოწმდეს სანოტარო წესით, აღსანიშნავია, რომ მხარეთა მიერ ხელშეკრულების შედგენა არ არის

სავალდებულო ნოტარიუსის თანდასწრებით, არამედ მხოლოდ ხელმოწერები უნდა დადასტურდეს სანოტარო წესით. ხელშეკრულების შედგენისას არ არის სავალდებულო მესამე პირთა დასწრება, რამდენადაც საქორწინო ხელშეკრულება არის ორმხრივი და კონსენსუალური ხელშეკრულება, რომელიც მხოლოდ ცოლ-ქმარს შორის არეგულირებს ურთიერთობას. არსებობს ორგვარი შეხედულება წარმომადგენლის მეშვეობით საქორწინო ხელშეკრულების გაფორმების შესახებ, უმრავლესობის მოსაზრებით, ისევე როგორც ქორწინების რეგისტრაცია ვერ მოხდება წარმომადგენლის მეშვეობით, ასევე შეუძლებელია საქორწინო ხელშეკრულების გაფორმება წარმომადგენლის მონაწილეობით. საქორწინო ხელშეკრულების ინსტიტუტმა, სამოქალაქო რეესტრის გარდა ნოტარიუსსაც მიანიჭა უფლებამოსილება, რომ გასცეს ქორწინება/განქორწინების მოწმობა. აღნიშნული პრაქტიკა არაერთ ევროპის ქვეყანაშია დანერგილი, როგორცაა მაგალითად, საფრანგეთი და ბელგია. საქორწინო ხელშეკრულების ნოტარიუსთან გაფორმების შემთხვევაში, მხარეებს აღარ მოუწევთ საჯარო რეესტრისთვის მიმართვა ქორწინების დასარეგისტრირებლად. მექორწინეებს შეუძლიათ სანოტარო ბიუროშიც მიიღონ სასურველი საქორწინო სარიტუალო მომსახურება. ნოტარიუსს ეკისრება სამსახურეობრივი ვალდებულება საიდუმლოდ შეინახოს გარიგებათა პირობები, რადგან საქორწინო ხელშეკრულებასთან დაკავშირებულმა კონფიდენციალური ინფორმაციის გასაჯაროებამ შესაძლოა გამოიწვიოს სამართლებრივი კონფლიქტი-ეს ყოველივე უმნიშვნელოვანესია იმდენადაც რამდენადაც, მექორწინენი შესაძლოა თავს არიდებდნენ საქორწინო ხელშეკრულების გაფორმებად საზოგადოების წინების ქვეშ მოქცევის ასაცილებლად, ეს მექანიზმი კი მათ უხსნით გზას თავისუფლად მიიღონ გადაწყვეტილება და არ იყვნენ შებოჭილნი. კანონი შესაძლოა თავად ადგენდეს საქორწინო კონტრაქტის ერთგვარ ფორმას, რასაც საზოგადოების გარკვეული ნაწილი ემხრობა, მაგალითად, ფემინისტები მიიჩნევენ რომ მსგავსი მექანიზმი უზრუნველყოფს, რომ ქალები გათავისუფლდნენ ტრადიციული ცოლის მოვალეობისაგან, თუმცა ადამიანთა ნაწილი მიიჩნევს, რომ სახელმწიფო არ უნდა ერეოდეს პირად ურთიერთობებში და მხარეებმა თავად უნდა დაარეგულირონ საკუთარი ცხოვრების ნიუანსები (Herring, 2009). საქორწინო ხელშეკრულება შესაძლოა რამდენიმე ნაწილისგან შედგებოდეს და თითოეულ მათგანს განსხვავებული ფუნქციონალური დატვირთვა ჰქონდეს, მისი შინაარსი განსაზღვრავს ხელშეკრულების მონაწილეთა ქონებრივი ურთიერთობის საკითხს. კერძო საკუთრებითი ურთიერთობათა და ეკონომიკის პრინციპებიდან გამომდინარე, დღის წერტილში დგება ქონებრივი ურთიერთობათა ახლებურად გააზრების საჭიროება. საქორწინო ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს როგორც უკვე არსებულ, ისე მომავალში შექმნილ ქონებაზე. საქორწინო ხელშეკრულებით შეიძლება განისაზღვროს როგორც ინდივიდუალური, ასევე თანაზიარი საკუთრება, შეუძლიათ ქონების გაერთიანება მთლიანად, ან ნაწილობრივ. მხარეებმა შესაძლოა დათქვან გარკვეული პირობა, რომელიც დაკავშირებულია რაიმე ფაქტის დადგომასთან, ასეთი პირობითი გარიგების მაგალითი შესაძლოა იყოს შემდეგი: ბავშვის დაბადებამდე მიღებული ქონება ჩაითვალოს ინდივიდუალურ საკუთრებად, ხოლო დაბადების შემდგომ შექმნილი ქონება მეუღლეთა საერთო საკუთრებაში ჩაირიცხოს. ზოგიერთი მეცნიერი

ფიქრობს, რომ საქორწინო კონტრაქტი არ არის გათვლილი მასებზე, არამედ მას ფართო გამოყენება აქვს მხოლოდ მაშინ, როდესაც მხარეები ფლობენ გარკვეულ სიმდიდრეს. მაგალითად, გერმანიაში წყვილების უმრავლესობა ქორწინების რეგისტრაციამდე დებს საქორწინო ხელშეკრულებას, რაც მათი ცხოვრების დონითა და სოციალური მდგომარეობითაა განპირობებული, რამეთუ ყოველი მოქალაქის უკან ღირებული მოძრავი თუ უძრავი ქონება იყრის თავს. სტატისტიკურად ახალგაზრდები არ აფორმებენ საქორწინო ხელშეკრულებას, რადგან მათ არ გააჩნიათ სერიოზული კაპიტალი (გადელია, 2009). გ. თუმანიშვილი თავის მონოგრაფიაში აშშსა და ევროპის სახელმწიფოში გავრცელებული პრაქტიკის შესახებ გვამცნობს, რაც ერთგვარ დათქმას ეხება ცოლ-ქმრული ღალატის შესახებ და მას კონტრაქტის ერთ-ერთ გავრცელებულ პირობად მიიჩნევს,- ეს ყოველივე გულისხმობს, რომ განქორწინების ერთ-ერთი საფუძველია მხარის უღირსი საქციელი, რაც შეიძლება გამოვლინდეს ღალატში, ნარკომანიაში, ქრონიკულ ალკოჰოლიზმში და სხვადასხვა დანაშაულებრივი ქმედებებისკენ მიდრეკილებაში. ასეთი დათქმები ასევე გვხვდება დსთ-ს ქვეყნებში, მაგალითად, რუსეთში დადებულ კონტრაქტების 96%-ში, ესტონეთის-98%-ში, უკრაინის-89%-ში, საქართველოს-70 პროცენტში. მსგავსი დათქმის ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი მაგალითია ამერიკელი მომღერლის ჯენიფერ ლოპესსა და მის მეუღლეს, ბენ აფლექს, შორის დადებული საქორწინო ხელშეკრულება, რომლის მიხედვითაც ღალატის შემთხვევაში მხარეებს ერთმანეთისთვის 5 მილიონის გადახდა ეკისრებათ. საქართველოს კოდექსი განსაზღვრავს იმ მოვალეობებს, რომლის შეცვლაც დაუშვებელია საქორწინო კონტრაქტის მეშვეობით, ესენია:

1. მეუღლეთა ურთიერთრჩენის მოვალეობა;
2. საალიმენტო მოვალეობა;
3. მშობლის უფლება-მოვალეობები შვილების მიმართ;
4. სასამართლოსთვის მიმართვის უფლება (დავის შემთხვევაში);
5. ისეთი პირობა, რომელიც მძიმე მდგომარეობაში აყენებს ერთ-ერთ მეუღლეს.

მიუხედავად იმისა, რომ საქორწინო კონტრაქტებიდან წარმოშობილი დავები საქართველოს სასამართლოებისათვის არც თუ ისე ხშირია, მაინც ვხვდებით პრაქტიკაში. გვინდა მოკლედ მიმოვიხილოთ ერთ-ერთი გადაწყვეტილება, რომლის დავის საგანსაც წარმოადგენს ალიმენტის დაკისრება. მოსარჩელე თ.ლ-სა და მოპასუხე ი.ც-ს შორის არსებობდა რეგისტრირებული ქორწინება 2002 წლიდან, ამ პერიოდში მათ შეეძინათ ორი ბავშვი, განქორწინების პერიოდში მხოლოდ ერთი მათგანი იყო არასრულწლოვანი. მეუღლეებს შორის გააფორმებული იყო საქორწინო ხელშეკრულება, რომლითაც გათვალისწინებული იყო ქონებრივი უფლება-მოვალეობები, როგორც ქორწინების, ასევე განქორწინების შემდგომ. აღნიშნული ხელშეკრულების მესამე პუნქტით მხარეებმა განსაზღვრეს მამის ვალდებულება არასრულწლოვანი შვილების მიმართ და შეთანხმდნენ რომ არასრულწლოვანი შვილების რჩენისა და უზრუნველყოფის

მიზნით, მამას, ყოველთვიურად, უნდა გადაეხადა თითოეულისთვის ალიმენტი 1500-1500 ლარი, ჯამში 3000 ლარი. მოსარჩელემ მიმართა სასამართლოს 2017 წელს და მოითხოვა ალიმენტის დაკისრება მისი არასრულწლოვანი შვილის სასარგებლოდ 1500 ლარის ოდენობით საქორწინო ხელშეკრულების საფუძველზე. მოპასუხემ სარჩელში მითითებული თანხა მხოლოდ 400 ლარის ნაწილში ცნო და განმარტა, რომ მისი ყოფილი მეუღლის მიერ მოთხოვნილი თანხა სცილდებოდა სამართლიანობისა და გონივრულობის ფარგლებს. პირველი ინსტანციის სასამართლომ ნაწილობრივ დააკმაყოფილა მოთხოვნა და მოპასუხეს დააკისრა ალიმენტის გადახდა 700 ლარის ოდენობით. რაიონული სასამართლოს გადაწყვეტილება ორივე მხარემ გაასაჩივრა და საქმე გადაეცა სააპელაციო სასამართლოს პალატას, რომელმაც იხელმძღვანელა სამოქალაქო კოდექსის მუხლებით, ასევე საქორწინო კონტრაქტით განსაზღვრული საალიმენტო ვალდებულების პირობით და განმარტა, რომ, მართალია, მშობლის უფლება-მოვალეობები შვილების მიმართ საქორწინო კონტრაქტით არ განისაზღვრება, თუმცა მასში განსაზღვრული პირობა გვეხმარება დავადგინოთ, თუ რა მიიჩნია მამამ ხელშეკრულების დადებისას შვილის საუკეთესო ინტერესებიდან გამომდინარე ალიმენტის საჭირო ოდენობად. ამრიგად, სასამართლომ დაასკვნა, რომ ალიმენტის ოდენობა ბავშვის საუკეთესო ინტერესთა გათვალისწინებით უნდა განსაზღვრულიყო და გონივრულად მიიჩნია მოპასუხისთვის ყოველთვიურად 1000 ლარის დაკისრება (საქართველოს უზენაესი სასამართლო, 2021). მართალია, ზემოთ ჩამოთვლილი ურთიერთობათა საქორწინო ხელშეკრულებით შეცვლა დაუშვებელია, თუმცა ეს არ ნიშნავს იმას, რომ აღნიშნული საკითხის მოწესრიგება პირთა ინტერესების დასაცავად გამორიცხებულია, განხილული სასამართლო გადაწყვეტილება, ცხადყოფს, რომ საქორწინო ხელშეკრულების მხარეებს შეუძლიათ განსაზღვრონ ალიმენტის რაოდენობა, მართალია ხელშეკრულებით გათვალისწინებული მსგავსი პირობები სასამართლოსთვის არაა სავალდებულო ხასიათის, თუმცა საქმის სწორად და სამართლიანად გადაწყვეტის მიზნით შესაძლოა იხელმძღვანელოს კიდევ ამ პირობებით.

მხარდამჭერის მიმღების/ შეზღუდული ქმედუნარიანოს მქონე პირის მიერ საქორწინო ხელშეკრულების დადების ვალდებულება

მხარდამჭერის მიმღები არის პირი, რომელსაც აქვს მყარი ფსიქიკური, გონებრივი/ ინტელექტუალური დარღვევები, რომელთა სხვადასხვა დაბრკოლებასთან ურთიერთქმედებამ შესაძლოა ხელი შეუშალოს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მის სრულ და ეფექტიან მონაწილეობას სხვებთან თანაბარ პირობებში. არ აქვს მნიშვნელობა მხარდამჭერის მიმღებია ორივე მხარე თუ მხოლოდ ერთი, მხარდამჭერის მიმღებ პირებს არ შეუძლიათ ქორწინება საქორწინო ხელშეკრულების დადების გარეშე, მათ უნდა დაენიშნოთ მხარდამჭერები, რომლებიც უზრუნველყოფენ მათ ინფორმირებულობას შესაბამისი საკომუნიკაციო საშუალებებით და მათთვის გასაგები ენით,-ეს ყოველივე გამომდინარეობს იქიდან, რომ მხარდამჭერის მიმღებ პირებს არ შეუძლიათ თავისუფალი ნებისგამოვლენა, ინფორმაციისგააზრება, არჩევნისგაკეთება და მოუკიდებლად საქორწინო

კონტრაქტის გაფორმების პროცესში ჩართული უნდა იყოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო, ასევე მხარდამჭერი სასამართლო გადაწყვეტილება თუ არსებობს აღნიშნულთან დაკავშირებით. დასაშვებია ქორწინება მხარდამჭერის მიმღებსა და მხარდამჭერს შორის, თუმცა ამ შემთხვევაში მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო დროებით მხარდამჭერის მიმღებს უნიშნავს სხვა უფლებამოსილ პირს მხარდამჭერად. მხარდამჭერი ვალდებულია პირნათლად შეასრულოს მხარდამჭერის მიმღების მიერ საქორწინო ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებები, მის მოქმედებებს მოიტორინგს უწევს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო. არ შეიძლება საქორწინო ხელშეკრულებით გაუარესდეს მხარდამჭერის მიმღების ქონებრივი მდგომარეობა იმაზე მეტად, ვიდრე ეს სასამართლოს გადაწყვეტილებითაა დაშვებული. ქმედუნარიანობა არის ფიზიკური პირის უნარი, თავისი ნებითა და მოქმედებით სრული მოცულობით შეიძინოს და განახორციელოს სამოქალაქო უფლებები და მოვალეობები, წარმოიშობა სრულწლოვანების მიღწევისთანავე (18 წლიდან). კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში, პირს შეიძლება შეზღუდოს ქმედუნარიანობა. შეზღუდული ქმედუნარიანობის მქონეა სრულწლოვანი, რომელსაც მზრუნველი ყავს დანიშნული სასამართლოს მიერ, ასევე პირი, რომელიც ჭარბად მოიხმარს ალკოჰოლს, ასევე ნარკოტიკს და ამით მძიმე მდგომარეობაში აყენებს ოჯახს. იმისათვის, რომ შეზღუდული ქმედუნარიანობის მქონე პირმა იქორწინოს, საჭიროა დადოს საქორწინო ხელშეკრულება, თუმცა იგი ვერ გააფორმებს მას წარმომადგენლის თანხმობის გარეშე, პირი თუ მანაც დადებს ხელშეკრულებას და უფლებამოსილი წარმომადგენელი არ იქნება თანხმა, მას შეუძლია მოითხოვოს ხელშეკრულების გაუქმება. როგორც მხარდამჭერის მიმღებს, ასევე შეზღუდული ქმედუნარიანობის მქონე პირის მიერ დადებული საქორწინო ხელშეკრულება წინ უნდა უძღოდეს ქორწინების რეგისტრაციის ფაქტს.

საქორწინო ხელშეკრულების პირობების შეცვლა, ბათილობა და შეწყვეტა

საქორწინო ხელშეკრულების დასადებად საჭიროა მეუღლეთა ორმხრივი ნების გამოვლენის თანხვედრა. მხარეებმა უნდა გაითვალისწინონ მასში ორივე მხარისათვის მისაღები პირობები, ნების ავტონომიის გამოვლენა არ შეიძლება მხოლოდ ერთ-ერთი მეუღლის მხრიდან მოხდეს, ხოლო მეორე მეუღლის სურვილები უგულებელყოფილ იქნას. საქორწინო კონტრაქტი სხვა სამოქალაქო ხელშეკრულებებთან ერთად ერთი რეგულირების სიბრტყეშია მოქცეული, როგორც სხვა გარიგებათა პირობების შეცვლაა შესაძლებელი, ასევე შეიძლება შეიცვალოს საქორწინო ხელშეკრულების პირობები, მხარეთა ნება-სურვილით, აგრეთვე სასამართლოს გზით. მხარეებს ნებისმიერ დროს შეუძლიათ შეცვალონ საქორწინო ხელშეკრულების პირობები. საქორწინო გარიგების პირობების შეცვლა საჭიროებს ორივე მეუღლის თანხმობას, ერთი მეუღლის ინიციატივა არაა საკმარისი ცვლილებების შესატანად, თუმცა კანონმდებლობა შესაძლებლობას აძლევს ერთ-ერთ მეუღლეს პატივსადები მიზეზები არსებობის შემთხვევაში, სასამართლოს მეშვეობით შეცვალოს ხელშეკრულების პირობები, მაგალითად, თუ ეს მეუღლე აღმოჩნდება უკიდურესად არახელსაყრელ მდგომარეობაში. პირობათა შეცვლის საფუძველი შესაძლოა

იყოს სხვადასხვა, მაგალითად ფაქტობრივი გარემოებათა მოდიფიკაცია, მეუღლის არასახარბიელო მდგომარეობაში ჩაყენება და სხვა. კონსტიტუციის თანახმად, ადამიანის ძირითადი უფლებების განხორციელებამ არ უნდა დაარღვიოს სხვათა უფლებები, საოქრწინო ხელშეკრულება მეუღლეთა ურთიერთობას არეგულირებს და იგი მესამე პირებზე არ უნდა ახდენდეს ნეგატიურ გავლენას. როდესაც მეუღლეები ცვლიან პირობებს ხელშეკრულების, მათ წარმოუშობათ ვალდებულება აცნობონ თავიანთ კრედიტორებს აღნიშნულის შესახებ, ვინაიდან პირობების ცვლილებამ შესაძლოა მხარეთა მატერიალური მდგომარეობა გააუარესოს, კრედიტორი არ უნდა ექცეოდეს „ინფორმაციულ ვაკუუმში“ (თუმანიშვილი, 2010), არამედ მას უნდა ჰქონდეს შესაბამისი ზომების მიღებისა და საკუთარი უფლებათა დაცვის შესაძლებლობა. თუ მეუღლეები მაინც შეცვლიან პირობებს, კრედიტორის ნების საწინააღმდეგოდ და ეს ცვლილებები გამოიწვევს არსებით ზიანს, კრედიტორს უფლება აქვს მიმართოს სასამართლოს, პირობების შეცვლის ან ბათილად ცნობის თაობაზე. ნებისმიერი პირობა, რომელიც ერთ-ერთ მეუღლეს თანაზიარ საკუთრებაზე უპირატესობას ანიჭებს, ხოლო მეუღლეს რაიმე ფორმით ზღუდავს, უნდა მივიჩნიოთ ბათილად, რამდენადაც მეუღლეების უფლებათა თანაბრობის პრინციპთან მოდის წინააღმდეგობაში (რ. შენგელია & შენგელია, 2015). ასევე, ხელშეკრულების ერთ-ერთი მხარე შესაძლოა არც იყოს ქმედუუნარო, თუმცა ხელშეკრულების დადების მომენტში ვერ აცნობიერებდეს ხელშეკრულების არსსა და პირობებს, მაგალითად თუ იგი იმყოფება სიმთვრალის ან სამედიცინო მედიკამენტის ზემოქმედების ქვეშ, რის გამოც ამ პირის მიერ დადებული გარიგება ბათილობის საფუძველი შეიძლება გახდეს. როგორც უკვე ვთქვით, ერთი რეგულირების სივრცეშია თავმოყრილი ნებისმიერი სახის გარიგება, საქორწინო ხელშეკრულების ბათილობის საფუძვლების ამოსავალი სწორედ სამოქალაქო კოდექსის მეორე კარშია თავმოყრილი, ზოგადი წესებისდა მიხედვით, საქორწინო ხელშეკრულების ბათილობის საფუძვლებია:

1. თუ დადებულია ერთი მხარის მიერ მეორეზე გავლენის ბოროტად გამოყენებით;
2. თუ დადებულია მოსაჩვენებლად, იმ განზრახვის გარეშე, რომ მას შესაბამისი სამართლებრივი შედეგები მოყვას;
3. თუ დადებულია მცირეწლოვნის, ან სასამართლოს მიერ ქმედუუნაროდ აღიარებული პირის მიერ;
4. თუ დადებულია მხარდამჭერის მიმღების მიერ, თუნდაც ის არ იყოს სასამართლოს მიერ ქმედუუნაროდ აღიარებული;
5. თუ დადებულია ფორმა დაუცველად;
6. თუ მოტყუებით არის დადებული;
7. თუ დადებულია იძულებით.

თუ ხელშეკრულების რომელიმე პირობა ბათილად იქნება ცნობილი, ეს არ გამოიწვევს

მთლიანი ხელშეკრულების ბათილობას თუ საქორწინო ხელშეკრულების გაბათილება სასამართლოს კომპეტენციას წარმოადგენს, მისი შეწყვეტა მხოლოდ მხარეთა ინიციატივით არის შესაძლებელი. სამოქალაქო კოდექსის 1180-ე მუხლი განსაზღვრავს საქორწინო კონტრაქტის შეწყვეტის საფუძვლების, ესენია:

1. მეუღლეთა ურთიერთშეთანხმება;
2. მეუღლეთა განქორწინება;
3. ხელშეკრულების ვადის ამოწურვა.

მეუღლეთა განქორწინებით ხელშეკრულების შეწყვეტა საკამათო საკითხია, რამდენადაც განქორწინება ა პრიორი არ გულისხმობს ხელშეკრულების შეწყვეტას, რადგან შესაძლოა ხელშეკრულება ითვალისწინებდეს ისეთ პირობებს, რომელთა რეალიზებაც განქორწინების შემდგომ, მეტიც მხოლოდ განქორწინების შემდეგ არის შესაძლებელი. კანონმდებელი კი საქორწინო კონტრაქტს პირდაპირ უკავშირებს ქორწინება-განქორწინების რეგისტრაციას, თუმცა იგი არ ითვალისწინებს, რომ როგორც ქორწინებამდე არსებობს პირებს შორის გარკვეული ტიპის ურთიერთობა, მაგ: ნიშნობა, განქორწინების შემდგომაც შესაძლოა დარჩეს რაიმე სახის ურთიერთობის ადგილი განქორწინებულთა შორის. მეუღლეებს ურთიერთშეთანხმებით ნებისმიერ დროს შეუძლიათ შეწყვიტონ საქორწინო ხელშეკრულება და ამისთვის არ არის საჭირო განქორწინება. ცალმხრივი უარი საქორწინო კონტრაქტზე დაუშვებელია, მხარეებს არ შეუძლიათ ხელშეკრულების მოშლა ცალმხრივად ან ხელშეკრულებიდან გასვლა, ვინაიდან მათ ხელშეკრულებით იკისრეს გარკვეული ვალდებულებები და ამ ვალდებულებებზე უარის თქმა მეორე მეუღლის უფლებებსა და ინტერესებს გარკვეული რისკის ქვეშ დააყენებს. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, საქორწინო ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს, როგორც უვადოდ, ასევე გარკვეული ვადით, თუ დადებულია ვადიანი ხელშეკრულება, ამ ვადის გასვლა ავტომატურად გამოიწვევს ხელშეკრულების შეწყვეტას. ასევე შესაძლოა რომელიმე პირობა იყოს ვადიანი, მისი გასვლის შემდგომ მხოლოდ ეს პირობა შეწყვეტს ფუნქციონირებას, დანარჩენი პირობები კი კვლავ ძალაში დარჩებიან. თუ სახეზე გვაქვს პირობითი გარიგების მუხლი, ხელშეკრულება ამ ნაწილში შეწყდება ამ პირობის დადგომის მომენტიდან.

საქორწინო ხელშეკრულების გამიჯვნა სხვა სამოქალაქო ხელშეკრულებებისგან სამოქალაქო და საოჯახო სამართალი სხვადასხვა სოციალურ ურთერთობებს აწესრიგებს. რისგამოც ისინი ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელ დარგს ქმნიან. საოჯახო სამართალი სამოქალაქო სამართლის რეგულირების ქვეშ ექვევა, მაშასადამე იგი წარმოადგენს მის ქვედარგს. ზოგიერთ ქვეყანაში კანონმდებლობა ცალკე არეგულირებს საოჯახო და მემკვიდრეობით სამართალს, საქართველოს კანონმდებელმა სამოქალაქო კოდექსში „კერძოდ, კოდექსის მეხუთე წიგნში განათავსა საოჯახო სამართალი, რომელსაც განეკუთვნება საქორწინო ხელშეკრულების ინსტიტუტი (თუმანიშვილი, 2010) საქართველოს კანონმდებლობა გონივრულობას იჩენს ზემოთ ხსენებულ შემთხვევაში, რადგან ცალკე საოჯახო სამართლის გამოყოფა სამოქალაქო სამართლისგან გამოიწვევდა

ნორმების დუბლირებას, რასაც შესაძლოა ნორმათა კონკურენციამდე მივყავანეთ, რაც თავის მხრივ გაართულებდა სამართალშეფარდების პროცესს. ესა თუ ის გარიგება საოჯახო-სამართლებრივია თუ ვალდებულებით-სამართლებრივი უნდა განსაზღვროთ სუბიექტთა წრის მიხედვით (თუმანიშვილი, 2010). საქორწინო ხელშეკრულების სუბიექტთა წრე მკაცრად არის განსაზღვრული და მისი დადება შესაძლებელია მხოლოდ დასაქორწინებულ ან ქორწინებაში მყოფი პირების მიერ. სუბიექტთა განსაზღვრის პრინციპზე დაყრდნობით, საქორწინო კონტრაქტი საოჯახო-სამართლებრივ ხელშეკრულებას წარმოადგენს, ვინაიდან ვალდებულებით-სამართლებრივი ხელშეკრულების მხარეები არც რიცხობრივად და არც სტატუსით არ არიან შეზღუდულნი, ნებისმიერ პირს შეუძლია ნებისმიერ სხვა პირთან დადოს ხელშეკრულება, თუ, რა თქმა უნდა, აკმაყოფილებს ხელშეკრულების დადებისთვის განსაზღვრულ წესებსა და პირობებს. სამოქალაქო კოდექსი ითვალისწინებს არასრულწლოვანის ემანსიპაციას რაც გამოიხატება შემდეგში: თექვსმეტ წელს მიღწეულ არასრულწლოვანს შეუძლია საწარმოს დამოუკიდებლად გაძლოა, თუ კანონიერი წარმომადგენელი ანიჭებს ამ უფლებას, შესაბამისად იგი გამოდის, როგორც ქმედუნარიანი პირი ამ სფეროსთვის დამახასიათებელ ნებისმიერ ურთიერთობაში, მას შეუძლია დადოს ვალდებულებით-სამართლებრივი გარიგებები, თუმცა საოჯახო სამართალი, ახალი კანონის თანახმად, კრძალავს 18 წლამდე პირების ქორწინებას, მაშასადამე საოჯახო-სამართლებრივი ხელშეკრულების დადება არ შეუძლია 16 წელს მიღწეულ პირს. ასევე, არსებობს ისეთი სახელშეკრულებო ურთიერთობები, სადაც ხელშეკრულების გაფორმება წინ უნდა უძღოდეს ამ ურთიერთობის რეალიზებას, მაშასადამე ხელშეკრულების დადება სავალდებულოა რაიმე ქმედების განხორციელების უზრუნველსაყოფად, ხოლო საქორწინო ხელშეკრულების დადება არ არის სავალდებულო ხასიათის და მეტიც, მისი დადება არ არის აუცილებელი წინ უძღოდეს ქორწინების ფაქტს. საქორწინო ხელშეკრულება კაუზალური ხასიათისაა და მისი ნამდვილობა დამოკიდებულია საფუძვლის არსებობაზე (ნაჭყებია, 2008). უნდა აღინიშნოს, რომ საპროცესო მოქედებათა განხორციელებისას, დისპოზიციურობისა და შეჯიბრობითობის პრინციპების გარდა, საოჯახო სამართალში გამოიყენება ინკვიზიციურობის პრინციპიც, ხოლო საქორწინო ხელშეკრულებიდან წარმოშობილი დავების გადაწყვეტისას სასამართლო არ ხელმძღვანელობს აღნიშნული პრინციპით, არამედ მხოლოდ საქორწინო ხელშეკრულებაზე დაყრდნობით იღებს გადაწყვეტილებას.

საქორწინო კონტრაქტთან დაკავშირებული კოლიზიური საკითხები

საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობებში წარმოიშვება სხვადასხვა კოლიზიური საკითხი, უმეტესად კი ეს დაკავშირებულია ისეთ საქორწინო ხელშეკრულებასთან, რომელიც დადებულია სხვადასხვა მოქალაქეობის მქონე პირებს შორის ან დადებულია ისეთ ქვეყანაში, რომლის მოქალაქეც ხელშეკრულების არცერთი მხარე არ არის. 1905 და 1978 წლის ჰააგის კონვენციაში, „Convention relating to conflicts of laws with regard to the effects of marriage on the rights and duties of the spouses in their personal relationship and with regard to their estates“, მოწესრიგებულია საქორწინო ხელშეკრულებიდან გამომდინარე გარკვეული

ტიპის კოლიზიური საკითხები. ამ კონვენციის მიხედვით, საქორწინო ურთიერთობის რეგულირება უნდა ჯდებოდეს იმ ქვეყნის კანონმდებლობის ჩარჩოში, სადაც ფორმდება აღნიშნული ხელშეკრულება. იმ შემთხვევაში, თუ საქორწინო ხელშეკრულების მხარეები არ არიან ერთი ქვეყნის მოქალაქეები, მათი შეთანხმებით შეიძლება გაფორმებულ იქნას რომელიმე მათგანის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. მეუღლეებს ქორწინების დროს შეუძლიათ აირჩიონ და მოაწესრიგონ თავიანთი შეძენილი ქონების საკითხი იმ ქვეყნის სამართლით, რომელსაც ეროვნებით განეკუთვნებიან ან რომელიც არის ერთ-ერთი მეუღლის მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი ან ერთ-ერთი მეუღლის ფაქტობრივი საცხოვრებელი ადგილი. იმ შემთხვევაში თუ მეუღლეებმა არ აირჩიეს სამართალი, რომელიც დაარეგულირებს მათ ურთიერთობას, გამოიყენება იმ ქვეყნის კანონმდებლობა, სადაც მუდმივად ცხოვრობენ, ქორწინების შემდგომ მინიმუმ უკანსკნელი ათი წლის განმავლობაში, ხოლო სხვა შემთხვევებში უპირატესობით სარგებლობს იმ ქვეყნის სამართალი, რომელსაც მეუღლეები განეკუთვნებიან ეროვნებით (თუმანიშვილი, 2003). მაგალითად, სომხეთში იმისათვის რომ საქორწინო ხელშეკრულება ფორმალურად ჩაითვალოს უნდა შეესაბამებოდეს იმ ქვეყნის საკანონმდებლო მოთხოვნებს, სადაც იდება და არ შეიძლება ჩაითვალოს ბათილად იმ მიზეზით რომ იგი დაიდო სხვა სახელმწიფოში, თუკი ამ გარიგების პირობები სომხეთის რესპუბლიკის სამართლის მოთხოვნის ფარგლებს არ სცილდება (თუმანიშვილი, 2010).

დასკვნა

საქორწინო ხელშეკრულების ინსტიტუტი, როგორც სხვა ქვეყნებშია განვითარებული, მსგავსი პოპულარობით ვერ სარგებლობს საქართველოში. როგორც უკვე ვთქვით, ამას განაპირობებს სოციალურში დამკვიდრებული წეს-ჩვეულებები, რელიგიური მრწამსი, არასწორად გაგებული მორალური შეხედულებები. ხშირ შემთხვევაში ადამიანთა უმრავლესობამ არც კი იცის ამ ინსტიტუტის არსებობის შესახებ, ეს ყოველივე გამომდინარეობს პირთა ინფორმირებულობის სიმწირიდან. ჩვენი, როგორც იურისტების, ვალია ავამაღლოთ ამ ინსტიტუტისადმი ცნობიერება და გავალკივოთ ინტერესი საზოგადოებაში, სწორედ ამ მიზანს ემსახურება ჩვენი საკონფერენციო ნაშრომი. საქორწინო ხელშეკრულების ინსტიტუტს აქვს უამრავი დადებითი მხარე, რომელზე აქცენტებიც, შეგვიძლია მივალწიოთ დასახულ მიზანს. ქორწინება არის უმნიშვნელოვანესი მოვლენა ადამიანთა ცხოვრებაში, ადამიანები, რომლებიც "კუპიდოსნის ისრისგან არიან დაჭრილნი" შესაძლოა ვერ ითავისებდნენ რამხელა პასუხისმგებლობაა ოჯახის შექმნა, წინდახედულობის გამოჩენა ქორწინებიდან წარმოშობილი ურთიერთობების მოგვარების წინასწარ განსაზღვრით არ აკნინებს სიყვარულის არსსა და მნიშვნელობას. ქორწინება შესაძლოა დიდი სიყვარულითა და ურთიერთპატივისცემით დაიწყოს თუმცა დასრულდეს შეურაცხყოფითა და ნეგატიური დამოკიდებულებით ერთმანეთის მიმართ, სწორედ საქორწინო ხელშეკრულება არის პრევენციის ერთგვარი საშუალება, რომელიც უზრუნველყოფს პირთა უფლებების დაცვას. მაშასადამე, საქორწინო ხელშეკრულებას

უმნიშვნელოვანესი სიკეთის მოტანა შეუძლია ადამიანებისათვის. საკანონმდებლო ნორმა უნდა ჩამოყალიბდეს ისე, რომ საზოგადოებისათვის იყოს მარტივი აღსაქმელი და აგრეთვე სწორად აღქმადი. უცხო ქვეყნის კანონმდებლობის გათვალისწინებით, უნდა ჩამოყალიბდეს ქართველ ხალხზე მორგებული ნორმები, ჩვენი, თითოეული მოქალაქის, ვალაია საქორწინო ხელშეკრულების ინსტიტუტის განვითარებას შევუწყოთ ხელი და შეძლებისდაგვარად სრულყოფილი სახით დავამკვიდროთ ქართულ საზოგადოებაში.

გამოყენებული ლიტერატურა

ნორმატიული აქტები:

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, (1997წ) <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31702?publication=132>

საქართველოს კონსტიტუცია, (1921წ) <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36>

სამეცნიერო ლიტერატურა:

გადელია. ნ, (2009წ), „საქორწინო ხელშეკრულების (კონტრაქტის) აქტუალური საკითხები, ჟურნ: „მართმსაჯულება და კანონი“;

თუმანიშვილი.გ, (2010წ) თბილისი, „საქორწინო კონტრაქტი“ (მონოგრაფია) <https://eprints.iliauni.edu.ge/371/1/Marriage%20contract.pdf>;

თუმანიშვილი. გ, (2003წ), საქორწინო კონტრაქტის ზოგიერთ საკითხთან დაკავშირებით, ჟურნალი სამართალი N8;

ნაჭყებია.ნ, (2008წ), მეუღლეთა სახელშეკრულებო ქონებრივი ურთიერთობა: უძრავ ქონებაზე უფლებათა რეგისტრაციის წესი და პირობები საქორწინო კონტრაქტის მიხედვით, ჟურნალი მართმსაჯულება, N3;

შენგელია. რ & შენგელია.ე, (2015 წ) „საოჯახო და მემკვიდრეობის სამართალი“ (გამომცემლობა მერიდიანი);

ჩიკვაშვილი. შ, (2000წ) „საოჯახო სამართალი“ გამომცემლობა მერიდიანი;

ჯახველაძე.ო, სტატია, (2012 წ), საქორწინო კონტრაქტი (რატომ არ სარგებლობს საზოგადოება ამ ინსტიტუტით) <https://elawjournal.wordpress.com/2012/02/14/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%AC%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%9D-%E1%83%99%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%A2%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%9D/> Jonathan Herring, Family Law, Oxford University 2009;

სასამართლო გადაწყვეტილებები:

უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება: საქმე № ას-767-2021 18 ნოემბერი, 2021 წელი

ინტერნეტ-წყაროები:

ნოტარიუსთა პალატა, (2012წ) კონფერენცია თემაზე: „საქორწინო ხელშეკრულება“, <https://www.notary.ge/geo-1212-konferencia-temaze-%EF%BF%BDsaqorcino-xelshkruleba%EF%BF%BD->

საქართველოს ეროვნული სტატისტიკის სამსახური, 2023-2024 წლის განქორწინების მაჩვენებელი: <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/316/mosakhleoba-da-demografia>

უსაფრთხოებასა და კონფიდენციალურობას შორის თანაფარდობა ვიდეომონიტორინგი სამუშაო სივრცეში

მარიამ გორგასლიძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი

სამუშაო ადგილზე ინფორმაციული ტექნოლოგიების დანერგვა, ინფრასტრუქტურის, აპლიკაციებისა და ჰაკიანი მოწყობილობების თვალსაზრისით, საშუალებას აძლევს დამსაქმებელს განახორციელოს მონაცემთა სისტემატური და პოტენციურად უფლებების შემზღვეველი დამუშავება. სწორედ ამიტომ, მიუხედავად იმისა, რომ ასეთი ტექნოლოგიების გამოყენება შეიძლება მიმართული იყოს თანამშრომლების პროდუქტიულობის გაუმჯობესების, ინტელექტუალური თუ მატერიალური საკუთრების დაკარგვის, აღმოჩენისა ან თავიდან აცილებისკენ და სხვა, აღნიშნული ასევე ქმნის მნიშვნელოვან გამოწვევებს კონფიდენციალურობისა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის მიმართულებით. შესაბამისად, დამსაქმებლებმა უნდა შეაფასონ დაცულია თუ არა, სამართლიანი ბალანსი მათ ლეგიტიმურ ინტერესებსა და დასაქმებულის კონფიდენციალურობის, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლებებს შორის.

ინფორმაციული ტექნოლოგიების მნიშვნელოვანი ნაწილია ვიდეომონიტორინგის სისტემა, რომელიც, მზარდი ტექნოლოგიური განვითარების პირობებში, პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების ერთ-ერთ ყველაზე ფართოდ გავრცელებულ ფორმად ჩამოყალიბდა. ვიდეომონიტორინგის ტექნოლოგიების უმეტესობას, თანამედროვე ეპოქაში, გააჩნია პირდაპირ რეჟიმში დაკვირვების, ღამის ხედვის, მანევრირების, შორი მანძილიდან დაკვირვების, დეტალების (მათ შორის, ადამიანის თვალისთვის შეუმჩნეველი) აღმოჩენის, აუდიოჩაწერის, ადამიანის უნიკალური მახასიათებლების (მაგალითად, სახის) ამოცნობის, მისი ქცევის შესწავლისა და გაანალიზების ტექნიკური შესაძლებლობები. ასეთი საშუალებით ადამიანის რეგულარული და სისტემური მონიტორინგი, პერსონალური მონაცემების არაკანონიერი დამუშავებისა და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დარღვევის საფრთხეებს წარმოშობს, განსაკუთრებით ისეთ სივრცეში, სადაც მას პირადი სივრცის დაცულობის მოლოდინი აქვს.

წინამდებარე ნაშრომში ვისაუბრებ დასაქმებულის სამუშაო სივრცის/პროცესის ვიდეომონიტორინგის დასაშვებობაზე. ჩემი ინტერესი ამ თემის მიმართ გამოწვეულია იმ ფაქტით, რომ აღნიშნული წარმოადგენს დასაქმებულის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლებაში საკმაოდ ინტენსიურ ჩარევას, რის გამოც, იგი დასაშვებია მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში. ამას ცხადყოფს, როგორც საქართველოს

კანონმდებლობა, ისე 29-ე მუხლის მონაცემთა დაცვის სამუშაო ჯგუფის მოსაზრება (2/2017) და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა. ამ მხრივ, უნდა გამოვყოთ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე „ანტონოვიჩი და მირკოვიჩი მონტენეგროს წინააღმდეგ“ (2017), რომელიც კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ დამსაქმებლებს ევალებათ დასაქმებულთა პირადი ცხოვრების პატივისცემა, ამ უფლების დაცვა და მისი მხოლოდ კანონმდებლობით გათვალისწინებულ შემთხვევებში შეზღუდვა.

ამ ნაშრომის მიზანია, სამუშაო სივრცეში ვიდეომონიტორინგის განხორციელების თანმდევი მომეტებული საფრთხეების წარმოჩენა და ამ პროცესის დაწყებამდე დასაქმებულის მიერ პროპორციულობის ტესტის ჩატარების აუცილებლობის ხაზგასმა. ჩემთვის, როგორც დასაქმებულისთვის, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ სამუშაო ადგილზე პერსონალურ მონაცემთა დამუშავება ხორციელდებოდეს მხოლოდ ლეგიტიმური მიზნებისთვის, კანონმდებლობით გათვალისწინებულ შემთხვევებსა და მოთხოვნების დაცვით.

Abstract

The adoption of new information technologies in the workplace, in terms of infrastructure, applications, and smart devices, allows employers to carry out new types of systematic and potentially invasive data processing. Therefore, whilst using such technologies can help improve employees' productivity, detect or prevent the loss of intellectual or material company property, etc., they also create significant privacy and data protection challenges. Employers must assess the balance between their legitimate interests and employee's rights to privacy and personal data protection.

An important part of information technology is the CCTV security system (video surveillance), which, under conditions of technological development, has become one of the most common forms of data processing. In the modern world, most video surveillance technologies can record 24/7, detect details (including those invisible to the human eye), audio recording, recognize a person's unique characteristics, and perform behavior analysis. Regular and systematic monitoring of a person with such means creates threats to the unlawful processing of personal data and violation of the right to private life, especially in a space where they have a reasonable expectation of privacy.

Video surveillance of the employee's workplace is a rather intense interference with their right to privacy, which is why it is allowed only in exceptional cases. This is confirmed by the legislation of Georgia, the opinion (2/2017) of the Article 29 Data Protection Working Party, and judgments of the European Court of Human Rights. Particularly interesting is the case of Antović and Mirković v. Montenegro (2017).

This paper aims to present the increased risks associated with the implementation of video surveillance in the workplace and emphasize the need to conduct a proportionality test. Employers may only collect the personal data for legitimate purposes and with the legal basis for the processing.

შესავალი

ვიდეომონიტორინგის განხორციელება პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების ერთ-ერთ ყველაზე ფართოდ გავრცელებულ ფორმად ჩამოყალიბდა, როგორც საჯარო, ისე კერძო სივრცეში. აღნიშნული საკითხი განსაკუთრებით აქტუალურია შრომითსამართლებრივ ურთიერთობებში, რადგან ხშირად, ვიდეომონიტორინგი გამოიყენება თანამშრომელთა მიერ სამუშაოს შესრულების ხარისხის, შინაგანაწესის დაცვის, შესვლა-გასვლის აღრიცხვისა და სხვა არალეგიტიმური მიზნით.

პერსონალურ მონაცემთა და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლებების დაცვა გარანტირებულია როგორც არასამუშაო, ისე სამუშაო დროსა და სივრცეში (პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახური, 2024). სამუშაო პროცესის/სივრცის ვიდეომონიტორინგი შესაძლებელს ხდის დასაქმებული პირის ქცევის განგრძობად კონტროლს, რაც მას მომეტებული საფრთხის წყაროს აქცევს, განსაკუთრებით კი მზარდი ტექნოლოგიური განვითარების პირობებში. ამას ადასტურებს, როგორც ეროვნული კანონმდებლობა, ისე საერთაშორისო რეგულაციები და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა.

წინამდებარე ნაშრომში ვისაუბრებ ვიდეომონიტორინგის ცნებასა და ამისი განხორციელების კანონიერ მიზნებზე, სამუშაო პროცესის/სივრცის ვიდეომონიტორინგის სამართლებრივ საფუძვლებსა და თანმდევ მომეტებულ საფრთხეებზე, იმ სივრცეებზე, სადაც ვიდეომონიტორინგის განხორციელება დაუშვებელია და სხვა მნიშვნელოვან საკითხებზე. ამასთან, განვიხილავ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს საინტერესო განმარტებებსა და საქართველოს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის პრაქტიკას.

ამ ნაშრომის მიზანია ხაზი გაუსვას სამუშაო სივრცეში პერსონალურ მონაცემთა დამუშავებისას სამართლიანი ბალანსის დაცვის აუცილებლობას დამუშავებისთვის პასუხისმგებელი პირის კანონიერ ინტერესებს და მონაცემთა სუბიექტის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობისა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლებებს შორის.

ვიდეომონიტორინგის ცნება

ვიდეომონიტორინგი, „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონით განიმარტება, როგორც საჯარო ან კერძო სივრცეში განთავსებული/დამონტაჟებული ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით ვიზუალური გამოსახულების მონაცემთა დამუშავება, კერძოდ, ვიდეოკონტროლი ან/და ვიდეოჩაწერა (გარდა ფარული საგამოძიებო მოქმედებისა).

ვიდეომონიტორინგის სისტემის მეშვეობით განხორციელებული ჩანაწერი პერსონალურ მონაცემად განიხილება, როდესაც შესაძლებელია მასზე აღბეჭდილი ადამიანის სახის გამოსახულების გარჩევა (პირდაპირი იდენტიფიკაცია), ან ადამიანის სახის ნაკვთების

გარჩევა შეუძლებელია, მაგრამ სისტემის მიერ დაფიქსირებული ნივთების ან/და ადამიანის ქცევის მახასიათებლებით, მათი სხვა მონაცემებთან შედარებით შესაძლებელია პირის იდენტიფიცირება (არაპირდაპირი იდენტიფიკაცია). ამის მაგალითად შეგვიძლია მოვიყვანოთ ავტოსატრანსპორტო საშუალების მძღოლის მიერ სხვა სატრანსპორტო საშუალების დაზიანების შემთხვევაში ვიდეოჩანაწერში დაფიქსირებული სანომრე ნიშნის გამოყენება, იმ მანქანის მფლობელის ვინაობის დასადგენად, რომლის მიზეზითაც მოხდა დაზიანება.

თანამედროვე ეპოქაში, ვიდეომონიტორინგის ტექნოლოგიების უმეტესობას გააჩნია პირდაპირ რეჟიმში დაკვირვების, ღამის ხედვის, მანევრირების, შორი მანძილიდან დაკვირვების, დეტალების აღმოჩენის (მათ შორის, ადამიანის თვალისთვის შეუმჩნეველი), აუდიოჩაწერის, ადამიანის უნიკალური მახასიათებლების (მაგალითად, სახის) ამოცნობის, მისი ქცევის შესწავლისა და გაანალიზების ტექნიკური შესაძლებლობები (პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახური, 2021). ასეთი საშუალებით ადამიანის რეგულარული და სისტემური მონიტორინგი, პერსონალური მონაცემების არაკანონიერი დამუშავებისა და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დარღვევის საფრთხეებს წარმოშობს, განსაკუთრებით ისეთ სივრცეში, სადაც მას კონფიდენციალურობის დაცულობის მოლოდინი აქვს. აღსანიშნავია ისიც, რომ ტექნოლოგიურმა განვითარებამ შესაძლებელი გახადა სტანდარტული ვიდეოკამერების აღჭურვა შესაბამისი სისტემური უზრუნველყოფით და მათი ე.წ. „ჭკვიან კამერებად“ ქცევა, რაც დამუშავებული მონაცემების მასშტაბისა და ტექნოლოგიური შესაძლებლობების გათვალისწინებით, ზრდის მათი შემდგომი არამიზნობრივი დამუშავების საფრთხეს (European Data Protection Board, 2020).

შესაბამისად, მიუხედავად ვიდეომონიტორინგის განხორციელების საშუალებით უსაფრთხოების უზრუნველყოფისა თუ სხვა ლეგიტიმური მიზნების მიღწევის ინტერესისა, აუცილებელია პერსონალურ მონაცემთა არამიზნობრივი და ამდენად, უკანონო დამუშავების თავიდან აცილება. სწორედ ამიტომ, „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი განსაზღვრავს, რა მიზანს შეიძლება ემსახუროდეს ვიდეომონიტორინგი.

ვიდეომონიტორინგის განხორციელების მიზნები

ზოგადად, პერსონალურ მონაცემთა დამუშავება დასაშვებია, თუ არსებობს კანონით გათვალისწინებული საფუძველი, ამ პროცესში კი დაცულია მონაცემთა დამუშავების პრინციპები. არც ვიდეომონიტორინგის განხორციელებაა გამონაკლისი.

„პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-10 მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, ვიდეომონიტორინგის განხორციელება დასაშვებია, თუ იგი მიზნად ისახავს:

- დანაშაულის თავიდან აცილებას ან მისი გამოვლენას;

- საზოგადოებრივი უსაფრთხოების დაცვას;
- პირის უსაფრთხოებისა და საკუთრების დაცვას;
- არასრულწლოვანის დაცვას (მათ შორის, მავნე ზეგავლენისგან);
- საიდუმლო ინფორმაციის დაცვას;
- გამოცდის/ტესტირების მიზნების მიღწევას.

ამასთან, მოცემული ჩამონათვალი არ არის ამომწურავი და გათვალისწინებულია სხვა საჯარო ან/და სხვაა ლეგიტიმური ინტერესის არსებობა, თუ ვიდეომონიტორინგის განხორციელება მონაცემთა დამუშავების მიზნის ადეკვატური და პროპორციული საშუალებაა.

აღსანიშნავია, რომ უსაფრთხოების, საკუთრების თუ ინფორმაციის დაცვის საჭიროების დროს, სახეზე უნდა იყოს რეალურად მოსალოდნელი საფრთხე.

სამუშაო პროცესის/სივრცის ვიდეომონიტორინგი

სამუშაო პროცესის/სივრცის ვიდეომონიტორინგი შეიძლება ჩაითვალოს მომეტებული საფრთხის წყაროდ დასაქმებული პირის მიმართ, ვინაიდან აღნიშნული პროცესი შესაძლებელს ხდის მისი ქცევის განგრძობად კონტროლს, რამაც კანონით გათვალისწინებული პირობების დაუცველობის შემთხვევაში, სუბიექტის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების დარღვევა შეიძლება გამოიწვიოს (Article 29 Data Protection Working Party, 2017). აქედან გამომდინარე, დამსაქმებელმა უნდა გამოიჩინოს განსაკუთრებული სიფრთხილე, როგორც ვიდეომონიტორინგის საფუძვლებისა და მიზნების სწორად იდენტიფიცირების, ისე მონაცემთა სუბიექტის ინფორმირების კუთხით.

მნიშვნელოვანია იმის აღნიშვნა, რომ შრომითი ურთიერთობის ფარგლებში პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების დროს, დამსაქმებელი (ფიზიკური პირი, იურიდიული პირი ან საჯარო დაწესებულება) წარმოადგენს დამუშავებისთვის პასუხისმგებელ პირს, რომელიც „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის „ო“ ქვეპუნქტის მიხედვით, ინდივიდუალურად ან სხვებთან ერთად განსაზღვრავს მონაცემთა დამუშავების მიზნებსა და საშუალებებს, უშუალოდ ან დამუშავებაზე უფლებამოსილი პირის მეშვეობით ახორციელებს მონაცემთა დამუშავებას. დასაქმებული პირი კი არის მონაცემთა სუბიექტი, ე.ი. ნებისმიერი პირი, რომლის შესახებ მონაცემიც მუშავდება (ამავე მუხლის „ლ“ ქვეპუნქტი).

სამუშაო სივრცის ცნება

სამუშაო სივრცე წარმოადგენს ძირითადი სამსახურებრივი ფუნქციების შესასრულებლად განკუთვნილ სივრცეს, სადაც დასაქმებული პირები უშუალოდ ახორციელებენ სამსახურებრივ უფლებამოსილებას (პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახური, 2024).

ამის მაგალითად შეგვიძლია მოვიყვანოთ საპროცედურო თუ საკლასო ოთახი, სალარო და სხვა. ამასთან, დასაქმებული პირი სამუშაო სივრცეში შეიძლება ახორციელებდეს არასამსახურებრივ აქტივობებსაც, როგორცაა შესვენებით სარგებლობა, პირადი სატელეფონო ზარების განხორციელება, თანამშრომლებთან თუ მესამე პირებთან კომუნიკაცია.

ასეთ სივრცეში ვიდეომონიტორინგის განხორციელებას შესაძლოა ჰქონდეს ე.წ. „მსუსხავი ეფექტი“ დასაქმებული პირის ფუნდამენტურ უფლებებზე, მათ შორის, ორგანიზების, თანამშრომელთა შეკრებისა და კონფიდენციალური კომუნიკაციის შესაძლებლობაზე (Article 29 Data Protection Working Party, 2017). ამასთან, გადამეტებული მოცულობით განხორციელებული მონიტორინგი შეიძლება ახდენდეს ირიბ ზეწოლას დასაქმებულ პირებზე და იწვევდეს მათი ქცევის კორექტირებას.

სამუშაო პროცესის/სივრცის ვიდეომონიტორინგის მიზნები

როგორც წესი, ვიდეომონიტორინგი გამოიყენება თანამშრომელთა მიერ სამუშაოს შესრულების (მომსახურების) ხარისხის, დასაქმებული პირების კომუნიკაციის, შინაგანაწესის დაცვის, მათ შორის, შესვლა-გასვლის აღრიცხვის, გარეგნობის/ჩაცმის სტილის კონტროლის თუ სხვა მიზნებით, რაც არ შეესაბამება „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მოთხოვნებსა და საერთაშორისო რეგულაციებს.

„პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-10 მუხლის მე-3 პუნქტის მიხედვით, დასაქმებული პირის სამუშაო პროცესის/სივრცის ვიდეომონიტორინგი დასაშვებია მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში, თუ ამ მუხლის პირველი პუნქტით განსაზღვრული მიზნების მიღწევა სხვა საშუალებით შეუძლებელია ან დაკავშირებულია არაპროპორციულად დიდ ძალისხმევასთან.

ამდენად, ვიდეომონიტორინგის განხორციელება დასაშვებია ბანკებსა თუ აფთიაქებში განთავსებულ სალაროებთან, საავადმყოფოების რეგისტრატურებთან. ვალუტის გადამცვლელ პუნქტებში და სხვა. მართალია, აღნიშნული ადგილები წარმოადგენს სამუშაო სივრცეს, მაგრამ იქ მიმდინარე პროცესების ხასიათიდან გამომდინარე, შესაძლოა სახეზე იყოს ვიდეომონიტორინგის განხორციელების ლეგიტიმური მიზანი. მაგალითად, დასაქმებული პირის (მოლარის) უსაფრთხოება, ყიდვა-გაყიდვის დამადასტურებელი ქვითრის გადაცემის ფაქტის დაფიქსირება და სხვა.

შესაბამისად, დამსაქმებლებმა ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა შეაფასონ დაცული იქნება თუ არა სამართლიანი ბალანსი მათ კანონიერ ინტერესებსა და დასაქმებული პირის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლებას შორის. ამასთან, დაადგინონ, არსებობს თუ არა სამუშაო პროცესის/სივრცის ვიდეომონიტორინგის განხორციელების საგამონაკლისო შემთხვევა.

სივრცეები, სადაც ვიდეომონიტორინგის განხორციელება დაუშვებელია

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განმარტებით, დასაქმებული პირების სამუშაო პროცესის/სივრცის ვიდეომონიტორინგის თვალსაზრისით, აუცილებელია განვასხვავოთ მონიტორინგის განხორციელების სხვადასხვა ადგილები, კონფიდენციალურობის დაცულობის იმ მოლოდინის გათვალისწინებით, რომელიც თანამშრომელს კონკრეტული სივრცის მიმართ შეიძლება გააჩნდეს (ECtHR, 2022). აღნიშნულს განამტკიცებს „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონიც, რომლის მიხედვით დაუშვებელია ვიდეომონიტორინგის განხორციელება გამოსაცვლელ ოთახებში, ჰიგიენისთვის განკუთვნილ ადგილებში ან ისეთ სივრცეში, სადაც სუბიექტს პირადი ცხოვრების დაცულობის გონივრული მოლოდინი აქვს ან/და ვიდეომონიტორინგის განხორციელება საყოველთაოდ აღიარებულ ზნეობრივ ნორმებს ეწინააღმდეგება. მაგალითად, როგორც წესი, დასაქმებული პირი თავის სამუშაო ადგილზე არ ელოდება დამსაქმებლის მიერ მეთვალყურეობას. გარდა ამისა, მონიტორინგი არ არის მოსალოდნელი საცხოვრებელ სივრცეში, პირად ეზოში ან გამოკვლევის თუ საპროცედურო ოთახში. მეორე მხრივ, ბანკის მომხმარებელს შეიძლება ჰქონდეს მოლოდინი, რომ საერთო სივრცეში თუ ბანკომატის მიმდებარედ შესაძლოა მიმდინარეობდეს ვიდეომონიტორინგი (European Data Protection Board, 2020).

დასაქმებულ პირთა ინფორმირებულობა

ვიდეომონიტორინგის განხორციელების დროს, პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების სხვა სახეების მსგავსად, დამუშავებისთვის პასუხისმგებელი პირი ვალდებულია მონაცემთა სუბიექტს მიაწოდოს შესაბამისი ინფორმაცია დამუშავების პროცესისა მიმდინარეობის შესახებ. კერძოდ, „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით, იგი ვალდებულია თვალსაჩინოდ განათავსოს ვიდეომონიტორინგის მიმდინარეობის შესახებ გამაფრთხილებელი ნიშანი, რომელიც შეიცავს შესაბამის წარწერას, მარტივად აღქმად გამოსახულებას ვიდეომონიტორინგის მიმდინარეობის თაობაზე და დამუშავებისთვის პასუხისმგებელი პირის სახელწოდებასა და მის საკონტაქტო მონაცემებს. რაც შეეხება დასაქმებულ პირის სამუშაო პროცესის/სივრცის ვიდეომონიტორინგს, ამ შემთხვევაში, დამსაქმებელმა დამატებით წერილობით უნდა გააფრთხილოს ვიდეომონიტორინგის კონკრეტული მიზნის (მიზნების) შესახებ. ზემოაღნიშნული მოთხოვნების დაცვის შემთხვევაში მონაცემთა სუბიექტი მის შესახებ მონაცემთა დამუშავების თაობაზე ინფორმირებულად მიიჩნევა.

დამსაქმებლის ვალდებულებები ვიდეომონიტორინგის განხორციელების დროს

სამუშაო პროცესის/სივრცის ვიდეომონიტორინგი დასაქმებული პირის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლებაში საკმაოდ ინტენსიურ ჩარევას წარმოადგენს. სწორედ ამიტომ, კანონიერი მიზნით ვიდეომონიტორინგის განხორციელების დროსაც დამსაქმებელმა უნდა

გაითვალისწინოს რიგი საკითხები. დამუშავებისთვის პასუხისმგებელი პირს, მონაცემთა სუბიექტის სათანადო ინფორმირების გარდა, გააჩნია რიგი კანონით გათვალისწინებული ვალდებულებები.

დამუშავებისთვის პასუხისმგებელი პირმა, „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-4 მუხლით დადგენილი პრინციპების შესაბამისად, წერილობით უნდა განსაზღვროს ვიდეომონიტორინგის მიზანი და მოცულობა, ვიდეომონიტორინგის ხანგრძლივობა და ვიდეოჩანაწერის შენახვის ვადა, ვიდეოჩანაწერზე წვდომის, მისი შენახვისა და განადგურების წესი და პირობები, მონაცემთა სუბიექტის უფლებების დაცვის მექანიზმები.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია პერსონალურ მონაცემთა უსაფრთხოების სათანადო ტექნიკური და ორგანიზაციული ზომების მიღება, რომელთა განსაზღვრისას დამუშავებისთვის პასუხისმგებელი და დამუშავებაზე უფლებამოსილი პირები ვალდებული არიან გაითვალისწინონ მონაცემთა კატეგორიები, მოცულობა, მონაცემთა დამუშავების მიზანი, ფორმა, საშუალებები და მონაცემთა სუბიექტის უფლებების დარღვევის შესაძლო საფრთხეები, აგრეთვე პერიოდულად შეაფასონ მონაცემთა უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად მიღებული ტექნიკური და ორგანიზაციული ზომების ეფექტიანობა და, საჭიროების შემთხვევაში, უზრუნველყონ მონაცემთა უსაფრთხოების დასაცავად ადეკვატური ზომების მიღება ან/და არსებულის განახლება. მონაცემთა უსაფრთხოების ზომები უნდა იყოს იმ რისკების პროპორციული, რომელიც ფიზიკურ პირთა უფლებებსა და თავისუფლებებს ექმნება (European Data Protection Board, 2020).

ვიდეომონიტორინგის განხორციელებისას, უსაფრთხოების ტექნიკური და ორგანიზაციული ზომებში იგულისხმება ვიდეოჩანაწერებზე წვდომის აღრიცხვა (ე.წ. „ლოგირების“ სისტემის დანერგვა), შესაბამისი ინფორმაციული უსაფრთხოების ზომების მიღება და სხვა. პროგრამული მხარდაჭერის დანერგვასთან ერთად, აუცილებელია შესაბამისი ორგანიზაციული წესების დადგენა და რიგი საკითხების გათვალისწინება. ამასთან, ხშირ შემთხვევაში, ოფისებსა თუ დაწესებულებებში სამუშაო სივრცეები გამოყოფილია მინის (გამჭვირვალე) კედლებით, რის გამოც ისინი ხვდება კამერების ხედვის არეალში. აგრეთვე, სამუშაო მაგიდები, საქმიანობის სპეციფიკიდან გამომდინარე, მდებარეობს საერთო სივრცეში, სადაც მიმდინარეობს ვიდეომონიტორინგი (პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახური, 2021). დამსაქმებელმა ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა გამორიცხოს დასაქმებულ პირთა სამუშაო პროცესის/სივრცის არამიზნობრივი მონიტორინგი, რის უზრუნველსაყოფადაც, მაგალითად, უნდა შეცვალოს კამერების ხედვის არეალი, სამუშაო მაგიდები გამოყოს საერთო სივრცისგან, დაფაროს (გაუმჭვირვალე გახადოს) ოთახის კედლები და სხვა.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

სამუშაო პროცესის/სივრცის ვიდეომონიტორინგზე ვრცელი პრაქტიკა აქვს ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს, რომლის ფარგლებში იგი აფასებს როგორც დასაქმებული პირის მიმართ ფარულად, ისე ღიად განხორციელებული ვიდეომონიტორინგის ლეგიტიმურობას. მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები შესასრულებლად სავალდებულოა მხოლოდ მოცემული ქვეყნებისთვის, მათში განვითარებული მსჯელობა მნიშვნელოვანია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის ხელმომწერი ქვეყნებისთვის. აუცილებელია სასამართლოს მიდგომების გათვალისწინება და შესაბამისი ზომების მიღება კონვენციის დარღვევის თავიდან ასაცილებლად.

წინამდებარე ნაშრომის მიზნებისთვის განვიხილავ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს უმნიშვნელოვანესი განმარტებების შემცველ 3 გადაწყვეტილებას: „ლოპეზ რიბალდა და სხვები ესპანეთის წინააღმდეგ“ (López Ribalda and Others v. Spain), „კოპკე გერმანიის წინააღმდეგ“ (Köpke v. Germany), „ანტონოვიჩი და მირკოვიჩი მონტენეგროს წინააღმდეგ“ (Antović and Mirković v. Montenegro).

„ლოპეზ რიბალდა და სხვები ესპანეთის წინააღმდეგ“ (2019)

საქმეზე „ლოპეზ რიბალდა და სხვები ესპანეთის წინააღმდეგ“ (López Ribalda and Others v. Spain) განმცხადებლები უთითებდნენ, რომ დამსაქმებლის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება მათი გათავისუფლების შესახებ ეფუძნებოდა ვიდეომონიტორინგს, რომელიც მიმდინარეობდა მათი პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების დარღვევით. განმცხადებლები მუშაობდნენ სუპერმარკეტში, სადაც მარაგის რაოდენობასა და გაყიდვების მაჩვენებლებს შორის გარკვეული შეუსაბამოების აღმოჩენის შემდეგ, მენეჯერმა დაამონტაჟა ვიდეომონიტორინგის კამერები, ნაწილი ხილული, ნაწილი კი ფარული. ხილული კამერები მიმართული იყო სუპერმარკეტის შესასვლელ-გასასვლელებისკენ, ფარულები კი სალაროებისკენ. დასაქმებული პირები ინფორმირებულები იყვნენ მხოლოდ ხილული კამერების შესახებ. ფარული კამერების მიერ გადაღებული ჩანაწერებიდან გამოვლინდა რამდენიმე თანამშრომლის მიერ საქონლის ქურდობა, რის საფუძველზეც მოხდა მათი გათავისუფლება.

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ ვიდეომონიტორინგის ღონისძიების პროპორციულობაზე მსჯელობისას აუცილებელია განვასხვავოთ სხვადასხვა სივრცე, სადაც ვიდეომონიტორინგი განხორციელდა, თანამშრომლის კონფიდენციალურობის დაცვის გონივრული მოლოდინის გათვალისწინებით. ასეთი მოლოდინი ძალიან მაღალია ბუნებით პირადი ხასიათის სივრცეებში, როგორცაა ჰიგიენისთვის განკუთვნილი ადგილები ან გამოსაცვლელი ოთახები, სადაც პირადი სივრცის გაძლიერებული დაცვა ან ვიდეომონიტორინგის სრული აკრძალვა გამართლებულია. აღნიშნული მოლოდინი მაღალია ე.წ. დახურულ სამუშაო სივრცეებში, როგორცაა ოფისი. ამასთან, ის აშკარად დაბალია იმ ადგილებში, რომლებიც თვალსაჩინო

და ხელმისაწვდომია თანამშრომლებისთვის ან, როგორც მოცემულ შემთხვევაში, ფართო საზოგადოებისთვის (ECtHR, 2019).

საინტერესოა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ არ დაადგინა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევა სუპერმარკეტში მოლარეებისა და გაყიდვების თანაშემწეების ნაწილობრივ აშკარა და ნაწილობრივ ფარული ვიდეომონიტორინგის შემთხვევაში, მათ შორის, ესპანეთის კანონმდებლობით დადგენილი არსებითი გარანტიებისა და იმ დამცავი საშუალებების გათვალისწინებით, რომლებიც განმცხადებლებს გააჩნდათ, მაგრამ არ გამოიყენეს. შესაბამისად, მოცემულ შემთხვევაში, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დამსაქმებლის მიერ დაყენებული ფარული კამერები მიიჩნია მისი მიზნის მიღწევის ადეკვატურ საშუალებად.

„კოპკე გერმანიის წინააღმდეგ“ (2010)

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაუშვებლად ცნო განმცხადებლის, სუპერმარკეტის მოლარის მიერ წამოყენებული საჩივარი მისი დამსაქმებლის მიერ კერძო საგამოძიებო სააგენტოს დახმარებით განხორციელებული ფარული ვიდეომონიტორინგის ღონისძიების შესახებ. მან განმარტა, რომ საქმეში „კოპკე გერმანიის წინააღმდეგ“ (Köpke v. Germany) სადავო ღონისძიება იყო დროში შეზღუდული (2 კვირა) და მოიცავდა მხოლოდ საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომ ადგილს სალაროს ირგვლივ. ამასთან, მიღებული მონაცემები (ვიდეოჩანაწერი) დამუშავებული იყო შეზღუდული რაოდენობის პირების მიერ (დამსაქმებლის და საგამოძიებო სააგენტოს თანამშრომლები), აგრეთვე, გამოყენებულ იქნა მხოლოდ განმცხადებლის სამსახურიდან გათავისუფლების პროცედურისა და შრომის სამართლებრივი წარმოების ფარგლებში (ECtHR, 2020).

„ანტონოვიჩი და მირკოვიჩი მონტენეგროს წინააღმდეგ“ (2017)

ზემოთ განხილული გადაწყვეტილებებისგან განსხვავებით, რომლებიც ეხებოდა დასაქმებული პირების მიმართ ფარულ ვიდეომონიტორინგს, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეზე „ანტონოვიჩი და მირკოვიჩი მონტენეგროს წინააღმდეგ“ (Antović and Mirković v. Montenegro) იმსჯელა სამუშაო სივრცეში ღიად მიმდინარე ვიდეომონიტორინგის ლეგიტიმურობაზე. მონტენეგროს უნივერსიტეტის რამდენიმე აუდიტორიაში მიმდინარეობდა ვიდეომონიტორინგი, მიზნად კი უნივერსიტეტის ქონებისა და ადამიანის უსაფრთხოების დაცვა, აგრეთვე, სასწავლო პროცესის მეთვალყურეობა იყო დასახელებული. პროფესორებმა, ანტონოვიჩმა და მირკოვიჩმა მიიჩნიეს, რომ აუდიტორიაში სათვალთვალ კამერის დაყენება ლახავდა მათი პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლებას, რის გამოც მიმართეს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უწყებას. აღნიშნულმა უწყებამ დაადგინა, რომ ვიდეომონიტორინგი არ შეესაბამებოდა კანონმდებლობას, განსხვავებით ადგილობრივი სასამართლოსგან, რომლის მიხედვითაც, უნივერსიტეტის აუდიტორია საჯარო სივრცეა, რის გამოც ვიდეომონიტორინგის განხორციელება კი ვერ ლახავდა მათ უფლებებს.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო განმარტავს, რომ „პირადი ცხოვრება“ არის ფართო ტერმინი, რომელიც არ ექვემდებარება ამომწურავ განმარტებას, ხოლო მისი შეზღუდვა „შიდა წრით“, რომელშიც ინდივიდმა შეიძლება იცხოვროს საკუთარი პირადი ცხოვრებით, და გარე სამყაროს მთლიანად გამორიცხვა, გამოიწვევდა მის ზედმეტად შეზღუდვას. კონვენციის მე-8 მუხლი უზრუნველყოფს „პირადი ცხოვრების“ უფლებას ფართო გაგებით, მათ შორის, „პირადი სოციალური ცხოვრების“ უფლების ჩათვლით, ანუ ინდივიდის შესაძლებლობას განავითაროს თავისი სოციალური იდენტობა (ECtHR, 2017). ამასთან, იგი მოიაზრებს პირის უფლებას, დაამყაროს ურთიერთობები სხვა ადამიანებთან მაშინაც კი, თუ ეს ურთიერთობა სამუშაო პროცესის დროს ხდება. სამუშაო გარემოს სპეციფიკის მიუხედავად, დამსაქმებლის ინსტრუქციები სამუშაო ადგილას პირად სოციალურ ცხოვრებას მთლიანად ვერ აღკვეთს. ამ შემთხვევაშიც სასამართლო განმარტავს, რომ უნივერსიტეტის აუდიტორია პროფესორების სამუშაო სივრცეა. ეს ადგილია, სადაც ისინი არა მხოლოდ ასწავლიან სტუდენტებს, არამედ ურთიერთობა აქვთ მათთან, რითაც ავითარებენ ორმხრივ ურთიერთობებს და აყალიბებენ საკუთარ სოციალურ იდენტობას (ECtHR, 2017).

ამდენად, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ გაითვალისწინა წარსულში მიღებული არაერთი გადაწყვეტილება და განმარტა, რომ „პირადი ცხოვრების“ ცნება შეიძლება მოიცავდეს პროფესიულ საქმიანობასაც, გამომდინარე იქიდან, რომ ადამიანების უმეტესობას გარე სამყაროსთან კომუნიკაციის საშუალება სწორედ სამსახურებრივი ურთიერთობის ფარგლებში ეძლევა.

შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ პროფესორების მიმართ უნივერსიტეტის აუდიტორიებში განხორციელებული ფარული თუ აშკარა ვიდეომონიტორინგი მიიჩნია მათ პირად ცხოვრებაში მნიშვნელოვან ჩარევად და დაადგინა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევა.

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის პრაქტიკა

დასაქმებული პირის სამუშაო პროცესის/სივრცის ვიდეომონიტორინგის მიმართულებით ვრცელი პრაქტიკა აქვს საქართველოს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურს: 2023 წლის საქმიანობის ანგარიშის თანახმად, საანგარიშო პერიოდში გამოიკვეთა ვიდეომონიტორინგის ფარგლებში თანამშრომელთა მონაცემების პერსონალურ მონაცემთა დაცვის 49 კანონმდებლობის დარღვევით დამუშავების ფაქტი. კერძოდ, სამუშაო სივრცის ვიდეომონიტორინგისას მონაცემთა დამუშავებლის მიზანი სამსახურმა არ მიიჩნია კანონით მოთხოვნილ საგამონაკლისო შემთხვევად (პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახური, 2023).

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის მიერ დადგენილი პრაქტიკიდან გამომდინარე, სამუშაო ადგილზე ვიდეომონიტორინგის განხორციელებისათვის კანონით

დადგენილი საგამონაკლისო შემთხვევა სახეზეა, როდესაც დაცულია სამართლიანი ბალანსი დამუშავებისთვის პასუხისმგებელი პირის კანონიერ ინტერესებსა და მონაცემთა სუბიექტის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობისა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლებას შორის, ვიდეომონიტორინგის მიზნების მიღწევა კი სხვა საშუალებით შეუძლებელია ან დაკავშირებულია არაპროპორციულად დიდ ძალისხმევასთან. ასეთი მიდგომა სრულ შესაბამისობაშია საერთაშორისო რეგულაციებთან და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკასთან.

დასკვნა

ეროვნული თუ საერთაშორისო რეგულაციების მიხედვით, დამსაქმებლებს შეუძლიათ შეაგროვონ პერსონალური მონაცემები მხოლოდ ლეგიტიმური მიზნების არსებობის დროს, თუ დამუშავება მიმდინარეობს სათანადო პირობებში. ამასთან, მიუხედავად დამუშავების სამართლებრივი საფუძვლისა, მნიშვნელოვანია პროპორციულობის ტესტის ჩატარება, რათა დადგინდეს, აუცილებელია თუ არა დამუშავება ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად, გადაწონის თუ არა არჩეული საშუალება პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლებას და რა ზომები უნდა იქნას მიღებული დამსაქმებლის მიერ, რათა უზრუნველყოს უფლებების შელახვის რისკების მინიმუმამდე დაყვანა.

სამუშაო სივრცეში ვიდეომონიტორინგის კანონიერებასთან მიმართებით ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დადგენილი პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ სამუშაო ადგილზე დასაქმებულთა მიმართ განხორციელებული ვიდეომონიტორინგი, მიუხედავად იმისა ფარულია იგი თუ არა, აღქმულ უნდა იქნას, როგორც მნიშვნელოვანი ჩარევა დასაქმებულის პირადი ცხოვრების უფლებით დაცულ სფეროში (ECtHR, 2017), რის გამოც აუცილებელია დასაქმებულ პირთა სათანადო ინფორმირება, მონაცემთა უსაფრთხოების სათანადო ორგანიზაციულ-ტექნიკური ზომების მიღება, დამუშავების პოლიტიკის დოკუმენტების შედგენა, მათი ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა და სხვა ზომების მიღება. პერსონალურ მონაცემთა დამუშავება სამუშაო სივრცეში უნდა იყოს პროპორციული პასუხი იმ რისკებზე, რომელთა წინაშეც დგას დამსაქმებელი (Article 29 Data Protection Working Party, 2017).

გამოყენებული ლიტერატურა

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახური. (2021). „ვიდეოთვალთვალის განხორციელების წესი - რეკომენდაცია“. <https://personaldata.ge/cdn/2021/12/recommendation-video-surveillance.pdf>

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახური. (2024). „რეკომენდაციები ვიდეომონიტორინგის და აუდიომონიტორინგის განხორციელების თაობაზე“. <https://pdps.ge/ka/content/984/rekomendaciebi>

„პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5827307?publication=2>

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახური. 2023 წლის საქმიანობის ანგარიში. <https://pdps.ge/ka/content/988/angariSebi?date=&q=2023>

Article 29 Data Protection Working Party. (2017). Opinion 2/2017 on Data Processing at Work. Adopted on 8 June 2017. Retrieved from <https://ec.europa.eu/newsroom/article29/items/610169>

ECtHR. (2017). Antović and Mirković v. Montenegro. (Application No. 70838/13). Retrieved from <http://hudoc.ECtHR.coe.int/fre?i=001-178904>

ECtHR. (2020). Guide to the Case-Law of the European Court of Human Rights – Data Protection. First Edition – 31 December 2020. Retrieved from <https://rm.coe.int/guide-data-protection-eng-1-2789-7576-0899-v-1/1680a20af0>

ECtHR. (2022). Guide to the Case-Law of the of the European Court of Human Rights - Data protection. Updated on 31 August 2022. Retrieved from https://www.ECtHR.coe.int/Documents/Guide_Data_protection_ENG.pdf

European Data Protection Board (2020). Guidelines 3/2019 on Processing of Personal Data Through Video Devices. Version 2.0. Adopted on 29 January 2020. Retrieved from https://www.edpb.europa.eu/sites/default/files/files/file1/edpb_guidelines_201903_video_devices_en_0.pdf

ECtHR. (2010). Köpke v. Germany. (Application No. 420/07). Retrieved from <https://hudoc.ECtHR.coe.int/eng?i=001-101536>

ECtHR. (2019). López Ribalda and Others v. Spain. (Application No. 1874/13 and No. 8567/13). Retrieved from <https://hudoc.ECtHR.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-197098%22%5D%7>

ოპტიმალური ტერიტორიული მოწყობის ფორმა საქართველოსთვის

მარიამ ბერაძე, მარიამი დაუთაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი

საქართველოს კონსტიტუციის მე-7 მუხლის მე-4 ნაწილის მიხედვით: „საქართველოს ტერიტორიული სახელმწიფოებრივი მოწყობა გადაისინჯება საქართველოს კონსტიტუციური კანონით, უფლებამოსილებათა გამიჯვნის პრინციპის საფუძველზე, ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე საქართველოს იურისდიქციის სრულად აღდგენის შემდეგ“.

მონტევიდეოს 1933 წლის კონვენციის მიხედვით სახელმწიფო ოთხი თვისებით უნდა ხასიათდებოდეს, რომელთაგან ერთ-ერთი განსაზღვრული ტერიტორია და მისი მოწყობის ფორმაა. აღნიშნული გულისხმობს სახელმწიფო ტერიტორიის ვერტიკალურ მოწყობას, რაც ნიშნავს იმ სივრცის ერთობლიობას, რომელზეც ვრცელდება მისი სუვერენიტეტი.

თითოეულ სახელმწიფოში ტერიტორიული მოწყობის ფორმა ინდივიდუალურად განისაზღვრება და ის მოწესრიგებულია ამავე სახელმწიფოთა კონსტიტუციებში. აღნიშნულით წარმოჩენილია სახელმწიფოებრივი საზღვრები, ქვეყნის შემადგენელი ნაწილები, სადაც ვრცელდება ხელისუფლების მოქმედების გეოგრაფიული არეალი.

საზოგადოდ ტერიტორიული მოწყობის რამდენიმე ფორმაა აღიარებული: ფედერალური, უნიტარული, რეგიონული. თითოეულს კი თავისი დამახასიათებელი დეფინიცია აქვს.

ფედერალური ტერიტორიული მოწყობის ფორმა გულისხმობს სახელმწიფოს შემადგენლობაში სახელმწიფოებრივ წარმონაქმნებს და ერთიან სახელმწიფოში გაერთიანებას.

უნიტარული ტერიტორიული მოწყობის ფორმა შედარებით მარტივია. ასეთი მოწყობისას სახელმწიფოს ტერიტორია იყოფა ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ ერთეულებად, რომლის ფარგლებშიც ხორციელდება ადგილობრივი თვითმმართველობა.

რაც შეეხება რეგიონულს, ამ შემთხვევაში სახელმწიფოს ყველა რეგიონს ტერიტორიული ავტონომიის სტატუსი აქვს მინიჭებული. ზოგიერთი დამახასიათებელი ნიშნით რეგიონული ტერიტორიის მოწყობის ფორმა უნიტარიზმსა და ფედერალიზმს ჰგავს, თუმცა მისი არსებობა სრულიად დამოუკიდებელია.

საქართველოს ტერიტორიული მოწყობის ფორმა ყოველთვის განხილვის საგანი იყო, თუმცა გარკვეულ მიზეზთა გამო დღემდე დაუდგენელია, ვინაიდან კანონმდებელი მის განსაზღვრავს უკავშირებს ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენას. ისტორიიდან

გამომდინარე ყველასათვის თვალნათელი ხდება, რომ საქართველოს გარკვეული ტერიტორია ოკუპირებულია, შესაბამისად სწორედ ამ ერთეულებზე საქართველოს იურისდიქცია არ ვრცელდება. უამრავი მოსაზრება არსებობს იმასთან დაკავშირებით, თუ რომელი ფორმა იქნება საქართველოსთვის ყველაზე ხელსაყრელი და გამოყენებაუნარიანი. გარკვეული ნაწილი თვლის, რომ ფედერაცია მცირე ტერიტორიიდან გამომდინარე სახიფათოა, ნაწილი კი უნიტარიზმის წინააღმდეგია, ზოგი კი რეგიონულს აკრიტიკებს. ნაშრომის ერთ-ერთი მთავარი მიზანი სწორედაც, რომ ამ პრობლემური ხასიათის წარმოჩენაა.

გარდახსენებულისა, ნაშრომში განხილული იქნება თითოეული ტერიტორიული მოწყობის ფორმა, მათი არსი და მახასიათებლები, დადებითი თუ უარყოფითი მხარეები, რომლებიც მორგებული იქნება საქართველოს რეალობასთან და წარმოჩენილი ავტორისეული ხედვით, თვალნათელი გახდება თუ რომელი არის საქართველოსთვის ოპტიმალური საშუალება.

საკვანძო სიტყვები: ტერიტორიული მოწყობის ფორმა, კერტიკალური მოწყობა, ფედერალიზმი, უნიტარიზმი, რეგიონალიზმი, ტერიტორიული ერთეულები.

Abstract

According to Article 7, Part 4 of the Constitution of Georgia: "The territorial state arrangement of Georgia will be revised by the constitutional law of Georgia, based on the principle of separation of powers, after the full restoration of Georgian jurisdiction over the entire territory of the country."

According to the Montevideo Convention of 1933, the state should be characterized by four features, one of which is the territory and the form of its organization. It refers to the vertical arrangement of the state territory, which means the totality of the space over which its sovereignty extends.

The form of territorial organization in each state is determined individually, and it is regulated in the constitutions of the same states. This shows the state borders, constituent parts of the country, where the geographical area of the government's activity extends.

In general, several forms of territorial organization are recognized: federal, unitary, and regional. Each one has its own characteristic definition.

The form of federal territorial arrangement implies state formations within the state and unification in one state.

The form of unitary territorial arrangement is relatively simple. In such an arrangement, the territory of the state is divided into administrative-territorial units, within which local self-government is carried out.

As for regional, in this case, all regions of the state have been granted the status of territorial autonomy. The form of organization of the regional territory is similar to unitarism and federalism in certain features, although its existence is completely independent.

The form of territorial organization in Georgia has always been a subject of discussion. However, due to certain reasons, it has not been determined until now, since the legislator determines it and connects it with the restoration of the country's territorial integrity. Based on history, it becomes clear to everyone that certain territories of Georgia is occupied; Therefore, Georgia's jurisdiction does not extend to these units. There are many opinions regarding which form will be the most convenient and usable for Georgia. Some believe that the federation is dangerous due to its small territory, some are against unitarism, and others criticize regionalism. One of the main goals of the work is to present this problematic nature.

In addition to the above mentioned, the paper will discuss the form of each territorial arrangement, their essence and characteristics, advantages and disadvantages, which will be adapted to the reality of Georgia and presented by the author's vision, it will become clear which is the optimal way for Georgia.

Key words: form of territorial arrangement, vertical arrangement, federalism, unitarism, regionalism, territorial units.

შესავალი

სახელმწიფო ხელისუფლების დაბალანსებისა და სწორი ფუნქციონირებისათვის მნიშვნელოვანია სწორი ტერიტორიული მოწყობის ფორმის განსაზღვრა, რომელიც რეგულირებულია კონსტიტუციებით. ხსენებული ხელისუფლების ვერტიკალურ სტრუქტურას გადმოსცემს (გონაშვილი ვასილი და სხვანი., შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, 2016, გვ.149.).

ტერიტორიული მოწყობის ფორმის განსაზღვრა სახელმწიფოთა ფუნქციონირებისათვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი განმაპირობებელია, ვინაიდან სწორედ აღნიშნულზეა დამოკიდებული სახელმწიფოს მართვის სადავეები. მაშინ, როდესაც სახელმწიფოში ტერიტორიული მოწყობის ფორმა არ არის განსაზღვრული, წარმოშობილია უამრავი პრობლემა, რომელთა გადაწყვეტაც საკმაოდ რთულ პირობებთანაა დაკავშირებული.

ტერიტორიული მოწყობის ფორმა მმართველობის ფორმასთან ერთად განსაზღვრავს ძალაუფლების დეცენტრალიზაციის ხარისხს, რომელიც გულისხმობს ცალკეული ტერიტორიული ერთეულებისთვის მინიჭებულ უფლებას, თავად განსაზღვრონ საკუთარი საქმიანობა. მათი უფლებამოსილება დამოკიდებულია სახელმწიფოს ტერიტორიული მოწყობის ფორმაზე, რომელიც არსებობს სამი ფორმის: ფედერაციული, უნიტარული, რეგიონული.

ფედერაციული მოწყობა, რომელიც ყველაზე დემოკრატიულ ფორმადაა მიჩნეული, გულისხმობს სახელმწიფოს ტერიტორიაზე სახელმწიფოებრივ წარმონაქმნებს (გეგენავა გ., და სხვანი., საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი., (მეოთხე გამოცემა), 2016, გვ.122.). ფედერაციულად მოწყობილი სახელმწიფო - ეს ისეთი სახელმწიფოს მოწყობაა, როდესაც მმართველობითი ფუნქციები განაწილებულია ცენტრალურ, ფედერალურ ხელისუფლებასა და ფედერაციის რეგიონალურ სუბიექტებს შორის (ლორთქიფანიძე ვ.,

ქვეყნის ფედერაციული მოწყობა, 1999, გვ.9.). ამ დროს ტერიტორიულ ერთეულებს გააჩნიათ ავტონომია, აქვთ საკუთარი კონსტიტუცია, კანონმდებლობა, მართლმსაჯულება და სხვ.

უნიტარული ტერიტორიული მოწყობა, საკმაოდ მარტივ ფორმადაა მიჩნეული, რომელიც გულისხმობს სახელმწიფო ტერიტორიული ერთეულებზე ადგილობრივი თვითმმართველობის ფორმირებას. ქვეყნის შემადგენელი ნაწილები წარმოადგენენ ცენტრალური ხელისუფლების ორგანოების რეგიონალურ ქვეგანაყოფებს.

რეგიონული მოწყობა თავისი არსით და ძალის განსაღვრის მიხედვით წააგავს უნიტარულსა და ფედერაციულ ფორმებს, თუმცა მათგან მაინც განსხვავებულია. ამ დროს მოქმედებს დეცენტრალიზაციის მაღალი ხარისხი და ქვეყნის ყველა რეგიონს ტერიტორიული ავტონომიის სტატუსი აქვს მინიჭებული.

კანონმდებელი საქართველოს ტერიტორიული მოწყობის ფორმის განსაზღვრას უკავშირებს ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენას. საინტერესოა თუ რომელი მათგანი იქნება საქართველოსთვის ყველაზე ხელსაყრელი. შესამისად, ნაშრომის შემდეგ ეტაპზე დეტალურად იქნება განხილული თითოეული ტერიტორიული მოწყობის ფორმის რეგულირება საქართველოში, თითოეულ საკითხთან დაკავშირებით კი წარმოდგენილი იქნება ავტორისეული ხედვები და დამოკიდებულებები. ლოგიკურია, რომ თითოეულ ტერიტორიული მოწყობის ფორმას თავისი დადებითი და უარყოფითი მხარეები აქვს, შესაბამისად საქართველოს ჭრილში აღნიშნულიც განხილული იქნება.

ტერიტორიული მოწყობის ფორმის განსაზღვრის საწყისები საქართველოში

საქართველოში ტერიტორიული მოწყობის ფორმის დადგენის საკითხი ყოველთვის სადავო იყო. საკითხი კი განსაკუთრებით გამწვავდა 1991 წელს, როდესაც საქართველო საბჭოური ოკუპაციისგან გათავისუფლდა. მიუხედავად იმისა, რომ ტერიტორიული მოწყობის ფორმის განსაზღვრის საკითხი ძველთაგანვე კონსტიტუციით იყო რეგულირებული, იურისპრუდენციაში აზრთა სხვადასხვაობა ისევ აქტუალურია. ეს კი ხშირ შემთხვევაში გამოწვეულია იურისდიქციის მოქმედების არეალის გაურკვევლობით.

1995 წლის კონსტიტუციის მიხედვითაც კი ტერიტორიული მოწყობის საკითხი ღიად იყო დატოვებული. თუმცა სახელმწიფოს ტერიტორია განისაზღვრა 1991 წლის 21 დეკემბრის მდგომარეობით. პირველ რედაქციაში გადმოცემული იყო, რომ სახელმწიფოს ტერიტორიულ-სახელმწიფოებრივი მოწყობა ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე იურისდიქციის სრულად აღდგენის შემდგომ განისაზღვრებოდა. საინტერესოა, რატომ იქნა ტერიტორიული მოწყობის საკითხი ღიად დატოვებული კანონმდებლის მიერ. იმდროინდელი საქართველოს მდგომარეობის გათვალისწინებით, ხელისუფლებაც უფრო თავისუფალი იქნებოდა, სოხუმისა და ცხინვალის სეპარატისტულ რეჟიმთან მოლაპარაკების გზით შემდგომში განესაზღვრა ამ რეგიონების სტატუსი საქართველოს შემადგენლობაში (ზეგარდელი ბ., საქართველოს კონსტიტუციური ცვლილებები ავტონომიური რესპუბლიკების სტატუსის,

უფლებამოსილებათა გამიჯვნისა და ტერიტორიული მოწყობის საკითხების განსაზღვრა-გადაწყვეტილების მცდელობის თვალსაზრისით. „სამართლის ჟურნალი“, N2, 2021, გვ.40.). სიტყვები „საქართველოს შემადგენლობაში“ გულისხმობს, რომ ამ ტერიტორიულ ერთეულებზეც უნდა გავრცელებულიყო სახელმწიფოს იურისდიქცია.

თუმცა საკითხის გადაწყვეტა მეტად რთული იყო ომიანობისა და საქართველოს დამარცხების გამო. მას შემდეგ, რაც საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირი დაიშალა, საქართველომ მიიღო სუვერენიტეტი. სწორედ აქედან იწყება კონფლიქტი აფხაზეთსა და საქართველოს შორის, ვინაიდან სეპარატისტების აზრით თუ საქართველოს სრული უფლება ჰქონდა საბჭოური იმპერიისგან გამოყოფის, აფხაზეთს, „მცირე იმპერიას“, რატომ არ შეიძლება ჰქონოდა იგივე უფლება? თუმცა საქართველო 20-იან წლებში საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირში თავის ავტონომიური რესპუბლიკებიანად და ოლქიანად შევიდა, რაც ასახულ იქნა საბჭოთა კავშირის კონსტიტუციაშიც. აქედან გამომდინარე ამავე კონსტიტუციით საქართველოს იმპერიიდან გასვლის უფლება ჰქონდა, როგორც სუვერენულ რესპუბლიკას და აფხაზეთს ან სხვა ავტონომიურ რესპუბლიკებს გასვლის უფლება არასდროს ჰქონიათ. მაგრამ იმავე პერიოდში ბევრმა ავტონომიურმა წარმონაქმნმა გამოაცხადა თავი ავტონომიურ რესპუბლიკად და განაცხადა უარი ფედერალურ ბიუჯეტში გადასახედების შეტანაზე, ამავდროულად გამოაცხადა საკუთარი კანონების უზენაესობა რუსეთის ფედერაციის კანონებზე და გააკეთა დეკლარირება ფედერაციიდან ნებისმიერ დროს გასვლის უფლების შესახებ, რაც მაგალითი გახდა აფხაზეთისთვისაც (ლორთქიფანიძე ვ., ქვეყნის ფედერაციული მოწყობა, 1999, გვ.67.). აფხაზეთსაც მსგავსი ქმედება, რომ განეხორციელებინა, თავიანთ კანონმდებლობაში ჩაეწერათ მათ ტერიტორიაზე სუვერენიტეტის არსებობის შესახებ და დაეყენებინათ საქართველოს კანონმდებლობაზე ზემდგომად, სიტუაცია მეტად გაუარესდებოდა.

ავტორისეული ხედვით, სწორედ ამ ვითარებამ გამოიწვია საკითხის ღიად დატოვება, ვინაიდან ერთი მხრივ, კანონმდებელი კონსტიტუციაში ვერ გაწერდა, რომ აფხაზეთში იურისდიქცია ვრცელდებოდა, რადგან საქართველოს ეს ტერიტორია დაკარგული ჰქონდა, და მეორე მხრივ, ვერ გაწერდა, რომ იურისდიქცია არ ვრცელდებოდა, ვინაიდან ამით გამოჩნდებოდა, რომ თითქოსდა კანონმდებელი უშვებდა აფხაზეთის ტერიტორიის სრულად დაკარგვას.

გარდა ამისა, სახელმწიფოში სიტუაცია პოლიტიკურად თუ ეკონომიკურად არეული იყო, ვინაიდან ომის პარალელურად მიმდინარეობდა სამოქალაქო ომი. გაურკვეველი გახლდათ ქვეყნის მართვის საკითხი, რის გამოც მოლაპარაკებების წარმოება და საკითხის გადაწყვეტა ტერიტორიულ მთლიანობასთან დაკავშირებით გაჭირდებოდა. სწორედ ამითაა შესაძლებელი ავხსნათ ტერიტორიული მოწყობის ფორმის განუსაზღვრელობის საკითხი.

რაც შეეხება თანამედროვეობაში არსებულ პრობლემას, საკითხი ისევ ბუნდოვანია. მიუხედავად იმისა, რომ დიდი დროა გასული ხსენებულიდან, საქართველომ სრულიად მოიპოვა სუვერენიტეტი და მკაფიოდ განისაზღვრა საზღვრები, ტერიტორიული მოწყობის

ფორმა კონსტიტუციით მაინც არ გვაქვს დადგენილი. მე-20 საუკუნის პრობლემა გახლდათ თავად აფხაზების დამოკიდებულება დამოუკიდებელ ავტონომიურ რესპუბლიკად ჩამოყალიბებისა, ხოლო თანამედროვე - მათი ტერიტორიის ოკუპაცია.

2017-18 წლის საკონსტიტუციო ცვლილება ტერიტორიულ მოწყობასთან დაკავშირებით

2017-18 წლების საკონსტიტუციო ცვლილებებით კონსტიტუციაში ტერიტორიული მოწყობის საკითხი ცალკე, მე-7 მუხლით გამოიყო, რომელშიც ტერიტორიული მოწყობის საკითხზე საუბრობს მესამე პუნქტი. აქვე საყურადღებოა, ხსენებული საკითხის შინაარსობრივი ცვლილება. თუ წინანდელ რედაქციებში ტერიტორიული მოწყობის საკითხი განისაზღვრებოდა კონსტიტუციური კანონით ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე იურისდიქციის სრულად აღდგენის შემდეგ, დღევანდელი რედაქციით განსაზღვრის მაგივრად, სახელმწიფოებრივი მოწყობა გადაისინჯება კონსტიტუციური კანონით ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე იურისდიქციის სრულად აღდგენის შემდეგ. მიუხედავად იმისა, რომ საკითხი თითქოსდა გადაისინჯა და ჩამოყალიბდა კონსტიტუციით, თემის პრობლემატიკა აქტუალური რჩება და იურისპრუდენციაში ერთიანი მოსაზრება ოპტიმალურ ტერიტორიულ მოწყობის ფორმასთან დაკავშირებით არ არსებობს.

ამავდროულად, ახლად ჩამოყალიბებული მე-7 მუხლი განიხილავს საქართველოს უმაღლეს სახელმწიფო ორგანოთა განსაკუთრებულ გამგებლობას მიკუთვნებულ საკითხებს, აჭარისა და ავტონომიური რესპუბლიკის უფლებამოსილებებისა და მათი განხორციელების წესს, ადგილობრივი თვითმმართველობის სტატუსს, რომელთა უფლებამოსილებების გამიჯვნა ეფუძნება სუბსიდიარობის პრინციპს, და ანაკლიაში შექმნილი განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონის სამართლებრივი რეჟიმი.

თანამედროვე პრობლემატიკა

დეცენტრალიზაცია

ტერიტორიული მოწყობის ფორმის სწორად განსაზღვრისთვის პირველ რიგში უნდა განვიხილოთ რა პრობლემები არსებობს თანამედროვე საქართველოში უფლებამოსილებებთან დაკავშირებით, ვინაიდან ტერიტორიული მოწყობა გულისხმობს სახელმწიფო ხელისუფლების ვერტიკალურ დონეზე დანაწილებას.

პირველ რიგში, საყურადღებოა დეცენტრალიზაციის პრობლემა. სტატისტიკების დასკვნებისა და ექსპერტების მოსაზრებათა მიხედვით, საქართველოში დეცენტრალიზაციის ხარისხი საკმაოდ დაბალია. 2010 წელს ჩატარებული კვლევის თანახმად, საქართველო ევროპაში იმ ქვეყნების ჯგუფში აღმოჩნდა, სადაც ადგილობრივი ავტონომიის ხარისხი ყველაზე დაბალი იყო. კერძოდ, 39 ქვეყანაში 36-ე ადგილი დაიკავა. ამდენად

დეცენტრალიზაციის პოტენციური სიკეთეები მკვეთრად შესანიშნავი არ იყო (კახიძე ი., დეცენტრალიზაციის დილემა (ძირითადი კონცეფციები, პრაქტიკა და საქართველოს რეალობა), „სამართლის ჟურნალი“, N2., 2018, გვ.134.). აღნიშნულს კი მივყავართ სრულიად ცენტრალიზებულ უნიტარულ ტერიტორიულ მოწყობამდე, რომელიც ნაკლებად დემოკრატიული ფორმაა. თუმცა კონსტიტუციაში და საქართველოს ორგანულ კანონ „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსში“ განხორციელებული ცვლილებების შემდეგ ხელახლა განისაზღვრა უფლებამოსილებების დელეგირების საკითხი და გააფართოვა ადგილობრივი თვითმმართველობის კომპეტენციები.

დეცენტრალიზაციად ითვლება პროცესი, რა დროსაც პოლიტიკური, ადმინისტრაციული და ფისკალური უფლებამოსილებები დანაწილებულია ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულების კომპეტენციებში. მმართველობის ფორმა კი განსაზღვრავს დეცენტრალიზაციის ხარისხს. პოლიტიკური დეცენტრალიზაცია გულისხმობს ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების განსაზღვრას, ფორმირების წესის დადგენას და მათ სათანადო პოლიტიკური უფლებამოსილებებით აღჭურვას. ადმინისტრაციული დეცენტრალიზაცია მოიაზრებს ხელისუფლების დონეებს შორის კომპეტენციების გამიჯვნას, რაც გამოიხატება ცენტრალური ხელისუფლების მიერ ადგილობრივი თვითმმართველობისთვის უფლებამოსილებების გადაცემას. ეს გულისხმობს ადგილობრივი თვითმმართველობის მიერ რეგიონული მნიშვნელობის მქონე საკითხების ინდივიდუალურად და დამოუკიდებლად გადაწყვეტის შესაძლებლობას. ფისკალური დეცენტრალიზაცია გულისხმობს თვითმმართველი ერთეულების ხარჯების დაგეგმვაში დამოუკიდებლობას და შესაბამისი რესურსებით უზრუნველყოფას, ასევე შემოსავლების აკუმულირებას (პოლიტიკური ძალაუფლების დეცენტრალიზაცია: <https://gnomonwise.org/ge/publications/policy-papers/124>).

საქართველოში, როგორც ზემოთ იქნა აღნიშნული, დეცენტრალიზაციის პროცესი განხორციელებული ცვლილებებით პრაქტიკაში აისახა, მაგრამ ტერიტორიული მოწყობის ფორმისლიადდატოვებისსაკითხიმაინცბუნდოვნადტოვებსცენტრალურხელისუფლებასა და ადგილობრივ თვითმმართველობას შორის სამართლებრივ ურთიერთობას.

კონსტიტუციური კანონი

„აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უფლებამოსილებები და მათი განხორციელების წესი განისაზღვრება საქართველოს კონსტიტუციური კანონებით, რომლებიც საქართველოს კონსტიტუციის განუყოფელი ნაწილია.“ (საქართველოს კონსტიტუცია, მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილი, საქართველოს პარლამენტის უწყებები, N786, 24/08/1995, 31-33.).

ერთი შეხედვით, ხსენებული საკითხი პრობლემას არ წარმოადგენს, თუმცა კანონმდებლობაში მკაფიოდ ვხვდებით საკითხს, რომლის გადაჭრაც გართულებულია. საქართველოს კონსტიტუციასთან ერთად კანონმდებელს განხილული აქვს საქართველოს

კონსტიტუციური კანონი „აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკის სტატუსის შესახებ“, რომელშიც მაქსიმალურად უნდა იყოს გათვალისწინებული საქართველოს კონსტიტუციის დანაწესები. თუმცა სახელმწიფოში არ არსებობს კონსტიტუციური კანონი, რომელიც დაარეგულირებს აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსს. ავტონომიური რესპუბლიკის მამოძრავებელი ძალა კი აფხაზეთის კონსტიტუციისა და საქართველოს კონსტიტუციის თანხვედრაა. ხსენებული გამოწვეულია აფხაზეთის ტერიტორიის ოკუპაციით, რომელიც აქტიური პრობლემაა 2008 წლიდან.

მნიშვნელოვანია საკითხი განხილულ და დაკავშირებული იყოს ტერიტორიული მოწყობის ფორმებთან. სახელმწიფოში ნათლად რომ იყოს საკითხი გადაწყვეტილი და ღიად არ იყოს დატოვებული, კონსტიტუციურ კანონებთან დაკავშირებით მსგავსი პრობლემა არ შეიქმნებოდა, ვინაიდან კონსტიტუციით უშუალოდ გაწერილი იქნებოდა იურისდიქციის ფარგლები და საზღვრები.

ორპალატიანობა

საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე საქართველოს იურისდიქციის სრულად აღდგენის შემდეგ პარლამენტის შემადგენლობაში იქნება ორი პალატა: რესპუბლიკის საბჭო და სენატი. რესპუბლიკის საბჭო შედგება პროპორციული წესით არჩეული წევრებისგან. სენატი შედგება აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში, აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკასა და საქართველოს სხვა ტერიტორიულ ერთეულებში არჩეული წევრებისა და საქართველოს პრეზიდენტის მიერ დანიშნული 5 წევრისაგან (იქვე, 37-ე მუხლის 1-ელი ნაწილი.).

ორპალატიანი პარლამენტის საკითხი ყოველთვის განხილვის საგანი იყო საქართველოს ისტორიაში. თითოეული საკონსტიტუციო ცვლილების დროს დღის წესრიგში იდგა ბიკამერალიზმის ჩამოყალიბება, თუმცა ეს საკითხი ყოველთვის ღიად იყო დატოვებული, ისევე როგორც ტერიტორიული მოწყობის ფორმა. მიუხედავად იმისა, რომ ბიკამერალიზმს ჰყავს უამრავი მომხრე და მოწინააღმდეგე, ავტორისეული ხედვით ის ერთ-ერთი დადებითი ნაწილი შეიძლება იყოს საქართველოსთვის. თუმცა, ამისთვის აუცილებელია მისი ფუნქციონირების საკითხი სწორად და ზუსტად იყოს ჩამოყალიბებული.

ერთ-ერთი დადებითი მხარე ორპალატიანი პარლამენტისა, კონტროლის უფრო მაღალი ხარისხია, რომლითაც შესაძლებელი გახდება პარლამენტის უფლებამოსილებების უკეთ შესრულებისა და თუნდაც საკანონმდებლო სისტემის მყარად ჩამოყალიბებისა.

თუმცა ბიკამერალიზმის ჩამოყალიბების ერთ-ერთი მთავარი ხელშემშლელი ტერიტორიული მოწყობის ფორმის განუსაზღვრელობაა. მარტივ, საქართველოს მსგავს პატარა სახელმწიფოში, რომელშიც ტერიტორიული მთლიანობის პრობლემა გადასაწყვეტია, ორპალატიანობის დატვირთვა შემცირებულია (გონაშვილი ვ. და სხვანი., საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი., 2020, გვ.205.). ასეთი მოსაზრება აქვთ ერთპალატიანობის მომხრეებს და შესაბამისად ნათლადაცაა ნაჩვენები, რომ სწორედ ესაა

დამაბრკოლებელი ბიკამერალიზმისა.

ბიკამერალიზმის მოქმედება, ისეთ პატარა სახელმწიფოში, როგორცაა საქართველო, რთული იქნება, თუმცა მისი დადებითი ფაქტორებიდან გამომდინარე, ხსენებული პრობლემაც დაძლეული იქნება. მთავარი რაც მისი ჩამოყალიბებისთვისაა საჭირო, ტერიტორიული მოწყობის ფორმის განსაზღვრაა.

აქედან გამომდინარე, ძლიერი და დემოკრატიული სახელმწიფოს ჩამოყალიბებისთვის ორპალატიანი პარლამენტი საუკეთესო გზაა, რისთვის უნდა გადაწყდეს ის მნიშვნელოვანი პრობლემა, რომელიც ნაშრომში დეტალურადაა განხილული.

ოპტიმალური გადაწყვეტილება

ფედერალიზმი

საზოგადოდ, ფედერალიზმი ერთ-ერთ ყველაზე დემოკრატიულ ფორმადაა განხილული, რის გამოც შესაძლებელია მსჯელობა იმის თაობაზე, იქნება თუ არა ის საუკეთესო ვარიანტი საქართველოს განვითარებისთვის. ერთი შეხედვით დემოკრატიულ ფორმას უამრავი დადებითი და უარყოფითი მხარეები აქვს, რომელთა გათვალისწინებაც პრიორიტეტულია.

ფედერაციული მოწყობა გულისხმობს სახელმწიფოს ტერიტორიაზე სახელმწიფოებრივ წარმონაქმნებს, რომელიც შედეგიანად ფუნქციონირებს ისეთ ძლიერ სახელმწიფოებში, როგორცაა მაგალითად, ამერიკის შეერთებული შტატები. ერთი მხრივ, ფედერალიზმის სახელმწიფოს შიგნით განხორციელებული ქმედებების კონტროლი უფრო მეტად იოლი ხდება, რაც ხელს უწყობს სახელმწიფოს მართვის უკეთ წარმართვას. ლოგიკურია, 333.3 მილიონიან მოსახლეობის კონტროლი ფედერალიზმით უფრო მარტივი იქნება, ვიდრე უნიტარიზმით. თავისთავად შესაძლებელია უნიტარიზმი ისეთ ფართობითა და მოსახლეობით დიდ სახელმწიფოებში გამოიყენებოდეს, როგორც ამერიკის შეერთებული შტატებია, მაგრამ სახელმწიფოს სწორი ფუნქციონირებისათვის ფედერაცია ერთ-ერთი საუკეთესო გზაა.

ფედერალიზმი - ესაა საშუალება, რომლითაც შესაძლებელია განსხვავებული ინტერესის, რელიგიის, შეხედულებების ადამიანთა ერთად თანაცხოვრება. საზოგადოდ ეთნიკური უმცირესობების გამო დავა ყოველთვის აქტუალური საკითხია და ყოველთვის დიდ პრობლემას წარმოადგენდა. ფედერალური სახელმწიფოები კი განსაზღვრული ტერიტორიული მოწყობის ფორმით ცდილობენ წარმოშობილი საფრთხე მაქსიმალურად აღმოფხვრან, რაც სოციალური სახელმწიფოს პრინციპსაც მიეწერება.

ფედერალური მოდელი გამორიცხავს უფლებამოსილებათა თავმოყრას ერთ რომელიმე ცენტრში. იგი ფედერაციის სუბიექტებს უტოვებს დამოუკიდებელი მოქმედების ფართო შესაძლებლობებს, მათი ინტერესებისა და სურვილების გათვალისწინებით კონფლიქტურ სიტუაციას რამდენადმე ანეიტრალებს, ამასთან, აღნიშნული პრობლემის გადაჭრის ეს გზა

გამორიცხავს კონფლიქტების ძალადობით ჩახშობის შესაძლებლობას და იმავდროულად იცავს სახელმწიფოს ერთიანობას (ხუბუა გ., ფედერალიზმი, როგორც ნორმატიული პრინციპი და პოლიტიკური წესრიგი, 2000, გვ.156.).

გარდა დაკვებისა, მნიშვნელოვანია განხილულ იქნეს ეთნიკურ უმცირესობათა კულტურა, წეს-ჩვეულებები, რელიგია და სხვ. როგორც ცნობილია, საქართველოში მრავლადაა ეთნიკური უმცირესობა, შესაბამისად მართებული იქნებოდა მათი ინტერესების გათვალისწინებაც და ამის გამო ფედერალიზმის ჩამოყალიბება, რათა ქვეყნის შიგნით დაცული ყოფილიყო, როგორც საქართველოს მოქალაქეთა უფლებების დაცვა და ინტერესების გათვალისწინება, ისე ეთნიკურ უმცირესობათა.

მსგავსი პრობლემების გადაჭრის მიზნით უამრავმა სახელმწიფომ არჩია ტერიტორიული მოწყობის ფორმად ფედერალიზმი და მათ შორის ერთ-ერთი ბოსნია და ჰერცეგოვინა იყო. 1991-1992 წლებში იუგოსლავიის დაშლას მოჰყვა 5 ახალი სახელმწიფოს შექმნა: სლოვენია, ხორვატია, მაკედონია, ბოსნია და ჰერცეგოვინა და იუგოსლავიის ფედერაციული სახელმწიფო. სახელმწიფოში წარმოშობილი კონფლიქტების აღმოსაფხვრელად ის ჩამოყალიბდა, როგორც ფედერაციული სახელმწიფო. მიუხედავად იმისა, რომ მეცნიერთა ნაწილი მას სახელმწიფოთა კავშირად ან კონფედერაციად აღიქვამს, ის მაინც ფედერალურ სახელმწიფოდაა მიჩნეული (მარგიშვილი ლ., სახელმწიფოს ტერიტორიული ორგანიზაცია - კონფლიქტების დაძლევის გზა თუ ეროვნული თვითგარმოკვევის ფორმა, „სამართლის ჟურნალი“, N1, 2016, 216-218.).

უნიტარიზმიდან ფედერალიზმზე გადასვლის თვალნათელი მაგალითია ბელგია, რაც ასევე გამოწვეულია სახელმწიფოს ტერიტორიაზე წარმოშობილი დაპირისპირების აღმოსაფხვრელად. დაპირისპირება კი გამოწვეული იყო ქვეყანაში მცხოვრებ ორ უძველეს ერს - ვალონებსა და ფლამინდებს - შორის გამწვავებული ეროვნული საკითხები (იქვე, გვ.221.). ასეთი გადაწყვეტილებით კი ბელგიამ შეძლო სახელმწიფოს მულტიეთნიკური და მულტიკულტურული ხასიათიდან გამომდინარე წარმოშობილი პრობლემების განეიტრალება და უკეთესი სახელმწიფოებრიობის ჩამოყალიბება.

ერთი შეხედვით, თითქოს ფედერალიზმის ჩამოყალიბება გავრცელებულ პრობლემებს აღმოფხვრის, თუმცა აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნას ხელისუფლებაში დავის წარმოშობა. შესაძლებელია ამ ტერიტორიული მოწყობის ფორმით დავა შეწყდეს საზოგადოებაში, მაგრამ გაუარესდეს ხელისუფლებაში. განსხვავებულ ფედერაციის სუბიექტთა და უამრავი ცენტრის არსებობა აუცილებლად დანერგავს „ბზარს“ სახელმწიფოს განვითარებაში. მსგავსი დავა წარმოიშვა საქართველოში ჯერ კიდევ 1992 წელს, როცა აფხაზეთმა მოითხოვა რუსეთის შემადგენლობაში შესვლა. ზემოთ ხსენებული პრაქტიკიდან გამომდინარე, შესაძლებელია ეს კონფლიქტი ფედერალური სახელმწიფოს ჩასახვის საწინდარი ყოფილიყო. გამოვიდოდა ისე, რომ აფხაზეთის ტერიტორია შენარჩუნდებოდა, თუმცა დაპირისპირება ჩახშობილ იქნებოდა. საზოგადოდ, ხელისუფლებაში დავა გაცილებით უფრო რთულია, ვიდრე საზოგადოებაში, რადგან

აღნიშნული უფრო მეტად უთხრის ძირს საქართველოს მომავალს. საკითხის გადაწყვეტა და არსებული პრობლემის გადაჭრა ცხადია გართულებული იქნება. ამას ემატება ისტორიული წარსულიც, რომლის მიხედვითაც, საქართველოში ფედერალური ტერიტორიული მოწყობის ფორმის განსაზღვრა დაკავშირებულია სეპარატიზმის გაღვივების რისკებთან. გარდა ამისა, ამ ეტაპისთვის აფხაზეთში იურისდიქციის აღდგენის შემთხვევაში, ფედერალიზმად ჩამოყალიბება მაინც გაჭირდება, ვინაიდან აღნიშნული უამრავ რესურსსა და ძალისხმევასთანაა დაკავშირებული. შესაბამისად გამოდის, რომ ფედერალიზმი საქართველოს განვითარებისთვის და წინსვლისთვის ხელსაყრელი არ იქნება.

უნიტარიზმი

„უნიტარიზმი“ ლათინური სიტყვაა და ნიშნავს ერთობას. ამ ტიპის ტერიტორიული მოწყობისას სახელმწიფოს მართავს ცენტრალური ხელისუფლება, ხოლო ტერიტორია დაყოფილია ადმინისტრაციულ ერთეულებად. უნიტარიზმისთვის დამახასიათებელია ერთიანი კანონმდებლობისა და კონსტიტუციის მოქმედება, ერთიანი მოქალაქეობა, ერთიანი სახელმწიფო სისტემა, ერთიანი მართმსაჯულება. იმის მიხედვით, თუ რა მოცულობის უფლებამოსილებები აქვთ ადმინისტრაციულ ტერიტორიულ ერთეულებს გამოყოფენ სამი სახის უნიტარულ სახელმწიფოს: სრულიად ცენტრალიზებული, შედარებით დეცენტრალიზებული და დეცენტრალიზებული.

სრულიად ცენტრალიზებული ტერიტორიული მოწყობის შემთხვევაში ტერიტორიულ ერთეულს მართავს ცენტრიდან დანიშნული მოხელე, ხოლო არჩევითი ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანო არ არსებობს.

შედარებითი დეცენტრალიზებულის დროს ტერიტორიულ ერთეულს, როგორც ცენტრალური ადმინისტრაციული ერთეულისგან დანიშნული მოხელე, ისე ხალხის მიერ არჩეული მუნიციპალური ორგანოები მართავენ. აღნიშნული მოდელი დემოკრატიულად მაინც არ განიხილება, ვინაიდან ხალხის მიერ არჩეულ და ცენტრალური ხელისუფლების მიერ დანიშნული მოხელეების უფლებამოსილებებს შორის დისბალანსი ფიგურირებს. მაგალითისთვის განვიხილოთ საფრანგეთი, სადაც არსებობს უშუალოდ მოსახლეობის მიერ არჩეული მუნიციპალური ორგანოები - დეპარტამენტის საბჭოები. თუმცა მათი კომპეტენცია საგრძნობლად შეზღუდულია და სამთავრობო ემისრები სარგებლობენ როგორც ადმინისტრაციული უფლებამოსილებებით, ისე მუნიციპალური საქმიანობით.

ამ პრაქტიკას უკავშირდება საქართველოში არსებული რწმუნებულის ინსტიტუტი. სახელმწიფო რწმუნებული არის საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრულ საქართველოსადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულების ტერიტორიაზე მთავრობის წარმომადგენელი, რომელსაც თანამდებობაზე ნიშნავს და ათავისუფლებს მთავრობა (საქართველოს კანონი „საქართველოს მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილებისა და საქმიანობის წესის შესახებ“, 271, მე-2 ნაწილი, სსმ, 3, 13/02/2004.). რწმუნებულები მთავრობის

დავალების შემთხვევაში კოორდინაციას უწევს სამინისტროების ტერიტორიულ ორგანოთა საქმიანობას და ადგილობრივი თვითმმართველობის რეფორმების განხორციელებას. ანუ ცენტრალური ხელისუფლების ნებართვით მათ აქვთ უფლება მონაწილეობა მიიღონ ადგილობრივი თვითმმართველობის საქმიანობაში.

მიუხედავად იმისა, რომ ცენტრალური ხელისუფლების მიერ დანიშნული მოხელეების არსებობისას განიხილება სახელმწიფოში შედარებით დეცენტრალიზებული ფორმის არსებობა, სხვანაირი პრაქტიკა ვრცელდება საქართველოში. როგორც უკვე ითქვა, შედარებით დეცენტრალიზებული ფორმისას სახელმწიფოს მოხელეებს აქვთ უფლება ჩაერიონ ადგილობრივი ტერიტორიული ერთეულის წარმომადგენლობითი ორგანოს საქმიანობაში. ხოლო საქართველოში რწმუნებულები მხოლოდ ორგანიზებას უწვენ თვითმმართველობის მიერ მიღებული რეფორმების განხორციელებას. შესაბამისად, თვითმმართველობასა და მთავრობას შორის დაჭერილია ოქროს შუალედი და ერთმანეთის კომპეტენციებში უხეშად არ ერევიან.

რაც შეეხება დეცენტრალიზებულს, ამ დროს ცენტრის როლი ტერიტორიული ერთეულის მართვის პროცესში მინიმალურია და შემოიფარდგლება თითქმის მხოლოდ ფინანსების განსაზღვრით, ხოლო მართვა ადგილობრივი ხელისუფლების არჩევითი ორგანოს ხელშია. დღესდღეობით საქართველოს ტერიტორია დაყოფილია მუნიციპალიტეტებად, სადაც ხორციელდება ადგილობრივი თვითმმართველობა.

გამომდინარე იქიდან, რომ საქართველოში ჭარბობს ეთნიკური უმცირესობათა საზოგადოებრივი ჯგუფები, ტერიტორიულ ერთეულებში წარმოიქმნება მეტი პრობლემა მათი ცხოვრების პირობებსა და უფლებებთან დაკავშირებით. კონკრეტულ ტერიტორიულ ერთეულში ხსენებული საკითხი მათი წარმომადგენლობითი ორგანოს გადასაწყვეტია, ვინაიდან წარმომადგენელს უფრო მეტი ინფორმაცია აქვს იმასთან დაკავშირებით თუ როგორი სახის პრობლემებია იმ ტერიტორიულ ერთეულში.

ავტორისეული ხედვით, საქართველოს კულტურული სიჭრელიდან და ტრადიციებიდან გამომდინარე ოპტიმალურია დეცენტრალიზებული უნიტარიზმი, ვინაიდან ადგილობრივი მოსახლეობის რიგებიდან არჩეული ადამიანების მიერ დაკომპლექტებული არჩევითი ორგანო მარტივად გადაჭრის მუნიციპალიტეტში არსებულ პრობლემებს.

არ არის გასაზიარებელი მოსაზრება, რომ საქართველის ტერიტორიის სიმცირის გამო, არ არსებობს საჭიროება ადგილობრივი არჩევითი ორგანოს არსებობისა, რადგან ხსენებული გამორიცხავს ხალხის ინტერესების მაქსიმალურ გათვალისწინებას. რაც უფრო დელეგირებულია უფლებამოსილებები, მით უფრო პროდუქტიული ხდება სახელმწიფო ორგანოების მუშაობა და შესაბამისად გათვალისწინებულია ხალხის ინტერესები.

უნიტარიზმის ერთ-ერთი დადებითი მხარეა გადაწყვეტილების მიღების სიმარტივე. ფედერალიზმისგან განსხვავებით, როგორც წესი, ცენტრალურ ხელისუფლებას ტერიტორიულ ერთეულებთან არ უწევთ საკითხების განხილვა და გადაწყვეტილების

მიღება.

უნიტარული სახელმწიფოს ერთ-ერთი მთავარი რისკი ძალაუფლების უზურპაციაა, რომელიც მეტად მარტივია ცენტრალიზებული უნიტარიზმის პირობებში. დეცენტრალიზებული უნიტარიზმისას ამ რისკებისგან სახელმწიფო დაზღვეულია, ვინაიდან დემოკრატიულ სახელმწიფოში არამარტო სახელმწიფოს წარმომადგენლობით ორგანოს, არამედ ადგილობრივ არჩევით ორგანოსაც ამომრჩევლები აკომპლექტებენ. გარდა ამისა, ფედერალიზმის პირობებში რაიმე კონკრეტული პირობის გადაჭრა უფრო გართულებულია, ვინაიდან განხილვაში უფრო მეტი ადამიანი იღებს მონაწილეობას. შესაბამისად გათვალისწინებულია როგორც უმრავლესობის, ისე უმცირესობის აზრი, რაც ხელს უწყობს დემოკრატიული სახელმწიფოს პრინციპის უკეთ განვითარებასა და ჩამოყალიბებას. რაც შეეხება უნიტარიზმს, იქედან გამომდინარე, რომ სახელმწიფო ერთიანია და ხშირ შემთხვევაში არ არსებობს სხვადასხვა ავტონომიური ერთეულები, გადაწყვეტილებები მიიღება მარტივია, თუმცა ეს ეყრდნობა უმრავლესობათა ინტერესების გათვალისწინებას.

ასევე, გამოყოფენ უნიტარიზმის სამ სახეს: მარტივს, რთულსა და უმარტივესს.

მარტივია, როდესაც სახელმწიფო ადმინისტრაციულ ტერიტორიულ ერთეულებად იყოფა. რთულია, როდესაც სახელმწიფოს შემადგენლობაში არსებობს ავტონომიური ერთეულები. ისინი, განსხვავებით ფედერალური მოწყობის სუბიექტებისგან, პოლიტიკური დამოუკიდებლობით ნაკლებად სარგებლობენ. უმარტივესის დეფინიცია კი ზემოთხსენებულ ჩამონათვალს უკავშირდება. არსებობს ორი სახე: ცენტრალიზებული და დეცენტრალიზებული, რომელიც განისაზღვრება უფლებამოსილებათა გადანაწილების ხარისხის მიხედვით.

საქართველოში იურისდიქციის აღდგენის შემდეგ, იარსებებს ორი ავტონომიური ერთეული, აჭარისა და აფხაზეთის, რომელიც მიუთითებს ტერიტორიული მოწყობის რთულ უნიტარულ ფორმაზე. ხოლო რაც შეეხება კომპეტენციების დანაწილებას, იქნება დეცენტრალიზებული, მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს რწმუნებულის ინსტიტუტი, ვინაიდან მას რეალურად არ აქვს უფლება ჩაერიოს ადგილობრივი თვითმმართველობის რეფორმების მიღებაში.

რეგიონალიზმი

რეგიონალიზმი ლათინური სიტყვაა და ნიშნავს მართვას. ერთი შეხედვით თითქოს რეგიონული ტერიტორიული მოწყობის ფორმა არსითა და ნიშნებით წააგავს როგორც ფედერალიზმს, ისე უნიტარიზმს, მაგრამ საქართველოში დამოუკიდებელი ტერიტორიული მოწყობის ფორმაა, რომელიც შექმნილია უნიტარიზმისა და ფედერალიზმის დადებითი მხარეების შერწყმის საფუძველზე (ცანავა ლ., რეგიონალიზმი, როგორც სახელმწიფოს ტერიტორიული ორგანიზაციის ფორმა, „სამართლის ჟურნალი“ N2., 2012, გვ.34.). ის

მხოლოდ მხოლოდ რამდენიმე სახელმწიფოშია განსაზღვრული, მაგალითად იტალიასა და ესპანეთში. საზოგადოდ, რეგიონალიზმი ემსახურება ქვეყნის დეცენტრალიზაციას, მიუხედავად იმისა, რომ რეგიონი შესაძლოა განმარტებულ იქნეს, როგორც პატარა სახელმწიფო, ის არაა მიმართული სეპარატიზმისაკენ.

რეგიონალური მთავრობის მეთაური აღჭურვილია ორმაგი წარმომადგენლობით, არის სახელმწიფოს წარმომადგენელი რეგიონში, და რეგიონის წარმომადგენელი საერთო-სახელმწიფო დონეზე (იქვე, გვ.36).

ვინაიდან და რადგანაც, რეგიონალიზმი ფედერალიზმისა და უნიტარიზმის შერწყმისგანაა ნაწარმოები, შესაბამისად სახელმწიფოს მართვისა და კომპეტენციების მიხედვით მასაც უამრავი დადებითი და უარყოფითი მხარე აქვს. აღსანიშნავია რეგიონალიზმისთვის დამახასიათებელი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი თვისება: თუ სახელმწიფო ტერიტორიული მოწყობის ფორმად განსაზღვრავს რეგიონალიზმს, არ უნდა არსებობდეს ავტონომიური ერთეულები. რეალურად არ არსებობს პრაქტიკა იმისა, რომ რეგიონული სახელმწიფოები მოიცავდეს ავტონომიურ რესპუბლიკებს, რის გამოც საკითხი ბუნდოვანია. თუმცა თუ რეგიონული მოწყობის სახელმწიფოში ყველა ადმინისტრაციულ ერთეულს ავტონომიის სტატუსი აქვს მინიჭებული, გამოდის, რომ საქართველოში უნდა გაუქმდეს აჭარისა და აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკები და შეიქმნას ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული სტატუსით განსაზღვრული ერთეული. ხსენებული კი თავისთავად დაკავშირებულია დიდ პრობლემასთან და სირთულეებთან. ავტორისეული ხედვით, რომ არა ასეთი დანაწესი საქართველოსთვის იდეალური გამოსავალი იქნებოდა რეგიონული ტერიტორიული მოწყობის ფორმის გამოყენება, თუმცა ვინაიდან საქართველოს ტერიტორიაზე არსებობს როგორც აფხაზეთის, ისე აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკები, რეგიონალიზმის გამოყენება შეუძლებელი ხდება.

დასკვნა

მიუხედავად იმისა, რომ ტერიტორიული მოწყობის ფორმის განსაზღვრასთან დაკავშირებით არ არსებობს ერთიანი მოსაზრება, ავტორისეული ხედვით, წარმოშობილი მდგომარეობიდან გამომდინარე ყველაზე ოპტიმალური ვარიანტი საქართველოსთვის რთული უნიტარიზმია. როგორც უკვე იქნა ნახსენები, გარკვეულ მიზეზთა გამო შეუძლებელია რეგიონალიზმის გამოყენება. სხვა ტერიტორიული მოწყობის ფორმები კი საქართველოსთვის არც პოლიტიკური და არც ეკონომიკური თვალსაზრისით არ არის ხელსაყრელი.

დავის მიუხედავად, ტერიტორიული მოწყობის ფორმის განსაზღვრის საკითხი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანია და აუცილებელია დადგეს მისი დროზე ადრე გადაწყვეტის წინადადება. ტერიტორიული მოწყობის ფორმის განუსაზღვრელობა უამრავ პრობლემასა და დავასთან არის დაკავშირებული, რასაც ვხვდებით საერთაშორისო ურთიერთობებისა და სახელმწიფოს შიგნით წარმოებულ ურთიერთობების დროს. ფორმის განსაზღვრით

შესაძლებელი იქნება უფრო მყარი სახელმწიფოს შექმნა, რომელსაც უფრო მარტივად და ძლიერად შეექმნება შესაძლებლობა თავისუფლად აწარმოოს პოლიტიკა. თუ ტერიტორიული მოწყობის ფორმა არ იქნება განსაზღვრული, საკითხი ისევ ბუნდოვანი იქნება და პრობლემები, რომლებიც დღეს არსებობს ამ საკითხთან დაკავშირებით სამარადისოდ დარჩება.

პრობლემის გადაჭრისთვის კი თავისთავად საჭიროა იურისდიქციის აღდგენა და კანონმდებლის მაქსიმალური ჩართულობა პრობლემატიკის აღმოფხვრისთვის. მისი ჩაურევლობის შემთხვევაში კი უფრო გაღვივდება შესაძლო საფრთხეები.

გამოყენებული ლიტერატურა

საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს პარლამენტის უწყებები, N786, 24/08/1995, 31-33.

საქართველოს კანონი „საქართველოს მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილებისა და საქმიანობის წესის შესახებ“, 271, მე-2 ნაწილი, სსმ, 3, 13/02/2004.

გეგენავა გ., ქანთარია ბ., ცანავა ლ., თევზაძე თ., მაჭარაძე ზ., ჯავახიშვილი პ., ერქვანია თ., პაპაშვილი თ., საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, მეოთხე გამოცემა, თბ., 2016.

გონაშვილი ვ., ერემაძე ქ., თევდორაშვილი გ., კახიანი გ., კვერენჩხილაძე გ., ჭილაძე ნ., შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, თბ., 2016.

გონაშვილი ვ., თევდორაშვილი გ., კახიანი გ., კახიძე ი., კვერენჩხილაძე გ., ჭილაძე ნ., საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, თბ., 2020.

ზეგარდელი ბ., საქართველოს კონსტიტუციური ცვლილებები ავტონომიური რესპუბლიკების სტატუსის, უფლებამოსილებათა გამიჯვნისა და ტერიტორიული მოწყობის საკითხების განსაზღვრა-გადაწყვეტილების მცდელობის თვალსაზრისით. „სამართლის ჟურნალი“, N2, 2021.

კახიძე ი., დეცენტრალიზაციის დილემა (ძირითადი კონცეფციები, პრაქტიკა და საქართველოს რეალობა), „სამართლის ჟურნალი“, N2., 2018.

ლორთქიფანიძე ვ., ქვეყნის ფედერაციული მოწყობა, თბ., 1999.

მარგიშვილი ლ., სახელმწიფოს ტერიტორიული ორგანიზაცია - კონფლიქტების დაძლევის გზა თუ ეროვნული თვითგარმოკვევის ფორმა., „სამართლის ჟურნალი“, N1, 2016.

ცანავა ლ., რეგიონალიზმი, როგორც სახელმწიფოს ტერიტორიული ორგანიზაციის ფორმა., „სამართლის ჟურნალი“ N2., 2012.

ხუბუა გ., ფედერალიზმი, როგორც ნორმატიული პრინციპი და პოლიტიკური წესრიგი, თბ., 2000.

პოლიტიკური ძალაუფლების დეცენტრალიზაცია: <https://gnomonwise.org/ge/publications/policy-papers/124>

ადგილობრივი კულტურის გავლენები და ეკოლოგიური ინოვაციები ნორმან ფოსტერის შემოქმედებაში

ნინო შველიძე, გიორგი ოთიაშვილი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი

აღნიშნულ ნაშრომში განვიხილავთ ცნობილი ბრიტანელი არქიტექტორის ნორმან ფოსტერის შემოქმედების გარკვეულ ნაწილებს. კონკრეტულად, მოხსენებაში შევხებით ფოსტერის ადგილობრივ კულტურასთან შერწყმულ და ეკოლოგიურად მდგრად შენობებს. ისეთ სტრუქტურებსაც, რომლებიც იქნებიან როგორც კონტექსტუალისტური თვალსაზრისით, ასევე, ეკოლოგიური პრინციპების მიხედვით აშენებული.

ნაშრომის შესავალში მიმოვიხილავთ ნორმან ფოსტერის კარიერის დასაწყისს, მისი არქიტექტურული მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბებისა და გამოწრთობის პროცესს მის შემოქმედებაში. შევხებით ისეთ შენობებს როგორცაა რილაიენს კონტროლს ბილდინგი, აი-ბი-ემის საპილოტე ოფისი, უილის ფებერ დიუმას ოფისი, რენოს და სეინსბერის ცენტრები.

ძირითად ნაწილში განვიხილავთ ადგილობრივი კულტურის გავლენებს ფოსტერის არქიტექტურაში. ვგულისხმობთ გარემოში ჩაწერილ, არაამბიციურ დიზაინს, რომელიც აზრობრივად ან ვიზუალურად შეესაბამება და ერწყმის მიმდებარე ტერიტორიას. მაგალითისათვის: ნიმის მედიათეკა, კრენფილდის უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკა, საკლერის ხელოვნების გალერეა, ჯოსლინის ხელოვნების გალერეა და ა.შ.

მოხსენებაში ასევე განვიხილავთ ფოსტერის შემოქმედებაში ეკოლოგიურად მდგრადი არქიტექტურის დაწინაურებას - გარემოზე ზიანის შემცირებას, ბუნებრივი რესურსებისა და განახლებადი ენერჯის გონივრულად გამოყენების შემთხვევებს. კონკრეტულად, შევხებით ფოსტერის ეკო-არქიტექტურას, რომლის მიზანია შექმნას და შეიმუშავოს ისეთი დიზაინი რომელსაც ყველაზე ნაკლები უარყოფითი გავლენა ექნება იმ გარემოზე სადაც შენდება (გერკინის კოშკი, ეფლის პარკი, სამხრეთ სანაპიროს კომპლექსი, კოპენჰაგენ თაუერსი, კომკასტის შენობა).

შევეცდებით ფოტომასალის ანალიზისა და ლიტერატურის შესწავლის გზით დავაფიქსიროთ ნორმან ფოსტერის არქიტექტურული შემოქმედების იდეა, რომელიც არა მარტო ისტორიული კონტექსტუალისტური თვალსაზრისით, ასევე ეკოლოგიური არქიტექტურის კუთხითაც პატივს სცემს და ჰარმონიულ სინთეზშია მიმდებარე გარემოსთან.

საკვანძო სიტყვები: ფოსტერი, გარემო, შემოქმედების, არქიტექტურა.

Local Cultural Influences and Ecological Innovations in the Work of Norman Foster

Abstract

In this work, individual parts of the work of the famous British architect Norman Foster will be discussed. Specifically, buildings that are adapted to local culture and environmentally sustainable will be assessed. Structures that complement both principles will also be examined.

In the introduction of the work, the beginning of Norman Foster's career and the process of forming his architectural worldview in his work will be covered. His early works, such as the Reliance Controls Building, IBM pilot office, Willis Faber Dumas office, Renault, and Sainsbury Centers, will be briefly reviewed and discussed.

In the main section, the influences of local culture in Foster's architecture will be addressed. An unambitious design that is conceptually and visually consistent and blends with the surrounding area will be analyzed. Examples include Carré d'Art in Nimes, Cranfield University Library, Sackler art gallery, and Joslyn Art Museum.

The promotion of environmentally sustainable architecture in Foster's work will also be addressed - cases of reducing environmental impact, smart use of natural resources, and renewable energy will be examined. Foster's eco-architecture, aimed at minimizing environmental harm, will be specifically highlighted. Examples such as the Gherkin tower, Apple Park, South Beach Complex, Copenhagen Towers, and Comcast Building will be provided.

Through the analysis of photographs and the study of literature, an attempt will be made to document the idea of Norman Foster's architecture, which respects the environment not only from a historical contextualist point of view but also from the perspective of ecological architecture, and achieves a harmonious synthesis with the surrounding environment.

Key words: Foster, local culture, environmentally sustainable, architectural worldview

შესავალი

თანამედროვე არქიტექტურის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ფიგურაა ბრიტანელი არქიტექტორი - ნორმან ფოსტერი. მოცემული საკონფერენციო მოხსენების მიზანი არაა ნორმანფოსტერისშემოქმედებისდეტალურიანალიზიანმისინაშრომებისქრონოლოგიური განხილვა. კონკრეტულად, მიმოვიხილავთ ნორმან ფოსტერის არქიტექტურას თეხისში ჩამოყალიბებული ორი მნიშვნელოვანი საკითხის ჭრილში. თუმცა, მოკლედ შევხებით ფოსტერის კარიერის დასაწყისსაც, რაც დაგვხმარება სრული სურათის აღქმასა და სწორი დასკვნების გამოტანაში.

ფოსტერმა საწყისი არქიტექტურული განათლება მშობლიურ ინგლისში, მანჩესტერის

უნივერსიტეტში მიიღო. ახალგაზრდა არქიტექტორის ნიჭიერება ნამდვილად შესამჩნევი იყო. მან ჯერ კიდევ 24 წლის ასაკში, 1959 წელს, სამეფო არქიტექტორთა ინსტიტუტის ვერცხლის მედალი მოიპოვა წისქვილის საინტერესო დიზაინისთვის. აღსანიშნავია, რომ მიუხედავად უსახსრობისა, საკუთარი რესურსებითა და სხვადასხვა სამუშაოებზე მუშაობით, ფოსტერი 1961 წელს ამერიკის შეერთებულ შტატებში, იელის უნივერსიტეტში განაგრძობს სწავლას. იელში კი უმეგობრდება საკუთარ თანატოლს რიჩარდ როჯერსს. ერთნაირი მხატვრულ-ესთეტიკური და არქიტექტურული შეხედულებების გამო, ორ წელიწადში, საკუთარ შეყვარებულებთან ერთად, აფუძნებენ „ოთხთა ჯგუფს“.

მიუხედავად იმისა რომ ფოსტერისა და როჯერსის პარტნიორობას დიდხანს არ გაუძლია, „ოთხთა ჯგუფმა“ მაინც დიდი კვალი დატოვა ორივეს შემოქმედებაში. კონკრეტულად, ვგულისხმობთ რილაიენს კონტროლს ბილდინგის შენობას, რომელიც როჯერსმა და ფოსტერმა ზუსტად ჯგუფის დაშლის წინ დაასრულეს. რილაიენს კონტროლსმა, თავად ფოსტერის სიტყვებით „ტრადიციული არქიტექტურის საზღვრები მოშალა“ (Adey, 2019). ბუნებრივია, საქმიანი ოფისის ფარდულის მსგავს, ერთსართულიან შენობაში განთავსება კონტრასტში შედიოდა ამ ტიპის ნაგებობათა იმ დროისათვის ჩამოყალიბებულ სახესთან. (შავიშვილი, გუჯაბიძე 2006) თუმცა ყველაზე მნიშვნელოვანი და ნოვატორული იდეა, რომელიც რილაიენს კონტროლს ბილდინგში გამოჩნდა, იყო არქიტექტურისა და თანამედროვე ტექნოლოგიის შერწყმა. კონკრეტულად, შენობაში ბევრი დეტალი დატვირთულია ორმაგი, თუნდაც სამმაგი ფუნქციით, რამაც ოთხთა ჯგუფს ინტერიერის „გაწმენდის“ საშუალება მისცა და შიდა გარემო მობილური ტიპის გახადა. აღსანიშნავია, რომ შიდა გარემოს კონფიგურაციული ცვლის შესაძლებლობა ძალიან მოსახერხებელი აღმოჩნდა დამკვეთი კომპანიისთვის. ხაზგასასმელია, რომ სწორედ რილაიენს კონტროლსით დაიწყო ჰაი-ტექის ჩამოყალიბება და იმ პოსტულატების გამოძერწვა რომელიც ამ არქიტექტურული ხედვისთვისაა დამახასიათებელი.

1967 წელს ოთხთა ჯგუფი დაიშლება. ნორმან ფოსტერი საკუთარ არქიტექტურულ ფირმას დააფუძნებს და იწყებს ინდივიდუალურად პროექტებზე მუშაობას. ერთ-ერთი პირველი დაკვეთა ფოსტერმა 1971 წელს მიიღო აი ბი ემის კომპანიისგან. კომპანიის სურვილი დროებითი, საპილოტე საოფისე შენობის აშენება იყო. დროის ფაქტორის გამო, ფოსტერმა შექმნა ერთსართულიანი, მარტივი დიზაინის, ლუდვიგ მის ვან დერ როესეული სტილის, მთლიანად შემინული კოლოფი. ინტერიერის სივრცითი გადაწყვეტა მოგვაგონებს კიდევ რილაიენს კონტროლს. ზუსტად ორ წელიწადში, ფოსტერი სადაზღვეო კომპანია უილის ფებერ დიუმასგან იღებს ასევე საოფისე შენობის დაკვეთას. წინა ნამუშევრის სწორი გეომეტრიზმისგან განსხვავებით ფოსტერი ქუჩის უცნაური ფორმის მიხედვით აშენებს საკმაოდ ექსპრესიულ, თავისივე სიტყვებით „ტაფაზე დადებული ბლინის“ მომაგონებელ შენობას, რომლის კედლებზე დაგრეხილად ირეკლება ისტორიული ქალაქის ცენტრის მჭიდრო განაშენიანება. ამავე შენობის სახურავზე ფოსტერი განათავსებს მწვანე სივრცეს, რაც მაშინდელ არქიტექტურაში გაბედული ნაბიჯი იყო. ოფისის სივრცის უფრო მეტი ჰუმანურობისთვის, ფოსტერი ინტერიერში მწვანე და ყვითელ ფერებს იყენებს.

საინტერესოდ რთავს ატრიუმს ოფისის საქმიან სივრცეში და იღებს დამაკმაყოფილებლად კარგ ეფექტს.

ნორმან ფოსტერის ადრეული შემოქმედების ერთ-ერთი უდიდესი მწვერვალია კომპანია რენოს ავტომობილების სადისტრიბუციო ცენტრი. შენობა აკმაყოფილებს ჰაიტექვის აბსოლუტურად ყველა პოსტულატს: გამოყენებულია ლითონი როგორც მიზიდი კონსტრუქციული მასალა, დაცულია გამჭვირვალობა - ყველაფერი რაც იმალებოდა ადრე შენობის შიგნით მოულოდნელად გამოდის გარეთ და თანაც საკმაოდ ესთეტიკურად. ყურადღებამისაქცევია მაშინდელი დროისთვის საკმაოდ ფუტურისტული დიზაინიც. ჰაეროვანი გადახურვის ქვეშ არქიტექტორმა მოაქცია ავტოსადგომები, შოურუმები, ტრენგინგისა და ვორკშოპების ცენტრები და რესტორანიც კი. რენოს ცენტრის მსგავსად, ფოსტერმა სეინსბერიშიც ერთი სახურავის ქვეშ გააერთიანა სამხატვრო გალერეა, სასწავლო და სოციალური სფეროები. შეარჩია ყუთის მსგავსი, ლითონის ფერმაზე აკინძული დიზაინი. ვგულისხმობთ, ასაწყობ მოდულურ სტრუქტურას რომელიც ჩამოყალიბებულია ფოლადის ჩარჩოს გარშემო, და გარედან მოპირკეთებულია ვერცხლისფერი ალუმინისა და მინის პანელებით.

ზემოგანხილულ შენობებში შევეცადეთ დაგვეფიქსირებინა ნორმან ფოსტერის არქიტექტურული ჩამოყალიბებისას წამოწეული იდეები. საგულისხმოა რომ ყველა ამ შენობას რამდენიმე ნიშან-თვისება აერთიანებს: ინტერიერის „გასუფთავება“, მინისა და ფოლადის გამოყენება, ტექნოლოგიისა და არქიტექტურის სინთეზი, სხვადასხვა აქტივობათა ზონების გაერთიანება და გარკვეული ასპექტით მიმდებარე გარემოს პატივისცემა. მოგვიანებით აღნიშნულ შენობებთან გავაკვლებთ პარალელს და დავინმართ სხვა უფრო მასშტაბური პროექტების უკეთ აღსაქმელად.

ლიტერატურის მიმოხილვა

ნაშრომზე მუშაობის პროცესში შესწავლილ იქნა სხვადასხვა არქიტექტურული ლიტერატურა, სამაგისტრო და სადოქტორო თეზისები, საკონფერენციო ნაშრომები. ძირითად ლიტერატურულ წყაროდ გამოყენებულ იქნა ნიკა შავიშვილისა და მარინა გუჯაბიძის „მსოფლიო არქიტექტურის ისტორია - წიგნი პირველი“. დამატებით წყაროებად ინფორმაცია მოძიებულ იქნა საერთაშორისო არქიტექტურული ჟურნალებიდან: Archdaily, Dezeen, Wikiarquitectura და ა.შ.

მეთოდოლოგია

საკონფერენციო ნაშრომზე მუშაობისას გამოყენებულ იქნა ფოტომასალის ანალიზის, დაკვირვების, შედარების და არქიტექტურის მხატვრულ-ესთეტიკური თვალსაზრისით კრიტიკული შეფასების მეთოდები.

ნორმან ფოსტერის ჰაი ტექური მხარე

ნორმან ფოსტერი ზემოგანხილული პროექტების დასრულების შემდეგ აქტიურად იწყებს საკუთარ სტრუქტურებში ჰაი-ტექური ხედვების დანერგვას. ყოველივე ამას დეტალურად განვიხილავთ მისი კარიერული პიკის რამდენიმე პროექტში. ამ განხილვის ძირითადი აზრი ჰაი-ტექური ხედვის ფოსტერის შენობებში გამოვლინების დაფიქსირება და ამაზე დაყრდნობით შემდგომ არქიტექტურულ მოღვაწეობაში ჰაი-ტექის ელემენტების შემჩნევაა. უნდა აღინიშნოს ფოსტერის მეგაპროექტები, რომლებიც ჰაი-ტექის პრინციპებს ემყარება (გამოკვეთილი სტრუქტურა, დამახასიათებელი მასალები: მინა, ფოლადი, სავენტილაციო სისტემების გარეთ გამოტანა და ა.შ), ნაკლებად ექსპრესიული ხასიათისაა, ვიდრე მისი თანამედროვეების მძიმე, დატვირთული და მძაფრად ექსპრესიული ნაგებობები. აღნიშნული სულაც არ აკნინებს მას, რადგან, როგორც აღვნიშნეთ, იგი ფოკუსირდება შენობის ფუნქციურ დატვირთვაზე, მთავარი ფორმის სინატიფესა და ტრადიციულად ნაგებობაში ჩამალული სხვადასხვა სისტემების ექსტერიერში, დეკორატიულ ელემენტებად გადმოტანაზე.

ჰონგ კონგ შანჰაის ბანკის შენობა

HSBC ცათამბჯენი მისი დროისათვის რევოლუციური იყო. ფოსტერმა და მისმა კოლეგებმა გადაწყვიტეს შენობის ძირითადი სტრუქტურა ცენტრიდან ექსტერიერში გადაეტანათ. შენობის აღნიშნული სისტემების რეკონფიგურაცია მოგვიანებით ჰაი-ტექის მთავარი მახასიათებელიც კი გახდა.

მთავარი ფასადის წამყვანი თემა გახლავთ რკინა-ბეტონის შეწყვილებული, მრგვალი კოლონები, რომელიც ფასადს მთელს სიმაღლეზე აუყვება. ყოველ ექვს, შვიდ ან რვა სართულზე ფლანგურ შეწყვილებულ კოლონებს ერთმანეთში აერთიანებს რკინა-ბეტონის ფერმები, რომლებიც მთელი ფასადის სიგრძეს გასწვდებიან (ნ. შავიშვილი და მ. გუჯაბიძე, 2006, გვ 110). თავად ნორმან ფოსტერის სიტყვებით სტრუქტურა, რომელიც ჩვეულებრივ შიგნითაა დამალული, გამოტანილია ფასადზე, ყველაფერი რაც ტრადიციულად შენობის ბირთვშია მოთავსებული გადატანილია შენობის გვერდებზე. (foster, 2019). შენობის უზარმაზარ ატრიუმთან მთელ სიგრძეზე გაჭრილია ვიტრაჟი, საიდანაც შემოსული სინათლე ებრძვის ოფისებისათვის დამახასიათებელ ანონიმურობას. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ეს ყოველივე მრავალრიცხოვან სარკეთა სისტემების განლაგებით მიიღწევა, რაც ატრიუმიდან არეკლილ სინათლეს შენობის ყველა კუთხეში ანაწილებს.

საუკუნის კოშკი

საუკუნის კოშკი დაყოფილია ორ (19 და 21 სართულიან) ნაწილებად და ერთმანეთს უკავშირდება ვიწრო ატრიუმით. შენობა ტოკიოში, აქტიურ სეისმურ ზონაში მდებარეობს. შესაბამისად, კოშკის გარეთა ნაწილი შემოსაზღვრულია უჩვეულო ფორმის ჩარჩოთი რითიც დაკმაყოფილებულია სეისმური საინჟინრო მოთხოვნილებები. ინტერიერში სართულები ერთმანეთთან ატრიუმში არსებული საკომუნიკაციო სისტემებითაა

დაკავშირებული. საუკუნის კოშკში ერთმანეთს ჰარმონიულად ერწყმის აღმოსავლეთისა და დასავლეთის სამყაროსათვის დამახასიათებელი ესთეტიკური ელემენტები. შენობაში ვხვდებით ასევე მღვიმის მსგავს მუზეუმს. აღნიშნულ მუზეუმში წყალი გამოყენებულია როგორც დეკორატიული ელემენტი, რომელიც დამამშვიდებელ ეფექტსაც კი ქმნის შავ პრიალა გრანიტზე დინებით. აქვე ვხვდებით სხვადასხვა აქტივობის ზონებსაც: ჩაის სახლს, რესტორანს და გამაჯანსაღებელ კლუბს.

ბაუ

შენობის ფორმა კანადის ერთ-ერთი ქალაქის, კალგარის კლიმატით იყო ნაკარნახევი. ბაუს უჩვეულო ფორმა გვიტოვებს შემდეგ შთაბეჭდილებას - თითქოს იგი აერთიანებს და ერთმანეთთან აკავშირებს მის გვერდით მდებარე შენობებს. მეორე სართული ღიაა და აერთიანებს კაფეებსა და მაღაზიებს. შენობის რკალი აქცენტს უკეთებს საჯარო მოედანს. შენობა მიმართულია სამხრეთისაკენ, რაც დღის სინათლის ინტერიერში ჭარბად გადანაწილების და ტემპერატურის შენარჩუნების საშუალებას იძლევა. ფასადზე არსებული სამკუთხა დანაყოფები ექვს სართულს მოიცავს და ამარტივებს შენობის ზომის აღქმას. ამავე ადგილასაა განთავსებული ატრიუმი, რომელიც შენობას მთელს სიმაღლეზე მიუყვება. ის ასევე კლიმატის ბუფერული ზონაა, რაც შენობის იზოლირების საშუალებას იძლევა და ხელს უწყობს ენერჯის მოხმარების შემცირებას.

ადგილობრივი კულტურის გავლენები ნორმან ფოსტერის შემოქმედებაში

თანამედროვე არქიტექტურაში ინტერნაციონალური სტილის დომინირების ფონზე, ნორმან ფოსტერის არქიტექტურული მოღვაწეობის მნიშვნელოვან სფეროდ ვთვლით მის შენობებში დაფიქსირებულ ადგილობრივი კულტურის გავლენებს. აღნიშნულ კონტექსტუალისტურ ფენომენს თავად ნორმან ფოსტერიც კი ეხმიანება შემდეგი სიტყვებით: „არქიტექტორი მუშაობს აწმყოში, წარსულის გააზრებითა და ცოდნით, მომავლისთვის, რომელიც არსებითად უცნობია“ (Jodidio, 2023).

ნიმის მედიათეკა

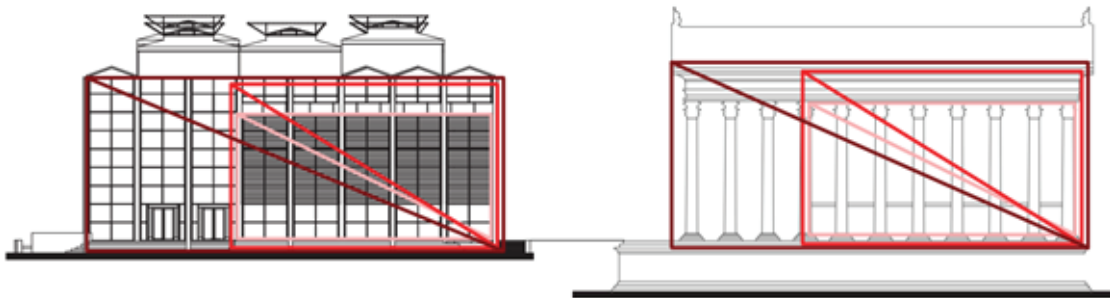
საფრანგეთის ქალაქ ნიმეში დასახლება პრეისტორიულ ხანაში, თითქმის 2100 წლის წინ დაიწყო. იგი ჩამოყალიბდა ცალკეულ ქალაქ-სახელმწიფოდ და გარკვეული პერიოდი იარსება კიდევამგვარი სტატუსით, სანამ მოგვიანებით რომის იმპერიამ საკუთარ კოლონიად აქცია. დემოგრაფიულმა განვითარებამ ქალაქში სიცოცხლე ააყვავა. შესაბამისად, რომის იმპერატორმა ავგუსტუსმა ქალაქს თავდაცვითი ფუნქციაც კი შესძინა და ააშენა ტაძრები, ქანდაკებები, ფორუმები და საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილები. ბუნებრივია აღნიშნული ხანგრძლივი ისტორიის გამო, ქალაქში მრავალადაა შემორჩენილი ანტიკური ძეგლები. მათ შორისაა მაისონ დე კერე, რომელიც ერთ-ერთი ყველაზე კარგად შემონახულ რომაულ ტაძრად ითვლება. სწორედ მის სიახლოვეს, 1984 წელს, ქალაქის ახალარჩეული მერი გამოთქვამს ამბიციას რომ ნიმეში „სამხრეთ საფრანგეთის პომპიდუს ცენტრი

აშენდეს“. იგი მოიწვევს რამდენიმე ცნობილ არქიტექტორს აღნიშნული პროექტისთვის და საბოლოოდ არჩევანს ნორმან ფოსტერის შემოთავაზებულ პროექტზე შეაჩერებს (Sikorski, 2011).

1993 წელს ნორმან ფოსტერი ასრულებს ნიმის მედიათეკის პროექტს. ანტიკურ ისტორიულ ძეგლთან მდებარე შენობისთვის შესამჩნევია არქიტექტორისთვის შესაბამისი ხელწერა - ჰაი ტეკის სახით, თუმცა ხაზგასასმელია რომ წინა პლანზე წამოწეული და გათვალისწინებული იქნა ადგილობრივი კულტურა.

კონკრეტულად, ჰაი ტეკურ ხედვას ვამჩნევთ მედიათეკაში ატრიუმის ჩართვით, რომელიც შენობის მიწისქვეშა ნაწილში განთავსებულ საჯარო ბიბლიოთეკას განათებას აწვდის. ატრიუმში განთავსებული საკომუნიკაციო სისტემა კი ძირითად შუშისაა, რაც დამატებით ხელს უწყობს ბუნებრივი განათების ქვედასართულზე გადასაწილებას. ზემოაღნიშნული, ჰაი ტეკური ხედვის კიდევ ერთი დადასტურებაა. აღსანიშნავია მედიათეკის სახურავის ფანჯრებზე დაყენებული სპეციალური „სმარტ“ სისტემა, რომელიც მზის ძლიერ განათებას ხელოვნების ნიმუშების გამოფენისათვის შესაბამის დონეზე ფილტრავს, რათა ექსპოზიციის არ დაზიანდნენ.

ადგილობრივი კულტურის კვალი კი იგრძნობა იმ ფაქტში რომ არქიტექტორმა პატივი სცა ანტიკური ტაძრის მასშტაბს და მედიათეკის პროექტირებისას გათვალისწინებულ იქნა მისი არადომინანტურობა. შენობის ძირითადი ნაწილი (5 სართული) განთავსებულ იქნა მიწის ქვეშ. ყურადღებამისაქცევია ის ფაქტიც რომ თანამედროვე მედიათეკის შენობაში ინტეგრირებულ იქნა ანტიკური ტაძრის პროპორციები.

სურ. 1 მაისონ კერეს პროპორციების ინტეგრაცია ნიმის მედიათეკის თანამედროვე შენობაში

შენობის ექსტერიერში სპეციალურად გამოყენებულია სარკისებური გამჭვირვალე შუშა, რომელზეც იდეალურად ირეკლება ქუჩის მეორე მხარეს მდებარე ტაძარი. ფოსტერმა მედიათეკის წინ, მაისონ კერესთან მდებარე ტერიტორიაზე მინიმუმამდე დაიყვანა მანქანებისთვის განკუთვნილი ზონა და შექმნა მთლიანად საფეხმავლო მოედანი. შედეგად, ორივე შენობა ერთ სივრცეში მოაქცია. ძლიერი წვიმების გამო მედიათეკის გახსნის შეფერხებამ პროექტში ბოლო ცვლილებაც გამოიწვია და გათვალისწინებულ იქნა ადგილობრივი კლიმატის რისკიც, შესაბამისად შენობა მიწიდან 1,5 მეტრის სიმაღლეზე განთავსდა (Naderi, 2018).

ნიმის მედიათეკა დღემდე ითვლება უახლესი არქიტექტურის ტრადიციულ ისტორიულ გარემოსთან შეხამების ერთ-ერთ საუკეთესო მაგალითად. შენობაში ზუსტადაა დაბალანსებული როგორც ადგილობრივი კულტურა, ასევე თანამედროვე დიზაინი და შედეგად საკმაოდ ჰარმონიულადაა ჩაწერილი მიმდებარე გარემოში.

კრენფილდის უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკა

აღნიშნული კონტექსტუალისტური თვალსაზრისით, ყურადღებამისაქცევია ამავე პერიოდში დასრულებული ნორმან ფოსტერის კიდევ ერთი პროექტი. ბრიტანეთში, კრენფილდში მდებარე უნივერსიტეტმა ფოსტერს, გაფართოებისას, ბიბლიოთეკისთვის ცალკე მდგარი შენობის აშენება სთხოვა. მათი სურვილი თანამედროვე, ნოვატორული დიზაინი იყო. ფოსტერს ტრადიციული ბიბლიოთეკისთვის დამახასიათებელი ჩაკეტილი სივრცისგან განსხვავებული, თუმცა უნივერსიტეტის და აკადემიური სულის მატარებელი შენობასთხოვეს. შესაბამისად ფოსტერი ბიბლიოთეკაში რთავს ატრიუმს და საკომუნიკაციო სისტემის საშუალებით აერთიანებს სამივე სართულს. შედეგად ინტერიერში იღებს ჰაი ტექური ხედვისთვის დამახასიათებელ თანამედროვე დიზაინს, რომელიც ისეთ ეფექტურად წარმოსადგენ შედეგს იძლევა, როგორც წინა შენობებში. ექსტერიერში კი შემოჰყავს ანტიკური რომის ცივილიზაციის უდიდესი აღმოჩენა - თალები და ქმნის მცირე პერსტილურ პორტიკს (Foster + partners). ზემოაღნიშნული თალები მიუშაობენ როგორც ფუნქციური თვალსაზრისით შენობის გადახურვად, ასევე ესთეტიკურად ბიბლიოთეკის შენობას სულს უდგამენ და ამართლებენ. ხაზგასასმელია, რომ აღნიშნული დეტალების გარეშე კრენფილდის უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკის ექსტერიერის სახე დატოვებდა მის ვან დერ როესეული, ინტერნაციონალისტური სტილის შენობის შეხედულებას და ესთეტიკურად შეუსაბამო იქნებოდა უნივერსიტეტისა და აკადემიური სივრცისათვის.

საკლერის ხელოვნების გალერეა

ზემოაღნიშნული არქიტექტურული თვალსაწიერით აუცილებელია განვიხილოთ ფოსტერის საკლერის ეროვნული გალერეის რეაბილიტაცია. 1869 წელს, ბრიტანეთის სამეფო სამხატვრო აკადემია ლორდ ბურლინგტონის სახლში (ეწოდა ლორდ ბურლინგტონის საპატივცემულოდ მე-18 საუკუნეში მის მიერ ჩატარებული რეაბილიტაციის შემდეგ) გადავიდა. აკადემიამ მალევე იგრძნო სივიწროვე და სახლს გამოფენისათვის ერთი სართული დააშენა, ხოლო მისგან 4.2 მეტრში ექსპოზიციებისათვის ახალი გალერეა ააშენა. შესაბამისად დღეს იგი ორი ნაწილისგან შედგება: 1. ბურლინგტონის სახლი და 2. ვიქტორიანული გალერეა რომელიც ბურლინგტონის სახლის უკანა მხარეს მდებარეობს და მას კიბის მეშვეობით უკავშირდება. აღნიშნული დანამატების შემდეგ შეიქმნა საკომუნიკაციო პრობლემები, კონკრეტულად, მთავარ გალერეასა და დაშენებულ გალერეას შორის პირდაპირი წვდომა შეუძლებელი იყო. გაუმართავი იყო თავად ბურლინგტონის სახლიდან ასასვლელიც კი (Deutsche Bauzeitung, 1992).

ფოსტერის ჩატარებული რეაბილიტაციისას ისტორიულ შენობაში გამოიყვალა საკომუნიკაციო სისტემები. შეირჩა ხის სტრუქტურის მსგავსი კიბის დიზაინი, რომელიც

ვიქტორიანულ შენობას არ დააზიანებდა და დაყრდნობისთვის არ დასჭირდებოდა სიმძიმის კედლებზე გადანაწილება. აღსანიშნავია ის ფაქტიც რომ კიბე სპეციალურად დაბინდული შუშისაა, რაც გალერეასა და ბურლინგტონის სახლს შორის ბუნებრივი განათების შემოსვლის საშუალებას იძლევა და ესთეტიკურად მიესადაგება კიდევ აღნიშნულ გარემოს. აღნიშნული ბუნებრივი განათების უზრუნველყოფისთვის კი, კიბის საწყისი ფოსტერმა გადახურა ასევე შებინდული შუშით. კიბესთან ერთად გადაწყდა სრულად შემინული ლიფტის დამატებაც. საკომუნიკაციო სისტემების მსუბუქმა ჩაწერამ კი გააერთიანა გალერეის ხუთივე სართული და ორ შენობას შორის არსებული ცარიელი სივრცე ფუნქციურად გამართა. გასათვალისწინებელია ის ფაქტიც, რომ მიუხედავად მისი ისტორიულ შენობაში „ჩამარხული“ სახისა, რეაბილიტაციისას შენარჩუნებულ იქნა ნორმან ფოსტერის თანამედროვე არქიტექტურისათვის დამახასიათებელი ხელწერა.

ჯოსლინის ხელოვნების მუზეუმი

ჯოსლინის ხელოვნების მუზეუმი ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ნებრასკას შტატში მდებარეობს. 1931 წელს დასრულებული შენობა მაშინდელი ამერიკის არქიტექტურულ რეალობას ირეკლავს და არტ დეკოს სტილშია აშენებული. შენობის შესასვლელს ამშვენებს იონური ორდერებისგან შექმნილი პორტიკი, რომელიც მიწიდან რამდენიმე მეტრზეა აწეული და მასთან დაკავშირება კიბის მეშვეობითაა შესაძლებელი. არქიტექტურული კვლევების შემდეგ დადგინდა, რომ აღნიშნულმა შესასვლელმა დაკარგა თავისი ფუნქცია. ვიზიტორთა უმრავლესობა ყურადღებას გვერდითა მხრიდან გაკეთებულ შესასვლელზე აკეთებდა და ფუნქციურად სწორედ მან იტვირთა მთავარი შესასვლელის როლი. შესაბამისად ნორმან ფოსტერის არქიტექტურული დავალება იყო შემდეგი: მუზეუმის სიმჭიდროვის გამო მიმდებარე გარემოში ახალი შენობის აშენება. ზემოაღნიშნული პრობლემა ფოსტერმა მთავარი შესასვლელისთვის თავისი ფუნქციის დაბრუნებით გადაწყვიტა. (Foster + partners).

ფოსტერი აღნიშნულ პროექტში თავისი არქიტექტურის საკმაოდ ფაქიზ და მოკრძალებულ მხარეს ავლენს. მუზეუმის ახალ ფრთას მასშტაბითა და პროპორციებით უსადაგებს ჯოსლინის მუზეუმს. იმეორებს ისტორიული შენობის სწორხაზოვნებას და არადომინანტურობისათვის სპეციალურად ქმნის აბსოლუტურად დახურულ კოლოფს. მოსაპირკეთებლად კი არჩევს მუზეუმისთვის დამახასიათებელი ფერისა და ტექსტურის მატარებელ მასალას, რაც ესთეტიკური თვალსაზრისით ზუსტად მიესადაგება ისტორიულ შენობას. თანამედროვე და ისტორიულ შენობებს კი აერთიანებს შუშის ატრიუმით, სადაც ათავსებს საზოგადოებრივი თავშეყრისა და სოციალური ურთიერთობების ადგილს. საინტერესოა ასევე შუშის ატრიუმის მისადაგება მუზეუმის წინ განთავსებულ წყლის სარკესთან, რომელიც ინტერიერის სიბრტყეზე გადმოღვრის ეფექტსაც კი ქმნის.

ლენბაქჰაუს მუზეუმი

1891 წელს ექსპრესიონისტ მხატვარ ფრანც ვონ ლენბაქისთვის მიუნხენში აშენდა სტუდიო და ვილა, რომელიც მოგვიანებით მისი სახელობის მუზეუმად გადაკეთდა.

დროის სვლასთან ერთად გაიზარდა ლენბაქჰაუსის მუზეუმში სტუმართა რაოდენობა და 21-ე საუკუნის დასაწყისისთვის არსებული ფიზიკური სივრცე ვეღარ უმკლავდებოდა წელიწადში 280,000-მდე ვიზიტორს. შესაბამისად, როდესაც 2013 წელს მუზეუმის ადმინისტრაცია ნორმან ფოსტერს სთხოვს აღნიშნულ პროექტზე მუშაობის დაწყებას, იგი თავისი პროექტით რამდენიმე მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებას იღებს. უპირველეს ყოვლისა ფოსტერი შლის 1972 წელს აშენებული მუზეუმის დანამატ შენობას, რომელიც ფარავდა ისტორიული ვილის შესასვლელს. მუზეუმის ისტორიული ნაწილები ფრთხილად რეაბილიტირებულ იქნა მისთვის შესაბამის ოხრას ფერში და ახალი ფრთა განთავსებულ იქნა ზუსტად მის უკან (Arch Daily).

მუზეუმის ახალი ნაწილის ფასადი მოპირკეთებულია სპილენძითა და ალუმინით, რაც ზუსტად შეესაბამება ძველი ნაწილის ექსტერიერს. ინტერიერში ვხვდებით შუქით მანიპულაციასაც, რაც ექსპოზიციებისთვის შესაბამისი ბუნებრივი განათების უზრუნველყოფის საშუალებას იძლევა. ახალი ნაწილის პირველსართულზე განთავსებული რესტორანისთვის, ისტორიული ნაწილისგან მოშორებით, შეიქმნა დამოუკიდებელი შესასვლელი. აღნიშნულმა ავტომატურად შექმნა სოციალური თავშეყრისა და დასვენების სივრცე მიმდებარე ტერიტორიაზე. შეიძლება ითქვას რომ ფოსტერის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება გარკვეულწილად დამთვალე იერებლების მოზიდვაშიც კი ეხმარება ადმინისტრაციას. პროექტში ასევე ინტეგრირებულია თანამედროვე ტექნოლოგიები - მუზეუმი წვიმის წყალს ინახავს და გადამუშავების შემდეგ მოიხმარს, ხელოვნური განათებისთვის კი გამოყენებულ იქნა სპეციალურად დაბალ ენერჯიაზე მომუშავე სისტემა. შეიძლება ითქვას, რომ ლენბაქჰაუსის მუზეუმი როგორც კონტექსტულისტური, ასევე ეკოლოგიური თვალსაზრისით კი პატივს სცემს გარემოს.

პენსილვანიის უნივერსიტეტის პავილიონი

პენსილვანიის უნივერსიტეტის პავილიონი აშენებულია პენსილვანიის დედაქალაქ ფილადელფიაში. ნორმან ფოსტერის საპროექტო ფირმა აღნიშნულ პროექტზე 7 წლის განმავლობაში მუშაობდა HDR არქიტექტურულ ფირმასთან ერთად. ფოსტერის საქმიანობა აღნიშნულ პროექტში ძირითადი არქიტექტურული გადაწყვეტით, ექსტერიერისა და საჯარო ზონების დიზაინით შემოიფარგლა. შენობას საავადმყოფოს ფუნქცია აქვს და აშენებულია პენსილვანიის უნივერსიტეტთან. საავადმყოფოს ექსპრესიული ფორმები ზუსტად იმეორებს შემოგარენ ტერიტორიაზე არსებული ბავშვთა საავადმყოფოს ფორმებს. ფანჯრების ჰორიზონტალური ლენტური გადაწყვეტა ესადაგება ასევე მიმდებარე გარემოში არსებული სამედიცინო კვლევების ცენტრის ლენტურ ფანჯრებს. ექსტერიერი მოპირკეთებულია თბილი ფერის მასალით რაც ზუსტად შეესაბამება მასთან ახლოს მყოფი პენსილვანიის უნივერსიტეტის ისტორიული შენობის ესთეტიკას. შენობის სახურავზე განთავსებულია მწვანე სივრცე, რაც თითქოს გვახსენებს კიდეც წლების წინ მსგავსად გადაწყვეტილ ფებერ დიუმას პროექტს. შენობის მშენებლობისას გამოყენებულ მასალათა 25% ქარხანაში იქნა დამზადებული და პირდაპირ მოტანილი სამშენებლო მოედანზე, რამაც ადგილობრივ გარემოზე ზიანი შეძლებისდაგვარად შეამცირა. (Dinardo, 2022)

ფოსტერის ეკოლოგიური არქიტექტურული ინოვაციები

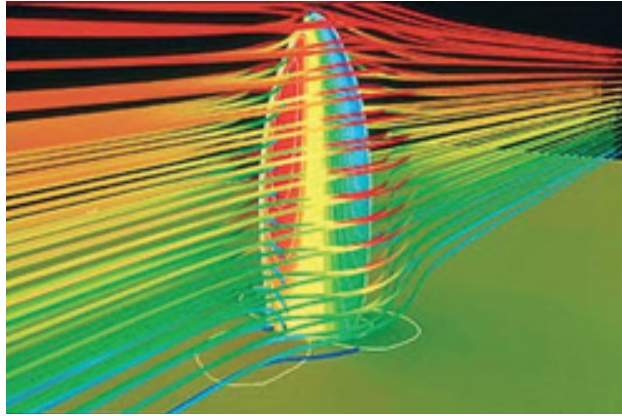
ნორმან ფოსტერი მიჰყვება იმ რწმენას რომ არქიტექტურას, დიზაინს, ტექნოლოგიებს, ხელოვნებას - ყოველივე მათგანს ერთად შეუძლია საზოგადოებაზე დიდი გავლენის მოხდენა. ზემოგანხილული მაგალითების საფუძველზე კარგად დავინახეთ თუ როგორ ჰარმონიულადაა შერწყმული არქიტექტორის თანამედროვე იდეები და ჰაი-ტექის ინოვაციური მახასიათებლები ისტორიულ გარემოსთან. თუმცა აღსანიშნავია, ის ფაქტიც, რომ ფოსტერის ნამუშევრებს ასევე ახასიათებს მდგრადი განვითარების პრიორიტეტულობა.

რაინსტაგის გუმბათი

ძალიან საინტერესო გადაწყვეტას გვთავაზობს ფოსტერი გერმანიის პარლამენტის გუმბათის დაპროექტებისას. გამოწვევა მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ დაზარალებული გუმბათის იმგვარი გადაწყვეტა იყო რომ იგი როგორც ეკო-მეგობრული ასევე ისტორიული შენობისათვის შესაფერისი ყოფილიყო. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ფოსტერის ნამუშევრები მდგრადი არქიტექტურის პრინციპებს ეფუძნება და იგი ცდილობს და ახერხებს კიდევ გარემოს სასარგებლო თვისებები მაქსიმალურად გამოიყენოს ნაგებობებში. რაინსტაგის გუმბათი ლითონისა და მინის კომბინაციაა, რაც საშუალებას იძლევა დღის უმეტეს ნაწილში პარლამენტის სხდომათა დარბაზი ბუნებრივად განათდეს და ნაკლები ელექტროენერგია გამოიყენოს. მინის გამოყენებას სიმბოლური დატვირთვაც აქვს. გუმბათიდან ნებისმიერ ადამიანს შეუძლია ჩაიხედოს პარლამენტის სხდომათა დარბაზში, რაც იდეურად პარლამენტის დემოკრატიულობასა და მათი გადაწყვეტილებების გამჭვირვალობას გულისხმობს.

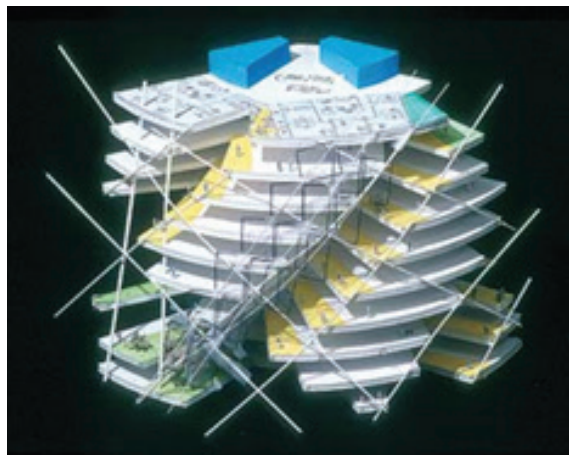
გერკინის კოშკი

ლონდონის სვის რესთვის აშენებული რაკეტის მსგავსი კოშკი, რომელიც ცნობილია მთელ მსოფლიოში, უბრალოდ, როგორც „გერკინი“, აშენებისთანავე გახდა ნორმან ფოსტერის ყველაზე ცნობილი ნამუშევარი. შენობა ენერგოეფექტურობის თვალსაზრისით საინტერესოდაა დაპროექტებული. სვის რეს სხივური დიზაინი გააჩნია (სხივური დიზაინი გულისხმობს ცენტრულ წერტილსა და მისგან გამომავალ სხივებს), რომელიც მთლიანად ფარავს და ითავსებს სახურავისა და კედლების სიბრტყეს და ანაცვლებს მათ სამკუთხა ფორმებით შემდგარი გარსით, რაც საშუალებას იძლევა რომ სართულებზე სვეტები თავისუფლად განლაგდეს. ფოსტერმა ჩაიფიქრა აეროდინამიკური ფორმა რაც საშუალებას იძლევა ქარმა თავისუფლად იქროლოს შენობის გარეთ ან თუნდაც ფასადზე, იმის ნაცვლად რომ ნაგებობის ფორმა პრობლემატურად იქცეს და ქართა ნაკადმა პირდაპირ საწყის სართულებზე მოიყაროს თავი.

სურ. 2

180 მეტრიანი შენობა პასუხობს 21-ე საუკუნის გამოწვევებს. ფორმა, რომლის დიამეტრი იზრდება სიმაღლის მატებასთან ერთად და მცირდება უკიდურეს წერტილთან მიახლოებამდე, საშუალებას იძლევა რომ ნაგებობის ყველა ნაწილმა ჭარბად მიიღოს ბუნებრივი სინათლე. ფოსტერი, ფაქტობრივად, ცდილობს შენობა ორგანული განადოს და თითქოს გამოააშკაროს ყველაფერი რაც შიგნით იმალება. ამგვარი გადაწყვეტით გერკინის კოშკს 6 ბუნებრივი სავენტილაციო მილი აქვს რომლებიც სეზონების მიხედვით გაგრძელებისა და გათბობის ფუნქციებს ინაცვლებენ. ეს, ცხადია, საშუალებაა სივრცეების უკეთ განათებისა, რაც პროპორციულად აისახება ელექტროენერჯის მოხმარების რაოდენობასა და ხარჯებზე. გერკინის კოშკი ნამდვილად კარგი მაგალითია ეკონომიური და მდგრადი, ჯანსაღი შიდა გარემოს არსებობისა.

სურ. 3

კოპენჰაგენ თაუერსი

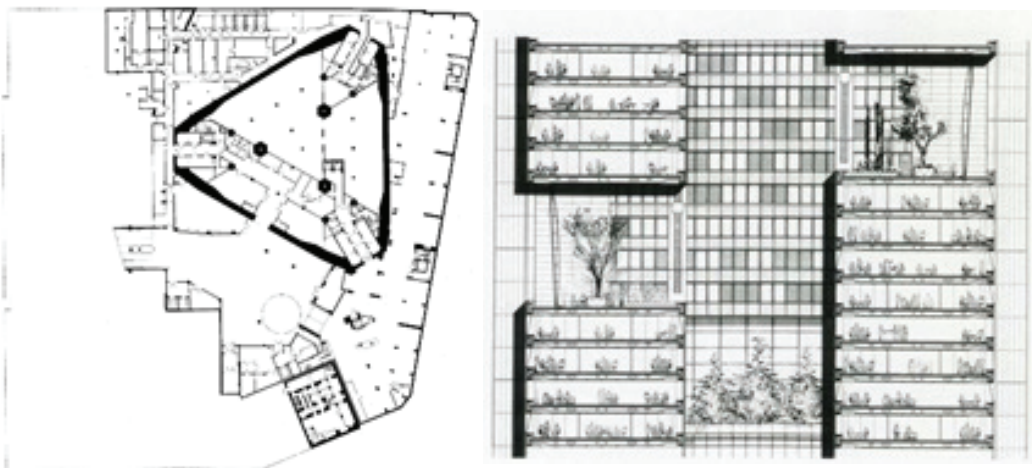
22 სართულიანი ნაგებობის შესაქმნელად ფოსტერმა ადგილობრივი და გადამუშავებული მასალები გამოიყენა. ატრიუმი კოშკის მწვანე გულადაა ქცეული, რადგან იქაა შეტანილი ზეთისხილის ხეების თვალწარმტაცი ბალი. ხის მოხრილი პროფილები მინის ჭერის ფონზე და ამგვარადვე ტალღოვანი ხის სკამები ქმნის ისეთ განწყობილებას თითქოს შენობაში

ავტორმა ბუნება შემოიტანა და არღვევს ნაგებობის კედლებით სივრცის შეზღუდვის განცდას. ხაზი გვინდა გავუსვათ იმას, რომ კოპენჰაგენ თაუერსის ბეტონის იატაკი ადგილობრივი სამშენებლო ნარჩენებითაა შემდგარი. გაგრილებისა და გათბობის სისტემა კი სრულიად ბუნებრივ საშუალებებს - მიწისქვეშა წყლებსა და მზის ენერჯიას იყენებს. მისი ზომის შენობებთან შედარებით კოპენჰაგენ თაუერსი 45%-ით ნაკლებ ენერჯიას მოიხმარს, ვიდრე სხვები.

კომერცბანკი

„მზე სივრცეში შემოედინება, გრილი სურნელოვანი ნიავი ერთი ბალიდან მეორეში ტრიალებს. ეს საოცარი დაპირისპირებაა მოდერნისტული თავისებურების - ბალი სტრუქტურაში და არა სტრუქტურა ბალში.“ (architectural record)

ამგვარად აღწერენ მსოფლიოში პირველ ეკოლოგიურ საოფისე შენობას, რომლის ერთ-ერთი მახასიათებელი ბუნებრივ განათებისა და ვენტილაციის აქცენტრებაა. ნაგებობის გეგმაში სამკუთხედიანია, რომლის ცენტრალურ ნაწილში ატრიუმია განთავსებული. შენობის სივრცეები გონივრულადაა დაყოფილი. სამუშაო სივრცე ბალის საშუალებით უკავშირდება ცენტრში მოთავსებულ თანამშრომელთა თავშეყრის ადგილს. ფასადის ოთხ ნაწილად დანაწევრებას სხვადასხვა სარგებელი აქვს. კონკრეტულად, მათ შორის განთავსებული სივრცეებით ერთმანეთს უკავშირდება გარე სივრცე ცენტრალურ ატრიუმს და შედეგად ბუნებრივი განათება და სუფთა ჰაერი ინტერიერში ნაწილდება. 2008 წლიდან კომერცბანკი განახლებადი ენერჯიით საზრდოობს და მიჩნეულია ეკოლოგიურად მდგრად შენობად. გაზომილი ფაქტობრივი ენერჯიის მოხმარების მონაცემებმა ექსპლუატაციის პირველი 10 წლის განმავლობაში (1998-2008 წწ.) აჩვენა, რომ შენობა ერთი წლის განმავლობაში 85%-ით ბუნებრივად განიავებულია.

სურ 4. კომერცბანკის გეგმა სურ 5. შენობის ჭრილი, სადაც ჩანს გარე და შიდა სივრცეების კავშირი საოფისე ბლოკებს შორის მოთავსებული მცირე ბალების საშუალებით.

ეფლის პარკი

2017 წელს აშენებული ეფლის პარკი ფოსტერის ჰაი ტექური მისწრაფებების ყველაზე ნათელი განსახიერებაა. მისი დიზაინის შექმნისას ფოსტერმა გაითვალისწინა კომპანიის დამფუძნებლის - სტივ ჯობსის ჩანაფიქრი: ჰაი-ტექისა და ბუნების სინთეზი. შენობაში ვხვდებით უკვე თანამედროვე ჰაი ტექისთვის დამახასიათებელ ნიშნებს: მზის პანელები, გადამუშავებული წყალი, ბუნებრივი განათება, ლანდშაფტთან შერწყმა და ამავედროულად უაღრესად კეთილმოწყობილი და ჰუმანური სივრცე. შენობაში ინტეგრირებულია ბალები და აუზები, ფიტნეს ბილიკები და მედიტაციის ცენტრები. ბუჯდის ფორმის თითქმის ნახევარ კილომეტრიანი დიამეტრის ნაგებობა მთლიანად გარემოცულია 9000 ხით. რკალი გარშემო ფანჯრებითაა დაფარული. გამჭირვალე „კედელი“ ხელს არ უშლის, ადამიანმა ბუნების ნაწილად იგრძნოს თავი.

დასკვნა

საბოლოოდ, შეიძლება ითქვას, რომ ნორმან ფოსტერის გავლენა თანამედროვე არქიტექტურაზე უზარმაზარია. მას საკუთარი პროფესიული მოღვაწეობის განმავლობაში 400-ზე მეტი ჯილდო და პრიზი აქვს მოგებული და გაუმარჯვია ათეულობით არქიტექტურულ კონკურსში.

საკონფერენციო ნაშრომში, მოკლედ მიმოვიხილეთ მისი მოღვაწეობის ჩვენთვის მნიშვნელოვანი ასპექტები. დასაწყისში შევეხეთ მის ადრეულ არქიტექტურულ მოღვაწეობას ოთხთა ჯგუფის დაშლის შემდგომ, განვიხილეთ მისი ჰაი-ტექური ხედვების გამოწრთობის პროცესი ჰონგ-კონგ შანჰაის ბანკის შენობის, კომერცბანკის და სხვა შენობათა მაგალითებზე. განხილულ მაგალითებზე ცალსახად შესამჩნევი იყო ჰაი-ტექის ძირითადი მახასიათებლები, რომელთა ინტეგრაცია მოგვიანებით ვიხილეთ მის ადგილობრივი კულტურით ნაკარნახევ შენობებში (ნიმის მედიათეკა, საკლერის გალერეა, ჯოსლინის გალერეა და ა.შ). არქიტექტორის აღნიშნული ხელწერა ასევე აღმოვაჩინეთ ეკოლოგიურად მდგრად შენობებშიც.

გამოყენებული ლიტერატურა

Dezeen. (2019, December 13). Reliance Controls “dissolved traditional boundaries” says Norman Foster - მოპოვებულ იქნა: <https://www.dezeen.com/2019/12/13/norman-foster-reliance-controls-video-interview/> (ბოლოს დამოწმებულ იქნა 01.06.2024)

ნ. შავიშვილი, მ. გუჯაბიძე. (2006). მსოფლიო არქიტექტურის ისტორია, წიგნი პირველი, თბილისი.

Archdaily. (2023, June 28). “As an Architect You Design for the Present, with an Awareness of the Past, for a Future which Is Essentially Unknown”: On Foster’s Body of Work and Evolution - მოპოვებულ იქნა: <https://www.archdaily.com/1002908/as-an-architect-you-design-for-the-present-with-an-awareness-of-the-past-for-a-future-which-is-essentially-unknown-on-fosters-body-of-work-and-evolution> (ბოლოს დამოწმებულ იქნა 01.06.2024)

Sikorski, D. (2011). A Contextual Analysis of Norman Foster’s Carré D’art - მოპოვებულ იქნა: <https://www.scribd.com/document/637543996/A-Contextual-Analysis-of-Norman-Foster-s-Carre-d-Art-David-Sikorski-2011> (ბოლოს დამოწმებულ იქნა 01.06.2024)

Naderi, S. (2018). Learning from a building Carré d’Art. Netherlands: Eindhoven University of Technology.

Foster + partners. Cranfield University Library. მოპოვებულ იქნა: <https://www.fosterandpartners.com/projects/cranfield-university-library> (ბოლოს დამოწმებულ იქნა 02.06.2024)

DBZ Deutsche Bauzeitung. (1992, November). The Sackler Galleries. For: Royal Academy of Arts - მოპოვებულ იქნა: https://www.academia.edu/3635352/Sackler_Galleries_Royal_Academy_of_Arts_Architect_Sir_Norman_Foster_and_Partners_London (ბოლოს დამოწმებულ იქნა 02.06.2024)

Foster + partners. Addition to Joslyn Art Museum. მოპოვებულ იქნა: <https://www.fosterandpartners.com/projects/addition-to-joslyn-art-museum> (ბოლოს დამოწმებულ იქნა 02.06.2024)

Dinardo, A. (2022). Penn Medicine 17-Story Pavilion Makes Impact in Philadelphia - მოპოვებულ იქნა: <https://healthcaredesignmagazine.com/projects/right-path-penn-medicine/> (ბოლოს დამოწმებულ იქნა 03.06.2024)

Ravenscroft, (2019, November 27) Foster’s HSBC building in Hong Kong is a revolutionary high-tech skyscraper. ბოლოს დამოწმებულ იქნა: <https://www.dezeen.com/2019/11/27/norman-foster-hsbc-building-hong-kong-bank/> (ბოლოს დამოწმებულ იქნა: 02.06.2024)

Foster + Partners. Century Tower. ბოლოს დამოწმებულ იქნა: <https://www.fosterandpartners.com/projects/century-tower> (ბოლოს დამოწმებულ იქნა: 03.06.2024)

Foster + Partners. The Troika. ბოლოს დამოწმებულ იქნა: <https://www.fosterandpartners.com/projects/the-troika> (ბოლოს დამოწმებულ იქნა: 05.06.2024)

Archdaily. The bow/foster + Partners. მოპოვებულია: <https://www.archdaily.com/384425/the-bow-foster-partners> (ბოლოს დამოწმებულ იქნა: 06.06.2024)

Foster + Partners. Reichstag, New German Parliament. ბოლოს დამოწმებულ იქნა: <https://www.fosterandpartners.com/projects/reichstag-new-german-parliament> (ბოლოს დამოწმებულ იქნა: 08.06.2024)

Wikiarquitectura. 30 St Mary Axe (The Gherkin). ბოლოს დამოწმებულ იქნა: <https://en.wikiarquitectura.com/building/30-st-mary-axe-the-gherkin/#swissre-nucleo> (ბოლოს დამოწმებულ იქნა: 08.06.2024)

Rethinking the Future. Norman Foster: the architect who pioneered sustainable design ბოლოს დამოწმებულ იქნა: https://www.re-thinkingthefuture.com/know-your-architects/a10182-norman-foster-the-architect-who-pioneered-sustainable-design/#google_vignette (ბოლოს დამოწმებულ იქნა: 08.06.2024)

Baumann, (2022, August 10). Norman foster's famous buildings: high-tech and sustainable. ბოლოს დამოწმებულ იქნა: <https://www.gira.com/en/en/g-pulse-magazine/architecture/norman-foster-buildings#> (ბოლოს დამოწმებულ იქნა: 08.06.2024)

Urban systems design. Commerzbank HQ Frankfurt, Germany. მოპოვებულ იქნა: <https://www.urban-systems.design/commerzbank-hq-frankfurt-germany> (ბოლოს დამოწმებულ იქნა: 02.06.2024)

Foster + partners. Commerzbank headquarters. <https://www.fosterandpartners.com/projects/commerzbank-headquarters> (ბოლოს დამოწმებულ იქნა: 02.06.2024)

